

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗ

Ἡ ἰδέα ἀτομικῶς καὶ ἡ κοινὴ γνώμη.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Ὁ ἄνθρωπος σὶν ποιητὴ — ποίημα.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΔΟΥ

Τὸ Ἐρυθροῦν Κεῖνον — Διήγημα.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ

Τύποι γυναικείου κάλλους.

Ι. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

Ὅταν ἤμουν δάσκαλος — διήγημα — συνέχεια.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

Μονεμβασία — τέλος.

ΠΕΤΡΟΥ ΓΙΑΝΝΙΔΗ

Τρία ποιήματα.

Α. ΑΛΥΑΤΟΥ

Σύγχρονοι Ἕλληνες καλλιτέχναι — Νικόλαος Βώκος.

ΠΕΡΙΚΛΗ Δ. ΡΕΔΙΑΔΟΥ

Ἀπὸ τὴν γενέθλιον τοῦ Βασιλέως μας — τέλος.

ΟΥΙΔΑ

Ἡ Συκὴ — διήγημα — μετάφρ. Ι. Δ.

MAURICE MAETERLINCK

Μόννα Βάννα — δράμα — τέλος — μετάφρ. Γρ. Ε.

Δρὸς Π. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ Ι. Β. Ν.

Ροδόλφος Βίρχωβ.

ΗΧΟΥΣ

Κωνσταντῖνος Τζάνογλους.

Δ. Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Φιλολογικὴ Ζωή.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΔΟΥ

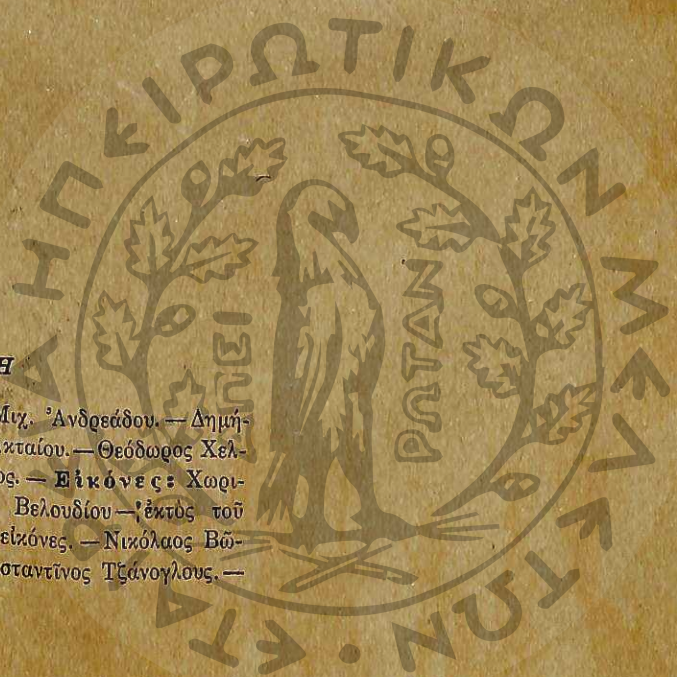
Θεατρικὴ Ζωή.

ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ

Λόγοι καὶ ἀντίλογοι.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΤΕΧΝΗ — ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ἡ Βρεττανικὴ Ἀκαδημία ὑπὸ Ἀνδρ. Μιχ. Ἀνδρεάδου. — Δημήτριος Ροδοκανάκης. — Ἡ Ἐκθεσις τοῦ Ἀκταίου. — Θεόδωρος Χελδράιχ. — Ἀρχαιολογία. — Μιχαὴλ Λάμπρος. — **Εἰκόνες**: Χωρικαὶ εἰς Λουτράκι — φωτογραφία Μιχαὴλ Βελουδίου — ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Τύποι γυναικείου κάλλους 3 εἰκόνες. — Νικόλαος Βώκος. — Ὁ Ψαράς ὑπὸ Ν. Βώκου. — Κωνσταντῖνος Τζάνογλους. — Θεόδωρος Χελδράιχ. — Μιχαὴλ Λάμπρος.

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
 „ δι' έξ μην. „ 13
 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
 „ δι' έξ μην. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Έκαστον έτος των «Παναθηναίων» αποτελούν δύο όγκοίς και πλουσίως εικονογραφημένοι τόμοι
 ΤΙΜΩΜΕΝΟΙ: Πολυτελώς χρυσόδετοι φρ. χρ. 30
 „ Απλώς „ „ 28 } ελεύθεροι ταχ. τελών
 „ Χαρτόδετοι „ „ 25
 Έν τῷ εσωτερικῷ αἱ τιμαὶ αὐταὶ εἰσδραχμαί.

— Πᾶσα αἰτησις πρὸς ἐγγραφήν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ
 ἢ ταχ. ἐπιταγὴν.
 πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» δόδς Φιλελλήνων 18, Ἀθήνας.

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

Ὁ ἐγγράφων 5 συνδρομητὰς καὶ συναποστέλλων τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς των
 λαμβάνει τὰ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ ἐπὶ ἐν έτος δωρεάν.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν δ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος,
 Ὀδησσός Alexandrowski Prospect N° 3.

„ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ“

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Διευθυντής: Δ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

Δέκα συντάκται καὶ δλόκληρον ἐπιτελεῖον συνεργατῶν.
 Ἄρθρα ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, εἰδήσεις ἀκριβέσταται,
 Τηλεγραφήματα ἐξ Εὐρώπης
 Τὸ πικιλώτερον Ἀθηναϊκὸν φύλλον.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἐσωτερικοῦ. Τρίμηνος Δρ. 8. — Ἑξάμηνος Δρ. 15. — Ἐτησία Δρ. 30.
 Ἐξωτερικοῦ. Ἑξάμηνος Χρ. φρ. 25. — Ἐτησία Χρ. φρ. 45.
 Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν (δόδς Σοφοκλέους ἀριθ. 2).

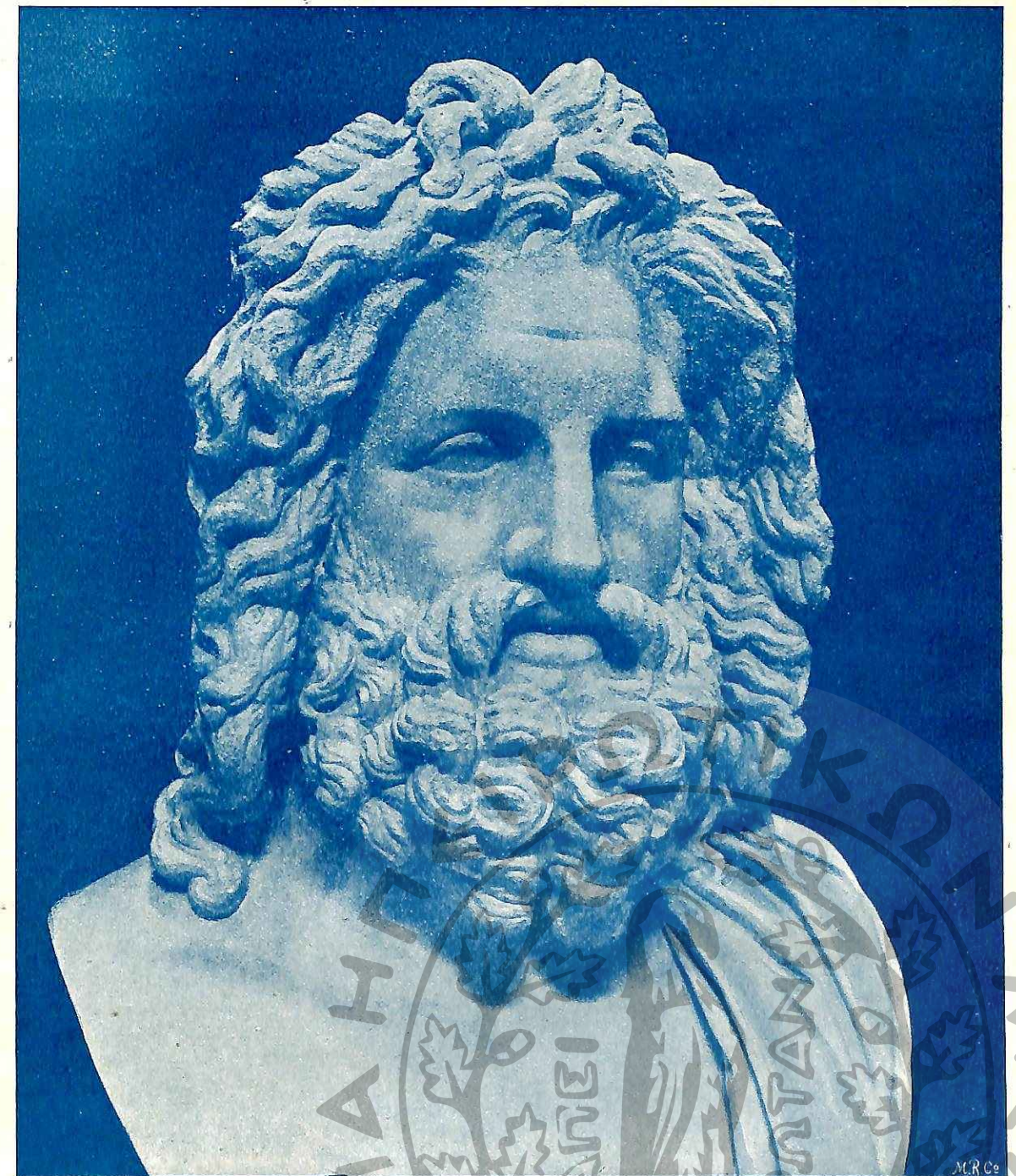
ΠΡΟΣΕΧΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ι. Σβορώνου — Τὰ κειμήλια τῶν μουσείων μας: Πραξιτέλεια ἀνάγλυφα τῶν Μουσῶν.
 Δ. Ἀναστασοπούλου τοῦ Ἀθηναίου — Ἡ Νῆσος τῶν Μακάρων.
 Βίωνος — Ὁ Ἀποσπερίτης μετάφρ. Σίμου Μενάρδου.
 Μ. Μαλακίση — Φλωρεντία Κ. Λεοντίου.
 Λάμπρου Πορφύρα — ποιήματα.
 Ἰωάννου Πολέμη — ποιήματα.
 Ν. Ἐπισκοποπούλου — Μεγάλῃ ἀγάπῃ — διήγημα.
 Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου — Στὸ Μοναστήρι, διήγημα μετ' εἰκόνων.
 Γ. Ε. Μαυρογιάννη — Νικόλαος Μακιαβέλης.
 Ὁσκαρ Λέβερτιν — Ὁ ἅγιος Κτενοποιὸς — διήγημα ἐκ τοῦ σουηδικοῦ.
 Δομήνικος Θεοτοκόπουλος — μετ' εἰκόνων.
 Στυλ. Γ. Σπεράντσα — ποιήματα.
 Α. Παπαδιαμάντη — Ἡ Φόνισσα — μυθιστόρημα.

Ὁ κ. Γεράσιμος Π. Χαλικιόπουλος ἔπαυσε νὰ εἶνε περιοδεύων ἀντι-
 πρόσωπός μας, οὔτε ἔχει πλέον καμμίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὰ «Παναθήναια».

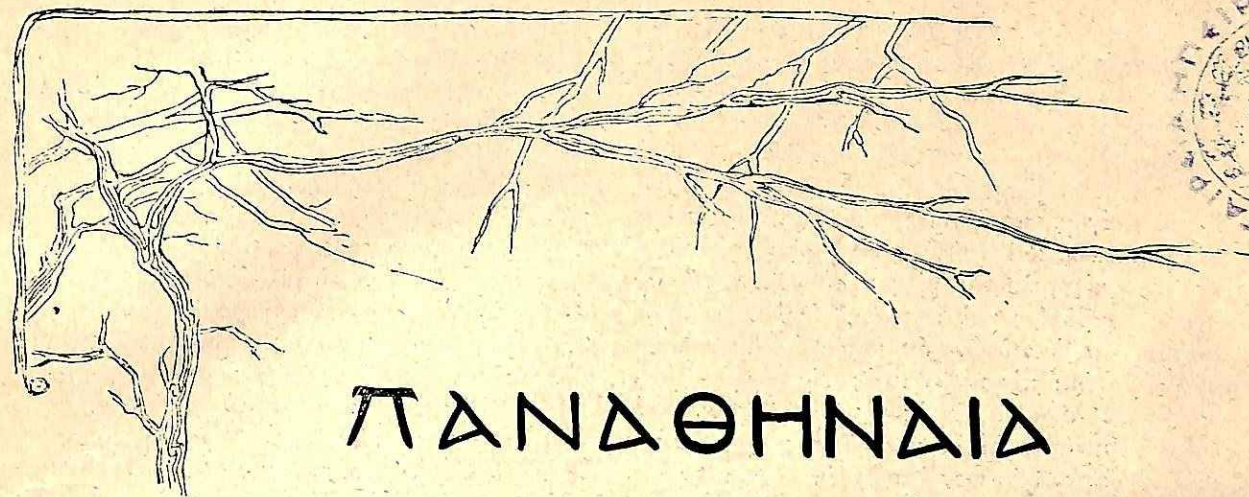
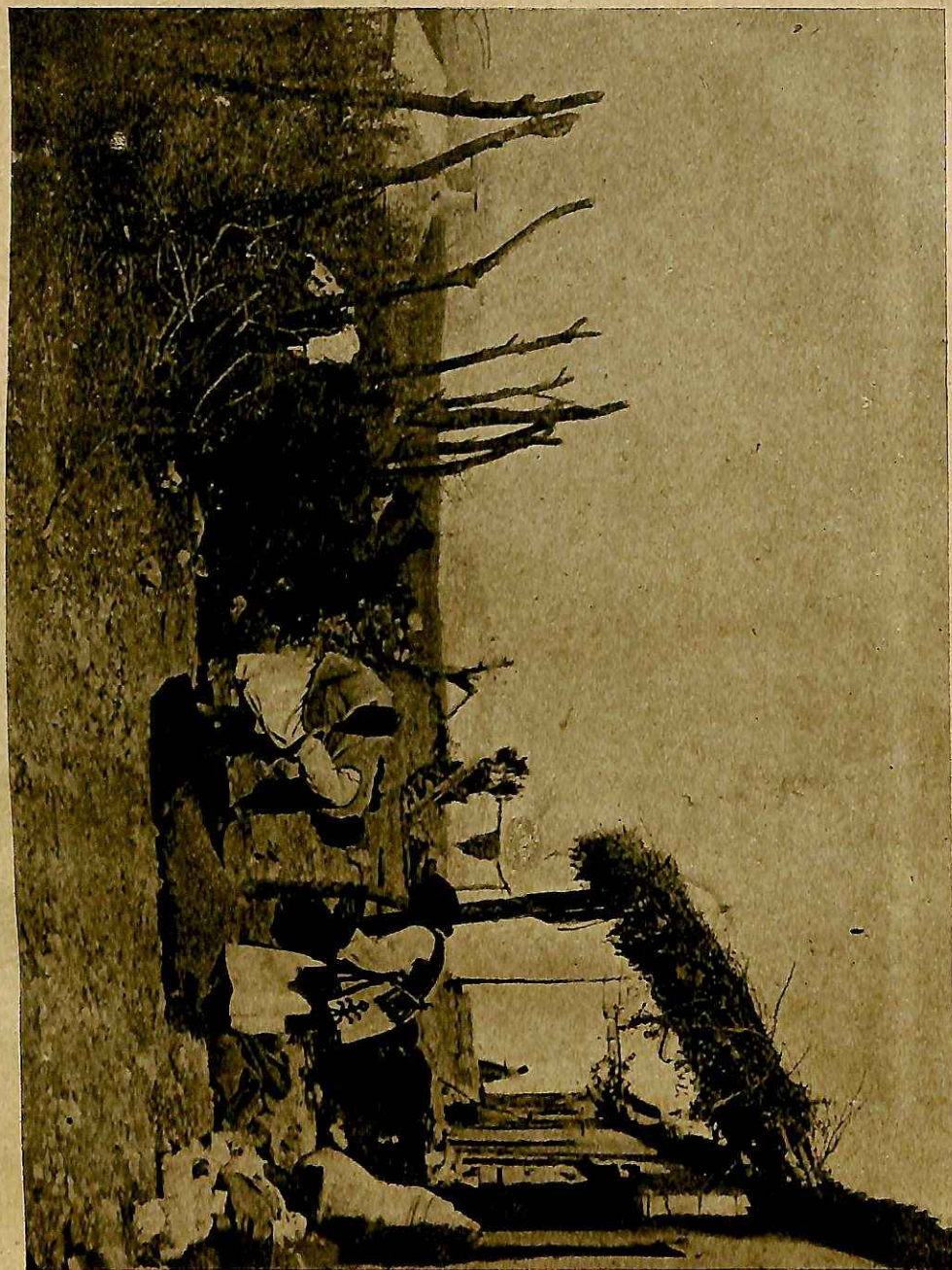
Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις.

MRC

Τύποις Σακελλαρίου

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Β'

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1902

Η ΙΔΕΑ ΑΤΟΜΙΚΩΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΔΕΝ υπάρχουν ὄροι πλέον ἀόριστοι, πλέον νεφελώδεις, ὄροι ἐπὶ τῆς σαφοῦς ἐννοίας τῶν ὁποίων νὰ ἀλληλοτρῶγονται καὶ νὰ ἀλληλομαχοῦν περισσότεραι γινῶμαι καὶ ἰδέαι, μετὰ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον πάσης ἐκκεντρικῆς κρίσεως καὶ πολλάκις πάσης ἀπουσίας ἰδεῶν, ὅσον οἱ ὄροι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν τίτλον τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἰδέας ἢ τῆς γνώμης ἀτομικῶς ἐγράφησαν ἀπὸ τῆς πρώτης χρήσεως τοῦ παπύρου καὶ τῶν γραφίδων ἐκ πετρῶν χηνός, μέχρι τῶν νώποτάτων καλλιτεχνικῶν ἐκδόσεων πολλὰ σοφά, μωρὰ καὶ μωρόσοφα.

Ἐν πρώτοις τί εἶναι ἀτομικῶς ἡ ἰδέα ἢ ἡ γνώμη;

Ἄν προτιμοῦν οἱ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων» νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ ὀλίγον μακράν, ἐκθέτομεν πρώτας τὰς περὶ τῆς γνώμης ἢ τῆς ἰδέας θεωρίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἀλήθειαν, τοῦ ἀκουσίτου πατρὸς τῆς ἀρχαίας σοφιστείας, Παρμενίδου τοῦ Ἑλεάτου, τοῦ διδασκάλου τοῦ Ζήνωνος.

Κατ' αὐτὸν λοιπὸν, μόνος ὁ λόγος ὁδηγεῖ

εἰς τὴν ἀνέυρεσιν τῆς Ἀληθείας, εἰς τὰ ὄντα. Ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν, ὡς πρὸς τὰς Δόξας τῶν βροτῶν, ὡς τὰς ὀνομάζει, ἔχει τὴν χειρίστην ἰδέαν ὁ Ἑλεάτης. Αὗται κατ' αὐτὸν εἶναι τέκνα τῆς συνηθείας καὶ τῆς πλάνης. Ἡ ἐκάστοτε καθ' ἑξῆς ἀντίληψις κυριαρχεῖ ἐπ' αὐτῶν. Βαδίζει ὁ κόσμος κατὰ τὸν Παρμενίδην ἐπὶ ὁδοῦ, ἐν ᾗ τὸν ὁδηγοῦν ὀφθαλμοὶ μὴ βλέποντες, καὶ ὧτα ἐν παντὶ κοφά, εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ὁποίων εἶναι προσίτοι μόνον οἱ μωροὶ λόγοι τῶν ἀνθρώπων, ἅπαντες ἐμπνεόμενοι ἐκ τῶν φαινομένων, ἀπορρέοντες ἐκ τῶν ψευδῶν διδομένων καὶ ἐπιβαλλόμενοι εἰς τὴν ἀσθενῆ φαντασίαν ἡμῶν.

Αὗται αἱ ἰδέαι προκύπτουν ἐν τῷ συνόλῳ ἐκ τῶν σωζομένων τοῦ φιλοσοφικοῦ ποιήματος τοῦ διδασκάλου τοῦ Ζήνωνος, ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τοὺς ἑξῆς στίχους

... βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν
πλάσσονται δίξοντες ἀμνησὴν γὰρ ἐν αὐτῶν
στήθεσιν ἰδύναι πλαγιτὸν νόον· οἱ δὲ φρονοῦντες
κοφοὶ ὁμῶς τυγχοῖ τε, τεθηγότες ἀκρυτα φῦλα,
οἷς τὸ πόλεον τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται
καὶ οὐ ταῦτόν· πάντων δὲ παλίντροπος ἐστὶ κέλευθος.

Ἄλλοι γνώμην ἢ ιδέαν ὀνομάζουσιν τὴν διὰ τῆς βοηθείας τῶν αἰσθήσεων προσγινομένην εἰς τὸν νοῦν ἀντίληψιν ἐπὶ πραγμάτων τυχαίων καὶ ἀσυναρτήτων, τῶν ὁποίων ἡ φύσις καὶ τὰ αἷτια διαφεύγουν τὴν ἐκτίμησιν ἡμῶν. Ἐνῶ ἐξ ἀντιθέτου ἀλήθεια εἶναι, πᾶν ὅ τι γνωρίζομεν μετὰ λόγου, κατέχοντες ἀσφαλῶς τὴν φύσιν τῆς σχέσεως καὶ τοὺς νόμους ὑφ' οὓς ὑπάρχει.

Ἡ γνώμη λοιπὸν εἶναι τὸ μέσον μεταξὺ τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ κυμαίνεται μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἐκκρεμές ὅσον εἶναι ἀπιθανότερα πλησιάζει πρὸς τὴν ἀμφιβολίαν, ὅσον πιθανότερα, πρὸς τὴν πεποιθήσιν. Καὶ αἱ ἀναλκινύσεις αὗται μεταξὺ τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς πεποιθήσεως ἀποτελοῦν τὴν αἰωνίαν τύχην τῶν γνωμῶν, διότι δὲν στηρίζονται αὐταὶ ἐπὶ τῆς βεβαιότητος ὡς αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι.

Τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ Καντίου διὰ τὴν παράστασιν πόσον γνώμη τις προσεγγίζει πρὸς τὴν πεποιθήσιν, ἐπικαλεῖται ὡς λυδίαν λίθον τὸ παράδειγμα τοῦ στοιχήματος. Ὅσον τις, λέγει, πιστεύει ὅτι ἡ γνώμη του προσεγγίζει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τόσον τολμηρότερον καὶ γενναϊότερον στοιχηματίζει. Συμβαίνει συνηθέστατα, λέγει, νὰ βεβαιόνη τις ὅ τι λέγει μετὰ τοιούτου τόνου ἀσφαλοῦς πεποιθήσεως, ὥστε νὰ αποκλείεται πᾶς φόβος πλάνης. Ἐν τούτοις ἡ πρότασις ἐνὸς στοιχήματος τὸν παραλύει. Ἄλλοτε ἡ πεποιθήσις του περὶ τῆς ὁρθότητος τῆς γνώμης του ἔχει ἀξίαν ἐνὸς δουκάτου καὶ ὄχι δέκα δουκάτων, ἀφοῦ ἐν μόνον δουκάτον ἀποφασίζει νὰ διακυβέσῃ, διότι διστάζων νὰ κινδυνεύσῃ δέκα, πράττει τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος τῆς ζημίας τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀμφιβολίαν, εἰς τὸν δισταγμὸν περὶ τῆς ὁρθότητος τῆς γνώμης του.

Ταῦτα περὶ τῆς γνώμης ἢ τῆς ιδέας ἐν ἀφαιρέσει, ὅλως ἐξ ἀντικειμένου καὶ θεωμένων, οὕτως εἰπεῖν, ἀφ' ὑψηλοῦ.

Ἄλλὰ προκειμένου νὰ κρίνῃ τις τὴν γνώμην ἢ τὴν ιδέαν ἐξ ὑποκειμένου, νὰ κρινθῇ δηλαδὴ αἱ γνώμαι ὑπὸ τῶν φιλοσόφων γονέων τῶν, ὧ τότε ὁ ἀνθρώπινος ἐγωϊσμός ἐνδύει γνώμην καὶ ἀλήθειαν — μαθηματικὴν μάλιστα — εἰς μίαν ἀδιαχώριστον ἔννοιαν, ἀδιάφορον ἐὰν πρόκειται περὶ τῶν μωροτέρων τῶν ἡλιθιωτέρων γνωμῶν. Εἶναι κατὰ τὸν Μολιέρον πολὺ παρὰ δόξον, μετὰ πόσον πάθους πᾶς ἀνθρώπος ὑποδύεται τὰς πεποιθήσεις του.

*Chose étrange de voir comme avec passion
Un chacun est chaussé de son opinion.*

Διότι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ρουσσώ, οὐδὲν παρέχει ἐναργέστερον τὸ μέτρον τῆς ὑπεροφίας ἅμα καὶ τῆς μικρότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον ἡ πεποιθήσις τὴν ὁποίαν ἔχει περὶ τῆς σοβαρότητος τῶν γνωμῶν του, καὶ ἡ αὐθεντία μεθ' ἧς ἀξιοῖ νὰ τὰς ἐπιβάλλῃ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀδιάφορον ἂν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱ ἀνθρώπινοι γνώμαι καὶ πεποιθήσεις δὲν εἶναι εἰμὴ πάθη, ἢ τὸ πολὺ τέκνα καὶ ἔγγονοι τῶν ἀνθρώπινων παθῶν, ἀδιάφορον ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου αἱ γνώμαι, αἱ ιδέαι, αἱ πεποιθήσεις εἶναι συνήθως τόσον ἄλλοπρόσκαλλοι, ὥστε νὰ ἀληθεύῃ ἐν μέρει τὸ ρηθὲν ὅτι καὶ καθ' ὕπνους μεταβάλλομεν πεποιθήσεις. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀνθρώποι εὐκολώτερον δύνανται νὰ συγχωρήσουν ἐν ῥάπισμα ἢ τὴν κατὰ τῶν γνωμῶν αὐτῶν ἀντιλογίαν.

Τὸ παραδοξότερον δὲ καὶ τὸ ψυχολογικῶς περισσότερον ἀνεξήγητον εἶναι ὅτι αἱ ἀνοητότεραι πεποιθήσεις καὶ τὰ μεγαλείτερα ψεύδη εἶναι καὶ τὰ κολλητικώτερα καὶ εὐκολώτερον ἐνοφθαλμιζόμενα. Οὕτω ἡ ἀνθρωπίνη λογικὴ σχηματίζεται ἐκ τοιαύτης φύσεως μίγματος ἀπειρῶν ὑποκειμενικῶν γνωμῶν, τὸ ὁποῖον χύνεται καὶ πηγνύεται ἐντὸς ὁμοειδοῦς τύπου. Τούτου ἕνεκα διάφοροι κατὰ πλάνην ἀλήθειαι κυριαρχοῦν περιοδικῶς ἐνθρονιζόμεναι καὶ ἐκθρονιζόμεναι, ροφώμεναι ἀπλήστως ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως καὶ κατόπιν ἐξεμύμεναι μετ' ἀηδίας. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπαναλαμβάνεται ἐφ' ὅσον ὑπάρχει γῆ καὶ ἀνθρώπινα ὄντα ἐπ' αὐτῆς. Διότι δὲν εἶναι ἀκριβὲς μόνον τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλφόνς Κάρο, ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐντεῦθεν τῶν ὁρίων ἐνὸς κράτους εἶναι ψεῦδος ἐκεῖθεν αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι ἀληθέστερον ὅτι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἡ ἀλήθεια τῆς χθὲς εἶναι ψεῦδος τῆς σήμερον, μετὰ πάσης εὐλόγου ἐλπίδος νὰ ἀποβῇ πάλιν ἀλήθεια τῆς ἐπιούσης.

Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως εἶχε μέγα δίκαιον ὁ Βολταῖρος εἰπὼν ὅτι κατὰ μέγα μέρος ἡ ἱστορία δὲν εἶναι εἰμὴ μία ἀφήγησις τῶν ἐναλλαγῶν αἵτινες ἐνέσκηψαν εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ιδέας ἀφ' ἧς ἤρchiσε γραφομένη αὐτὴ μέχρι σήμερον. Παρέλειπε μόνον νὰ προσθήσῃ ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελεῖται ἡ ἱστορία ἐξ ἀφηγήσεως ἀνοησιῶν, ἀφοῦ αἱ ἀνοησῖαι πλεονάζουν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πεποιθήσεων. Καὶ διὰ τοῦτο εἶχε πολὺ μεγαλειότερον δίκαιον ὁ εἰπὼν, ὅτι πρὸ παντὸς τὰς ιδέας καὶ τὰς πεποιθήσεις τῶν ἀνοήτων ἐσεβάσθη καὶ ἐτίμησε πάντοτε ἡ ἀνθρωπότης.

*

Ἦδη τί εἶναι ἡ κοινὴ γνώμη ἢ ἡ κοινὴ συνειδήσις;

Ὁ καθορισμὸς τῶν ὅρων τούτων εἶναι ὁμολογουμένως ἐκ τῶν δυσχερεστέρων.

Γενικῶς κοινὴ γνώμη εἶναι ἡ σύμφωνος περὶ ἀντικειμένου τινὸς γνώμη τῶν ὁμάδων, ὁ καθολικὸς καὶ κοινὸς τρόπος τοῦ ἐκτιμᾶν τὰ πράγματα. — Κοινὴ γνώμη δύναται νὰ μορφωθῇ περὶ οἷου δήποτε ἀντικειμένου δυναμένου νὰ ἐνδιαφέρῃ τὴν κοινωνίαν, ἢ περὶ τοῦ ὁποῖου νομίζει ὅτι δικαιούται νὰ ἐνδιαφέρεται, ὅπερ συχνότατα συμβαίνει δυστυχῶς, τῆς κοινῆς γνώμης ἀναμειγνυμένης καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐπιβαλούς εἰς τὸ ἄτομον τυραννικῶς προλήψεις, ἔξεις, συνηθείας, ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ἐλεύθερον θὰ ἀπέκρουε.

Διαφέρει πολὺ τὸ ζήτημα περὶ τῆς ποιότητος τῆς κοινῆς γνώμης, ἀπὸ τὸ τῆς ἰσχύος αὐτῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα, ἡ κοινὴ γνώμη ἔχει τοὺς ἐγκωμιαστὰς αὐτῆς. Τὴν ὀνόμασαν συγκεντρωμένην σοφίαν, ὑγιᾶ ἐγκέφαλον ἐνὸς λαοῦ, τὴν ὀνόμασαν ἐκδήλωσιν ἐνιαίαν τοῦ πνεύματος, τῶν εὐγενῶν ἀρχῶν, τῆς ἠθικῆς τῆς κοινωνίας, ἐπὶ οἷου δήποτε ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν προσοχὴν τῆς.

Τὴν ἐθεώρησαν ἐπὶ τέλους ὡς αὐτόχρημα τὴν Ἀλήθειαν ἀνατηδῶσαν σπινθηροβόλον ἐκ τῆς προστριβῆς τῶν ἀτομικῶν αἰσθημάτων καὶ γνωμῶν.

*Du choc des sentiments et des opinions
La vérité jaillit, et s'échappe en rayons.*

Περὶ σφόδρα ὅμως εἶναι οἱ κατήγοροι καὶ οἱ πιερόχολοι σατυρισταὶ τῆς κοινῆς γνώμης κατ' ἀλήθειαν δὲ αἱ πλείσται τῶν ἐκδηλώσεών της, τούτους δικαιονοῦν πλεότερον ἢ τοὺς ἐγκωμιαστὰς αὐτῆς.

Ὑπομνηστικοί περὶ τούτου τὰς πρόσθεν γραμμὰς ἐκ τοῦ Παρμενίδου καὶ τὰς ἐξῆς πιερόχολους ιδέας τοῦ Πασκάλ. «Ἡ ὑπερήφανος αὕτη δύναμις, ἡ Κοινὴ Γνώμη, ἐχθρὰ ἀσπονδος τοῦ Ὁρθοῦ Λόγου, ἀρέσεται νὰ τὸν ἐξελέγχῃ, νὰ ἐπιβάλλεται εἰς αὐτόν, νὰ τὸν μηδενίσῃ, ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ δεικνύῃ τὴν παντοδυναμίαν της. Αὕτη ἀναγορεύει εὐτυχεῖς, αὕτη χαρακτηρίζει ἄλλους δυστυχεῖς, ἄλλους ἀγίους, ἄλλους ἀλιτηρίους. Κατασκευάζει πλουσίους καὶ πτωχοὺς· σὰς ἐξαναγκάζει ἐκ περιστροφῆς νὰ πιστεύετε εἰς τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἀμφιβάλλετε περὶ αὐτῆς ἢ νὰ τὴν ἀρνῆσθε δια-

τόρως. Οὐδὲν δὲ διαθέτει ἡμᾶς ἀπελπιστικώτερον, ὅσον ἡ αὐτοπεποιθήσις τὴν ὁποίαν ὑποδύνονται οἱ ἰσχυρίζόμενοι ὅτι τὴν ἀντιπροσωπεύουν. Εἶναι τόσον εὐχαριστημένοι ἐξ αὐτῶν, ὅσον οὐδεὶς σοφὸς ἐξ ὧν μετὰ πεποιομένης γνώμης. Ἐπὶ τέλους ἡ Κοινὴ Γνώμη ἀπονέμει εἰς τοὺς εὐνοούμενους τῆς ἐκτίμησιν· αὕτη δωρεῖται τὸ σέβας καὶ τὴν λατρείαν εἰς πρόσωπα, εἰς ἔργα, εἰς θεσμούς· αὕτη προχειρίζει οὓς ἐγκρίνει εἰς μεγάλους ἀνδρας, αὕτη πράττει ὅ τι θέλει. Καὶ ὅλα τὰ πλοῦτη τῆς γῆς εἶναι μηδὲν ἀνευ τῆς συναινέσεώς της».

Ἡ γενικωτέρα μορφή τῆς ἐκδηλώσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης καὶ ἡ ἰσχυρότερα συνάμα εἶναι ἡ ὁργάνωσις τῆς πολιτείας, ἡ κυβερνήσις τῆς χώρας.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ταύτης τὴν βλέπομεν πανταχοῦ διεισδύουσαν καὶ ἐπιβαλλομένην ὡς διαιτητῆς — δικαστῆς αὐτόκλητος. Καὶ σχηματίζονται οὕτω ἄπειροι Κοινὰ Γνώμαι, διαιρούμεναι εἴτε κατὰ τόπους, εἴτε κατ' ἀντικείμενα. Κοινὴ Γνώμη πολιτικὴ, θρησκευτικὴ, τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου, τοῦ νομικοῦ, τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, καλλιτεχνικὴ, Κοινὰ Γνώμαι ἐπαγγελματικά, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ κοινὴ γνώμη ἡ κοινωνικὴ ἢ ἐξασκοῦσα τὴν ἐπὶ τῶν ἀτόμων τιμητείαν.

Ἀλλὰ πῶς γεννᾶται, πῶς ἀναπτύσσεται, πῶς μορφοῦται πῶς μεταβάλλεται· πῶς ἐξασθενεῖ καὶ μεταστρέφεται ἡ Κοινὴ Γνώμη; Δυνάμει τίνων ὁργανικῶν λειτουργιῶν;

Δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι μόνον ἐπ' ἐσχάτων εἰς πρόσφατον ἔργον¹⁾, τὸ ὁποῖον ἐκίνησε τὴν παγκόσμιον προσοχὴν ἀνέλυσε τοὺς κανόνας τούτους τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα ἀληθοῦς φιλοσόφου, τοῦ κ. Tarde, καθηγητοῦ ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ μέλους τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου.

Κατὰ τὸν κύριον Tarde πρέπει πρὸ παντὸς νὰ διακρίνωμεν τὸ κοινὸν ἀπὸ τοῦ πλήθους.

Τὸ κοινὸν, ἡ γνώμη τοῦ ὁποῖου οὐθυμίζει τὴν ἐνέργειαν καὶ κρατῶν καὶ κυβερνήσεων καὶ ἀτόμων, δὲν εἶναι, λέγει, ἀθροισμα (agrégat) ἀνθρωπίνων ὄντων, ἐν ὅλῃ συνάφῃ τῶν μὲν πρὸς τὰ δέ. Ὅχι. Τὰ ἀθροίσματα ταῦτα εἶναι τὰ λεγόμενα πλήθη, ἐφ' ὧν ὡς κύριον μέσον ἀλληλεπιδράσεως πνευματικῆς ἐνεργεῖ ἡ σύμπτωσις αὕτη τῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνα-

¹⁾ L'opinion et la foule, par G. Tarde, membre de l'Institut, professeur au Collège de France. — Paris. 1901.

φείας. Αί οὕτω ἐκρηγνύμεναι μᾶλλον ἢ μορφούμεναι γινώμει τοῦ πλήθους, τῶν ομάδων, καὶ πρόσκαιρον ὅπως ἔχουν τὴν ἰσχὺν καὶ ἀσθενεστέραν τὴν ἐπίδρασιν.

Τὸ κοινὸν εἶναι ἄλλο. Ὅπως ἀποτελεσθῇ δὲ ἐνιαία γνώμη τοῦ κοινοῦ, συναρπάζουσα, παρασύρουσα, ἐπιβάλλομένη εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνίας, ἡ ἀνάγκη τῆς προσεγγίσεως τῶν ἀτόμων ἀπέβη ὅπως περιττή.

Σήμερον οἱ χείμαρροι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς κοινῆς γνώμης, οἱ ὅποιοι κυριεύουν τὸ πᾶν καὶ κάμπουν καὶ παρασύρουν καὶ τοὺς ἰσχυροτέρους τὰ ρεύματα ταῦτα τὰ τρομερά, τὰ ἐπιβάλλοντα νόμους καὶ κυβερνήσεις, δὲν σηματούζονται πλέον εἰς τὰς ὁδοὺς, εἰς τὰς πλατείας, καὶ ἐν ἐκκλησίαις τοῦ λαοῦ.

Παράδοξον, ἀλλ' ἀληθές, λέγει ὁ Tarde, εἶναι τοῦτο· ὅτι ὅλαι αὗται αἱ μυριάδες τῶν ἀνθρώπων αἱ ὅποια ὑφίστανται καὶ ἐπιβάλλουν ἀμοιβαίως τὰς ιδέας των, ἐφ' ὧν ἀσκεῖται ἡ ἀμοιβαία αὕτη ἀκτινοβολία ὑποβολῆς γνώμων καὶ ἀρχῶν, οὔτε διαγκωνίζονται εἰς τὰς ὁδοὺς, οὔτε βλέπουν, οὔτε ἀκούουν ἀλλήλους. Κάθηνται ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον του, διεσπασμένοι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας καὶ ἀναγινώσκουν τὴν ἐφημερίδα των. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἐνωτικὸς τις δεσμός μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ εἶναι οὗτος ἡ σύγχρονος σύμπτωσις τῶν κοινῶν αὐτῶν ιδεῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῶν παθῶν, ἐν ἄλλοις λόγοις ἡ συνειδήσις ὑφ' ἧς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κατέχεται ὅτι τὴν αὐτὴν ιδεάν ἢ τὴν αὐτὴν θέλησιν συμμερίζεται ταυτοχρόνως μὲ αὐτὸν μεγάλη μερὶς τῆς κοινωνίας.

Οὕτω λεληθότως, ἀφανῶς, οἱ πολλοὶ τοὺς ὁποίους εἰς ἕκαστος βλέπει παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ μόνον διὰ τῆς φαντασίας ἐπιδροῦν ἰσχυρῶς ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη ἐξασκεῖται κατὰ τὸν συγγραφέα διττῶς· διὰ τῆς περιεργείας, ἣτις καθίσταται ζωηρότερα, ἐφ' ὅσον τὴν συμμερίζεται ἐν κοινὸν πολυπληθέστερον ἢ ἐκλεκτότερον, καὶ διὰ τῆς κρίσεως ἣτις ἀρέσκειται συμμορφουμένη πρὸς τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων τοιούτων. Ἡ ἀσυνειδήτος αὕτη ἐπίδρασις τῶν ἄλλων ἀναγινωστῶν ἐφ' ἑκάστου ἰδίᾳ γίνεται εἰσθητὴ εὐθὺς ὡς λάβῃ τις ἀνὰ χεῖρας χθεσινὴν ἢ προχθεσινὴν ἐφημερίδα. Καί τοι αἱ εἰδήσεις, ἃς θὰ ἀνεύρῃ ἐν αὐταῖς, εἰδήσεις ὅς ἀγνοεῖ, εἶναι καὶ αὗται νοπαί, τὰ φύλλα ταῦτα δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν. Τὸ αἰτίον τούτου, λανθάνον ἀληθῶς, εἶναι ὅτι μόνος αὐτὸς ἀναγινώσκει τὴν ἀπὸ τῆς χθὲς γηράσασαν ἐφημερίδα. Αὐτὸ

τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ἡ κοινὴ προσοχὴ ἔλκεται πυρετωδῶς πρὸς ὠρισμένον θέμα. Ὅλα τότε τὰ ἄλλα, καί τοι ἐξ ἴσου νοπαὶ καὶ σοβαρά, ἀφίνουν ἀναίσθητον ἐπ' αὐτῶν τὴν κοινὴν γνώμην. Τοῦτο συνέβη ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰς ἐποχὰς τῶν Παναμαϊκῶν καὶ τῆς δίκης Δράυφους. Τοῦτο ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον ὁ τύπος προσπαθεῖ ἐκάστοτε νὰ καταστήσῃ ἀποκλειστικὸν εἰς τὴν προσοχὴν τῆς κοινωνίας. Τὰ σκάνδαλα εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, πᾶν ὅτι ζωηρότερον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος τοῦ κοινοῦ, εἶναι ἡ ὁρεκτικώτερα βορὰ τῆς κοινῆς γνώμης. Διὰ τοῦτο τὸ ποῖον τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ τύπου ἐν ἑκάστη χώρᾳ εὐρίσκονται πάντοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου.

Ἄλλοτε, λέγει ὁ κ. Tarde, ἡ Κοινὴ Γνώμη ὅπως σχηματισθῇ εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου συναφείας τῶν προσώπων. Τότε κύριος παράγων τῆς κοινῆς γνώμης ἦτο ἡ γοητεύουσα, ἡ συναρπάζουσα εὐγλωττία τῶν ρητόρων. Σήμερον ἡ ἐπικοινωνία πνεύματος πρὸς πνεῦμα δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐν ἐκκλησίαις ἐπικοινωνίας ταύτης τῶν σωμάτων.

Ἐν πρώτοις ἡ τυπογραφία ἐπετέλεσε τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην. Τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐχύθη δι' αὐτῆς κατὰ μυριάδας εἰς τὸ Κοινὸν ἦτο ἡ Βίβλος. Ἡ Βίβλος ἐδημιούργησε τὸ πρῶτον ἔνεκεν ἀπλῆς ἐπικοινωνίας ιδεῶν ἐξ ἀποστάσεως Κοινόν, καὶ τῆς δημιουργίας ταύτης ἀποτελεσμα ὑπῆρξεν ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθηρου.

Ἐκτοτε ὁ τύπος κατὰ τὸν Tarde ἐν τῇ συγχρόνῳ αὐτοῦ ἐξελλίξει ἐκκληροῖ τὰς λειτουργίας ἀντὶ τῆς ἀπορροφητικῆς συνάμα καὶ ἐξακοντιστικῆς τῶν ιδεῶν. Οὕτω σήμερον ἔφθασεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἰσχυροτέρας ἐκδηλώσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Κοινοῦ καὶ τῶν ιδεῶν του. Τί εἶναι τῷ ὄντι ἀπέναντι τούτου τοῦ ἐξ ἑκατομμυρίων Κοινοῦ, τοῦ ὁποῖου τὴν γνώμην μορφώνει, ἐξεγείρει, ἐξάπτει ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ὁ τύπος, αἱ μεγαλείτεροι ἔστω συναθροίσεις τοῦ Πλήθους, τὸ ὁποῖον συνήγειρον ἄλλοτε γόητες, ρήτορες; Ἡ ρητορικὴ Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τῶν ὀλίγων χιλιάδων ἀκροατῶν του, τοὺς ὁποίους συνήγειρεν ἡ πίστις ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Κολοσσαίου.

Ἐτέρα διαφορὰ μεταξὺ Κοινοῦ καὶ Πλήθους εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ πλήθους ἐπιδρᾷ ὁ δημαγωγὸς ἐπιβλητικώτερον ἀλλὰ καὶ λιαν ἐφημέρως. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ τύπου ἐπὶ τοῦ Κοινοῦ εἶναι ὀλιγώτερον ἐπιβλητικὴ, ἄτε παρὰ

χουσα χρόνον εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἀναγινωσκομένων κρίσιν, ἀλλὰ βραδεῖα, συνεχὴς, ἐπίμονος ἀσφαλεστέρα. Ὅταν τις εὐρίσκει μίαν ἐφημερίδα, τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἰδικὰς του, τότε ἐπὶ πάντος θέματος ἀφίσταται εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐφημερίδος του. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐφημερίς, ἡ ὁποία ὑπὸ ὠρισμένον πρόγραμμα ἐξησφάλισε τὴν ἐπιτυχίαν της, προτρέχει τῶν διαθέσεων καὶ τῶν ὁρέξεων τοῦ Κοινοῦ καὶ ὑφίσταται καὶ αὕτη τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν ιδεῶν του. Διὰ τοῦτο εἶναι τόσον πιστὴ ἡ θαυμασία εἰκὼν τοῦ κ. Tarde ἡ ἐξομοιούσα τὸν περιοδικὸν τύπον πρὸς ἀντὶαν ἀπορροφητικὴν καὶ ἐξακοντιστικὴν τῶν ιδεῶν.

Τὸ Κοινὸν διακρίνεται προσέτι τοῦ Πλήθους καὶ ὡς ἐκ τοῦ πολυμεροῦς αὐτοῦ. — Εἰς τὰς ὁδοὺς τὰ πλήθη συναγείρουν πολιτικά, σήμερον δὲ καὶ κοινωνικά μόνον ζητήματα τὸ πολί. Τὰ Κοινὰ τοῦναντίον εἶναι ἄπειρα πολιτικά, φιλολογικά, βιομηχανικά, ἐργατικά, θρησκευτικά, καλλιτεχνικά ἐπὶ πάσης μορφῆς τῆς καλλιτεχνίας, κοσμικά, ἐπιστημονικά καὶ πλεῖστα ἄλλα. Τὰ διάφορα ταῦτα Κοινὰ μόνῃ ἡ ἐπίδρασις τῶν διὰ τοῦ τύπου κυκλοφορουσῶν ιδεῶν σχηματίζει.

Ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν κατὰ κανόνα ποιότητα τῶν γνωμῶν τοῦ Κοινοῦ, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ καὶ ἐκτρέφει ὁ Τύπος, ὁ κ. Tarde, πολὺ δικαίως καθ' ἡμᾶς, δὲν εὐρίσκει μεγάλην ἐπὶ τὰ κρείττω διαφορὰν ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν γνωμῶν τοῦ Πλήθους, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπιδρᾷ ἡ δημαγωγικὴ ρητορικὴ.

Διότι καὶ τοῦ Κοινοῦ ἡ Γνώμη δὲν εἶναι ἀνεκτικὴ, δὲν ἀπονέμει οὐδένα σεβασμὸν καὶ οὐδεμίαν ἀνοχὴν εἰς τὰς γνώμης τῶν ἄλλων. Ὅπως ἡ τῶν ἐν ἐξεγέρσει ομάδων, οὕτω καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη ἡ καλλιεργουμένη ὑπὸ τοῦ τύπου εἶναι ὑπερήφανος πάντοτε καὶ ἀδιάλλακτος καὶ ἐγωϊστικὴ καὶ ἀνηλεὴς καὶ σκληρά, συνηθέστατα δὲ ἀνόητος καὶ ὄχι σπανίως αὐτόχρημα ἡλιθία.

Διότι ἐπειδὴ τὰ ἐνστικτα τοῦ πλήθους δὲν εἶναι κατὰ κανόνα τόσον λεπτὰ καὶ ιδεώδη, ὁ ἐπαγγελματικὸς τύπος κατὰ τὸν Tarde καλλιεργεῖ ἐκεῖνα τοῦ κοινοῦ τὰ ἐνστικτα τὰ ὁποῖα τὸν καθιστοῦν δημοτικὸν καὶ λατρευτὸν παρ' αὐτῷ. — Εἶναι παιδαγωγὸς τοῦ Κοινοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐννοεῖ ποτὲ νὰ δυσχεραίσῃ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον παιδαγωγεῖ, καὶ ἡ διδασκαλία του ἐμπνέεται πλειότερον ὑπὸ τῶν ὁρέξεων τοῦ διδασκομένου ἢ ὑπὸ τῶν ὑπαγορεύσεων τοῦ καθήκοντος.

Τίς δύναται νὰ παρίδῃ τὰ μίση, τὰ ὁποῖα ἐνοφθαλμίζει εἰς τὸ Κοινὸν ὁ τύπος πολλάκις ἀποτροπαίως ἄδικα; Πόσα λευκὰ μέτωπα ἐσπύλωσε καὶ σπιλώνει καθ' ἑκάστην ἡ οὕτω μορφουμένη Κοινὴ Γνώμη; Ποσάκις λιθοβολεῖ καὶ κυλίνει εἰς τὸν βόρβορον εὐεργέτας τοῦ ἔθνους; Ποσάκις ἀποθεώνει μέχρι βλακώδους εἰδωλολατρίας τοὺς καταστροφεῖς καὶ τοὺς ὀλετήρας, ἐπιλήσιμων καὶ τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ὀφείλει ἡ χώρα εἰς τοὺς ὑπερόχους ἀνδρας καὶ τῶν συμφορῶν τὰς ὁποίας ἀποκομίζει ἐκ τῶν δημεγερωτῶν;

Αἱ καταστροφὰι τὰς ὁποίας ἐπιφέρουν οἱ ἐν ἐξεγέρσει ὄχλοι εἶναι μὴδὲν κατὰ τὸν κ. Tarde ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τρομερὰς ἐξεγέρσεις τῆς θηριώδους ὁργῆς, τοῦ μίσους, τῶν προγραφῶν τῆς Κοινῆς Γνώμης. Ἡ λύσσα τῶν ὄχλων ἐξατμίζεται, ἀλλ' ἡ τῆς νοσηρᾶς, τῆς πλανωμένης Κοινῆς Γνώμης, ὑπόδουμένην τύπον νομιμότητος, χρονιωτέρα, σταθερωτέρα, εἶναι πολὺ περισσότερον καταστρεπτικὴ.

Ἀλλὰ τὸ ἀπελπιστικώτερον πολλάκις ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς Κοινῆς Γνώμης εἶναι ὅτι ὀλόκληρον τὸ ὕλικόν, ἐξ ἧς σχηματίζεται, παρέχει ἡ Ἄγνοια, ἡ, ὅπερ ταῦτόν, ἡ στρεβλὴ τῶν πραγμάτων ἀντίληψις ἡ ὁποία κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν ἀναποτρέπτων συνεπειῶν τῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ τῶν ὁρέξεων της.

Ὁ κ. Tarde δὲν ἀναφέρει παραδείγματα τῶν τοιούτων πλανῶν. Γράφων διὰ τὸν γαλλικὸν λαὸν δὲν ἤθελε νὰ προσκρούσῃ εἰς τὰ στενὰ τῶν προσωπικῶν ζητημάτων.

Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπικαλούμεθα τὸ ἐπιφανέστερον παράδειγμα τυφλώσεως τῆς Κοινῆς Γνώμης.

Μετὰ τὸν Τιερ ἡ ὑψηλότερα κορυφὴ τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας ἦτο ὁ Ἰούλιος Φερρὺ, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν καὶ ἡμεῖς πρῶτον ἀντιπρόσωπον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον.

Εἶναι ὁ ἀνὴρ ὁ χειραφετήσας τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τῆς κληροκρατίας, ὁ ἀναβαπτίσας τὴν Γαλλίαν εἰς νέαν ὑγιᾶ παιδαγωγίαν, ὁ δωρήσας διὰ τῆς μεγαλοφυΐας πολιτικῆς του εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Τογκίνον, χώραν πενταπλασίαν τῆς ἐκτάσεώς της, εὐρὺ ἔδαφος ἐμπορίου καὶ καταναλώσεως τῶν γαλλικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Καὶ ὅμως ὁ γαλλικὸς τύπος, ἐπειδὴ τὸ Τογκίνον ἐστοίχισεν ἑκατοντάδας τινὰς ἀνδρῶν, τὸ χιλιστόν τῶν θυσιῶν τοῦ βρετανικοῦ ἔθνους εἰς τὸ Τρανσβάλ, ἐχαράκτηρισε τὸν ἔσοχον κυβερνή-

την ὡς αἱματοβαφῇ, ὀλετήρα, ἀπαίσιον. Ἡ κραυγὴ τοῦ ἀδίκου ἀναθέματος τῶν ἀχαρίστων καρδιῶν ἀντήχησε κατ' ὅλον ἔκτοτε τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ βίον, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Γαλλίας· καὶ μόνον ὅταν ὁ Μέγας Πολίτης ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παράσῃ τὰς ἀνεκτιμήτους αὐτοῦ ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔθνος του, οἱ συμπολίται του ἔσπευσαν νὰ πλειοδοτοῦν κατὰ τόπους πρὸς ἀνέγερσιν ἀνδριάντων εἰς τὴν μεγάλην Μορφήν του.

Ἐὰν δὲ ἠθέλομεν καὶ παρ' ἡμῖν νὰ κρίνωμεν τὴν ποιότητα τῆς λεγομένης κοινῆς γνώμης, θὰ τὴν ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ καταδίξῃ κατὰ τὸ 1895 τῆς ἐπιβλητικωτέρας τῆς Ἑλλάδος πολιτικῆς μορφῆς, τοῦ Χαριλάου Τρικούπη, ἥτις τόσον ἀνεπανορθώτους ἐπήνεγκεν εἰς τὸ ἔθνος καταστροφάς.

Αὕτη εἶναι ἡ Κοινὴ γνώμη κατὰ κανόνα.

Οἱ κόλακές της δὲν παύουν καίοντες πρὸς αὐτὴν θυμιάματα. Καὶ ὁ ἀγὼν γίνεται μετὰ τῶν πάντων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς εὐνοίας της. Κυβερνήσεις καὶ ἀντιπολιτεύσεις τὴν σύρουν ἀπὸ τῆς ἐσθῆτος καὶ διεκδικοῦν τὰ τακερὰ αὐτῆς βλέμματα.

Λέγουν περὶ αὐτῆς ὅτι εἶναι ἡ ἄσπονδος ἐχθρὰ τοῦ δεσποτισμοῦ Ἐνδεχόμενον ἀλλὰ τὴν εἶδομεν πολλάκις συρομένην δουλόφρονα, μέχρις ἀποθεώσεως τῶν κρατούντων, τὴν εἴ-

δομεν καὶ νὰ ἀνυψώσῃ ὑψηλὰ πολλάκις ὅτι ἐλαφρότερον καὶ ὑπαρώτερον, ὥς τὰ σαρίδια τῶν ὁδῶν, τοῦ ἀνέμου ὁ στρόβιλος.

Καὶ ὅμως τὸ κράτος αὐτῆς ὑπῆρξε πάντοτε αἰώνιον. Ἀδιάφορον ἂν ἄλλοτε τὸ ἐξασκοῦν τὰ πλήθη καὶ ἄλλοτε περιορισμέναι ὁμάδες.

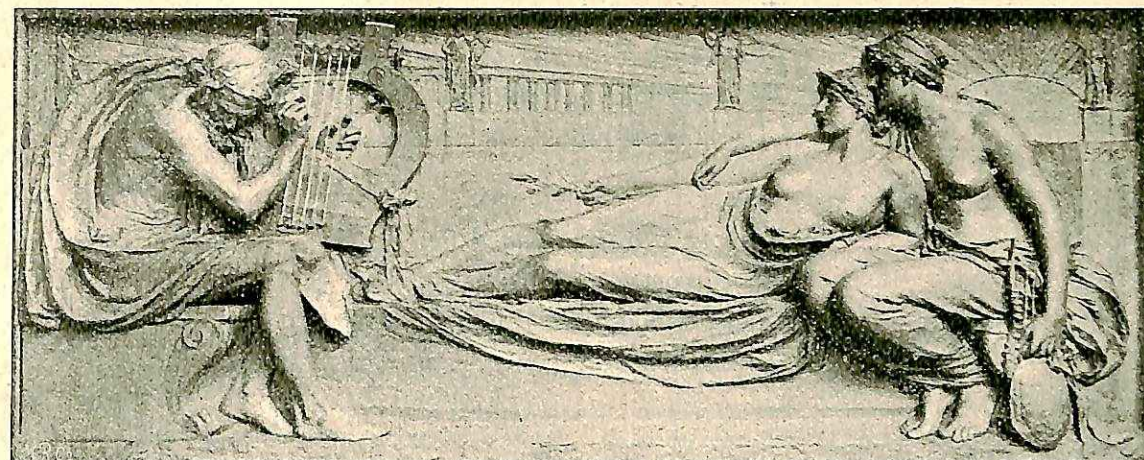
Οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες εἶχον καὶ ἐκεῖνοι ἀνάγκην τῆς εὐμενείας τῆς Κοινῆς γνώμης... τῶν Πραιτωριανῶν, καὶ οἱ Σουλτανοὶ τῆς Κοινῆς γνώμης... τῶν Γενιτζάρων.

Αὕτη θὰ διευθύνῃ πάντοτε τὸν κόσμον καὶ πάντοτε θὰ ἐπιζητῇται ἡ εὐνοία της. Αἱ μορφὰι της θὰ ἐγκωμιάζονται πάντοτε ζωηρότερον τῆς ὀρθοφροσύνης της, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὀρθοφρονεῖ ποτέ. Καὶ τὰ πάθη της ὅσον εἶναι ταπεινότερα καὶ ἀγριώτερα, τόσον θὰ σπεύδουν οἱ στηριζόμενοι ἐπ' αὐτῆς, νὰ τὰ θεραπεύουν προθυμότερον.

Αὕτη εἶναι ἡ Κοινὴ Γνώμη, τῆς ὁποίας τὴν ποιότητα, πολὺ πρὸ τοῦ Πασκάλ καὶ τοῦ κ. Tarde, διέγραψεν ὁ βαθὺς νοῦς τοῦ μεγίστου τῶν αἰώνων ἱστορικοῦ, τοῦ Θουκυδίδου. «Ἀταλαίπωρος», λέγει «τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται».

Δυνατὸν πολλοὶ νὰ περιβάλλουν δι' ἀνυποληψίας τὴν ὥραίαν ταύτην Λαΐδα. Ἀλλὰ πάντες θέλουν νὰ εἶναι εἰς αὐτὴν ἀρεστοί.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

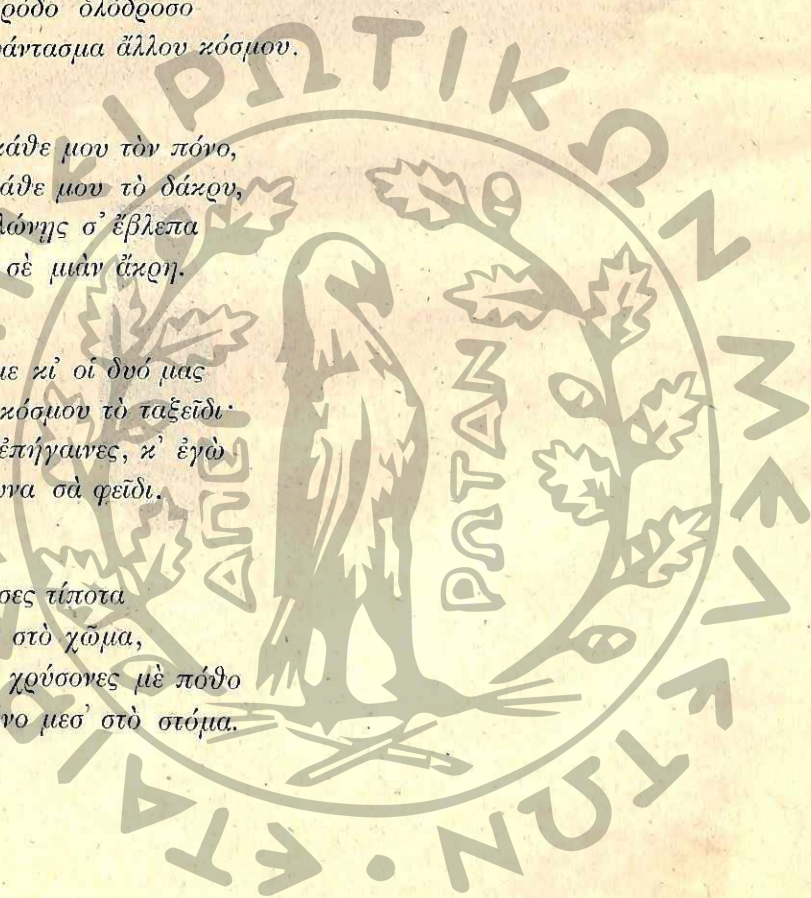
Πολύμετρο

Ἰσκιος ἦσουν μίαν ἡμέρα
Ὅταν πρόβαλες ἐμπρὸς μου·
Ἦμουν αὖ ῥόδο δλόδροσο
Καὶ σὺ φάντασμα ἄλλου κόσμου.

Εἰς τὸν κάθε μου τὸν πόνο,
Εἰς τὸ κάθε μου τὸ δάκρυ,
Νὰ μεγαλώνης σ' ἐβλεπα
Μονάχος σὲ μίαν ἄκρη.

Ἐκινήσαμε γι' οἱ δύο μας
Εἰς τοῦ κόσμου τὸ ταξεῖδι·
Ἐμπρὸς ἐπήγανες, κ' ἐγὼ
Σερνόμουν αὖ σὰ φεῖδι.

Δὲν ἄφησες τίποτα
Νὰ πέσῃ στὸ χῶμα,
Καὶ μοῦ χρούσונες μὲ πόθο
Κάθε πόνο μεσ' στὸ σιόμα.

Τραγοῦδι σου ἀντηχοῦσε
Μυριοστόλιστο σι' ἀγέρι,
Κ' ἐγὼ γυρμένος ἄπλονα
Ἀνώφελα τὸ χέρι.

Πόσους πόνους, πόση θλίψη
Δὲ φανέρωσα σ' ἐσένα,
Πόσα σπαράγματα φριχτά
Τὰ κράτησα γιὰ μένα!

Στεφανωμένοι τρέχουμε
Κί οἱ δυὸ μὲ περιφάνεια,
Τὸ δρόμο πηγαίνοντας
Ποῦ φτάνει τὰ οὐράνια.

Τὸ κεφάλι μου νὰ γύρω
Πρέπει τώρα νὰ μ' ἀφήσης·
Διῶξε τὸ μαῦρο σύγνεφο
Τῇ λάμπι σου νὰ χύσης.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

ΤΟ ΕΡΥΘΡΟΥΝ ΚΡΙΝΟΝ

Εἰς τὸν Ἀνατὸλ Φράνς.

ΟΛΟΣ δάκρυα, γονυπετὴς ἐπὶ τῶν ψυχρῶν πλακῶν τοῦ κελλίου ὁ πατὴρ Ἰωάννης ἀνέμενε τὴν θείαν ἔμπνευσιν. Μίαν στιγμὴν ὁ ἄγγελος ὁ ὁποῖος ἐλάμβανε τὸν χρωστῆρα του καὶ τὸν ἐβάπτιζε εἰς τὸ κυανοῦν καὶ εἰς τὴν ἔκστασιν τοῦ οὐρανοῦ τὸν εἶχεν ἐγκαταλείψει. Εἰς μάτην εἶχε γονυπετήσῃ καὶ εἶχε ὡς πάντοτε ἐπαναλάβῃ διακαῶς τὰς προσευχάς του. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχυνε τὴν πνοὴν του εἰς τὰς μορφάς καὶ δὲν διηυθέτει τὰ χρώματα καὶ δὲν ἡρμόνιζε τὰς ἐκφράσεις.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ πατὴρ Ἰωάννης ἐκ Φιεζόλε, εἶχεν ἐκτυλίξῃ πρὸ τῶν γοητευμένων ὀφθαλμῶν τῆς Τοσκάνης ὅλης, μίαν οὐρανίαν πινακοθήκην. Εἰς τὴν γεννωμένην ζωγραφικὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε φουσίσει κατὰ τι θεῖον, μίαν ἀγγελικὴν πνοὴν καὶ εἶχεν ἀναμίξει τὴν πίστιν του μὲ τὰ χρώματα καὶ εἶχε γράφει τὰς γραμμὰς του ὅλας μὲ ἄπειρον λατρείαν καὶ εἶχεν ἀναπέμψει ὡς προσευχὰς τὰς εἰκόνας του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶχεν ὀρθώσει ἐπὶ τῶν πινάκων του τὰς θείας ὀπτασίας τὰς ὁποίας ἔβλεπε εἰς τὰς ἐκστάσεις του. Διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τῶν χρωστῆρα του, Ἅγιοι καὶ Ἄγγελοι, Παρθένοι καὶ Σωτῆρες, εἶχον ἀναβλέψῃ εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν οὐρανοῦ, μέσα εἰς ἀναλαμπὰς χρυσοῦ, ἀντανγείας κυανοῦ, λάμπεις πορφύρας, ἐκστάσεις ὀφθαλμῶν γλυκέων, καὶ ἀναπάλσεις πτερυγῶν ἀθορύβων. Ἐκπνέουσα καὶ θνήσκουσα ἡ θεία καὶ πρωτογενὴς ζωγραφικὴ τῶν μοναστηρίων ὅπως ἀφίσσῃ θεοῖν εἰς τὴν εἰδωλολάτριν καὶ ἀνυχνον ζωγραφικὴν τῶν ἐορτῶν καὶ τῶν ὁργίων, ἔρριπτε ἕνα κύκνειον ἄσμα θαυμάσιον, μίαν τελευταίαν θείαν ἀναλαμπὴν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννη. Ὅτι εἶχεν ὁ μεσαιὼν ὁλόκληρος ἀναιρευθῇ τὸ ὑπεργήρινον, καὶ ὅτι αἱ μοναχαὶ εἶχον ὀπτασιασθῇ τὸ οὐράνιον, καὶ ὅτι ἱππότες σιδηρόφρακτοι καὶ δέσπονται μελαγχολικαὶ εἶχον προσευχηθῇ καὶ εἶχον νοσταλγήσῃ ἐκ τοῦ παραδείσου ἐθριάμβευε εἰς τὰς εἰκόνας ἐκείνας τοῦ καλογήρου τὰς ὁποίας ἐξωγράφιζε μὲ δάκρυα,

καὶ αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀρπαγεῖσαι ὡς ἀπὸ μίαν πινακοθήκην τοῦ Ὑψίστου.

Καὶ διὰ τοῦτο ὅλη ἡ Τοσκάνη καὶ τὰ κράτη ὅλα τῆς Ἰταλίας τὸν ἐπευφήμουν ὡς τὸν μεγαλύτερον τῶν ζωγράφων τῶν καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε΄ τὸν ἐκάλεε εἰς Ρώμην ὅπως τοῦ ἀναθέσῃ τὴν διακόσμησιν ὁλοκλήρου ἐκκλησίας καὶ κόσμος ὁλόκληρος τὸν ὠνόμαζε «ἀδελφὸν Ἀγγελικόν».

*

Τὴν προτεραίαν ὁ ζωγράφος ὠθοῦμενος ἀπὸ τὴν φήμην εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κάριμινε, ὅπου ἕνας νέος συνάδελφός του ὁ Μασάκιος ἀνέπτυσσεν εἰς μεγάλας τοιχογραφίας ζωγράφος καὶ φρισσούσας, μίαν ἄλλην, νέαν καὶ τολμηρὰν τέχνην. Τὰ σώματα τὰ χονδρὰ τὰ πλημμυρισμένα ἀπὸ μίαν κοινὴν καὶ γενναίαν ζωὴν, τὰ λάμποντα ἀπὸ μίαν ἀπεχθὴ πραγματικότητα εἶχον προξενήσῃ φοβὴν καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τὸν φραῦ Ἀγγελικόν ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθειά τῶν ἐπίσης καὶ ἡ ἐκφράσις ἡ μεγάλῃ τῆς ζωῆς τὴν ὁποίαν ἐνέκλειον, τὸν εἶχον ταράξῃ καὶ τὸν εἶχον ἐμβάλλῃ εἰς σκέψεις. Καὶ ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς κλονιζομένης αὐτῆς τέχνης τῶν πατέρων του ὑπῆρξε μεγάλη καὶ τὸν ἐκράτησε ἀγωνιώδη, εἰς ἐφιάλτην καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Καὶ τότε γονυπετὴς πλησίον τῆς εἰκόνας τοῦ ὁ ἀδελφὸς Ἀγγελικὸς μάτην ἀνέμενε τὴν ἔμπνευσιν.

Κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐξωγράφιζεν ἕνα Εὐαγγελισμόν, θέμα τὸ ὁποῖον εἶχε πλημμυρίσῃ μὲ ὀπτασίας καὶ ἀντανγείας οὐρανοῦ καὶ τὸ ὁποῖον πολλάκις εἶχεν ἐπαναλάβῃ καὶ τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερός εἶχε συντελέσῃ εἰς τὴν φήμην του.

Προτιθέμενος νὰ φύγῃ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Φλωρεντίας εἰς τὸ ὁποῖον ὁλόκληρον ζωὴν εἶχε διέλθῃ, ἐσκέπτετο ὡς ἀποχαιρετισμὸν νὰ ἐξεικονίσῃ τὸ θέμα τοῦ κρῖνου εἰς τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου.

Καὶ κατὰ τὸ σῆμα εἶχε νηστεύσει ἡμέρας πολλὰς πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του καὶ εἰ-

γεν απομονωθῇ καὶ συγκεντρωθῇ εἰς ἑκστασιν ἐν τῷ σκότει, ψιθυρίζων προσευχάς. Ἀναλογιζόμενος τὰ πάθη τοῦ παιδίου τὸ ὁποῖον ὁ ἄγγελος ἐπρόκειτο νὰ ἀναγγεῖλῃ, εἶχεν ἀναφροσύνη καὶ κλάυση ἐπὶ ὥρας πολλὰς καὶ ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τὴν Παναγίαν ὅλην τὴν ἐκφρασιν τῆς θλίψεως καὶ τοῦ φόβου, ὅλην τὴν φρικίαν τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς καταπλήξεως συγχρόνως, μὲ τὰ ὁποῖα τὴν ἐκεραύνωνε ἡ μεγάλη ἀναγγελία. Εἶχεν ἤδη σχεδιάσῃ τὸν ἄγγελον ὅστις χωρὶς νὰ θίγῃ τὸ ἔδαφος, φαινόμενος ὡς νὰ ἐκρατέιτο ἀπὸ ἀοράτους ρίζας ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἄυλος μετ' ὅλον τοῦ σώματος, ἀόρατος σχεδὸν ὑπὸ τὰ κυανὰ του φορέματα, συγχισμένους μὲ τὸν αἰθέρα καὶ τὸν οὐρανὸν ἐδείκνυε πρὸς τὴν Θεοτόκον μὲ ἄφατον μειδίαμα τὸν οὐρανὸν ὡς νὰ τὴν ἔκαμνε νὰ ἐνωτισθῇ ἐκεῖθεν μίαν ἐναρμόνιον φωνὴν καὶ ἓνα ἐναρμόνιον ἄκουσμα. Καὶ ἤδη ἡ μορφὴ τοῦ ἀγγέλου διεγράφετο, καὶ ἤδη τὸ πρόσωπόν του ἠκτινοβολεῖ ἐν ἐκστάσει, καὶ ἤδη τὸ στόμα του ἐκαμπνυλοῦτο παιδικὸν καὶ μυστηριώδες συγχρόνως ὡς νὰ ἐκυλίντο ἐξ αὐτοῦ σταγόνες γάλακτος καὶ θεῖα ῥήματα. Ἄλλ' ἡ ἐμπνευσις αἰφνιδίως τὸν ἐγκατέλειπε φρεῦ! καὶ ἔμενε θανασίμως μελαγχολικὸς μὲ τὸ γηραιὸν τοῦ σώματος ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῶν πλακῶν, ἔλεινός καὶ συντετριμμένος εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐκείνην τῆς θείας χάριτος.

Εἶχε μεταβῇ εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ εἶχεν ἐξομολογηθῇ τὰς ἁμαρτίας του ἄλλ' εἰς μάτην. Καὶ ἔμενε τότε ἐπὶ ὥρας ἀκίνητος μὲ μόνὰ τὰ δάκρυα συγκλονοῦντα τὸ βραχὺ τοῦ σώματος καὶ τὴν λεπτὴν γελῶσαν κεφαλὴν του, ὅταν αἴφνης ἡ θύρα τοῦ μοναστηρίου ἠνοιχθῇ καὶ ἓνας ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

Εἶπε ὅτι εἶνε ζωγράφος καὶ ὅτι ὠνομάζετο Μασάκιος ἐργαζόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Κάριων. Ἦρχετο ἔλεγε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν διδάσκαλον τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζε ἡ Τοσκάνη ὁλόκληρος.

Ἐφαίνετο νέος καὶ τὰ ἐνδύματά του ἦσαν ξεσχισμένα καὶ πτωχὰ προσδίδοντα ἀθλιότητα εἰς ὅλον τοῦ τοῦ υποκείμενον, ἀθλιότητα ἡ ὁποία ἔκαμνε νὰ λάμπουν περισσότερο ζοηρῶς, σχεδὸν ὑπερανθρώπως, διαβολικῶς καὶ ἀπαισίως οἱ ὀφθαλμοὶ του οἱ ἐκπέμποντες μεγαλοφυΐαν.

Ὁ ἀδελφὸς Ἀγγελικὸς ὁ ὁποῖος ἦτο ὁλος ἀθωότης καὶ γλυκύτης, τοῦ ἔδειξε τὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν εἰργάζετο καὶ τοῦ ἐνεπιστεύθη ἀδελφικῶς τὰς δυσχερείας του καὶ τὴν ἀγωνίαν του.

— Ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ μὲ ἐγκατέλειπε καὶ

δὲν δύναμαι νὰ ἐξακολουθήσω τὸ ἔργον, τοῦ εἶπε.

— Ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἶνε τὸ σχέδιον διδάσκαλε καὶ ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ νὰ γίνωνται καλὰ αἱ εἰκόνες δὲν εἶνε ἡ ἐπιφοίτησις τῶν ἀγγέλων ἀλλὰ τὰ καλὰ χρώματα καὶ ἡ στερεὰ χεὶρ.

Ὁ φρά Ἀγγελικὸς ἠπόρησε καὶ ἐλυπήθη ὅτι ἐδύνατο κανεὶς νὰ ἐργασθῇ χωρὶς τὴν συνδρομὴν τοῦ Θεοῦ.

— Ἐχεις τὰ χρώματα, διδάσκαλε, πολὺ στιλπνὰ καὶ ἐντελῶς στοιχειώδη. Αἱ μορφαὶ ὅλα εἶνε κίτρινα καὶ κυανὰ καὶ ἐρυθρὰ καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀπόχρωσις εἰς αὐτάς.

Ἀγνοεῖς λοιπὸν ὅτι ὁ Ἀνδρέας δὲ Καστάνιο πρὸ δεκαετίας τώρα ἐφεῦρε ἓνα μίγμα ἐξ ἐλαίου καὶ ἀποξηραντικοῦ τοῦ ὁποῖον δίδει μίαν στιλβηδὸνα καὶ μίαν γλυκύτητα εἰς τὰς μορφάς;

Ὁ φρά Ἀγγελικὸς ἀπήντησε ὅτι τὸ ἠγνόει: — Ὁ διδάσκαλός μου μοῦ παρέδωκε τὴν τέχνην του, μίαν ζωγραφικὴν ἐργαζομένην μὲ ξηρὰς γαίας καὶ μὲ ὕδωρ, τοιαύτην ὁποῖαν ὁ Θεὸς τὴν ἀπεκάλυψε εἰς τοὺς πρώτους ζωγράφους.

Τότε ὁ ἄγνωστος τοῦ εἶπε ὅτι ἡ Τοσκάνη ὅλη ἤρχισε νὰ ἐναγκαλιζέται τὸ ἔλαιον, ὅτι ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Μπίτσι οἱ ζωγράφοι ὅλοι ἐζωγράφιζον μὲ ἔλαιον καὶ ὅτι δύο Ὁλλανδοὶ ζωγράφοι οἱ ἀδελφοὶ Βὰν Ἐϋκ εἶχον εἰσάξῃ νέους νεωτερισμοὺς εἰς τὴν τέχνην.

— Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἄγνοεῖς προπάντων, διδάσκαλε, εἶνε ὅτι μία αἰωνία τέχνη, μία νέα θρησκεία ἀνεκαλύφθη διὰ τὸ θάμβος τοῦ κόσμου. Εἰς τὰ παράλια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰς τὰς ἄκρας τῆς Μεσογείου οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ Γενουήσιοι ταξιδιῶται ἀπεκάλυψαν ἀγάλματα ὑπέροχα, τέχνης ἀορενωπῆς καὶ θαυμασίας, θεοὺς καὶ ἥρωας, πολλοὺς θεοὺς καὶ πολλοὺς ἥρωας μὲ σώματα τὰ ὁποῖα φρίσσον ὡς νὰ ἐκυκλοφόρει τὸ αἷμα ἐντὸς αὐτῶν. Ὁ Ὀλυμπος ὁ ἀρχαῖος, τὸν ὁποῖον ὁ Πετράρχης καὶ ὁ θεῖος Δάντης ἔψαλαν, ἀναξῆ. Εἰς τὴν Φλωρεντίαν ὅλην καὶ εἰς τὴν Ρώμην, καὶ εἰς τὴν Φεράρραν τὰ θραύσματα τῶν θείων αὐτῶν μαρμάρων ἔρχονται σωρηδὸν καὶ οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ γλύπται καὶ οἱ χρυσοποιεῖται τρέχουν καὶ τὰ ἀντιγράφουν καὶ νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγονται ἐμπροσθέν των καὶ τὰ σώματά των μειδιῶσι καὶ οἱ ὠραῖοι μὺς καὶ οἱ βραχιόνες οἱ θαυμαστοὶ λαμβάνουν νέαν ζωὴν ἀντιγραφόμενα εἰς τὸν χαλκὸν καὶ τὸ ὕφασμα.

— Ὁ θεῖος Βρουσελέσκη καὶ ὁ Λαυρέντιος Γκιβέρτη ὁ ἀστὴρ τῆς Φλωρεντίας ἐξ αὐτῶν

ἐμπνέονται καὶ δημιουργοῦν τὰ ἀνάγλυφά των. Ἐνας γλύπτης, παιδίον ἀκόμη μεγαλοφυές, ὁ Δονατέλο μεταφέρει εἰς τοὺς Χριστοὺς καὶ τοὺς Ἁγίους Σεβαστιανούς του τὰς ὑπερόχους στάσεις τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Ἀρεως.

— Ἄλλ' εἶνε μία τέχνη κατηραμένη αὐτή! ἀνέκραξε ὁ φρά Ἀγγελικὸς φρικτῶν ὅλος.

— Εἶνε μία νέα τέχνη. Ὁ ἔνδοξος Μασολίνο δὲ Πανικάλε ὅστις ὑπῆρξε συμμαθητὴς σου τὴν ἐνεκολπώει καὶ τὰ ἔργα του στολίζουν ζωντανὰ τὸ παρεκκλήσιον Βραγκάτσι εἰς τὸ ὁποῖον τὸν διεδέχθη. Τώρα πλέον τὰ σώματα δὲν ἔχουν τὴν ἀφέλειαν αὐτὴν τὴν ἀδεξίαν καὶ τὰ σώματα ὀρθοῦνται καὶ οἱ ἄνθρωποι συμπλέκονται καὶ τὸ αἷμα ρέει εἰς τὰ σώματα καὶ οἱ ζωγράφοι σέβονται τὰς σκιὰς καὶ τὰ φῶτα καὶ ἀποδίδουν τὰ χρώματα ὅλα καὶ ὅλας τὰς ἰδιοτροπίας τῶν φώτων καὶ συνθέτουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς συμπλέγματα καὶ τοὺς ὀπλίζουν μὲ βραχιόνας τολμηροὺς καὶ τοὺς ὠθοῦν εἰς πράξεις βιαίας καὶ εἰς πράξεις ἁρμονικὰς καὶ ἐν γένει τοὺς παριστάνουν ὅπως ἡ θεία ζωὴ καὶ ἡ θεία φύσις τοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν κίνησιν καὶ τὸν κόσμον.

Σοῦ ὁμολογῶ ὅτι ἦλθα ἐδῶ διὰ νὰ μιῶσω τὸν μεγαλύτερον τῶν διδασκάλων εἰς τὴν τέχνην τῆς ζωῆς. Πρέπει ἡ ζωὴ καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ἀλήθεια νὰ εἰσέλθουν ὡς ἓνα κύμα ἡλίου, ὡς μία ἀνυπότακτος καὶ θεία ἀγγὴ μέσα εἰς τὰς εἰκόνας σου. Αὐτὸ πρέπει... Ὁ Εὐαγγελισμὸς αὐτὸς δὲν θὰ εἶνε ἔργον θεῖον ἂν δὲν κυκλοφορήσῃ τὸ αἷμα καὶ ἡ ὁρμὴ ἐντὸς αὐτοῦ. Ρίψε τὰ χρώματα αὐτὰ καὶ μαζὺ μὲ αὐτὰ ρίψε καὶ τὰς προλήψεις σου ὅλας. Ὁ Ἀγγελος ὅπως καὶ ἡ Παρθένος πρέπει νὰ εἶνε ἄνθρωποι μὲ ὁρμὰς καὶ μὲ πάθη, μὲ πολλοὺς μὺς καὶ μὲ ἀφρονον αἷμα ὁποῖοι εἶνε οἱ φλωρεντιανοὶ ὅλοι καὶ ὅλοι αἱ φλωρεντιανὰ τοῦ κυκλοφοροῦν, γελοῦν, κλαῖουν φωνασκοῦν καὶ κινεῦνται ἐντὸς τῆς πόλεως ὅλης. Δὲν εἶδες τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰν τοὺς ὁποῖους ἐζωγράψα εἰς τὸ παρεκκλήσιον; Εἶνε ἄνθρωποι μὲ ἐπιθυμίας γιγαντιαίας, μὲ σώματα φρικτῶν ἀπὸ ὁρμῆς. Ἰδοὺ ἔχω ἐδῶ ἓνα σύμπλεγμα τοῦ κύκνου καὶ τῆς Λήδας, μικρὸν ἀγαλμάτιον τὸ ὁποῖον μοῦ ἐχάρισε ὁ ἐξοχώτατος Κόσμιος τῶν Μεδίκων. Βλέπεις τὰ βλέμματα τῆς ἐπιθυμίας, τοὺς ἐναγκαλισμοὺς τῆς χαρᾶς τὰ ὁποῖα παριστᾷ. Μελέτησέ το καὶ ἐμπνεύσου ἓναν Εὐαγγελισμὸν ἀληθείας ἐξ αὐτοῦ. Ἰδοὺ δώσέ μου τὸν χρωστήρα. Ἡ Παρθένος ἂς ἔχῃ τὴν στάσιν γυναικὸς ἡ ὁποία αἰσθάνεται εἰς τὴν ἀγ-

γέλιαν τοῦ Γαβριὴλ τὴν αὖραν τῆς γονιμότητος νὰ τῆς καίῃ καὶ νὰ τῆς ζωογονῇ συγχρόνως τὰ σπλάγγνα.

Αἱ χεῖρες τῆς ἄς συσπειροῦνται ὡς ἂν ἐσυρτρίβετο ὅλη ἀπὸ ἓνα ἀόρατον ἐναγκαλισμὸν καὶ τὸ σῶμα τῆς ἄς μὴ ἐκφραζῇ ἀφέλειαν ἀλλὰ γνῶσιν, τὴν γνῶσιν τὴν νικητρίαν ἡ ὁποία εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμα τῆς. Ὑπὸ τὴν παρθένον ἂς ἐμφανίζεται ἡ γυνὴ καὶ ἡ στιγμή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ σου ἂς εἶνε ἡ στιγμή ἡ μεταβατικὴ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ σῶμα συστρέφεται, ἀσπάζει, μεταμορφοῦται καὶ διπλασιάζεται. Ἰδοὺ σοῦ ζωγραφίζω τὸ κρῖνον τοῦ Ἀγγέλου καὶ σοῦ τὸ ζωγραφίζω τὸ κρῖνον αὐτὸ ἐρυθρόν, καὶ θέτω διὰ τὸ ἐρυθρόν αὐτὸ ἓνα νέον χρῶμα αἵματος ὥστε ὁ Ἀγγελος νὰ μὴν εἶνε μόνον ἄγγελος ἀλλὰ καὶ βιαστής.

Τὸ κρῖνον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἡ Φλωρεντία ὅλη ἔχει ὡς σῆμα τῆς νέας εἰδωλολατρικῆς ζωῆς τῶν ἐντροφίσεων καὶ τῶν διασκεδάσεων καὶ τῶν γελῶτων τῆς ἄς εἶνε τοῦ Εὐαγγελισμοῦ σου τὸ σύμβολον. Προπάντων ὁ ἄγγελός σου ἂς ἔχῃ μὺς ὅπως ὁ κύκνος τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ Διὸς, τόσους μὺς ὥστε νὰ φαντάζεται ὁ θεατὴς ὅτι δύναται νὰ καταρρίψῃ καὶ δύναται νὰ συντρίψῃ τὴν Παρθένον ἂν τὴν συλλάβῃ εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Δώσε μου τὴν χεῖρα σου. Ἀντὶ τοῦ ἀγγέλου ὅστις σὲ ὀδηγεῖ πάντοτε, θὰ σὲ ὀδηγήσω ἐγώ, ἐγὼ θὰ σὲ ἐμπνεύσω.

Καὶ ἔσυρε ἀναίσθητον σχεδόν, διὰ τῆς βίας, τὸν φρά Ἀγγελικὸν καὶ τοῦ ὕψωσε τὴν χεῖρα καὶ ἤρχισε νὰ τὴν σύρῃ ἐπὶ τῆς εἰκόνης.

Καὶ ὁ μοναχὸς ἠσθάνετο ὡς ἓνα σίδηρον ἀνημμένον νὰ τοῦ καίῃ τὸν καρπὸν καὶ ἡ ἐπαφὴ τοῦ ἦτο δυσβάστακτος καὶ ἐλποψύχει.

Καὶ ἡ χεὶρ τοῦ ἐκινεῖτο ἀσυνείδητος καὶ ἔτρεψε χρωματίζονσα ἐπὶ τοῦ τοίχου, καὶ μία κούρασις καὶ μία κίρρωσις τὸν κατεῖχε.

— Ὁ κρῖνος πρέπει νὰ ὀρθοῦται εὐθύς καὶ ἀκαμπτος εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἀγγέλου ἔλεγε ἐν τοσούτῳ ὁ ἄγνωστος καὶ πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν συνεστραμμένην καὶ ἀνυπότακτον διεύθυνσιν τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ τοῦ κύκνου ἡ γονιμότης. Καὶ προπάντων ἐπαναλαμβάνω. Τὸ κρῖνον πρέπει νὰ εἶνε ἐρυθρόν.

Καὶ ὅταν ὁ φρά Ἀγγελικὸς συναθροίσων τὰς δυνάμεις του, κατώρθωσεν νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ νὰ ἴδῃ ἐπὶ τοῦ πίνακος, μία εἰκὼν λαγνείας, μία εἰκὼν, βιασμοῦ σχεδόν, τοῦ ἀπεκαλύφθη.

Καὶ ἔκφρων πλέον μὲ ἓνα θανάσιμον ψυχὸς παγόνον ὅλα του τὰ μέλη ἐγνώρισε ὅτι ὁ διάβολος τοῦ ὠθεῖ τὴν χεῖρα καὶ ἀφί-νων κραυγὴν διάτορον ἔπρην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

*

Ὅταν τὴν ἐπαύριον ὁ ἀδελφὸς Ἀγγελικὸς συνῆλθε, εὔρε τὴν εἰκόνα του πλημμυρισμένην ἀπὸ χρώματα ἀνυπότακτα καὶ νέα. Ἡ Παρθένος ὑψοῦτο μὲ σῶμα φρίσσον, μὲ βλέμματα τινάσσοντα φλόγας καὶ ἔτεινε τὰ χεῖρας προ-κλητικᾶς ὁ ἄγγελος εἶχε σῶμα εὐσταλὲς καὶ μία κηλὶς ἐρυθρὰ ὡς ἐκτίναγμα αἵματος ἢ ὡς ἀναλαμπὴ φλογὸς κολάσεως ἡγορητοῦτο καὶ ἐ-θριαμβεῖ ἀντὶ κρῖνου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀγ-γέλου.

Ἐκτοτε ὁ φρά Ἀγγελικὸς δὲν ἐδυνήθη πλέον νὰ ζωγραφίσῃ Εὐαγγελισμόν. Εἰς τὴν Ρώμην, εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Σίξτου, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν θεῖαν σκηνὴν ἢ ὁποία ἦτο ἄλλοτε ἢ προσφιλὴς του.

Καὶ τι ὡς μία ἀνάμνησις τῶν ἀποκαλυ-πτῶν καὶ κατηραμένων λόγων τοῦ Σατανᾶ τοῦ ἔμενε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰ σώ-ματά του ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι καὶ μετελάμβανον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν αὐτὴν καὶ πολλάκις συνέβη μία φρικίασις ὅχι παραδείσου ἀλλὰ ἀ-

ληθείας, ζωῆς, καὶ πάθους νὰ διαβλέπεται ὡς ἀμάρτημα εἰς τὰς ἐκφράσεις τῶν ἀγίων του Αἰ-κινήσεις των ἀνιγγέλλον πλέον ὅχι τὴν οὐρανίαν μετουσίωσιν τῆς προσευχῆς ἀλλὰ τὴν κίνησιν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν. Μία ἀκτὶς ἀνευλαβῆς μεγαλοφυΐας ἀνέλαμπε παντοῦ. Τὰ δάκρυά του ἔτρεχον πύ-ρινα, ὅταν ἔβλεπε ὅτι ἐγκαταλείπων πλέον τὴν παράδοσιν ἐγένετο ζωγράφος ἀσεβῆς καὶ ὑπέροχος. Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ Ὀρβιέτο ὅπου εἶχε μεταβῇ ὅπως κοσμήσῃ τὴν μητροπόλιν, συνέλαβεν ἑαυτὸν ζωγραφίζοντα μίαν Παναγίαν ζωντανὴν καὶ θαυμασίαν ὅλην μὴς καὶ φρι-κιάσεις, ἐξηλωμένην καὶ θριαμβεύουσαν ὁποῖαν τὴν εἶχε ἰδεῖ ἐν στιγμῇ ὄνειρου καὶ ἀμαρ-τίας εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ μνητοῦ.

Καὶ ὁ τρόμος του ὑπῆρξε τοιοῦτος καὶ τόση ἡ λύπη του ὥστε ἐγκατέλειπε τὸ ἔργον του ἡ-μιτελὲς καὶ ἐπέστρεψε θανάσιμῳς πληγὴς εἰς Ρώμην ὅπου ἀποσυρθεὶς εἰς τὸ κελλίον του δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ ἄλγους του.

Τὰς εἰκόνας τοῦ Ὀρβιέτο ἀπετελείωσεν ὁ Σινιορέλη. Τὸ σῶμα τοῦ ζωγράφου ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε' τὸ ἔθαψε ὡς τελευταίαν εἰρω-νεῖαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην τῆς Ἀγίας Μα-ρίας εἰς τὴν ὁποῖαν ἐλατρεύετο ἄλλοτε ἢ Ἀ-θηνᾶ καὶ ἡ ὁποία διατηρεῖ ἀκόμη τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας θεᾶς.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

Βενετία Μάρτιος 1901.

ΤΥΠΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

Ὁ λόγος ἦτο περὶ γυναικός.

— Ἐγώ, μοῦ εἶπεν ὁ φίλος μου, εἰς τὴν Βενετίαν ἔλαβα εὐκαιρίαν νὰ αἰσθανθῶ βαθύ-τερα τί σημαίνει γυναικεῖον κάλλος. Περιη-ρόμην ὀνειροπόλος τὰς στενὰς ἀγυῖας τῆς. Τυχαίως, σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἐμβῆκα εἰς τὴν ἐκκλησίαν Santa Maria Formosa. Πλῆθος πολὺ συνωστίζετο πρὸς τὴν πλαγίαν ἀγίαν τράπεζαν. Ἦσαν ξένοι οἱ περισσότεροι, περιηγηταὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Μία ἱερὰ συγκίνησις ἀπευπλώνετο εἰς ὅλας τὰς μορ-φάς. Κάτι ἀπὸ τὴν ἀνύψωσιν ἐκείνην καὶ τὴν ἀνάτασιν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ ψυχὴ μας ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν κόνιν τοῦ καθημέρι-νου καὶ τοῦ συνήθους, διὰ νὰ ἐξαρθῇ πρὸς καὶ ὑπέροχον, εἴτε ἡ θεία παντοδυναμία εἶνε τοῦτο, εἴτε ἡ μαγεία τοῦ ἐνάστρου ἀπέριου. εἴτε ἡ ὀγρὰ ἔκτασις ἢ ροχθοῦσα.

«Τὴν ἡμέραν ἐκεῖ-νην ἐμαγεύθην ἀπὸ ἐν ἀριστούργημα τῆς τέχνης. Ἐκύτταζα, ἐκύτταζα καὶ ἐνόησα. Τὸ ὀνειρευτὸν ἐκεῖνο κάλλος ἦτο ἡ Ἀγία Βαρβάρα τοῦ Πάλ-μα-Βέκιο. Ἐπάνω εἰς σῶμα ὑπερφυσι-κόν, μὲ βαθὺν ἐρυ-θρὸν ἐνδυμα, ἀνθεῖ τὸ στρογγύλον, γεμᾶ-τον ἀπὸ ζωὴν πρό-σωπον τίς οἶδε ποίας βενετῆς πατρικίας. Ἡ σιωπὴ τοῦ τό-που, τὸ θρησκευτι-κὸν μυστηριώδες ἡ-μίφως, οἱ σιωπηλοὶ θεαταί, ὅλα παρώρ-μων εἰς ὑψηλὴν καλ-λιτεχνικὴν κατάνυ-ξιν.

Ἐπειτα ἐφέραμεν εἰς τὸν νοῦν μας ὁ-

λας ἐκεῖνας τὰς ἐξαισίας μορφάς, τὰς ὁποίας καλλιτέχναι ἔχοντες τὸ θεῖον δῶρον, ἐχάρισαν εἰς τοὺς αἰῶνας τὴν Μόνα Λίζαν τοῦ Δαβίντσι, τὴν Ἐρωμένην τοῦ Τιτσιανού, τὴν ξανθὴν Ἐ-λένην Φουρμάν τοῦ Ροῦβενς, τὴν Σάσκιαν τοῦ Ρέμβρανδ, τὴν Σωσσάναν τοῦ Τιντορέτου, τὴν Μαγδαληνὴν τοῦ Κορρεγίου. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον μία θεωρία ὁραίων φαντασμάτων διήρ-χετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας μὲ βλέμματα τα-κερὰ καὶ χεῖλη ἐρυθρὰ ἀπὸ φιλήματα, ὅπως ἦσαν πρὶν κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς των πρὶν παγώσῃ τὰ στόματά των ὁ σπασμὸς τοῦ θανά-του καὶ διηλθεν ἐνώπιόν μας ἡ Βιάγκα Κα-πέλλο, καὶ ἡ Ἀρτεμις τοῦ Ποατιέ καὶ ἡ Νινὼν δε λ' Ἀγκλὸ καὶ ἡ Μανὼν Λεσκὼ καὶ ἡ βασί-λισσα Μαργὼ καὶ ἡ Λουκρητία Βοργία καὶ ἄλλαι... καὶ ἄλλαι...

Διὰ μέσου τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ζωῆς, ἓνα κῶμα ἔρωτος καὶ εὐμορ-φίᾶς προχωρεῖ ἀκα-ταπάνωτος. Λεγεῶ-νας ἀποτελοῦν αἱ δα-μάστριαι τῶν καρ-διῶν, αἱ νικήτριαι τῶν ψυχῶν. Ἀλλὰ πόθεν ἀναβλύζει ἡ γοητεία τὴν ὁποῖαν σκορπίζουν, ἡ μαγεία ἢ συλλαμβάνουσα ὡς παγίς;

Ἡ ὀλυμπιακὴ τε-λειότης τῆς μορφῆς καὶ ἡ ἡρεμὸς μεγα-λοπρέπεια τοῦ παρα-στήματος εἶνε ἄρα γε αἱ ἀποσπᾶσαι τὴν κραυγὴν τοῦ θαν-μασμοῦ; «ὦ, τί ὡ-ραία ποῦ εἶνε!» ἡ ἰδεώδης συμμετρία καὶ πλαστικότης ἀ-φυπνίζουν ἄρα γε εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν γλυκὺν πόθον τῆς

υποταγῆς συγχρόνως καὶ τῆς κατακτῆσεως; Πόσον μυστηριώδης καὶ βαθεῖα εἶνε ἡ ἐπίδρασις τοῦ γυναικείου κάλλους! «Ὁ ἄνθρωπος, λέγει εἰς αἰσθητικός, ὅστις, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν διασταυρῶναι καθ' ὁδὸν μία ὥραία γυνή, δὲν αἰσθάνεται ἔξαφνα γλυκεῖαν ἡλεκτριζὴν δόνησιν ἐλκύουσιν αὐτὸν συμπαθῶς πρὸς τὴν διαβάτιδα. ἔχει ἀμβλεῖαν τὴν αἰσθησιν τοῦ κάλλους».

Πόσον ὥραία εἶνε! ψιθυρίζομεν, καὶ μᾶς φαίνεται ὅτι ἡ ἐντύπωσις ἐκείνη ἀνακαινίζει τὴν ὑπαρξίν μας· καὶ ὡς ἀνοιξὶς πνέει ἐντὸς μας· ὁ θαυμασμός μας εἶνε ἡ ἀφύπνισις μιᾶς ὁρμῆς ἐξοριζομένης εἰς αὐτὰ τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ὁρμῆς ἀνοιγούσης τὰς ἀγκάλας καὶ προσεγγίζουσας τὰ χεῖλη.

Ἐν γένει αἱ γυναῖκες, τῶν ὁποίων τὸ κάλλος δὲν εἶνε ἐντελὲς ἄντρογον ἀπὸ καθαροῦς αἰσθητικῆς ὄψεως, ἀσκοῦσι τὴν μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν. Συλλαμβάνεται κανεὶς εἰς τὰ χρυσᾶ των δίκτυα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ· εἰς τὰς κατακτῆσεις των συντελεῖ καὶ ἡ ἐπίχαρις, ἡ φιλοπαίμων φιλαρέσκεια ἡ ὁποία εὖρε χάριν καὶ ἐνώπιον φιλοσόφου τόσον αὐστηροῦ, ὅπως ὁ Κάντιος, ὅστις ἀνεγνώριζεν εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικαίωμα νὰ ἐνισχύῃ τὸ κάλλος τῆς διὰ τῆς εὐκινήσιας τῆς διαθέσεώς της καὶ τῆς ποικιλίας τοῦ στολισμοῦ.

Τὸ κύριον γνώρισμα τῆς ὥραίας γυναικὸς εἶνε ἡ ἔμφυτος χάρις. Ἄς συλλογισθῶμεν τὰς ρυθμικὰς λιγυρὰς κινήσεις ἐνκάμπτου χαριτωμένου σώματος, μερικὸς στάσεις, τῶν ὁποίων ἡ πλαστικότης ἐγκλείει ἄφατον μαγεῖαν· ἃς ἐνθυμηθῶμεν πῶς μὲ μίαν μόνην στροφὴν τοῦ σώματος εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐξάρῃ τὸ ἰδιάζον θέλητρον μιᾶς ἐσθῆτος, καὶ πῶς ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς, ἡ κίνησις τῶν χειρῶν, τὸ εἶδος τοῦ μεϊδιάματος, τὸ εἶδος τοῦ βλέμματος, καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμη, κáινουν νὰ μᾶς φαίνεται ὥραία μία γυνή, τῆς ὁποίας τὸ σύνολον δὲν εἶνε αὐστηρῶς σύμφωνον πρὸς τοὺς κανόνας τῆς συμμετρίας. Τί δὲν λέγει ἓνα ὥραϊον στόμα, ποῖαν μέθην δὲν ἐξεγείρει μία ὥραία κόμη! Ἄλλοτε μᾶλλον ὡς πτερόν κόρακος μὲ τὴν βαθυκύανον μεταλλικὴν λάμψιν ὑπὸ τὴν κίνησιν τοῦ φωτός· ἄλλοτε μὲ τὰς διαβαθμίσεις ἐκείνας τοῦ ξανθοῦ ἀπὸ τοῦ ἐκλάμπρου χρυσοῦ ἢ τοῦ πυρῶδους ἐρυθροῦ τῶν γυναικείων μορφῶν τοῦ Τιτσιανού, μέχρι τῆς μεταξίνης ἀπαλότητος τοῦ τεφροξάνθου, ἢ τὸ θερμὸν καὶ στίλβον ἐκεῖνο καστανόχρουν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τινὰς ἐπιδράσεις τοῦ φωτός φαίνεται ὡς νὰ ἐπεπλάσθῃ

μὲ κόκκινον ὀρειγάλκον. Καὶ ἡ ἀνάδεσις τῆς κόμης πόσα μυστήρια ἐγκλείει καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ κοσμήματος ἢ τοῦ ἄνθους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς!

Καὶ τὸ κάλλος ἀπαιτεῖ τὴν διακόσμησιν, τὴν mise en scene. Ἐνυπάρχει καὶ τὸ γραφικὸν εἰς τὴν λεπτεπίλεπτον χάριν, εἰς τὰς ἐναλλασσούσας θλάσεις τῶν μεταξίνων πτυχώσεων, εἰς τὰς ἀντανακλάσεις τοῦ ὑφάσματος, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύεται ὁ κορμὸς μὲ ὅλην τὴν ἐλευθέραν χάριν του. Ὅλα αὐτὰ εἶνε σιωπηλὴ μουσικὴ τῶν ὀφθαλμῶν.

Εἴπομεν ὅτι γυνή, ἥτις δὲν ἔχει κανὲν ἀπὸ τὰ συστατικὰ τῆς ἀκαδημαϊκῆς καλλονῆς, δύναται νὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ μαγεύσῃ. Πράγματι πόσον ἀνεξήγητον εἶνε τὸ θέλητρον τῆς γυναικὸς· ἐν βλέμμα ἐσβεσμένον, σχεδὸν θολόν, τὸ ὁποῖον ἔξαφνα ὑπὸ τὸ κράτος βαθείας συγκινήσεως ἀναλάμπει διὰ μιᾶς, μία ἀναφλεγόμενη λάμψις, ἥτις ὑποτρέμει παρὰ τὰ βλέφαρα ὡς λεπτὴ φωτεινὴ γραμμὴ ἢ μαγεῖα ἐνὸς μεϊδιάματος, τὸ ὁποῖον συνήθως σπανίως ἐφώτιζε καὶ ἐξωογόνει ἓνα κουρασμένον καὶ ὀχρὸν πρόσωπον, καὶ διὰ μιᾶς ἀποκαλύπτει μίαν γεννωμένην ἐλπίδα, κάποιαν ὀδυνηρὰν εὐτυχίαν!... Ἴσως ἀνεγείρεται συγχρόνως καὶ μία λεπτὴ λευκὴ χεῖρ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀκουσίως συγκινεῖται τὸ βλέμμα, καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἀνήσυχον κίνησιν τῶν λεπτῶν εὐκινήτων κτύλων, οἵτινες διορθώνουσι τὴν κόμην ἢ πυχὴν τινὰ τῆς ἐσθῆτος. Καὶ τότε δὲν βλέπομεν τίποτε πλέον εἰμὴ μόνον τὴν ἀβρὰν αὐτὴν, τὴν νευρικόως εὐκίνητον χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπνώττει ὁ παράδεισος περιπαθῶν θωπειῶν, καὶ συλλογίζομεθα μίαν θερμὴν θερμὴν νύκτα, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μαρμαρόφυρκος αὐτὴ χεῖρ, καταπραΰνουσα τὴν ἀνήσυχον ψυχὴν, προσψάει τὸ μέτωπον μας...

Καὶ ἡ ἄλλη, τῆς ὁποίας ἡ θεὰ ἐξεγείρει τὰ ὄνειρά μας, δὲν εἶνε ὥραία. Τὰ χαρακτηριστικά της εἶνε τραχέα, ὀδυνηρά, ὅλαι αἱ γραμμαὶ ἀσύμμετροι, τὸ στόμα κάπως πεπιεσμένον ὡς νὰ συνεκράτει τὴν κραυγὴν μιᾶς ψυχῆς, μιᾶς μεγάλης, πονούσης ψυχῆς. Ἐξαφνα ὑψώνονται τὰ βλέφαρα, καὶ μία ζωὴ ἀφυπνίζονται τῇ ἀπαλῇ λάμψει ἀπειρογράφου αἵτης, καὶ φέγγει ἡ σιωπηλὴ ἀναλαμπὴ καρδίας παλλομένης ἀπὸ λαχτάραν ἀγάπης, ἀναλαμπὴ ῥίπτουσα ἐπὶ τῆς ζωογονηθείσης μορφῆς τὴν ροδινότητα παραδόξου καὶ ἰσχυροῦ κάλλους.

* Ἡ ἐσωτερικὴ συγκίνησις, ἥτις μὲ τὴν ρα-

γδαίαν καὶ ἀστραπιαίαν, ἢ ἡρεμον καὶ νοχελὴ διάβασιν τῆς προσδίδει εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα τὴν ζωὴν τῆς ἐκφράσεως, τὴν ἰσχυρὰν καὶ συναρπάζουσαν ἢ τὴν μάγον καὶ σαγηνεύουσαν, ἀποτελεῖ τὴν παροδικὴν φυσιογνωμίαν· ἡ διαρκὴς φυσιογνωμία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀνατομικὴν καὶ μόνιμον σχέσιν τῶν χαρακτηριστικῶν.

Ἡ καμπυλότης τῶν μορφῶν προσιδιάζει εἰς τὸ γυναικεῖον σῶμα, ἡ ὑπερπλήρωσις ὅμως τοῦ προσώπου διὰ σαρκὸς ὥστε νὰ μὴ διαγράφονται πλαστικῶς αἱ γραμμαὶ τῶν παρειῶν, τῆς ρινός, τοῦ στόματος καὶ τοῦ πώγωνος ἀσχημίζει αὐτό, διὰ τοῦτο ἀνατομικῶς ὥραία μορφή εἶνε ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ὄρια ταῦτα ὑποδηλοῦνται χωρὶς νὰ ἐκφαίνονται ὑπὲρ τὸ δέον ἐντόνως. (Εἰκὼν πρώτη).

Ἡ μαγεῖα τῆς ἐκφράσεως προέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸ δίδυμον φῶς τῶν ὀφθαλμῶν. Ἡ ἐκφραστικὴ δύναμις των ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους, καὶ τοῦ χρώματος, καὶ τῆς λάμψεως καὶ τῆς ὑγρότητός των. Ὁ βολβὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ προσλαμβάνει εἰς τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὀριστικὸν του μέγεθος· εἶνε δὲ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁμοιομέγεθς. Ἡ φαινομενικὴ διαφορά του προέρχεται ἀπὸ τὸ μεγαλειότερον ἢ μικρότερον ἄνοιγμα τῶν βλεφάρων, καὶ τῆς βαθυτέρας ἢ μᾶλλον ἐξεχούσης θέσεώς του.

Τὰ μαῦρα μάτια φαίνονται κάπως μεγαλειότερα παρὰ τὰ γαλὰνὰ ἢ τεφρά, ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις τοῦ μεγέθους τῶν ὀφθαλμῶν ἐξαρτᾶται ἐντελῶς ἀπὸ τὰ περιβάλλοντα αὐτόν. Τὰ φρύδια ὄσφ ὑψηλότερα καμπυλώνονται τόσφ ὡραιότερα εἶνε εἰς τὴν γυναῖκα· ἀβρό-

τητα προσδίδει εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἡλεπτή ἢ λεῖα γραμμὴ των, ἀνδρικότητα δὲ ἡ πυκνότης καὶ τραχὺτης των. Οἱ κανθοί, ὅταν εἶνε κλειστὰ τὰ βλέφαρα, πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς ὀριζοντίαν γραμμὴν, ὅταν δὲ εἶνε ἀνοικτά, ὁ ἐσωτερικὸς νὰ κεῖται κάπως βαθύτερον.

Ἡ θέσις τῶν βλεφαρίδων ἐπὶ τῶν βλεφαρικῶν χόνδρων εἰς τοὺς ὥραίους ὀφθαλμοὺς εἶνε εὐθεία καὶ κανονικὴ· ἀραιαὶ καὶ ἀκανόνιστοι βλεφαρίδες ἀσχημίζουν τὸ πρόσωπον, εἶνε δὲ νοσηρὸν ἀποτέλεσμα παθήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἢ τῶν ὀφθαλμῶν.

Χαρακτῆρα προσδίδει εἰς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἡ πτυχὴ τοῦ δέρματος, ἥτις σχηματίζεται ὑπεράνω τοῦ ἄνω βλεφάρου, ὅταν ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε ἀνοικτός. Ὅσφ ὑψηλότερα εἶνε ἡ κοιλότης τοῦ ὀφθαλμοῦ, τόσφ ὀλιγώτερον θὰ καταπίπτῃ ἡ πτυχὴ αὐτὴ ἐπὶ τοῦ βλεφάρου, καὶ τόσφ εἰς ἀπαλωτέραν ἀνύψωσιν θὰ χάνεται πρὸς τοὺς κροτάφους· ἐπειδὴ δὲ ἡ μεγάλη κοιλότης τῶν ὀφθαλμῶν εἶνε ἐν ἐκ τῶν ἀνατομικῶν γνωρισμάτων τοῦ θήλεος φύλου, τὸ εὐρὺ ἄνοιγμα τῶν βλεφάρων καὶ ἡ ἀπαλὴ ὑπὲρ

τὸ ἄνω βλέφαρον ἀνατεινομένη πτυχὴ τοῦ δέρματος δύναται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἰδίως γνωρίσματα τῆς γυναικείας καλλονῆς.

Ἡ πρώτη εἰκὼν δεικνύει ταῦτα, ὡς καὶ τὸ σχῆμα τῶν ὀφρύων, εἰς ὥραϊαν κανονικὴν εὐγραμμίαν.

Τὸ ὥραϊον στόμα, τοῦ ὁποίου αἱ μικραὶ γραμμαὶ ἐμπνέουν τοὺς μεγάλους ἔρωτας, κατὰ τὸν Σουλὲν Προυδὸμ, πολὺ μέρος τῆς γοητείας του ὀφείλει εἰς τὸ ἄνω χεῖλος οἱ δύο ἐξωτερικοὶ κορροσοὶ τοῦ στόματος μὲ τὴν ἀπαλωτὴν ἐπιδερμίδα καὶ τὸ κερασόχρουν

χρῶμα πρέπει ν' ἀνέρχονται ἐλαφρῶς εἰς ἡδεῖαν γραμμὴν πρὸς τὰ ἐντὸς, εἰς δὲ τὸ μέσον νὰ σταματοῦν ὥστε ν' ἀποτελοῦν δύο ὠραῖα καὶ κανονικὰ ὄρια τοῦ ὑπορρινίου κοιλώματος, καὶ τὸ ἐλεύθερον δὲ μέσον μέρος τοῦ χείλους πρέπει καταφανῶς νὰ κλίνη πρὸς τὰ κάτω· τὸ κάτω χεῖλος προσαρμόζεται εἰς τὸ ἄνω ἐλαφρὸν τόξον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέσον γίνεται πλατύτερον· εἰς τὰ ὠραῖα στόματα τὸ ἄνω χεῖλος προέχει κάπως τοῦ κάτω.

*

Κάθε γυνὴ ἔχει κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς της μίαν ἐποχὴν ὑψίστης ἀνθήσεως· ἡ ἐποχὴ αὕτη φανταστικῶς παριστανόμενη, ἀποτελεῖ τὸ ὑψηλότερον σημεῖον καμπύλης, ἀνερχομένης βαθμυδὸν κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ κατερχομένης εἰς τὸ γῆρας.

Ἡ καμπύλη αὕτη τοῦ κάλλους εἰς τινὰς περιστάσεις ἀνέρχεται πολὺ ταχέως, κατέρχεται δ' ἐπίσης ταχέως, τότε δὲ παριστάνει τὸ διαβολικὸν τὸ ἐξεγερτικὸν εἰς ἁμαρτίας ἐκείνο κάλλος, τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ὀνομάζουν *beauté du diable*.

Εἰς ἄλλας περιστάσεις, ἡ καμπύλη ἀνέρχεται πολὺ βραδέως, κατέρχεται δ' ἐπίσης πολὺ ἀργά· τὸ δὲ ὑψιστον σημεῖον τῆς καμπύλης ταύτης φθάνει ὑψηλότερον ἢ ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει, καὶ ἡ κάθοδος γίνεται πολὺ βραδύτερον.

Πολὺ ποικίλλει ἡ ἡλικία, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς φθάνει τὴν ὑψίστην ἀνθισίν του. Εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς λαοὺς ἡ γυνὴ εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀνθήσει εἰς τὸ δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον ἔτος· εἰς τοὺς Γερμανοὺς, Ὁλλανδοὺς, Σκανδιναβοὺς καὶ Ἀγγλοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ εἰκοστὸν ἔτος ἢ καὶ βραδύτερον. Ὑπάρχουσι καὶ περιστάσεις, καθ' ὧς ἡ ὑψίστη ἀκμὴ τοῦ κάλλους ἐπῆλθε κατὰ τὸ τριακοστὸν ἢ καὶ τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος.

Μία καλλιτέχνης ἔκαμε ποτὲ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν εἰς ἓνα ἀνθρωπολόγον:

— Ὁ τελικὸς σκοπὸς πάσης γυναικὸς εἶναι νὰ γείνη μήτηρ, νὰ διαγωνίσῃ τὸ γένος· ἡ γυναικὴ λοιπὸν φθάνει εἰς τὴν ὑψίστην ἀνθισίν της, ὅταν εὐρίσκεται εἰς ἐγκυμοσύνην· ὥστε καὶ μία ὠραία γυναικὴ πρέπει νὰ εἶναι ὠραιότατη ὅταν εἶναι ἐγκυος.

Ὁ ἀνθρωπολόγος ἀπήντησεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, καὶ ὅτι ἡ ὑψίστη καλλονὴ πάσης γυναικὸς συμπίπτει πρὸς τὸν πρῶτον μῆνα τῆς πρώτης ἐγκυμοσύνης της· τότε ἡ ἀλλαγὴ τῶν

χυμῶν αὐξάνει, ὅλοι οἱ ἴστοι ὑπερπληροῦνται μέχρις ἐντάσεως, τὸ χρῶμα τῆς σαρκὸς καθίσταται ἀβρότερον, ζωηρότερον καὶ περισσότερον εὐχρουν, καὶ τὰ στήθη γίνονται ἐντονότερα καὶ σκληρότερα. Οὕτω τὸ θέλγητρον τῆς πρώτης ἀκμῆς αὐξάνει μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ διόγκωσις τοῦ σώματος, προϊόνσης τῆς ἐγκυμοσύνης, παραβλάπτει τὴν ὁρμονίαν τῶν μορφῶν.

*

Κάθε κλίμα ἔχει τὰ ἄνθη του καὶ κάθε χώρα ἔχει τὸ κάλλος της. Ἡ χώρα τῆς κιθάρας καὶ τῶν μεταξίνων ἀναβαθρῶν, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ζηλοτυπίας, εἶναι καὶ πατρίς τῆς εὐμορφίας. Τὴν *Andalouse au sein brun* ἐξύμνησεν ἡ φλογερὰ ποιήσις τοῦ Μυσσέ. Ἡ ἔντονος ἀνάπτυξις τοῦ στήθους, ἡ εὐρύτης τῶν ἰσχυῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λυγρὰν ὀσφὺν παρέχει εἰς τὸ σῶμα ἡδυπαθίαν καὶ κατ' ἐξοχὴν γυναικεῖον χαρακτήρα. Αἱ μορφαὶ αὗται ὁποίας τὰς ἀπεικόνισεν ὁ Γκόγια μὲ τὴν μεσημβρινὴν αἴγλην τῶν χρωμάτων, τὴν ὑπωχρον χροιάν, τὴν μαυροκύανον κόμην καὶ τοὺς λάμποντας ὀφθαλμούς, ἔχουν ἀπερίγραπτον κάλλος· ἀλλὰ ἡ διάκρισις τῶν δὲν εἶναι μεγάλη... Αἱ ὀνειρευτῶς ὠραῖαι γυναῖκες τῆς Ἰσπανίας πλὴν τῶν ἐξ Ἀγδαλουσίας εἶναι αἱ Καστιλιαναί· πιθανὸν τὸ παρόμοιον καὶ μεδυσιτικὸν θέλγητρον τῶν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν ἰσπανικοῦ καὶ μαυριτανικοῦ αἵματος. (Εἰκὼν δευτέρα).

Ἡ Ἰσπανίς ἔχει τὴν πτυχὴν τῆς καλλονῆς ὑπεράνω τῶν μαύρων ματιῶν, λεπτὰ καὶ εὐγραμμά-φρυδιὰ, ὠραῖον καὶ κανονικὸν στόμα, μὲ τὸν εὐμορφον λακκίσκον μετὰ τῆς ρινὸς καὶ τοῦ ἄνω χείλους.

Εἰς τὴν Γαλλίαν πατρίς τῆς καλλονῆς θεωρεῖται ἡ Ἀρλη. Διὰ τὰς Παρισινὰς λέγουσιν, ὅτι εἶναι μᾶλλον κομψαὶ παρὰ ὠραῖαι. Παρατηρήσεις γενόμεναι ἀπὸ ἀνθρωπολόγους κατέληξαν εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι ἡ παρισινὴ κατὰ μέσον ὄρον ἔχει ἀπαλὴν τὴν καμπυλότητα τοῦ προσώπου, λεπτοὺς βραχίονας, σχετικῶς πρὸς τὴν ὀσφὺν ὀλίγον προέχοντα ἰσχία, ἀλλ' ἀντιθέτως πολὺ ἀνεπτυγμένα τὰ στήθη· τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καλλονῆς, τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἀποκαλοῦν «*une fausse maigre*» εἶναι ὁ τύπος τῆς περικόμηνου *γριζέτας*, κατὰ τὸ ἥμισυ παιδιοῦ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ γυναικός, ὅπως τὴν παρέστησαν ὁ Γκαβαρνό, ὁ Γκραβέν, ὁ Μπουτέ κτλ.

Χώρα τοῦ κάλλους εἶναι καὶ ἡ Αὐστρία· χώρα ἀπὸ τόσα ἑτερογενῆ στοιχεῖα ἀποτελου-

μένη, περιλαμβάνει ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην φυλετικούς τύπους γυναικῶν καὶ φυλετικὰς καλλονάς. Εἰς τὴν Βιέννην συμπεριδινοῦνται ὅλα, καὶ ὁ θαυμάζων μίαν ὠραίαν γυναῖκα δὲν δύναται νὰ ξεκαθαρίσῃ ἂν εἶναι κυρίως Αὐστριακὴ, ἢ Οὐγγρὶς, ἢ Βοεμὶς, ἢ Δαλματὴ. ἢ Τυρολὴ, ἢ ἀπὸ ὅλα συγχρόνως.

Εἰς τὰ δημώδη γερμανικὰ ἄσματα ἐξυμνεῖται τὸ κάλλος τοῦ στήθους τῶν αὐστριακῶν γυναικῶν· τοῦτο δ' ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν ἀνθρωπολόγων· ἀλλὰ τὰ ἔντονα ταῦτα στήθη ὄχι σπανίως καταστρέφουσι τὴν νεανικὴν χάριν τοῦ σώματος διὰ τῆς ὑπερογκώσεώς των.

*

Σύμμετρον σχηματισμὸν τοῦ προσώπου καὶ ἀπαλὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς παρουσιάζει ἡ τρίτη εἰκὼν, ἣτις δεικνύει καὶ ἀπαράμιλλον εὐμορφίαν τοῦ στήθους· ἡ φυσιογνωμία αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν τελειότερων τύπων αὐστριακῆς καλλονῆς.

Ἡ Ἰταλία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ Ἑλδοράδο, εἰς τὸ ὁποῖον προσέρχονται ὡς προσκυνηταὶ οἱ καλλιτέχναι διὰ νὰ γεμίσουν τὴν ψυχὴν των μὲ ἀποθαμένον καὶ μὲ ζωντανὸν κάλλος. Παντὸς ἔθνους ζωγράφοι ζητοῦν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κάλλους εἰς τὴν Ῥώμην, αἱ δὲ

εἰκόνες των εἶναι εὐγλωττοὶ μάρτυρες ὅτι εὐρίσκουν τὸ ποθούμενον.

Ἐν τούτοις, ἡσκημένοι ὀφθαλμοὶ βεβαιοῦν ὅτι τελειότερον κάλλος εὐρίσκεται εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Βενετίαν ἢ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ὅτι ἀφρονώτεροι εὐρίσκονται οἱ ὠραῖοι τύποι γυναικείων σωμάτων εἰς τὴν Βόρειον παρὰ εἰς τὴν Νοτίαν Ἰταλίαν.

Περὶ τῶν Ἑλληνίδων μόνον ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει καὶ ἀοριστίᾳ δύναται τις νὰ ὀμιλήσῃ. Μάγον χάριν ἔχουν αἱ μορφαὶ καὶ κάλλος πλαστικὸν τὰ σώματα, ὡς νὰ ἐξωγογήθῃ αἴφνης κανὲν πραξιτέλειον ἔργον· ἀλλὰ τὸ κάλλος τὸ νεοελληνικόν, δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον τύπον εὐδιόκριτον, εἶναι μεσημβρινὸν κάλλος μὲ ὅλας τὰς ἀποχρώσεις καὶ ὅλας τὰς ποικιλίας. Ἄς προσθέσωμεν ὅτι ἀκριβῶς αἱ ἀναλογίαι του δὲν ἔχουσι καθορισθῇ, διότι οὐδεὶς ἀνθρωπολόγος ἔκαμε τὰς ἀπαιτούμενας λεπτομερεῖς παρατηρήσεις καὶ καταμετρήσεις.

Τοῦτο ἐν τούτοις ἐμποδίζει νὰ εἶνε καὶ τὸ ἑλληνικὸν κάλλος ἐπικίνδυνον ὅπως καὶ κάθε κάλλος· ἐπικίνδυνον καὶ εἰς τὴν εὐτυχὴ ἰδιοκτητήριάν του καὶ εἰς τὸν εὐτυχὴ καὶ δυστυχὴ συγχρόνως φύλακά του· διότι ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ δι' ὅλον τὸν κόσμον, ἡ ἀλήθεια τῆς γαλλικῆς παροιμίας: «ὁποῖος ἔχει εὐμορφὴν γυναῖκα, παλάτι εἰς τὰ σύνορα, ἀμπέλι κοντὰ ἑστὸν δρόμο, δὲν κοιμάται ἥσυχα».

ΛΙΤΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΟΤΑΝ ΗΜΟΥΝ ΔΑΣΚΑΛΟΣ...

Δ'.

Εἰς τὴν νευρικότητα τοῦ διδασκάλου συνετέλει καὶ μία ἄλλη ἀφορμή, τὴν ὁποίαν δὲν ἐμάντευα τότε. Ὁ συνάδελφος ἦτο ἐρωτευμένος. Μοῦ τὸ ἐξωμολογήθη μίαν ἡμέραν, ὅταν ἀκόμη αἱ σχέσεις μας ἦσαν ὁμαλὰ καὶ εἰς στιγμὴν τῆς ἐλαφροῦς μετὰ τὸ δεῖπνον εὐθυμίας, ἣτις προκαλεῖ τὴν διάχυσιν καὶ τὰς ἐκμυστηρεύσεις:

— Τί τὰ θέλεις; μοῦ εἶπεν. Ἡ γυναῖκες εἶνε παντοῦ ἡ ἴδια. Ἐδῶ τὰς περιορίζει ὁ φόβος... ἢ μᾶλλον ὁ φόβος περιορίζει τοὺς ἄνδρας. Ἀλλ' ἅμα παρουσιασθῇ ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος καὶ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία... Παντοῦ τέλος πάντων ἡ ἴδια.

Καὶ ἀφοῦ με ἀφῆκε νὰ ὑποθέσω ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ «κατάλληλος ἄνθρωπος», ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε νὰ εὐρίσκη τὰς «καταλλήλους εὐκαιρίας» ἐξηκολούθησε:

— Ξέρεις τὴ Φωτεινὴ τοῦ Δετορογεώργη... ἐκεῖνο τὸ νοστιμώτατο κορίτσι, ποῦ μοῦπες ὅταν τὸ πρωτόειδες: «Μωρὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τρελλάνη καὶ σχολάρχη!» λοιπὸν μάθε ὅτι μοῦχει ριχτὴ χονδρικῶς καὶ τόσο φανερὰ ποῦ φοβοῦμαι νὰ μὴ βρῶ μπελᾶ. Μιὰ βραδεία, περνώντας ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τους, ἀκούω μιὰ φωνίτσα καὶ μοῦ φώναζε ἀπὸ τὸ παράθυρο: «Δάσκαλε! δάσκαλε!» Κυτᾶζω στὸ παράθυρο, δὲν βλέπω τίποτε πᾶν νὰ προχωρήσω, καὶ πάλι «δάσκαλε! δάσκαλε!» καὶ πάλι δὲ βλέπω ψιχὴ στὸ παράθυρο. Ἐπὶ τέλους ὅμως μιὰ πὸ τῆς πολλαῖς ἐπρόλαβα κεῖδα τὸ κεφάλαιόν της τὴ στιγμὴ ποῦ τὸ ἀπέσυρε. Μοῦπαίξε τὸ κρυφτό. Ἀπὸ τότε, ὅπου με συναντήσῃ δὲν λογαριάζει ἂν τὴ βλέπουν καὶ μοῦ ρίχτει κᾶτι ματιαῖς καὶ κᾶτι χαμόγελα!... Εἶνε θεότρελλο τὸ παλιοκόριτσο.

— Βρὲ δάσκαλε, τοῦ εἶπα, μὴν ἔβαλε στὸ νοῦ της νὰ σοῦ προμηθεύσῃ κανένα βρωμόξυλο, γιὰ νὰ γελάσῃ καλλιτέρα;

— Ἄ μπᾶ! ἄ μπᾶ! εἶνε ἀθώα ἡ κακομοῖρα, ἀλλὰ ζωηρά.

— Ξέρω κ' ἐγώ; καὶ ἡ ἀθώοτεραις γυναῖκες ἔχουν πονηρίας.

* Ἰδε σελ. 259.

— Ξέρω τί σοῦ λέω ἐγώ. Ἀκριβῶς ἡ ἀθωότης τὴν κάνει τόσο τολμηρὰ καὶ ἰπρόσεκτη. Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ δὲν τῆς ἔδωκα κανένα θάρρος; ἀλλ' ὅσον τὴν ἀποφεύγω, τόσο γίνεται τολμηροτέρα. Πρὸ ἡμερῶν τὴν συνήντησα κάτω στὸν ποταμό. Ἦτο μετὰ τὴ μικρὰ τῆς τὴν ἀδελφῇ. Καὶ ξέρεις τί μοῦ εἶπε ὅταν ἐπέρασα δίπλα μου; «Δὲν με παίρνεις κέμενα στὸ σχολεῖο νὰ μάθω γράμματα;» Τώρα δὲ ἄρχισε κ' ἔρχεται κ' ἐδῶ ἀπ' ἔξω, διότι τὸ περιβόλι ποῦνε δίπλα μας εἶνε δικό τους. Δὲν ἔτνχε νὰ τὴ δῆς;... Φοβοῦμαι ὅτι θάρῃ κ' ἐδῶ μέσα καμμιά μέρα.

— Κι ἂν ἔρῃ, τί θὰ κάμῃς;

— Θὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα.

Ἦθελε καλὰ καὶ σώνει νὰ με πείσῃ ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰωσήφ, οὐτινος τὴν ἱστορίαν ἐδιδάσκαμεν εἰς τοὺς μαθητάς. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ἦτο ἐρωτευμένος, ὥστε ἤρχισε βραδύτερον καὶ νὰ ζηλοτυπῇ. Διότι ἡ Φωτεινὴ, ἣτις ἦτο ἀληθῶς ζωηρὰ καὶ φιλόσεκος, μαντεύσασα ὅτι τὰ ὥραϊα τῆς μάτια τὸν εἶχον ὑποδουλώσει, ἤρχισε νὰ παῖξῃ μετὰ τὸν ἑρωτὰ του, ὅπως παίζει μετὰ τὸ ράκος ἡ γάτα. Φαίνεται δὲ ὅτι, ἐρχομένη εἰς τὸν γειτονικὸν μας κῆπον, δὲν ἔρριπτεν ὅλα τὰ βλέμματα τῆς εἰς τὸ ἱσόγειον, ἀλλὰ διηύθυνε καὶ τινα πρὸς τὸ ἐπάνω πάτωμα. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι τοῦτο ἐπείραζε τὸν ἐρωτόληπτον διδασκάλον, ἤρχισε νὰ βλέπῃ σχολίμως πρὸς τὰ ἰδικά μου παράθυρα καὶ νὰ προσποιῆται ἴσως ὅτι ἀντήλλασσε μετ' ἐμοῦ νεύματα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγώ, κύπτων ἐπὶ τοῦ βιβλίου ἢ ἐπιπόνως παρακολουθῶν τὸν τυφλοσύρτην μου, δὲν ἠδυνάμην νὰ βλέπω καὶ πρὸς τὰ ἔξω, οὐδ' ὑπόπτευα κᾶν τὴν παρουσίαν της.

Ὁ διδάσκαλος ὅμως ἐπίστευσεν ὅτι ὑπεισήλθον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς καρδίας του, ὡς ἀντίζηλος, καὶ ἤρχισε νὰ με κατασκοπεύῃ, συγχρόνως δὲ ἐγένετο νευρικότερος καὶ ἀποτομώτερος. Ἐπανειλημμένως ἀνέβη αἰφνιδίως καὶ ἀθορύβως εἰς τὴν τᾶξιν μου, ἀλλ' εἶχε πάντοτε μίαν δικαιολογίαν ἐτοίμην· ἐγὼ δέ, μὴ

φανταζόμενος τὰ συμβαίνοντα, δὲν παρετήρουν τὴν ταραχὴν του. Μίαν ἡμέραν ὅμως μοῦ εἶπεν ἄξαφνα, γελῶν βεβιασμένως:

— Ἐπὶ τέλους αὐτὸ ποῦ εἶπες ἔγινε. Ἡ Φωτεινὴ τὸν ἐτρελλάνε τὸ σχολάρχη!

Ἐγὼ δὲ μὴ ἐννοήσας εὐθύς, ἠρώτησα ἀθωότατα:

— Ποιὸν σχολάρχην;

— Ἄ παμπόνηρε, νομίζεις ὅτι μπορεῖς νὰ με γελάσῃς!... Ἀλλὰ τέλος πάντων γιατί μοῦ τὸ κρύβεις; Δὲν ἔχεις τόσην ἐμπιστοσύνην σὲ μένα; Μὴ σοῦ πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι ἐγὼ τὴν ἀγαπῶ; Ἐγέλασε ψευδῇ γέλωτα, μετὰ δυσκολίας ἐξερχόμενον ἀπὸ τὸν λάρυγγά του.—Δὲν ἐτρελλάθηκα ἀκόμη νὰ μπλέξω μ' αὐτὸ τὸ τρελλοκόριτσο, νὰ κινδυνεύσῃ κ' ἡ ζωὴ μου στὸ ὕστερο! Τὸ κάτω κάτω, δὲν εἶνε δὰ καὶ σπουδαῖο πρᾶμα. Μόνο δυὸ μάτια ἔχει καὶ τίποτε ἄλλο. Προχθὲς τὴν εἶδα στὸ ποτάμι ποῦπλυνε καὶ σὲ βεβαίῳ τὴ σιχάθηκα. Κᾶτι πόδια ξύλα. Ἀφῆσέ με, χριστιανέ μου! Καὶ νὰ με σκοτώσουνε γιὰ δαύτηνα, δὲν θᾶν' ἐπὶ τέλους καὶ μεγάλη ἡ ζημία. Θὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὸ τὸ βίον καὶ τὰ βάσανα. Ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι θὰ μοῦ τὴν φορτώσουν διὰ τῆς βίας. Καὶ φαντάσου πλέον νὰ ἔχω μιὰ τέτοια σύζυγον, μιὰ χωριάτισσα, ἡ ὁποία δὲν θὰ ξέρῃ νὰ μοῦ μιλήσῃ! Ὁραῖα ζωὴ θὰ περάσω! Κυρία με ἀνδρικό βρακὶ γαλάζιο, ὡς τὰ φοροῦν ἐδῶ ἡ χωριάτισσες καὶ κοντεύει νὰ μὴ διακρίνονται οἱ ἄνδρες ἀπὸ τῆς γυναῖκες! Τὴν εἶδες τῆς καθημερινές, ὅταν τὸ φορῇ αὐτὸ τὸ ἀπαίσιον ἔνδυμα; Δὲν εἶνε φρίκη;

Ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν μετὰ τοιαύτην νευρικὴν ταχύτητα, ὥστε δὲν μοῦ ἔδωκε καιρὸν νὰ διαμαρτυρηθῶ. Μοῦ ἔδωκεν ὅμως καιρὸν νὰ μαντεύσω ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦτο ἐντελῶς καλὰ εἰς τὴν ὑγίαν του, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐννοήσω τί ἀκριβῶς συνέβαινε.

— Λοιπὸν, τοῦ εἶπα ἐπὶ τέλους, σοῦ πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι τὴν ἀγαπῶ ἐγώ;

— Δὲν εἶνε ἰδέα, εἶμαι βέβαιος, ἀπήντησεν ὑψόνων τὴν φωνήν, εἶδα μετὰ τὰ μάτια μου.

— Εἶδες μετὰ τὰ μάτια σου;

— Ναί, ναί!

— Καὶ τί εἶδες; Εἶμαι περὶεργος...

Μὲ ἠτένισεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἔπειτα δὲ με κίνημα βίαιον εἶπε:

— Ὁχ ἀδερφέ, κοροϊδεύομαστε; Ἀφοῦ τᾶχεις μυστικά, ἐγὼ δὲν ἐπιμένω νὰ μάθω μυστικόν, τὸ ὁποῖον ἄλλως γνωρίζω.

Καὶ διηυθύνθη με ὁρμὴν πρὸς τὴν θύραν

ἀλλὰ πρὶν ἐξέλθῃ, εἶπεν ἀκόμη:

— Ἀπλῶς με πειράζει τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης ἀλλ' ὥς εἶνε...

Πρώτην φορὰν ἐβλεπα τὴν μανίαν τῆς ζηλοτυπίας καὶ δὲν διέκρινα τί ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης. Εἶδα μόνον ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ συναδελφικὴ ἀλληλεγγύη καὶ ἔσπευσα νὰ τὴν στερεώσω, καίτοι δὲν ἐννόουν διατὶ ἐκινδύνευεν. Ἐτρεξα κατόπιν του καὶ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι αἱ ὑπόνοιαι τοῦ ἦσαν ἐντελῶς ἀβάσιμοι, ὅτι μόλις μίαν ἢ δύο φορὰς εἶχα συναντήσῃ τὴν Φωτεινὴν καθ' ὁδὸν καὶ ὅτι καλὰ καλὰ δὲν εἶχα προσέξῃ ἂν ἦσαν μαῦρα ἢ γαλανὰ τὰ μάτια της.

— Εὐχαριστῶ πολὺ ποῦ με θεωρεῖς καὶ κουτό, μοῦ εἶπεν εἰς ἀπάντησιν.

Ἐπειτα δὲ με ἐκρηξιν ἀγανακτήσεως ἀνεφώνησε:

— Βρὲ ἀδερφέ, γιὰ στραβὸ με παίρνεις ἢ θέλεις νὰ με πείσῃς ὅτι ὄνειρεύομαι ὅταν τὴν βλέπω καὶ κυτᾶζι τὸ παράθυρό σου ἀπὸ τὸ περιβόλι. καὶ σοῦ χαμογελά, καὶ σοῦ κάνει νεύματα;

Τὸν προσέβλεψα ἀπορῶν.

— Τὴν εἶδες νὰ κἀν τέτοια πράγματα;

— Τὴν εἶδα λέει; Τὴν βλέπω κάθε μέρα.

— Τότε λοιπὸν ἢ ὄνειρεύεσαι πράγματι ἢ αὐτὴ δὲν εἶνε καλὰ, διότι ἐγὼ δὲν τὴν εἶδα ποτὲ καὶ ἐπομένως τὰ νεύματα τὰ κάνει πρὸς τὸν τοῖχον.

Τοιαύτην εἰλικρίνειαν εἶχεν ἡ φωνὴ καὶ τοῦ προσώπου μου ἡ ἔκφρασις, ὥστε ὁ συνάδελφος κατεπραυνῆθη καὶ με φωνὴν ἥρεμον εἶπε:

— Τότε ἀλήθεια ἡ τρελλὴ εἶνε ἡ τάχει ψήσῃ με κανένα ἀπὸ τοὺς μαθητάς σου.

— Λές;

Τὴν ὑπόθεσιν ὅμως ταύτην ἐκρίναμεν μετ' ὀλίγον ἀπίθανον, διότι, καθ' ἣν ὥραν ἐγίνοντο τὰ νεύματα, οἱ μαθηταὶ μου δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βλέπουν. Ὁ διδάσκαλος ἐν τούτῳ ἐφάνη πιστεύσας εἰς τὴν εἰλικρίνειάν μου καὶ ἐχωρίσθημεν ἡσυχῶς.

Ε'.

Ἀλλὰ τὸ ἐπεισόδιον μοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν σκέψεων. Ἐπὶ τέλους καὶ ἂν ἦτο ἀληθὲς τὸ πρᾶγμα, τί τὸν ἐμελλεν αὐτόν; Διὰ τί τόση ἀγανάκτησις, τόση ταραχὴ, ἀφοῦ αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν τὴν ἠγάπα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον καὶ ἤθελε νὰ τὴν ξεφορτωθῇ; Μήπως ἐξ ἐναντίας τὴν ἠγάπα καὶ... ἐξήλεσε; Ἡ λέξις αὕτη διεφώτισεν ὅλας τὰς ἀπορίας μου

καὶ συγχρόνως κάτι τι ἐγαργάλισεν ἡδονικώ-
τατα τὴν φιλαυτίαν μου. Ὡστε μ' ἐφοβεῖτο,
ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ τὴν πάρω! Καὶ τίς οἶδεν;
ἴσως εἶχε καὶ δίκιο. Μήπως δὲν ἤμουν καλλί-
τερος ὑπὸ πᾶσαν ἔποιν; Εἰς τὴν φαντασίαν
μου ἔκαμα μικρὰν σύγκρισιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν
ἐξῆλθα ὑπερήφανος καὶ θριαμβεύων... Ἐκαμε
πολὺ ἄσχημα νὰ μὲ προκαλέσῃ... Βεβαίως
οὔτε τὸ κορίτσι εἶνε τρελλό, οὔτε αὐτὸς ὠνει-
ρεύθη. Κάτι θὰ εἶδε. Τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι
μὲ κυτᾶζει, προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὴν
προσοχήν μου, ὅταν πλησιάζω στὸ παράθυρο.
κ' ἐγὼ μὲ τὴν ἀφηρημάδα μου δὲν τὸ βλέπω.
Ἄχ! αὐτὴ ἡ τεχνολογία, μ' ἔκαμε σχολαστικόν,
μὲ ἀπεβλάκωσε!

Μὲ κατέλαβε ζωηροτάτη περιέργεια νὰ τὴν
ἴδω. Καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκη
νὰ ἔχω τρία μάτια, διὰ νὰ βλέπω συγ-
χρόνως τοὺς μαθητὰς, τὸν τυφλοσύρτην καὶ
τὸ περιβόλι. Τόσον δὲ ἤμουν βέβαιος πλέον
ὅτι ἡ Φωτεινὴ ἐτρελλαίνεται γιὰ μένα, ὥστε
συγχρόνως μὲ κατεῖχεν ἀνησυχία, μήπως
ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν της, ὅτι τὴν ἐνόησα καὶ
ὅτι δὲν ἤμουν ἀδιάφορος, ἔκαμνε καμμίαν
τρέλλαν καὶ μὲ ἐξέθετε.

Οὐδέποτε ἔκαμα τόσα λάθη εἰς τὴν παρά-
δοξιν, ὅσα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, διότι τὴν
ἐπερίμενα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μόνον
κατὰ τὸ δειλινὸν ἐνεφανίσθη. Ὑπῆρξε δὲ ἡ
ἐκπληξίς μου μεγάλη, ὅταν εἶδα τὴν ψυχρό-
τητα καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, μεθ' ἧς ὑπεδέχθη τὴν
κατακτητικὴν μου ἐμφάνισιν. Τί διάβολο! μή-
πως εἶνε μύωψ ἢ μήπως εἶνε ἀληθῶς παρά-
φρων; Ἡ ἐπανάληψις τοῦ πειράματος κατὰ
τὰς ἐπομένας ἡμέρας δὲν ἔδωκεν ἐνθαρρυντι-
κώτερα ἀποτελέσματα. Τὸ πείσμα μέκαμε τολ-
μηρότερον καὶ ἤρchiσα νὰ συνοδεύω μὲ βή-
ξιμον τὴν ἐμφάνισίν μου, ἔχων τὸ χέρι εἰς τὸν
μόλις φυόμενον μύστακά μου καὶ μειδίαμα ἐτοι-
μον ἐπὶ τῶν χειλέων. Τότε δὲ πράγματι ἐφάνη
ἐννοήσασα τοὺς σκοποὺς μου, ἀλλ' ἀπήντησε
μὲ τοιοῦτον βλέμμα, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ πέσω
πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς πιστολισθεῖς. Ἐξ ἁπαντος
δὲν ἦτο κυλὰ αὐτὸ τὸ κορίτσι τὸ βλέμμα ἐ-
κεῖνο ἦτο βλέμμα μανιακῆς. Ἀλλὰ μία σκέ-
ψις μ' ἔκαμε νὰ ἐπιμεινω. Εἶνε νάξια. Θὰ ἦτον
ἀληθῶς πολὺ πεζὸν καὶ ἀπρεπὲς νὰ ἐνδώσῃ
τόσον γλιγγορά... Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν εἶχε
σκοπὸν νὰ ἐνδώσῃ ποτέ. Ὅσάκις ἤκουε τὸ σάλ-
πισμά μου, ἀνετινάσσεται μὲ προφανῆ δυσσε-
σκεῖαν καὶ ἐφαίνεται ψιθυρίζουσα κάτι τι δὲν
ἀπητεῖτο δὲ μαντικὴ δύναμις διὰ νὰ ἐννοήσω,

ὅτι αὐτὸ τὸ κάτι τι ἦτο παραπλήσιον πρὸς
τὸ «νὰ μοῦ χαθῆς!» ἢ «κόκκαλο!»

Μίαν ἡμέραν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπλησίαζα
εἰς τὸ παράθυρον μὲ τὴν ἐρωτικὴν μου παρα-
σκευήν, ἤκουσα ἔξαφνα ἓνα στεναγμόν, ἓνα βρυ-
χηθμόν μᾶλλον, καὶ στραφεὶς εἶδα κάτω εἰς τὴν
αὐλὴν τὸν συνάδελφον, κρυφίως προκύπτοντα,
ὠχρότατον δὲ καὶ ἑτοιμον νὰ λιποθυμήσῃ.

— Ἄ! νὰ χαθῆς βλάκα! ἐψιθύρισα. Δὲν
λὲς ὅτι τὴν ἀγαπᾷς;

Καὶ ἐπερίμενα νέας σκηνάς, ἀλλ' αὐτὸς ἡρ-
κέσθη ἀπλῶς νὰ μὴ μοῦ ὁμιλήσῃ ὅταν μὲ εἶδε
καὶ νὰ φύγῃ, ἀφοῦ μοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀρ-
γίλον, ὅπερ ἐσήμαινεν: «Δὲν θέλω ἄλλα ψεύ-
δη!» Μετ' ὀλίγον τὸν εὔρον εἰς τὸ καφε-
νεῖον· ἀλλ' ἅμα μὲ εἶδεν, ἡγέρθη καὶ ἐξῆλθε.
Τὸν ἠκολούθησα καὶ τοῦ ἐφώναξα ἐξ ἀπο-
στάσεως:

— Ὁφείλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι ἔχεις λάθος, λά-
θος, λάθος!

Τότε ἐστράφη καὶ μοῦ εἶπε μὲ φωνὴν τρέ-
μουσαν:

— Κεγὼ θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὲ ἀφή-
σῃς ἤσυχον. Καμμίαν σχέσιν μαζὶ σου δὲν
θέλω πλὴν, μὰ καμμία!

Καὶ ἔφυγε πρὸς τοὺς ἀγρούς, ὡς παράφρων.

Τὴν νύκτα δὲ ἐνῶ καθήμενος ἐφυλλομέτρουν
μετὰ δέους τὴν ἀριθμητικὴν, ἤκουσα δειλὸν
κτύπημα εἰς τὴν θύραν μου. Ἦτο αὐτός. Ἐν-
τὸς ὀλίγων ὥρων εἶχε καταντήσῃ ἀγνώριστος
σχεδόν· τόσον εἶχεν ὠχρίασῃ καὶ καταβληθῇ.
Εἰσῆλθε κύπτων καὶ ταπεινός, μὲ κίνησιν ἀν-
θρώπου ἐτοιμοῦ νὰ προσπέσῃ γονυπετής.

— Ἦλθα, μοῦ εἶπε μὲ συντετριμμένην φω-
νήν, νὰ σὰς ζητήσω συγγνώμην. Ἐφέρθηκα
ἄσχημα. Ἀλλ' εἶμαι δυστυχής, πολὺ δυστυχής.

καὶ ἤρchiσε νὰ κλαίῃ ὡς νήπιον, τόσον ὥστε
ἡ φωνὴ του ἐπνίγη εἰς τὰ δάκρυα καὶ τοὺς
λυγμούς.

Καὶ ποτὲ δὲν μὲ συνεκίνησεν ἄνθρωπος
κλαίων, ὅσον ὁ μαῦρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος,
ὅστις, μὲ τοὺς μορφασμοὺς τοῦ θρήνου, ἐφαί-
νετο ἄσχημότερος.

— Τὴν ἀγαπῶ, ἐξηκολούθησεν ὅταν συνῆλ-
θεν ὀλίγον, τὴν ἀγαπῶ, ὡς τρελλός. Λυπήσου
με. Ὁρκίσου μου ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ
παύσῃς νὰ τὴν ἀγαπᾷς, ὅτι θὰ παύσῃς νὰ τὴν
βλέπῃς!

— Σὲ βεβαιῶ καὶ πάλιν ὅτι οὔτε τὴν ἀ-
γαπῶ, οὔτε μὲ ἀγαπᾷ. Ἀλλ' ἀφοῦ θέλεις καὶ
ὄρκον, ὀρκίζομαι. Σοῦ δίδω τὸν λόγον τῆς τι-
μῆς μου! θέλεις ἄλλο;

— Ὅχι, σ' εὐχαριστῶ. Θὰ σοῦ εἶμαι αἰωνίως
εὐγνώμων, διότι μὲ σῴεις.

— Αἶ, πήγαινε τώρα νὰ κοιμηθῇς καὶ νὰ
παύσῃ μὰ καὶ καλὴ αὐτὴ ἡ κουβέντα, διότι
τὴν βαρέθηκα.

Εἰς τοὺς τελευταίους λόγους μου ὑπῆρχε
κάποια τραχύτης, ἥτις τοῦ ἐπροξένησε σκίτη-
μα, καὶ μὲ ἠτένισε μὲ βλέμμα εἰς ὃ διήλθε
μία ἀστραπὴ δυσπιστίας καὶ μία νεφέλη δυσσε-
ρεσκείας. Ἦθελε, φαίνεται, νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὴν
καρδίαν του, ὃ ταλαίπωρος, καὶ νὰ μοῦ εἴπῃ
τὰς ἀνησυχίας καὶ τὰς ὑποψίας του, τὰς ἐλπί-
δας καὶ τὰ ὄνειροπολήματά του, ἀλλ' ἐγὼ δὲν
εἶχα καμμίαν διάθεσιν νὰ τὸν ἀκούω ὁμι-
λοῦντα περὶ ἐκείνης. Μήπως ἐξήλενα κ' ἐγώ;
Θὰ ἦτο πολὺ παράδοξον, διότι εἶχα πεποίθη-
σιν ὅτι ἡ δυστροπία τῆς μοῦ ἔκοψε πᾶσαν
ὄρεξιν νὰ ἐξακολουθήσω. Ὅπωςδήποτε ἤμουν
ἀποφασισμένος νὰ τηρήσω τὸν ὄρκον μου.

5.

Ἐπεράσαμεν οὕτω ἐβδομάδας τινὰς ἐν εἰ-
ρήνῃ. Παρατήρησα ἐπανειλημμένως ὅτι ὁ δι-
δάσκαλος ἠθελε νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἔ-
ρωτός του, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προφανῶς δὲν
ἦτον ἀκόμη εὐχαριστημένος, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐνε-
θάρρυνε. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ ὑποψίαι του δὲν
ἐβράδυναν νὰ ἀναφανῶσι καὶ ἀφοῦ ἐξήντησε
τὰ ἄλλα μέσα, ἀπεφάσισε νὰ μὲ ὑπονομεύσῃ,
νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νὰ παλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἀντίξη-
λον, ὡς μ' ἐφαντάζετο. Καὶ ἤρchiσα νὰ αἰσθά-
νωμαι βαθμυδὸν σχηματιζομένην περὶ ἐμὲ ἀτιμώ-
σφαιραν ἀνυποληψίας καὶ σχεδὸν περιφρονή-
σεως. Ὁ ἐφημέριος ὁμίλει ἐναντίον μου ὡς
μὴ ἔχοντος θρησκείαν, ὡς ὕλιστοῦ καὶ ἀθέου,
διότι δὲν ἤμουν πολὺ τακτικὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
καὶ συγχρόνως ἐξῆρε τὴν εὐσέβειαν τοῦ συνα-
δέλφου. Τί παράδειγμα θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς μα-
θητὰς ἓνας τοιοῦτος δάσκαλος; Βραδυτέρον
μάλιστα ἤρchiσε νὰ κυκλοφορῇ καὶ μία διάδο-
σις, ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία μου δὲν ἦτο ἐντε-
λὴς ὀρθόδοξος. Κάτι εἶπα πρὸς τοὺς μαθητὰς
ἐναντίον τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας. Καὶ πράγματι
εἶχον εἶπει ὅτι τὸ ὀγκῶδες ἐκεῖνο βιβλίον μὲ
τὴν ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν καὶ τὰς θεολογικὰς
ἀξιώσεις δὲν ἦτο διὰ τὴν ἡλικίαν των, καὶ
ὑπηγόρευσα βραχεῖαν περίληψιν αὐτοῦ εἰς ἁ-
πλὴν γλῶσσαν. Συγχρόνως ἔλεγτο ὅτι τὰ πλεῖ-
στα μαθήματα εἶχα φορτώσει εἰς τὸν διδάσκα-
λον τῆς πρώτης, διὰ νὰ ἔχω καιρὸν νὰ τρέχω
εἰς τὸ κυνήγι, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ἤμουν
ἀνίκανος νὰ τὰ παραδώσω.

Εἶχα δὲ καὶ συχνὰ παράπονα ἐκ μέρους τῶν
γονέων. Δὲν μαθαίνουν, βρὲ ἀδερφέ, πρᾶμα
τὰ κοπέλια. Ἄδικα χάνουν τὸν καιρὸ τους.
Καλλίτερά 'τονε νὰ βλέπουνε τὰ ἔχνη, νὰ γε-
νοῦνε βοσκοί. Μὰ μποροῦνε, τζάνε μου, νὰ μά-
θουνε μοναχὰ τοὺς τὰ κοπέλια; Θέλουνε καὶ
δασκάλεμα, καὶ συδαύλισμα. Γιάντα τζέχουνε
τσοὶ δασκάλους παρὰ γιὰ νὰ τῶς δείχνουνε;
Χρειάζεται καὶ λιγάκι ξύλο. Δὲ λέω νὰ γυρί-
σωμε στὸ φάλαγγα, μὰ μὴ βιτσιὰ καὶ καμμιὰ
παλαμὰ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κακὸ δὲν κάνει.
Μὰ σὰν τὰφήσῃς ὀρνικά καὶ ἀδιαφέντευτα,
εἶντα θὲς νὰ κάνουνε; Παιγνίδια καὶ τραβα-
πάλαμα. Κοπέλια τὰ λένε, κοπελίστικα θὰ κά-
νουνε.

Τὰ παράπονα καὶ αἱ διαδόσεις ἔφθασαν καὶ
μέχρι τῆς Ἐφορείας Ἀλλ' ἡ Ἐφορεία εἶχε πε-
ποιθήσιν εἰς τὴν ἱκανότητά μου, πεποιθήσιν
ἀνεξήγητον δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον. Καὶ τοὺς παρα-
πονουμένους γονεῖς ἀπέπεμπον οἱ Ἐφοροὶ μὲ
καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις. Νάφῃσουν τὸν
ἄνθρωπον νὰ κίνη τὴ δουλειά του ὅπως ἤξευρε
καὶ ἡ Ἐφορεία ποῦ τὸν διώρισεν ἐγνώριζε τί
ἔβριζε. Ὁ Σχολάρχης εἶχε νέαν μέθοδον. Τὸ ξύλο
τὰφήκανε πλὴν ὅλο τὸν κόσμον. Τί γαιδούρια
εἶνε τὰ παιδιὰ νὰ τὰ δέρνουν; Καὶ πῶς αὐ-
τοὶ οἱ δαρμένοι καὶ ντροπιασμένοι θὰ γενοῦν
ἄνδρες τοῦ πολέμου νὰ πολεμήσουν αὐρίον τὴν
Τουρκιά;

Τὰ λεγόμενα δὲν ἐβράδυναν νὰ φθάσωσι
καὶ μέχρις ἐμοῦ, εἰς δ' ἐκ τῶν χωρικῶν μοῦ
εἶπεν ὅτι τὰ ἤκουσεν ὀρισμένως ἀπὸ τὸν δι-
δάσκαλον τῆς πρώτης. Τότε πλέον ἔχασα τὴν
μετριοπάθειαν καὶ τὴν ὑπομονήν μου. Ἡ ὑπε-
ρηφάνειά μου καὶ ἡ ἀγανάκτησις ἐξηγέρθησαν
κατὰ τοῦ ὑποφύλου συνοφάντου. Καὶ ἀφορμὴν
τῆς ὀριστικῆς καὶ ἀγρίας ῥήξεως, ἦν ἐπεζήτησιν
μοῦ ἔδωκεν αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ μαῦ-
ρος ἄνθρωπος. Ὅταν ἐπέστρεφα, ἤκουσα τὸν
ἓνα ἐκ τῶν σκύλων μου οὐρλιάζοντα καὶ εἶδα
τὸν διδάσκαλον νὰ τὸν καταδιώκῃ μὲ χονδρὸν
ξύλον.

— Νὰ τὰ δέσῃς αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἢ θὰ τὰ
σκοτώσω! μοῦ ἐφώναξε μὲ τρέμοντα ἔξ' ὀρ-
γῆς χεῖλη. Δὲν εἶνε κατάστασις αὕτη! Ἐδῶ
κατήντησε στάνη!

— Βέβαια στάνη εἶνε, ἀφοῦ εἶσαι σὺ ἐδῶ,
κτῆνος! ἀπήντησα ἔξαλλος καὶ ὥρμησα ἐναν-
τίον του, μὲ ἀπόφασιν... νὰναλάβω καὶ τῆς
ἀριθμητικῆς τὰ βάρη.

Ἀλλ' ἄνθρωπος ῥαδιοῦργος δὲν δύναται νὰ
ἔχῃ θάρρος. Καὶ ὑπὸ τὰ μειδιάματα τῶν μα-

θητών, οἵτινες προέκυψαν διὰ τὰ ἴδουν καὶ αὐτοὶ ἀπαξ δασκάλους ξυλοκοπούμενους, ὑπεχώρησεν, ἀφοῦ τὸ ξύλον ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ παραλύσαντα χέρια του. Οἱ μαθηταὶ ἦσαν προφανῶς μὲ τὸ μέρος μου, ἰδίως οἱ μαθηταὶ του, οἵτινες μὲ προσέβλεπον μὲ βλέμματα πλήρη εὐγνωμοσύνης. Ἐπὶ πλέον δὲ εἶχα καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν σκύλων μου, οἵτινες ἐτάχθησαν παρὰ τὸ πλευρόν μου ὑλακτοῦντες θηριωδῶς.

— Πρὸς Θεοῦ, σκέψου ὅτι μᾶς βλέπουν οἱ μαθηταί! ἐτραύλισεν ὁ ἐλεεινὸς ἄνθρωπος ἀποσυρόμενος εἰς τὴν θύραν τοῦ σχολείου.

— Αὐτὸ νὰ τὸ σκέπτεσαι σὺ, ῥαδιοῦργε, ὁ ὁποῖος μὲ συκοφαντεῖς ἀτιμώτατα, σὰν γραῖδιον, καὶ προσπαθεῖς νὰ ἐξεγείρῃς τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους ἐναντίον μου μὲ καταχθόνια ψεύδη.

— Ἐγώ;... ἐγώ;... ἔλεγε προσπαθῶν νὰ ὑποκριθῇ ἀπορίαν καὶ ἀγανάκτησιν ἀνθρώπου ἀδικουμένου. Φέρετέ μου αὐτὸν ποῦ σὰς εἶπε ὅτι ἐγὼ ἐξεστόμισα ἓνα ψυχρὸ λόγο ἐναντίον σας, νὰ τὸν φτύσω.

— Δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκην ἀποδείξεω. Ξέρω τί λὲς καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι τὰ λὲς. Ἀλλὰ περιφρονῶ τὰς συκοφαντίας, διότι δὲν τὰς φοβοῦμαι. Ἐκεῖνοι ποῦ μὲ διώρισαν ξέρονουν τί εἶμαι. Ξέρουν ὅτι εἶμαι φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐνῶ σὺ τί εἶσαι; ἀνεφώνησα δυνατὰ, ὥστε νὰ μὴ διαφύγῃ τοὺς μαθητὰς ἢ φράσις μου.

Ἐν τέλει δὲ συγκεντρώσας ὅλην τὴν αὐστηρὰν ἀξιοπρέπειαν τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὴν θέσιν μου, τοῦ εἶπα:

— Ἡμποροῦσα νὰ σοῦ ἐπιβάλω νὰ ἐξακολουθήσῃς νὰ παραδίδῃς εἰς τὴν τάξιν μου τὰ μαθήματα ποῦ θέλω, διότι εἶμαι προϊστάμενος ἐδῶ, ἀλλὰ, χάριν τῶν μαθητῶν μου, σοῦ ἀπαγορεύω νὰ ξαναπατήσῃς εἰς τὴν τάξιν μου. Τὴν ἀριθμητικὴν θὰ τὴν διδάσκω ἐγὼ τοῦ λοιποῦ. Ἡμποροῦσα καὶ νὰ προτείνω εἰς τὴν Ἐφορείαν νὰ σὲ παύσῃ· ἀλλὰ δὲν τὸ κάνω διότι δὲν εἶμαι κακὸς ἐγώ!

Καὶ οὕτω ἐκόπη πᾶσα σχέσις μεταξὺ μας.

Ζ'.

Εἰς τὴν μελέτην τῆς γραμματικῆς, προσετέθη ἡ μελέτη τῆς ἀριθμητικῆς. Τὸ πείσμα καὶ ἡ ἀνάγκη μοῦ ἔδωκαν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην νέαν καρτερίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὴν μνήμην μου τὴν πειθαρχίαν τῶν ἀριθμῶν εἰς ἣν δὲν εἶχε συνηθίσει. Καὶ πολλάκις πράγματα τὰ ὅποια εἶχον ἐννοήσῃ καὶ ἀπο-

μνημονεύσει τὴν προτεραιάν με διέφευγον τὴν ἐπιούσαν. Τὸ δέος τὸ ὁποῖον διεικέρουν ἀπὸ τοὺς μαθητικοὺς χρόνους διὰ τὰ μαθηματικά, ἐπέφερε σάστισμα καὶ ταραχὴν εἰς τὴν διάνοιάν μου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεχείρουν νὰ παραδώσω.

Εἶχα παρατηρήσει ὅμως ὅτι δύο τῶν μαθητῶν μου, ἰδίως δὲ εἰς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων, ὀνόματι Μανούσος, εἶχον ἐξαιρετικὴν νοημοσύνην καὶ ἐπιμέλειαν καὶ ἦσαν δυνατοὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα. Καὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐπωφελοῦμαι τεχνήντως τὰς γνώσεις καὶ τὴν δξυνοϊάν των εἰς τὴν τεχνολογίαν. Ἐρωτῶν αὐτούς, διὰ τὰ ἴδω τάχα ἐὰν γνωρίζουν τὸν γραμματικὸν κανόνα, ὑπεβοήθουν τὴν μνήμην μου, διὰ τῶν ἀπαντήσεών των, καὶ οὕτω διδάσκων ἐδιδασκόμην. Ἐσκέφθην δὲ νὰ ἐφαρμόσω καὶ εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τῆς ἀριθμητικῆς τὴν μέθοδον ταύτην.

Ὅσakis τὰ προβλήματα μοῦ ἐφαίνοντο δύσλυτα, ἔλεγα μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀφέλειαν:

— Μελετήσετε αὐτὰ τὰ προβλήματα. Περιττὸν νὰ σὰς τὰ παραδώσω. Εἶνε εὐκολώτατα, παιγνιδάκια.

Τὴν ἡμέραν δὲ καθ' ἣν εἶχαμεν ἀριθμητικὴν, ἐκάλουν τὸν ἀμελέστερον νὰ λύσῃ τὰ «παιγνιδάκια», βέβαιος ὢν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θ' ἀπετύγχανε. Ἐκάλουν ἔπειτα ἄλλον καὶ ἄλλον καὶ οὕτω παρέτασσα τοὺς ἀσθενεστέρους πρὸ τοῦ μαυροπίνακος. Τελευταῖον δ' ἐκάλουν τὸν ἓνα ἐκ τῶν ἐπιλέκτων:

— Ἐλα σὺ, Κώστα, νὰ τοὺς δεῖξῃς ὅτι δὲν μποροῦν νὰ νοιώσουν τὰ εὐκολώτερα τῶν πραγμάτων. Προσέχετε καλά, ἀνόντοι!

Ὁ Κώστας ἤρχισε τὴν λύσιν, ἐγὼ δὲ παρακολουθοῦν διὰ τοῦ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ τὰ τελευταῖα ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου, ὅχι πλέον τὰς σημειώσεις μου, ἀλλὰ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου. Ὁ τυφλοσύρτης μου ἦτο ζωντανὸς τώρα. Ἐὰν ἔβλεπα ἐπιδοκιμαστικά νεύματα, ἀνεφώνουν:

— Βλέπετε τώρα, τί εὐκολα πράγματα σὰς ἐντρόπισαν; Εὖγε Κώστα! Κάμε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ τὸ νοιώσουν.

Καὶ οὕτω ὁ Κώστας ἐδίδασκε τοὺς συμμαθητὰς... καὶ τὸν διδάσκαλόν του.

Ἐὰν ὅμως διέκριναν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Μανούσου σημεῖα ἀποδοκιμασίας, μορφοσμὸν τινα ἢ μειδίαμα, ἤρχισαν νὰ κινῶ τὴν κεφαλὴν:

— Δὲν τὰ κατάφερες, Κώστα, καὶ θὰ καλέσω τὸ Μανούσο νὰ σοῦ βάλῃ τὸ γυαλιά...

Γιὰ σκέψου λίγο... Ἄς εἶνε, δὲν τὰ καταφέρνεις... Ἐλα, Μανούσο!

Ὁ Κώστας ἀπεσύρετο κατακόκκινος καὶ παρεχόρει τὴν θέσιν του καὶ τὴν κιμωλίαν εἰς τὸν ἀντίζηλον. Διότι οὕτω κατώρθωνα συγχρόνως νὰναπτύσω μεταξὺ τῶν δύο ἐπιλέκτων ἀμιλλαν, ἥτις ὑπεδαύλιζε καὶ διεικέρει τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμέλειάν των. Ὁ Μανούσος πάντοτε, μετὰ καταπληκτικῆς εὐκολίας, εὗρισκε τὴν ὁρθὴν λύσιν. Ἀλλὰ τί θὰ ἐγίνετο, Θεέ μου, ἂν ἦτο καὶ αὐτός, ὥς οἱ ἄλλοι; Μίαν φορὰν παρ' ὀλίγον νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο. Ἐπρόκειτο περὶ τῆς ὑφαιρέσεως, ἔσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά. Ὁ Κώστας περιήλθεν εἰς ἀμηχανίαν, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ Μανούσου δὲν ἐξέφραζε τίποτε. Τώρα μάλιστα μὲ παρετήρει καὶ αὐτὸς προσπαθῶν νὰ μαντεύσῃ τὴν λύσιν ἀπὸ τὰς κινήσεις τῆς φυσιογνωμίας μου. Ἀλλ' ἐγὼ εἶχα φυσιογνωμίαν σφιγγὸς ἀνεξερεύνητον, ἐνῶ ἐντός μου ἐσφάδαζεν ἀγωνία φοβερά. Ἀλλὰ τί νὰ γείνῃ; Ὁ Κώστας εἶχε κοκκινίσει μέχρι τῶν ὠτων καὶ κύψας τὴν κεφαλὴν, παρητήθη ἀπὸ τὴν ἀδύνατον ἐπιχείρησιν. Ἐναγκάσθην δὲ νὰ καλέσω τὸν Μανούσον καὶ συγχρόνως ἐσκεπτόμην πυρετωδῶς τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ κάμω ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐψεύδετο καὶ ἡ τελευταία μου ἐλπίς. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ κοκκινίξῃ καὶ ὁ Μανούσος καὶ ἐψιθύρισε:

— Παράξενο πρᾶμα! ἐχθρὸς τῶκαμα χωρὶς καμμία δυσκολία.

Ὁ διδάσκαλος εἶχε καθῆκον πλέον νὰ παρεμβῇ μὲ τὰ φῶτα του· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος δὲν ἐνόει ν' ἀναμυχθῇ εἰς πράγματα τόσο εὐκόλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνόει τίποτε. Καὶ ἀνεκονφίσθη μὲ μίαν σκέψιν: «Τὸ κάτω κάτω καταργοῦμεν τὴν ὑφαίρεσιν. Σήμερον δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν πειά. Ἡ νέα μέθοδος...» Με αὐτὴν τὴν «νέαν μέθοδον» ἐδικαιολόγουν πολλὰ πράγματα.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἤνοιγα τὸ στόμα διὰ νὰ καταργήσω τὴν ὑφαίρεσιν, ἤνοιξε τὸ ἰδικόν του καὶ ὁ Μανούσος—καλὴ του ὥρα!—καὶ ἐπρόφερεν ἐν ἐπιφώνημα, πλήρες χρηστῶν ἐλπίδων:

— Ἄ! τὸ βρήκα.

— Ἐγὼ πρὸς τιμωρίαν δὲν σ' ἐβοήθησα... Ἐπειτα πρέπει νὰ μάθετε νὰ σκέπτεσθε μόνοι σας... Ἡ νέα μέθοδος αὐτὸ ἐπιβάλλει.

Καὶ ὅταν οἱ ἀρ. θμοὶ ἐφθασαν εἰς αἴσιον πέρας:

— Ὁραῖα! ἀνεφώνησα. Βλέπεις ὅτι δὲν ἐχρειάζετο καὶ μεγάλη φιλοσοφία... Ἀμὲ ὅταν θὰ διδαχθῇτε Ἀλγεβραν εἰς τὸ γυμνάσιον, πῶς θὰ κάνετε; Ἐκεῖ νὰ ἰδῇτε ἀλαμπουρνέζικα! Ἐγὼ, ποῦ ἦμουν ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς μου εἰς τὰ μαθηματικά (ὦ! ἂν μὲ ἤκουεν ἓνας καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν μὲ παραγναθίδας!)... Ἐλα κάνε το ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ δοῦνε καὶ οἱ ἄλλοι.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μεγάλη δεξιότης μου δὲν κατώρθωνε νὰ κρύπτῃ τελείως τὴν ἀδυναμίαν μου, τοῦλάχιστον διὰ τὴν δξυδερκειαν τοῦ Μανούσου. Εἰς τοῦτο ἄλλως συνετέλουν καὶ αἱ σπερμολογίαι τοῦ καλοῦ μου συναδέλφου, αἵτινες, ἂν δὲν ἐπιστεύθησαν, ἀφήκαν ὅμως ὑπονοίας. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ Μανούσος δὲν μοῦ ἐδείκνυνεν ὅλον τὸν σεβασμόν, ὅτι ἤρχισε νὰ γίνεται ἀλαζών, μαντεύσας ἴσως ὅτι εἶχε τὴν ἀνάγκην του ὁ διδάσκαλος. Ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο μικρὸς· καὶ ἔπρεπε νὰ παταχθῇ ταχέως τὸ κακὸν πρὶν ἢ γενικευθῇ καὶ μετατραπῇ εἰς ἀνταρσίαν. Ἐπρεπε νὰ τοῦ πάρω τὸν ἄερα, διὰ νὰ μὴ μοῦ τὸν πάρῃ αὐτός. Καὶ μίαν ἡμέραν, ἐνῶ διήρχετο πλησίόν μου καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι δὲν μεχαιρέτησεν ἢ ὅτι μ' ἐχαιρέτησεν ἀμελῶς, τὸν ἐσταμάτησα καὶ ἐν ὀργῇ τοῦ εἶπα:

— Γιατὶ δὲν χαιρεῖς, αἱ; γιατί δὲν χαιρεῖς;

— Ἐχαιρέτησα, δάσκαλε, ἀπῆντησεν ὁ χωρὶς. — Τόσον καλὰ ἐχαιρέτησες ὥστε δὲν σε εἶδα. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἀνέχομαι αὐθαδεῖας. Τὰς κόβω μία καὶ καλή.

Καὶ συγχρόνως μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἐπλατάγησαν δύο ῥαπίσματα ἐπὶ τῶν παρειῶν του.

— Τί νόμισες; Εἶσαι ὁ πρῶτος εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλ' ὀφείλεις νὰ εἶσαι καὶ ὁ πρῶτος εἰς τὴν συμπεριφορὰν... Πῆγαινε καὶ ἄλλη φορὰ νὰ εἶσαι προσεκτικώτερος!

Καὶ ἀπομακρυνόμενος προσέθηκα κατ' ἐμαυτόν:

— Καὶ νὰ μοῦ μαθαίνῃς καλὰ τὸ μάθημα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἐπεται τὸ τέλος.

2. — ΒΕΝΕΤΑ

Καθ' ὃν χρόνον οἱ τρεῖς Μονεμβασίῳ καταπυροβολοῦμενοι ἀπὸ τῶν τειχῶν καὶ πρὸς τὴν θύελλαν ἔπειτα παλαίοντες, κινδυνεύουσι περὶ τῆς ζωῆς, ἄλλη ἐν τῇ πόλει θύελλα ἔχει ἐγεῖρθῃ. Ἀπὸ τῶν ἐπάλλεων ἐφώναξαν πρὸς τοὺς κάτω ὑπναλέους καὶ ἀτόνους ἐκ τοῦ λιμνοῦ Μουσουλμάνους: «Τρεῖς κιαφίριδες ἔπασαν στὴ θάλασσα, καὶ πᾶν νὰ μᾶς προδώσουν».

Βροντή, κεραυνοῦ θηριώδους κραυγὴ, ὅχι βοή ἀγανακτήσεως ἀντήχησεν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὰ αἵματωμένα στέρα τῶν βράχων τῶν ὑπερκειμένων αὐτῆς. Ἐξεχύθησαν ἐκ τῶν οἰκιῶν μαχαίρας, πελέκεις αἰμοδιψεῖς πάλλοντες, πιστόλας εἰς φόνον ἐτοιμοὺς κρατοῦντες. Κυλίντες τοὺς χάλικας τῶν λιθοστρώτων φέρονται δρομαῖοι κατὰ τὰς σκολιὰς ὁδοὺς, στυγνοὶ τὴν ὄψιν, μὲ ὀφθαλμοὺς θάνατον ἐκπέμποντας, ἀθροίζόμενοι εἰς τὸν καφενὲ τοῦ Λουμάνη. Οἱ χριστιανοὶ ἔντρομοι τὴν γενικὴν σφαγὴν, ἣν οἱ Τοῦρκοι ἠπείλουν, φοβούμενοι κατέφυγον εἰς ὑπόγεια ἢ κρύπτας τῶν οἰκιῶν αὐτῶν καὶ οἱ εὐσεβέστεροι μετὰ τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους ποθοῦντες μᾶλλον βεβαίαν τὴν αἰωνίαν ζωὴν, ὥρμησαν πρὸς τοὺς ναοὺς, καὶ ἐπληρώθησαν πλήθους τὸν θάνατον ἀναμένοντες τὰ ἱερὰ ἄδυτα τοῦ Ἐλκομένου, τῆς Παναγίας τῶν Κορητικῶν, τῶν Ἀγίων Ἀκινδύνων. Ἐνταῦθα ἀτάραχοι πλέον ἀναμενοντες τὴν μουσουλμανικὴν ἐπερχομένην ἀπανθρωπίαν ἀκούουσι τὰς ἀρὰς τὰς φρικτὰς, τῶν ἀπειλῶν τὸν πάταγον, μεθ' ὧν θολὸς ἀνεμινύετο τῶν τηλεβόλων καὶ τῶν τουφεκίων ὁ κρότος καὶ ἡ μετ' αὐτὰ ἐξεγεῖρθεῖσα θαλασσοταραχὴ. Οἱ Τοῦρκοι κραυγάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐρευνῶσιν ἅμα ἔμαθον δὲ παρὰ τοῦ κατὰ τὸ πορτέλλο φρουροῦ τίνες ἦσαν οἱ ἐξεληθόντες χριστιανοί. Μακρὰν εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως πρὸς ἀνατολὰς, πλησίον τῆς χαλάστρας, τοῦ Θεοφιλάκη ἡ οἰκογένεια ἐκάθητο, καὶ εἰς τὴν Ἐπάνω Πόρτα πλησίον τοῦ

* Ἰδε σελ. 228.

βράχου καὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Προδρόμον ἦτο ἡ οἰκία τοῦ Λελέ. Ἀλλ' ἐδῶ ὀλίγον περαιτέρω ὀπίσω ἀπὸ τὰ Σπίτια τοῦ Γιαννούκου παρὰ τὸν Εὐαγγελισμόν ἐκάθητο τοῦ Κορώνη ἡ οἰκογένεια· ἐκεῖ θὰ σβέσωσι τὴν δίψαν τῶν, εἰς τὸ αἷμα τῆς γυναικὸς τοῦ Βενέτας καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

Βράχος ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τοῦ ὄρους ὑπὸ σεισμοῦ καὶ κυλιόμενος ἐπὶ τοῦ πρανοῦς πάντα συντρίβων τὰ ἀνθιστάμενα καὶ βυθίζων τὴν γῆν εἶναι οἱ Τοῦρκοι ὀρμήσαντες πρὸς τοῦ Κορώνη τὴν οἰκίαν. Ὁ αἰμοχαρὴς μάλιστα Μουλᾶ Γιακουπάκης ἀσκεπὴς ἔχει ἐξέλθῃ εἰς τὴν ἀγορὰν βλασφημιῶν λυσσαλέος. Ὑψηλὸς εἶναι, εὐρύστερνος, μελανός· ἐπὶ τῆς ἀγρίας καὶ ἀποκρήμνου μορφῆς του κόμη συστρέφεται οὐχὶ μακρὰ, μελανή, ἀχμηρὰ καὶ σκληρὰ ὡς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τραχέος βράχου ἀγέλη μελανῶν ὀρθοκεράτων τράγων· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐρυθρομέλανες, χάλκινοι ἐκπέμπουσι φλόγας μίσους αἵτινες θὰ καύσωσι τὴν πόλιν.

Φθάνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κορώνη· παταγοῦσιν αἱ θύραι ἐπὶ τῶν τοίχων διὰ λακτισμάτων ὠθούμεναι ἀρπάσσεται ἀπὸ τῆς κόμης ἡ Βενέτα καὶ ἔλκεται ἔξω εἰς τὸ λιθόστρωτον τῆς ὁδοῦ, μαστιγοῦται διὰ τοῦ πλατέος τῶν γαταγανίων ἐν ᾧ, τὰ παιδιά αὐτῆς θρηνοῦσι περὶ αὐτὴν πνιγόμενα σχεδὸν διὰ τῶν χειρῶν ἢ νιττόμενα διὰ τῶν μαχαιρῶν τῶν Τοῦρκων.

«Εἰπέ μας, λέγει πρὸς τὴν χριστιανὴν, τρομερὸς ὁ Μουλᾶ Γιακουπάκης, εἰπέ μας ὅτι ὁ Καλογεράς παρεκίνησε τὸν ἄνδρα σου νὰ πάγῃ νὰ μᾶς προδώσῃ, καὶ σου ὀρκίζομαι εἰς τὴν πίστιν μου, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωχαμέτ, καὶ ἀπὸ κακὸ σπαθὶ νὰ πάω, ὅτι δὲν θὰ πάθῃς τίποτε».

«Κανεῖς δὲν τὸν παρεκίνησε τὸν ἄνδρα μου, ἀπεκρίθη ἀτάραχος ἡ Βενέτα· μόνον τὸ κεφάλι του τὸν ἔσυρε νὰ κάμῃ ὅ τι ἔκαμε».

«Πέ μας, μωρὴ ἀπιστὴ χριστιανή, ἔλεγε πάλιν ὁ Μουλᾶς, καὶ τὰ χεῖλη του ἔτρεμον ἔξ

δογῆς, πέ μας ὅτι ὁ Καλογεράς ἔσπρωξε τὸν ἄνδρα σου, ἀλλοιῶς θὰ σ' ἐντροπιάσωμεν ἐμπρὸς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, θὰ σ' ἐγδάρωμε, καὶ θὰ σὲ θάψωμε ζωντανή. Καὶ αὐτὰ τὰ σκυλλόπουλά σου, θὰ σπάσωμε τὰ κεφάλια τῶν στὰ καλντιρίμια καὶ θὰ τὰ φάμε ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου».

Τίγριδος ὄνυχες δὲν σπαράττουσι τὰς πλευρὰς αἰγάγρου οὕτως, ὅπως τὴν μητριαὴν καρδίαν τῆς τοῦ ζωώδους Βαρδουνιώτου οἱ λόγοι. Καὶ ὅμως ἡρεμὸς φαίνεται, καὶ ἀσφαλῶς ἀποκρινόμενη λέγει·

«Καιρὸν πολὺν ἔχει νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ φτωχικό μας ὁ σὺρ Παναγιωτάκης· τὸ κεφάλι του τὸν Θόδωρο τὸν ἔσπρωξε καὶ πῆρε εἰς τὸν λαιμὸν του τοὺς φίλους του κ' ἐμᾶς.»

Ταῦτα ἔλεγε προτιμῶσα τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῶν τέκνων τῆς καὶ ἑαυτῆς ἡ ἀπλὴ Μονεμβασιώτισσα, ἀκαμπτος ἡ Βενέτα.

Ὁ Καλογεράς ἔδραμε ταῦτα μαθὼν, πρὸς τὸν φρούραρχον τοῦ Κάτω Κάστρου Μουσταφᾶ ἀγᾶν· ἔσπευσεν οὗτος ἡμίγυμνος, ἵνα σώσῃ τὴν χριστιανὴν· ἀλλ' οἱ Μουσουλμάνοι ἔστρεψαν κατ' αὐτοῦ τὰ ὅπλα.

«Ἀκούσατέ με πρῶτα, εἶπε, καὶ ἔπειτα σκοτώστε με. Δὲν θὰ ζήσωμεν, νομίζω, ἀκόμη πολὺν καιρὸν μετὰ τὸν ἀέρα, ὅπως τώρα τρεφόμεθα. Ἄν καμμίαν ἡμέραν ἀποφασίσωμεν νὰ κάνωμεν ὅαί τάγματα εἰς τοὺς γκiausήδες, τί θὰ πάθωμεν, συλλογίζεσθε, ὅταν ἔχωμεν σκοτωμένα τὴν γυναῖκα τοῦ χριστιανοῦ καὶ τὰ παιδιά».

Ὁ μαινόμενος πόντος ἤρχισε πρᾶνόμενος. Ὁ Ἰβραήμ βελούκμπασης καὶ ὁ γενιτσάραγας Μεχμέτ συνηγοροῦσι, συμφωνοῦσι δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ ἡμέτεροι Μονεμβασίῳ Τοῦρκοι· ἀλλ' οἱ Βαρδουνιώται εἶναι ἀμείλικτοι. Τότε ὁ Μουσταφᾶ ἀγᾶς λέγει θέλων νὰ κατασιγάσῃ αὐτοὺς·

«Ἡξεύρω ἐγὼ ὅτι ἐκεῖνο τὸ σκυλί, ὁ Λελέ, ἐπῆρε τὸν νοῦν καὶ τῶν ἄλλων· δὲν σφάζομεν τὸν πατέρα αὐτοῦ τοῦ ...;»

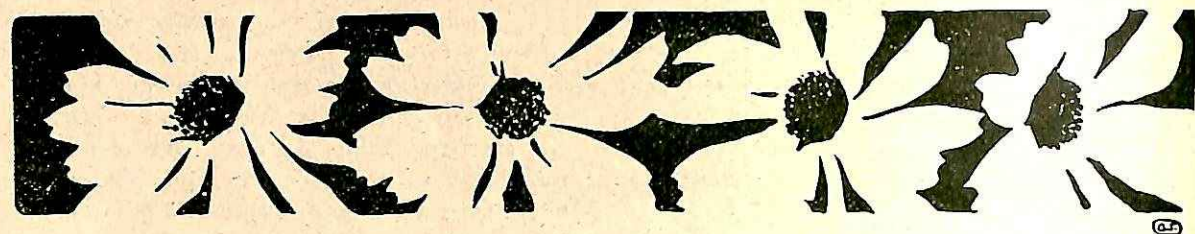
Ἀνεργιχήθησαν εἰς τὸ ἄνω τῆς πόλεως, δυ-

τικά, ἀπέσπασαν ἀπὸ τῆς οἰκίας τὸν ἐνενηκοντούτη τυφλὸν γέροντα, καὶ λιπόσαρκον ἀπὸ τοῦ ἀργυροῦ πώγωνος ἔσυραν ἔξω τοῦ τείχους καὶ στηρίζαντες τὴν πολιὰν κεφαλὴν του ἐπὶ τινος λίθου, ἔσφαξαν αὐτόν, καὶ γυμνῶσαντες τὸ σῶμα ἔθεσαν πρὸς ὕβριν ὀπίσθεν τὴν κεφαλὴν τοῦ πρεσβύτου, δι' ὃν ἡ θεία πρόνοια τοιοῦτον ὥρισε μακάριον τέλος.

Οἱ ἐν Μονεμβασίᾳ Τοῦρκοι, καθ' ὅσον ἡ ἀνάγκη περὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν ἔσφιγγε τὸν σιδηροῦν κλοιὸν τῆς, ἐδιδάσκοντο ὅτι ὑπάρχει θεὸς Ἐλεὸς καλούμενος. Θυμίαμα λοιπὸν εἰς αὐτὸν προσφέροντες ἀφῆκαν νὰ ἐξέλθῃ ἡ Βενέτα καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς. Εἶχε γείνη γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἀδαμαντίνη αὐτῆς ἀφοσίωσις, ἡ προθυμία ν' ἰθύσῃ ὀλοκαυτώματα εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν, ὅτι καρδία μητρὸς ἔχει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ μάλιστα ἡγαπημένων καὶ ἱερῶτατον. Μόλις διήλθε τὴν πολυτόξον τῆς Μονεμβασίας γέφυραν, τρέχοντες κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς παρὰ τὴν ὁδὸν οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ πυροβολοῦσιν εἰς χαίρετισμόν, δακρύνοντες ἐκ χαρᾶς, ραίνοντες μὲ ἀνθη θανμασμοῦ τὴν ὥχρᾶν ἀλλ' ὠραίαν κεφαλὴν τῆς καὶ εὐλογοῦντες τὴν μητέρα ἣτις τοιαύτην τὴν ἐγέννησεν. Ὡδήγησαν δὲ αὐτὴν εἰς τὸ χωρίον Λυρά, ὅπου ὁ Κορώνης ἐφυχομάχει ἀγωνιῶν διὰ τὴν ζωὴν τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του καὶ τὴν τιμὴν. Ἀνέστησεν ὑπὸ τὰς θωπείας αὐτῶν.

Ὁλίγον χρόνον ὕστερον ἐντὸς ἀργυροῦ δίσκου παρέδιδον τὰς σιδηρὰς τῆς πόλεως καὶ τοῦ Μενεξέ Καλεσὶ κλειδας εἰς τὸν πρίγκιπα Καντακουζηνόν οἱ Ὀσμανῖται οἱ ἀγέροχοι. Παρὰ τὸν πρίγκιπα καὶ τοὺς ἄλλους τῆς πολιτοκίας ἀρχηγούς ἵστανται ἀφελεῖς τρεῖς ἐκ Μονεμβασίας στρατιῶται, ὁ Κορώνης ὁ Θεόδωρος, ὁ Λελάκης ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Θεοφιλάκης ὁ Δημήτριος. Περαιτέρω ὀλίγον, ἀνωθεν τῆς Κουρκούλας, παρὰ τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν, φαιδρὰ βλέπει τοὺς Τοῦρκους παραδιδόμενους γυνή τις. Εἶναι ἡ κυρὰ Βενέτα.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

Σ' ἐλευγῆς νύχτας ἀγκαλιὰ
Ἡ Φύση ἀποκοιμείται,
Ὁ ἀνασασμός της ἀπαλὰ
Σ' ἐ μύρο λουλουδιῶν σκορπιέται.

Τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
Κι' ἡ σιγαλιὰ ποῦ γύρω ἀπλώνουν,
Σὰν μάγισσες παραμυθιοῦ
Τὴν ὠμορφιά της μαρμαρώνουν.

Καὶ μέσ' τὴν ἄλαλη Σιωπή,
Ἀνέκουστη ἡ ψυχὴ μου νοιώθει
Μιὰ μελωδία ν' ἀντηχῇ,
Ποῦ ἀπ' ἄλλη πλάση ὑψώθη.

Ποιᾶς θείας λύρας οἱ χορδὲς
Τοὺς ἤχους τοὺς οὐράνιους νὰ σκορπίζουν;
Καὶ ποιᾶς νεοῦδας δάχτυλα
Τὶς μαγικὲς χορδὲς ν' ἀγγίζουν;

Τοῦ κόσμου ποῦ 'ναι μέσα μου
Ἀπ' τὴν ἀγάπη μου πλασμένος,
Ξεφεύγει ὁ μυστικὸς σκοπὸς
Στοὺς πόθους, σὲς χαρὲς μου τονισμένος.

Μάρτιος 1902.

Σ ΕΝΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙ

Ποιὰ πλανεμένη τάχα αὔρα
Καὶ ποιῶν φιλήματος πνοή,
Νὰ σοῦ 'δωκε, φτωχὸ λουλοῦδι,
Κοντὰ στὴ λίμνη τὴ ζωή;

Γιατί νὰ σ' ἔρριξεν ἡ Μοῖρα
Χαρὰ ζωῆς λησμονημένη
Δίπλα σ' ἀσάλευτα νερά της
Ποῦ ἡ σαπίλα τὰ χλωμαίνει;

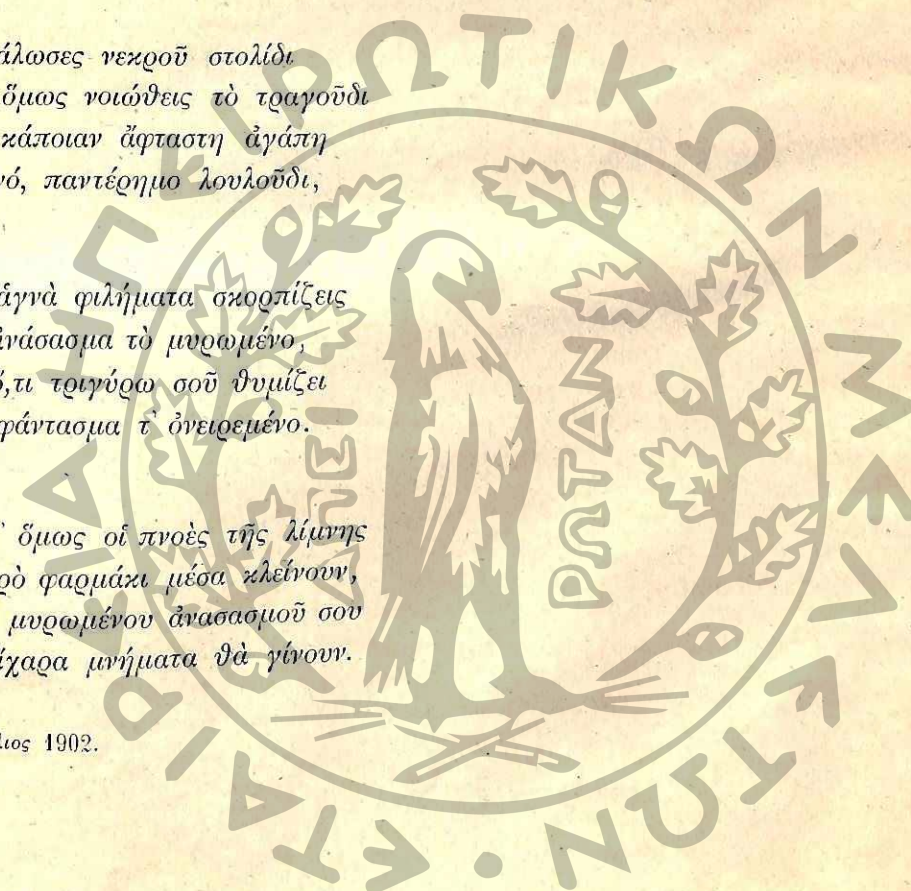
Ζωὴ καὶ ὀνειράτα καὶ ἐλπίδες
Μέσα ἡ ψυχὴ σου ἔχει κλεισμένες,
Ἀπὸ δροσότοπους, π' ἀνθοῦνε
Τὰ τριαντάφυλλα, φερμένες.

Μεγάλωσες νεκροῦ στολίδι
Καὶ ὅμως νοιώθεις τὸ τραγοῦδι
Γιὰ κάποιαν ἄφραστη ἀγάπη
Σεμνὸ, παντέρημο λουλοῦδι,

Κι' ἀγνὰ φιλήματα σκορπίζεις
Τ' ἀνάσασμα τὸ μωρωμένο,
Σ' ὅ,τι τριγύρω σοῦ θνυμίζει
Τὸ φάντασμα τ' ὀνειρεμένο.

Ἀλλ' ὅμως οἱ πνοὲς τῆς λίμνης
Πικρὸν φαρμάκι μέσα κλείνουν,
Τοῦ μωρωμένου ἀνασασμοῦ σου
Τ' ἄχαρα μνήματα θὰ γίνουν.

Ἀπρίλιος 1902.

ΟΙ ΛΥΠΕΣ ΜΟΥ

Χαρίζει γύρω ή χαρά της ὁμορφιάς της τὰ λουλούδια.
Λάμπει στὰ μάτια ή ζωή, κινοῦν τὰ χεῖλη τὰ τραγούδια
Γέλιο στήν πράσινη τή γῇ τοῦ Ἥλιου τὸ φῶς σκορπιέται
Στὸ γλυκολάλημα πουλιῶν ὁ ὕμνος τῆς ζωῆς γροικιέται.

Μὰ μέσ' τὰ βάθη τῆς καρδιάς εἶναι μιὰ ἄλλη κτίση
Κι' ἂν κάποτε ἀντιφέγγισμα χαρᾶς τήνε φωτίση
Οἱ λύπες μου μαῦρες σκιές πὺδ μαῦρες μεγαλώνουν
Νύχτας σκοτιάδι ὁλόβαθο στὸ μέσα κόσμ' ἀπλώνουν.

ΠΕΤΡΟΣ ΓΙΑΝΝ ΔΗΣ

Μάρτιος 1902.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

Ν Ι Κ Ο Λ Α Ο Σ

Β Ω Κ Ο Σ

Ο τελευταίως ἀποθανὼν εἰς τὸ Π. Φάληρον Ν. Βώκος ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς διαπρεπεῖς Ἑλληνας ζωγράφους. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Ὑδραν καὶ κατ' ἀρχὰς ἦτο προσωρισμένος νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ οἰκεῖον εἰς τὴν οἰκογένειάν του στάδιον τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ἀλλὰ ταχέως τὴν ἀντήλλαξε μὲ τὸ Πολυτεχνεῖον ὅπου ἤρρισε τὴν σπουδὴν τῆς ζωγραφικῆς. Μετὰ τὴν εἰς αὐτὸ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον φοίτησίν του μετέβη εἰς Μόναχον, ὅπου περατώσας τὰς σπουδὰς του ἐγκατεστάθη καὶ δὲν ἐπέπρωτο πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του παρὰ μόνον διὰ νὰ ἀποθάνῃ. Ἐπὶ 16 ὅλα ἔτη ἐπάλαισεν ἐκεῖ δοκιμάσας ὅλα τὰ εἶδη τῆς ζωγραφικῆς, καὶ σχολὴν ἀκόμη ἰδρύσας, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ νὰ εὕρῃ τὸν ἀληθινόν του δρόμον καί, σχετικῶς ἡσυχὸς, παραδεδομένος μόνον εἰς τὴν τέχνην, νὰ ζήσῃ ὡς καλλιτέχνης ἀληθῆς ὡς ἦτο καὶ νὰ διακριθῇ μετὰ τῶν συναδέλφων του. Δυστυχῶς ὁ Νικόλαος Βώκος παρουσίασε τὸ περίεργον φαινόμενον τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τοὺς καλλιτέχνας ἀναφαινεται. Προικισμένος ἐκ φύσεως μὲ ἰσχυρὸν τάλαντον, τὸ ἐκαλλιέργησε βαθέως καὶ εἴτα ἐπροχώρησεν εἰς τὴν τέχνην ἕως ἑνα βαθμὸν ὅμως, παρουσιάσας καὶ ἔργα ἄρτια ἅξια πάσης ἐκτιμήσεως. Ἀλλὰ περισσότερον καλλιτέχνης τῆς σκέψεως καὶ τῆς θεωρίας ἐξήντελει μᾶλλον διὰ λόγων καὶ σχεδίων τὰς καλλιτεχνικάς του διαθέσεις ὅταν δὲ ἐπρόκειτο μὲ τὸν χροστίηρα ἀνὰ χεῖρας νὰ παραστήσῃ ὅτι τὸ γοργὸν πνεύ-

μα του διαρκῶς συνελάμβανε, εὗρισκεν ὅτι ἡ ἐργασία δὲν ἐπροχώρει τόσο γρήγορα ὅτε ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ ὅτι αὐτὸς τόσο τελείως ἐφαντάζετο. Ἡ ἔλλειψις ὑπομονῆς καὶ ἡ ἀδυναμία του νὰ βαλθῇ εἰς τὴν σοβαρὰν ἐργασίαν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἄφησάν νὰ ἐγκατασταθῇ μέσα του ἡ ἀπογοήτευσις, ἡ ὁποία φονεύει πᾶσαν δημιουργικότητα καὶ καθιστᾷ ἀνίκανον τὸν καλλιτέχνην νὰ προχωρήσῃ. Ἔτσι βλέπομεν τὸν ζωγράφον αὐτὸν προικισμένον μὲ τόσο τάλαντον καί, τὸ σπουδαιότερον, καλλιεργημένον, νὰ φθάσῃ ἕως ἑνα σημεῖον, νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ, καὶ ἐφεξῆς τὰ ἔργα του ἂν ὄχι ὀπισθοδρομήσιν καμμίαν ὅμως πρόσδον νὰ μὴ παρουσιάζουν ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ ἐργαστήριόν του εὗρισκετο μέσα εἰς ἑνα μεγάλον σαλόνι, σχεδὸν ὅμως γυμνόν, μὲ ὀλίγα τελειωμένα ἔργα καὶ μὲ ἀπύρονα σκίτσα ὥραϊα ριγμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Πρὸ τῆς ἐκπλήξεως αὐτῆς ὁ ζωγράφος ἀπαντοῦσε μὲ ἑνα φαρδὺ καὶ ἀμέριμον χαμόγελο προσθέτων συγχρόνως ὅτι τὰ ἔργα του εὗρισκοντο ἔξω ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον του στολίζοντα διάφορα σπήτια. Ἐδίδοντο ὡς ἐνέχυρα ἀπέναντι ὀλίγων μάρκων τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην. Εἰργάζετο λοιπὸν ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸν ἐβίαζε καὶ χωρὶς τὴν φροντίδα ἐκείνην ἢ μᾶλλον τὴν στοργὴν τὴν ὁποίαν κάθε καλλιτέχνης αἰσθάνεται πρὸς τὰ ἔργα του. Ἐξωγράφισε διὰ νὰ παίρῃ χρήματα καὶ ἀντὶ τούτων δὲν τὸν ἐμελλε τί ἔδιδε. Τὰς καλλιτεχνικάς του ἰδέας καὶ διαθέσεις τὰς ἄφινε διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ἔτσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον

ἄφησε τὴν κυρίως τέχνην καὶ ἐσκέφθη νὰ ἰδρῶσιν σχολὴν καλλιτεχνικὴν ὅπου νὰ παρασκευάζῃ μαθητὰς διὰ τὴν τέχνην.

Καὶ πράγματι εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν σχολὴν τὴν ὁποίαν ἰδρῶσε ἐφάνη ἀριστος διδάσκαλος. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριά του, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ἦσαν ἐνθουσιασμένοι μαζί του. Ἐδιόρθωνε τὰ πρωτόλεια ἔργα τῶν μαθητῶν του θανμάσια, ἔδιδεν ὁδηγίας λαμπράς, καὶ εἰς τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας του ἡ καλλιτεχνικὴ του ψυχὴ σκορποῦσε ἀφρόντα τὰς καλλιτεχνικὰς διαθέσεις καὶ ιδέας τῆς. Φύσει δὲ ἀγαθὸς καὶ γλυκὺς καθὼς ἦτο, γεννηθεὶς διὰ νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ζωὴν, ὁ εὐθυμὸς αὐτὸς κολοσσὸς τῆς Ὑδρας καθίστατο πάντοτε ἀγαπητὸς καὶ προσφιλεὶς εἰς πάντας.

Ὡς ζωγράφος δημιουργὸς εἰς τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα εἰργάσθη, ἔξετέλεσεν ἔργα ὥραια καὶ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος. Ζωγράφος ἐκ φύσεως ἐδοκίμαζε ὅλα τὰ εἶδη, καὶ εἰς ὅλα ἐπετύγχανε. Ἦρχισεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅταν ἦτο ἀκόμῃ μαθητὴς τοῦ Πολυτεχνείου μετ' ἀγιογραφίας καὶ ὑπάρχουν τοιαῦτα μίᾳ εἰς τὴν ἁγίαν Εἰρήνην, παριστάνουσα τὸν ἀπόστολον Παῦλον κηρύττοντα ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπου εἰγασθὴ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Χατζηγιαννοπούλου, καὶ μίᾳ ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα κοσμοῦσα τὴν ὥραϊαν Πύλιν τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας.

Κατόπιν ἐπιδίδεται εἰς τὰ ἐπιτραπέζια (Stilleben) ὅπου ἀναδεικνύεται χωματιστὴς πρώτης τάξεως. Μία τῶν εἰκόνων αὐτοῦ παριστάνουσα καρπούς, διακρινομένη διὰ τὰ ἔκτακτα χρώματά της, ἠγορεύθη παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Βαυαρίας. Ἀλλ' ἰδιαιτέρως ὁ Νικόλαος Βώκος διεκρίθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν ψαριῶν, ὅπου κυριολεκτικῶς ἀναδεικνύεται ἀριστοτέχνης. Τέλειος σχεδιαστὴς καὶ χρωματιστὴς κατορθώνει εἰς τὰ πολυπληθῆ φρέσκα καὶ ζωντανὰ ψάρια του νὰ ἀποδώσῃ ὅλην τὴν ἰδιαιτέραν καὶ περιέργον ζωὴν τῶν ἀφώνων αὐτῶν κατοίκων τοῦ ἄλλου ὕψους ἡμίσεως τῆς γῆς μας. Νομίζει κανεὶς πῶς αὐτὰ ἀνεγνώρισαν τὸν θαλασσινὸν ζωγράφον των, τέχνην τῆς θάλασσης ὅπως καὶ αὐτὰ, καὶ ἄφησαν χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν νὰ ἴδῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ εἰς ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς τῆς μυστικῆς ζωῆς ποῦ περνοῦν. Καὶ εἰκόνες μεγάλαι τοῦ ζωγράφου προσπαθοῦν πρῶτον νὰ παραστήσουν καὶ τρόπον τινὰ νὰ ἐξυμνήσουν τὴν φρεσκάδα των, τὴν ἰδιότητα αὐτὴν ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως γίνεται ἐκφραστικὴ ὅταν πρόκειται γιὰ ψάρια καὶ ἐν γένει θαλασσινὰ

εἶδη. *Φρέσκα, φρέσκα*, φωνάζει ὁ ψαρεὺς εἰς τὴν μεγάλην εἰκόνα του καὶ ἡ χαρὰ ἢ εὐχαρίστησις ἐκφράζεται εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἰς τὴν ἀντίστασιν τὴν ὁποίαν εὐρίσκει τὸ χέρι του ποῦ προσπαθεῖ νὰ κάμῃ ἓνα πελώριο ψάρι ποῦ ἔχει ἔμπρὸς του. Εἶναι φρέσκα τὰ ψάρια, τόσον φρέσκα ποῦ καὶ τὸ μαχαίρι ἀκόμῃ ποῦ κρατεῖ φρονικὸν μετ' ὅσῃν δυνάμει μετ' ὁ ἄλλο χέρι εἶναι ἀνίκανον νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν φρεσκάδα των. Τὰ κόπτεται καὶ τὰ κοιμᾷ σπαρταριστὰ, γεμῖα ἀκόμῃ ἀπὸ ζωὴν, δὲν ἐννοοῦν νὰ ἀποχωρισθοῦν καὶ νὰ διακριθοῦν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Ἡ εἰκὼν μεγάλων διαστάσεων εἶναι τελειῶς σχεδιασμένη, τὰ χρώματα εἶναι φυσικώτατα, καὶ ἡ ὅλη σύνθεσις τῆς μετ' πολλὴν φροντίδα καὶ περιποίησιν καὶ αὐτὰ ἀκόμῃ τὰ δευτερεύοντα ἀντικείμενα εἶναι ἐπιτηχεστάτα. Ἐβραβεύθη εἰς τὴν ἐκθεσὶν τοῦ Σικάγου καὶ ἐπωλήθη ἐν Μονάχῳ ἀντὶ 3,000 μάρκων. Μία ἄλλη τοιαύτης φύσεως, ὅπου ὁ ζωγράφος ἐξυμνεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σφριγὸς τῶν ἀγαπητῶν του ψαριῶν, εἶναι ἡ εἰκὼν ἡ παριστάνουσα εὐρωστον καὶ ρωμαλέον νεανίαν ἐξάγοντα ἀπὸ ἓνα καλάθι ἓνα ψάρι σπαρταριστὸ καὶ ἀντιστάμενον μετ' ὀρεγνῶν κινήματα. Ὁ νεανίας τὸ τείνει πρὸς μίαν κόρην τοῦ λαοῦ φρέσκη καὶ γεμῖα ἀπὸ ζωὴν καὶ αὐτὴν. Ὁ τρόπος μετ' ὅν ὁποῖον τῆς τὸ δίδει καὶ τὸ βλέμμα του, τῆς λέγουν πῶς ἀμφιβάλει ἂν αὐτὴ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀντιτάξῃ μεγαλειτέραν ἀντίστασιν εἰς τὰ αἰσθηματά του. Ἡ εἰκὼν εἶναι χαριτωμένη καὶ διαχέει τὴν ἡλαρότητα.

Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ Βώκου γίνεται ἀκόμῃ περὶ σφόδτερον ἐνδιαφέρον ὅταν ἀπεικονίξῃ ἐν ἡ δύομόνον ψάρια ἐπὶ τῆς εἰκόνης του. Ἐκλέγει ἓνα ψάρι τῆς ἀρεσκείας του, τὸ τοποθετεῖ δὲ τόσον καταλλήλως ὥστε ἀρκεῖ αὐτὸ καὶ μόνον νὰ ἀποτελέσῃ ὁλόκληρον σύνθεσιν, σύνθεσιν ἐνθυμίζουσαν ὁλόκληρον κόσμον καὶ ἓνα τρόπον ζωῆς καὶ ἐκφράσεως δυσκολοέκφραστον καὶ ὄνειρώδη. Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ ἀκόμῃ λαμβάνει μίαν ἐκφρασιν ἀχανοῦς ἐκτάσεως ἐνθυμίζουσα τὴν θάλασσαν, ἀναπαύεται ἓνας πελώριος ἰχθὺς μετ' ὁ κατάσπρο στήθος καὶ βαρεμένο κεφάλι. Ἡ ὥραϊα καμπύλη γραμμὴ ἢ διαγράφουσα τὸ σχῆμα του, τοῦ δίδει ὄγκον καὶ βάρος ποῦ νομίζει κανεὶς ὅτι πραγματικῶς πιέζει, ὡς κάποιον μεγαθύριον. Καὶ τὸ ἀπεικονιζόμενον ζῶον λαμβάνει τὴν ἀληθινὴν ἰσχύον τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ διεκρίνετο μετὰ τῶν ὁμοίων του, ὅταν ἐλεύθερον ἐνδια-

Ο ΨΑΡΑΣ

ΕΡΤΩΝ Ν. ΒΑΚΟΣ

τάτο εἰς τὰ βάθη τῆς προσφιλοῦς καὶ ζωογόνου κατοικίας του, εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλοι εὐλύγιστα χέλια, ἀεικίνητα μικρὰ ψαράκια, δεικνύουν τὴν ἀσύλληπτον χάριν τῆς εὐκαμψίας των, καὶ σκορποῦν τὴν γοητείαν, τὴν ἀπαλὴν ἡρεμίαν ἢ τὴν θορυβώδη πάλιν καὶ τρικυμίαν ποῦ μυστικῶς δημιουργοῦν εἰς τὰ βάθη τῆς θάλασσης οἱ ἀόρατοι κάτοικοί της καὶ τὴν στέλλουν ἀγρίαν καὶ φοβεράν εἰς τὴν ἐπιφάνειάν της. Ὅλοι οἱ θρύλοι καὶ οἱ μῦθοι οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς τὰ ἄφωνα ψάγια, εἰς τὰ μυστικά ψάγια, εἰς τὰ σκεπτικά καὶ φρόνιμα ψάγια,

μὲ τὰς συνθέσεις ποῦ δημιουργεῖ ὁ ζωγράφος εἰς τὴν τοποθέτησίν των καὶ εἰς τὸν ὠραῖον χρωματισμὸν ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν καὶ ζῇ κανεῖς εἰς τὴν θέαν τῶν εἰκόνων αὐτῶν μέσα εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον τῶν παραμυθιῶν ποῦ ἤρωες εἶναι τὰ εἰς τὰ τρίσβαθα βάθη τῆς θαλάσσης μυστικῶς ἐνδισιτώμενα ὄντα.

Δυστυχῶς χρονία ἀσθενεία ἐστέρησε τὴν ἐλληνικὴν τέχνην ἀπὸ ἑνα ἐργατὴν ὁ ὁποῖος τόσον βαθέως καὶ ἐπισταμένως ἐγνώρισε καὶ ἠγάπησε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ζωὴν τὴν ὁποῖαν περικλείει εἰς τοὺς κόλπους της.

A ΛΛΥΑΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΣ *

Β'.

Ἐνθυμοῦμαι, ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἀλησμόνητους ἡμέρας τῆς ἐν Κοπενάγῃ διατριβῆς μας.

Ἐπὶ τοῦ κοιμητοῦ εὐδρόμου ἀπὸ πρωΐας κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπεκράτει κίνησις πυρετώδης. Ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ἀξιωματικῶν κατεγίνετο εἰς καθαρισμοὺς καὶ πλύσεις καὶ ἤδη τὸ εὐγραμμὸν σκάφος ἀντανακλῶν ἐπὶ τῶν μαρμαριόντων ὑδάτων τῆς Κοπενάγῃς τὸν πλούσιον ἐξαρτισμὸν του μοῦ ἐφαίνετο ἐν περιβολῇ ἐορτασίμῳ ἀληθῶς ὑπερλαμπρῶν, ὡς ξανθὴ νύμφη τῶν βορείων ἐκείνων χωρῶν, ἔτοιμον νὰ δεχθῇ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας, πατρὸς τῆς Α. Μ. τοῦ ἡμετέρου, ὁ ὁποῖος ἐναρξὶς ἤδη ἐπέβη τοῦ πλοίου, διατρίβων τότε ἐν Κοπενάγῃ καὶ εἶχε ρίψει βλέμμα ἐπιθεωρήσεως βασιλικὸν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σκάφους. Ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν εἶδον τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα αὐτοπροσώπως ὡς ναυτικὸν ἀρχηγὸν διατάσσοντα μεταξὺ ἡμῶν καὶ αἱ ἡρεμοὶ διαταγαὶ του μοῦ ἐφαίνοντο ἔχουσai τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα κεράνου.

Αἰφνης τὰ σήματα τοῦ δανικοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐφάνησαν εἰς τὴν πρῶραν μῆσιν ἀμακάτου ἢ ὁποῖα ἐπρόβαλε μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν χαυρετιζόντων πυροβόλων καὶ τῶν ποικιλοχρῶμων σημάτων τῶν μεγάλων σημαιοστο-

* 18ε σελ. 263.

λισμῶν τῶν πλοίων, ἐπαιρομένων ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει της. Οἱ ἄνδρες ἀμέσως ἀραιοῦνται ἐπὶ τῶν κεραιῶν, οἱ ἀξιωματικοὶ παρατάσσονται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐν μεγάλῃ στολῇ, ὁ κυβερνήτης λαμβάνει τὴν θέσιν του ἐνῶ εἰς τοὺς πόδας τῆς ἐξωτερικῆς κλίμακος, εἰς τὸν ἐξώστην αὐτῆς, ἐνθα κατὰ τὰ κανονισμένα δέον νὰ ἀναμένη ὁ ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου Ναύαρχος, βλέπω τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα, τὸν ἀρχηγὸν τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων ναύαρχον, πρὸς ὑποδοχὴν βασιλέως καὶ συγχρόνως υἱὸν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πατρὸς Του.

Κατόπιν ἤκουσα ἐλαφρὰ πατήματα ἐπὶ τῆς κλίμακος καὶ εἶδον ἔπειτα δύο βασιλεῖς νὰ ἀλληλοχαιρετίζονται στρατιωτικῶς, νὰ ἀποκαλύπτονται καὶ νὰ ἀνταλλάσσωσι θερμοὺν ἀσπασμόν. Τοὺς ἐφαντάσθην τότε καὶ τοὺς δύο πρὸ δεκάδων τινῶν ἐτῶν ὅταν ὁ υἱὸς μὲ τὴν εὐχρὴν τοῦ πατρὸς μεῖραξ ἔτι ἀμύστακος ἀντήλθας τὴν μητρικὴν ἀγάλην μὲ τὴν αἵματοφαρῇ πορφύραν ὡσὰν νὰ ἔβλεπα ἐμπρὸς μου καὶ μοῦ ἐφάνη ὡσὰν νὰ ἔβλεπα ἐμπρὸς μου ἐπαληθευόμενον θρύλον κανενὸς παραμυθιοῦ ποῦ ἔλεγε ὅτι... εἰς ἕνα τόπον μὲ μεγάλην ἱστορίαν, ποῦ λέγουν ὅτι ἦτο σὺν νὰ εἶχε βγῇ ἀπὸ στάχτη καὶ ἀπὸ αἵματα, ἦλθε καὶ ἐβασίλευσε ἕνα βασιλόπουλο ξανθὸ καὶ ἀμύστακο, ἀπὸ ἕνα τόπον μακρυνὸ ποῦ εἶνε σὺν νὰ εἶνε

βιουτηγμένος στὰ σύννεφα καὶ στὴν καταχνιά, ὁ τόπος καὶ ἡ γυναῖκες ξανθὲς καὶ κάτασπρες σὺν τῷ χιόνι ποῦ πέφτει διαρκῶς ἐκεῖ καὶ λέγουν ἀκόμη ὅτι ἐκεῖ ἡ νύχτες εἶνε ἀτελείωτες, τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἡμέρες... Καὶ πέρασαν πολλὰ χρόνια καὶ μεγάλωσε τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἀρμάτωσε μίαν φορὰ μίαν καμαρωτὴ φρεγάδα νὰ πάῃ στὸν τόπον τοῦ πατέρα του... καὶ ταξίδευε μερόνυχτα ἢ φρεγάδα ἕως ὅτου φθάσῃ καὶ σὺν ἔφθασε μὲ τὸ καλὸ πῆγε μία ἡμέρα μέσα στὴν φρεγάδα ὁ πατέρας ὁ βασιλεὺς νὰ ἰδῇ τὸν υἱὸν του τὸν Βασιλέα...

Καὶ εἶδον τότε ἐνώπιόν μου ἡνδρωμένον πρὸ τοῦ πατρὸς του τὸν βασιλέα τοῦ παραμυθιοῦ, πατέρα καὶ τοῦτον καὶ πάππον, καὶ ὕψους τοὺς ὀφθαλμοὺς του ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁμως πλέον ἠκτινοβόλουν ἀκτῖνες ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἐνῶ ταῦτοχρόνως ἔβλεπον δύο ὑπερήφανα δάκρυα βασιλικῆς χαρᾶς νὰ κυλῶνται ἡρέμα ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ γέροντος πατέρος βασιλέων.

Καὶ ἀνεμνησκόμεθα τότε πάντες τὴν προτεραίαν καθ' ἣν αἱ Α. Μ. ὁ ἡμέτερος Βασιλεὺς μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ πρίγκηπος Νικολάου, εἶχον ἐπισκεφθῇ τὸ πλοῖον, καὶ καθ' ἣν ὕψωνε τὸ κύπελλον καὶ ἐξέφραξε τὴν βασιλικὴν Του χαρὰν διότι ἔβλεπε τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τεμάχιον τῆς πατρίδος Του καὶ πατρίδος μας τὸν Ν. Μιαούλην εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς Του, κατὰ τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ φράσιν.

Ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης καὶ μίαν ἄλλην ἡμέραν τῆς ἐν Κοπενάγῃ διαμονῆς μας.

Ἦτο ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ «Ν. Μιαούλη» ἐπεσκέπτοντο τὰ Β. ἀνάκτορα τοῦ Bernstorff ἐνθα διέμενε τότε ὁ Δανὸς Βασιλεὺς, παρακολουθοῦντες ἐν τῇ ἐπισκέψει αὐτὸν τὸν ἴδιον προσσηνέστατον ἐν τῇ βασιλικῇ Του συγκαταβάσει.

Αἰφνης πρὸ τῆς θύρας ἑνὸς ἐκ τῶν δωματίων τῆς βασιλικῆς ἐστίας, ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἔστη συγκεκινημένος.

— Εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο, εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ἀπέθανεν ἡ Βασίλισσα.

Καὶ τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν διετηρήθη ἀκριβῶς ὡς ἦτο κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς βασιλομήτορος, ἐφαίνετο πραγματικῶς ὡσανεὶ πρὸ μικροῦ ἀκόμη εἶχεν ἀπολίπει ἡ βασιλικὴ ζωὴ. Ἡ διάταξις τῶν ἐπίπλων ἔτι, ἡ διακόσμησις ἐν γένει τοῦ δωματίου ἔδιδον εἰκόνα τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς βασιλικῆς ζωῆς, τῶν στιγμῶν καθ' ἃς οὐδὲν ἴσχυεν εἰς τὴν βίαν μεθ' ἧς παρε-

βίασε τὰς θύρας ἐκεῖνας τοῦ βασιλικοῦ ἀσύλου ὁ θάνατος.

Τὰ πάντα εὐρίσκοντο διατεταγμένα ὡς ἦσαν κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς Βασιλείας. Παρὰ τὴν νεκρικὴν κλίνην ἐπὶ μικρᾶς τραπέζης διεκρίνετο ἐν βιβλίον μὲ ἐρυθροῦν περικάλυμμα μεταξὺ τῶν σελίδων τοῦ ὁποῖου μεταξὺ ταινία ἐδείκνυε τὴν σελίδα καθ' ἣν διέκοψε ἡ βασίλισσα τὴν ἀνάγνωσιν, τερματισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ θανάτου. Τὰ πάντα ἐκεῖ ἐφαίνοντο ὡσὰν νὰ ἐξέφραζον ἐν βαθύ παράπονῳ.

— Ἴδετε, εἶπε τότε ὁ βασιλεὺς, ποῦ ἐφέροντο αἱ τελευταῖαι σκέψεις τῆς βασίλισσης καὶ ἔδειξε τὸ βιβλίον μὲ τὸ ἐρυθροῦν περικάλυμμα. Αὐτομάτως πάντες ἔκνυσαν καὶ ἐπὶ τοῦ περικάλυμματος τοῦ βιβλίου ἀνέγνωσαν τὸν τίτλον «La Grèce Contemporaine».

Δὲν ὑπάρχει ἐντύπωσις ἡ ὁποία νὰ ἡγγίζε τόσον βαθέως καὶ ἡδέως τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία νὰ διέθρυπτε τόσον τὸν ἐθνικὸν ἐγωϊσμόν, ἡ ὁποία νὰ εἶλκε τόσον ἰσχυρὰ δάκρυα εὐγνωμοσύνης θεορὰ τῶν ἐν τῇ ξένῃ ὀλίγων ἐκείνων ὑπηκόων τοῦ υἱοῦ Της ὅσον ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῆς πατρίδος των ἐπερὺγισεν εἰς τὰ δώματα καὶ τοὺς τοίχους ἐκείνους ὁμοῦ μὲ τοὺς τελευταίους στοχασμοὺς καὶ τὴν ὑστάτην πνοὴν τῆς μητρὸς τοῦ Βασιλέως των.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ κυβερνήτης καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ εὐδρόμου κατέθετον εὐγνωμῶνως στέφανον ἐξ ἀνθέων ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Βασιλομήτορος ἐν Roskilde.

*

Εἶνε δὲ ἡ Roskilde αὕτη ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Δανίας, ὑποχωρήσασα εἰς τὴν Κοπενάγῃν, ἅτε κειμένη εἰς τὸ βάθος ἑνὸς ἀβαθοῦς ἐπιμήκους φιόρδ. Σήμερον μετὰ τῆς Ἑλαινόρης ἀποτελεῖ τὸν τόπον τῆς κλασικῆς δανικῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας.

Ἡ μητρόπολις τῆς Roskilde εἶνε ἡ σπουδαιότερα ἐκκλησία τῆς Δανίας καὶ βασιλικὸν μανσωλεῖον, ὁ δὲ στύλος ὁ ὁποῖος ὑποβάσκει τὸν θόλον τοῦ παρεκκλησίου Χριστιανοῦ τοῦ Ι ἔχει καὶ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον διότι ἐπ' αὐτοῦ εἶνε σημειωμένα τὰ ὕψη ἐκ τοῦ φυσικοῦ διαφόρων βασιλικῶν προσώπων, ὡς π.χ. τὸ καταπληκτικὸν ὕψος τοῦ Αὐτοκράτορος Πέτρου τοῦ Μεγάλου, Ἀλεξάνδρου τοῦ ΙΙΙ, τοῦ Βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ ΙΧ, τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' καὶ πολλῶν ἄλλων βασιλικῶν ὑψηλοτήτων ἐν αἷς καὶ τοῦ Βασιλόπαιδος Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ μάλι-

στα φέρεται σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα ἐν δευτερευούσῃ σειρά.

Ἐν τῷ μέσῳ τέλος τοῦ προδόμου τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Βασιλέως Φρειδερίκου τοῦ V ἀναπαύεται ἐν δρυὶν σαρκοφάγῳ ὁ νεκρὸς τῆς μητρὸς τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως Λουΐζης, πριγκιπίσσης τοῦ Hesse ἀποθανούσης τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1898.

Τὸν τάφον της στεφανώνει ἔτι ὁ στέφανος ὁ κατατεθεὶς ἐκ μέρους τῶν ὑπηκόων τοῦ Υἱοῦ Της οἱ ὅποιοι ἐπεσκέφθησαν τὸν ἐπιθανάτιον θάλαμόν της.

*

Δὲν γνωρίζω ἂν ἀκόμη διετελοῦμεν ὑπὸ τὰς ἐκ Νορβηγίας ἐντυπώσεις μας, οὕτως ὥστε νὰ προσαρμόζωμεν τὰ πάντα εἰς τὸν θαυμάσιον νορβηγικὸν κόσμον. Βεβαίως ὅμως εἰς τὸν δανικὸν λαὸν ἀναγνωρίζει τις λαὸν ἀδελφὸν τοῦ νορβηγικοῦ, μεθ' οὗ εἰς τὸσον στενὴν ἐπικοινωνίαν καὶ πολιτικὴν μάλιστα ἔχει ἔλθει. Ἐὰν ἐν Νορβηγίᾳ ἡ ἰδέα τῆς κοινωνίας ἦτο πλειότερον προσηγμένη, ἂν ἡ κυριαρχοῦσα ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας ἀποκέντρωσις ἐν Νορβηγίᾳ δὲν ἐξηνάγκαζε τοὺς Νορβηγούς οὐχὶ ἐκ συνδυασμῶν ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων σχεδὸν ἕκαστος δυνάμειον νὰ ἀντλήσῃ τὸν βίον, τέλος ἂν ἡ συγκοινωνία μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἦτο ὅσον ἐν Δανίᾳ εὐκόλος καὶ ταχεῖα, ὅπου δυνάται τις νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐκ τοῦτου ὥς ἐλαφρὰν τινα ξενικὴν ἐπίδρασιν, θὰ ἔλεγεν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ Νορβηγῶν καὶ Δανῶν.

Πράγματι ἀμφότεροι οἱ λαοὶ οὗτοι ἔχουσι τὸν ἀπέριπτον καὶ φυσικόν, τὸν θαυμασιῶς εὐλικρινή, τὸν ὑπερόχως ἀφελή κοινὸν διὰ τοὺς δύο ἐκείνους λαοὺς χαρακτήρα, ὁ ὁποῖος ἐκπλήσσει ἰδίᾳ τὸν μεσημβρινὸν περιηγητήν, μὴ δυνάμενον ἢ νὰ θαυμάσῃ τὴν εὐλικρίνειαν τῶν σχέσεων τῶν κατοίκων πρὸς ἀλλήλους καὶ τὴν φυσικότητα ἢ ὁποία εἰς τὰς βορείους ἐκείνας χώρας κυριαρχεῖ.

Ἐνῶ δὲ ὁ δανικὸς λαὸς εἶνε λαὸς ἔχων ἰδίαν ἐθνικὴν θέλησιν, ἰδίας παραδόσεις, καίτοι μετ' ἀγανακτήσεως ἀποκρούει πᾶσαν ἰδέαν συγγενείας μετὰ τῆς γερμανικῆς φυλῆς ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸν χωρίζουσιν ἰδίᾳ πολεμικαὶ ἀναμνήσεις, ἐν τούτοις πανταχοῦ καταφαίνεται γερμανικὴ τις ἐπίρροια. Κατὰ τὴν ἐν Κοπενάγῃ διαμονὴν μας εἰς τὸ βασιλικὸν θέατρον ὅπερ τόσον κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν διασκευὴν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἡμέτερον Βασιλικὸν θέατρον, κτισμένον ἐν τούτοις εἰς θέσιν περιβλεπτόν, ἐδιδά-

σκοντοῦργα τοῦ Βάγνερ, ὁ «Ἰπτάμενος Ὀλλανδός», ὁ «Λόεγγριν». Ἡ μᾶλλον διαδεδομένη γλῶσσα εἶνε ἡ γερμανικὴ καὶ παρ' αὐτῷ ἐνίοτε τῷ λαῷ, ἐνῶ καὶ αὐτὴ ἡ δανικὴ ἔχει μεγίστην μετ' αὐτῆς συγγένειαν, ἡ δὲ κατωτέρα ἐκπαίδευσις εἶνε ὡς ἐν Γερμανίᾳ προσηγμένη. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν σχεδὸν ὁλόκληρος ὁ ἀγροτικὸς ἀκόμη πληθυσμὸς γνωρίζει, ἐνῶ ὁ περιοδικὸς τύπος ἔχει ἐκεῖ ρίζας ἀσφαλεῖς. Ὁ ἀρκετὰ τέλος καλῶς κατηρτισμένος ζωολογικὸς κῆπος τῆς Κοπενάγης κείμενος ἐν Frederiksborg εἰς τὸ τέμα τῆς ὠραιότητος λεωφόρου Oesterbross Passage, καὶ ἑκάστην ἀποτελεῖ κέντρον ἀναψυχῆς καὶ ὠφελείας τὰ μάλιστα συχνάζομενον.

Καὶ κατὰ τὴν ἐπιμονὴν ὅμως ὁ δανικὸς λαὸς ὁμοιάζει πρὸς τὸν γερμανικόν, καίτοι οἱ Δανοὶ ἀρνοῦνται ὅτι εἶνε. πείσμονες ὡς οἱ Γερμανοί. Τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν θέλησιν τῶν Δανῶν εἶχον θαυμάσει ἀκόμη προτοῦ μεταβῶ εἰς Κοπενάγην. Ἐν Βονίτῃ κατὰ τὸν πόλεμον, εἰς Δανὸς συνταγματάρχης, οὗ ἀτυχῶς μοῦ διαφεύγει τὸ ὄνομα, μεσηλὶς μὲ ἐξέπληξε μὲ τὴν ἐπιμονὴν του μεθ' ἧς ἤθελε νὰ καταρτίσῃ σῶμα ἀνταρτικὸν καίτοι τοῦ ἦτον ὅλως ἀδύνατον νὰ συνεννοηθῇ ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῆς ἐλληνικῆς. Πᾶς ἄλλος θὰ ἀπηλπίζετο καὶ θὰ ἀπεχώρει ἐν τούτοις ἐνθυμούμαι ἔστι εἶδον τὸν εὐγενὴ ξένον κατόπιν ὡς ἀπλοῦν στρατιώτην πρηνῆ δὸν ἐπὶ τῶν λόφων τῆς Νικοπόλεως νὰ ἐνώνῃ τὸν καπνὸν τοῦ ἀσθενοῦς του ὅπλου μὲ τὸν καπνὸν τῶν πυροβόλων μου. Μοῦ ἐφαίνετο ὡς ὁ εὐγενέστερος τῶν συστρατιωτῶν μου.

Ἄρα γε ἐγένετο τοῦλάχιστον γνωστός εἰς τὸ ἐλληνικὸν δημόσιον;

*

Οἱ ναυτικοὶ ἀξιωματικοί, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐθνικότητός των, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς μίαν διεθνή κοινωνίαν. Τουναντίον οἱ ναῦται εἶνε ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι φέρουσι πάντοτε ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τῆς χώρας των καὶ εἰς τὴν μορφήν δὲ καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὴν συμπεριφορὰν των διαφαίνεται πιστότατα ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ. Τὰ πληρώματα, οἱ ναῦται δηλαδή καὶ οἱ ὑπαξιωματικοί, εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα καὶ παρέχουσιν ἐν τῇ ξένῃ δαίμα τοῦ λαοῦ εἰς ὃν ἀνήκουσιν.

Διὰ τοῦτο ὁ Ἕλλην ναύτης ἐν τῇ ξένῃ δίδει ὠραίαν εἰκόνα τῶν ἐλληνικῶν ἠθῶν. Ὅταν συνήντων τοὺς ναῦτας μας εἰς τὰς ὁδοὺς μὲ

παιδικὴν ἀφέλειαν περιεργαζομένους τὰ ἀξιοσημεῖωτα μέρη τῆς πόλεως ἢ μεταβαίνοντας κατὰ βασιλικὴν συγκατάβασιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀνακτόρων, ἐνόμιζα ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἶχον πρὸς ἀλλήλους ἐκτὸς τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ἄλλους ἰσχυροτάτους δεσμούς. Ἐκάστη τῶν μελαγχροινῶν ἐκείνων μορφῶν μοῦ ἐφαίνετο ὥσανεὶ ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἕνα ὁλόκληρον κόσμον νησιωτικῶν παραδόσεων κατὰ τόπους μὲν ἰδιαιτέρων, τόσον ὅμως πρὸς ἀλλήλους παραπλησίον, ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτῆς ἕνα μικρὸν κομμάτι τῆς ἐστίας των, μίαν γλυκύτην ἀνάμνησιν τῆς οἰκογενείας των ἢ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὀνειροπολοῦσιν. Ἐκεῖ μακρὰν, χιλιάδας μιλίων ἀπὸ τῆς θαλασσοβρέκρας, πατρίδος του, ὁ Ἕλλην ναύτης σύρει ἐν γνήσιον θαυμάσιον χαρακτηριστικὸν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ἐπιδεικνύει ἀκουσίως καὶ εἰς τὰς λέξεις του καὶ εἰς τὴν ὄψιν του ἕνα γλυκύτατον νόστον πρὸς τὴν χώραν τῶν ἀναμνήσεών του, πρὸς τὸν τόπον τῶν παραδόσεών του τῶν μελοποιημένων μὲ τὰ ᾠσματα τῶν Νηρηίδων, ἕνα νόστον πρὸς τὴν πατρικὴν στέγην καὶ τὰς μητρικὰς θωπείας. Ἡ πατρίς μας εἶνε ἡ κοίτις τῆς ἰδέας τῆς οἰκογενείας.

Ἄν πρὸς στιγμήν ὁ Ἕλλην ἀφίνει τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν πρὸς ἣν δὲν παύει ἀποβλέπον μετὰ βαθυτάτης νοσταλγίας, τοῦτο τὸ πράττει χάριν τοῦ ἐμπορίου καὶ εἶνε εὐτυχέστατος ὅσας δινηθῇ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν νέαν πατρίδα του ἕνα μικρὸν τεμάχιον τῆς οἰκογενειακῆς του ἐστίας. Οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ἐδμόνδου Ἀμποῦ εἶνε ἀληθεῖς ἂν καὶ ὀλίγον ὑπερβολικοὶ ὁ Ἕλλην δὲν εἶνε ναύτης ἀνέστιος καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος τοιοῦτος, ἀλλ' ἐκ φύσεως ὢν ἔμπορος ἄριστος, χάριν τοῦ ἐμπορίου ναυτλεῖται καὶ μόνον χάριν αὐτοῦ ἀρχαίῳ διέπλευσε τὰς ἀπωτάτας θαλάσσας. Ἀπόδειξις ἔστω ἡ ἐλληνικὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῆς ἐξ ἀργύρου στεφάνης τῆς ἐγγεγλυμμένης ἐπὶ τοῦ κυπέλλου τοῦ εὐρεθέντος ἐν Stevns Klint τῆς Sjælland τῆς Δανίας μετὰ τῶν ἐξόχων κειμηλίων τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς. Διότι ἡ Δανία δὲν εἶνε μόνον ἡ ἄλλοτε θαλασσοκράτειρα εἰς τὰς βορείους θαλάσσας, ἀλλὰ καὶ σημερινὸν μουσεῖον τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, εἶνε διὰ τὴν προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν ὅτι ἡ ἐλληνικὴ χώρα

διὰ τὴν κλασικὴν ἀρχαιολογίαν. Τὸ Princens Palais περιλαμβάνον τὰς ἐξόχους συλλογὰς ἀς διέταξεν ὁ Nyerup Thomsen ἐξ ὑπερπεντακισχιλίων ἀντικειμένων εὐρεθέντων ἐντὸς ἀρχαιοτάτων τάφων, εἶνε μετ' ἐκείνου τῆς Στοκχόλμης τὰ μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδος των ἐν τῷ κόσμῳ.

Τὸ μουσεῖον τοῦτο ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ μουσεῖον «Thorwaldtsen» ἀφ' ἑτέρου, τὸ περιλαμβάνον τὴν πληθὺν τῶν ἐξόχων ἔργων τοῦ περιφήμου καλλιτέχνου ὁ ὁποῖος παρίσταται ἐν Δανίᾳ ὡς ὁ θεὸς τῆς γλυπτικῆς, ἀποτελοῦσιν ἀληθῶς δύο τῶν σπουδαιοτέρων μουσείων τοῦ κόσμου.

*

Δεκαεννέα περίπου ἡμέραι ἀλησμόνητοι διέρρευσαν καθ' ἃς μὲ τόσην θέρμην «ὁ τόπος τῆς γεννήσεως» τοῦ βασιλέως μας ὡς ὁ ἴδιος ἀπεκάλεσεν αὐτὸν προπίνων ἐπὶ τοῦ «N. Μιαούλη» ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀφροπλάστους ἀγκάλας του, ἐθώπευσε μέσα εἰς τοὺς βαθεῖς του κόλπους τὸ θαλασσοδαρμένο μικρὸ κομματάκι τῆς ἐλληνικῆς γῆς, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν, κομιστὴς εὐγνώμονος ἀδελφικοῦ ἀσπασμοῦ, ἐξήτησεν ἐκεῖ ξενίαν ὡς κατάκοπος ταχυδρομικὴ περιστερά.

Καὶ ἤδη τὸ κομψὸν σκάφος ἔστρεφε τὴν πρύμναν του πρὸς τὴν πόλιν τὴν ὁποίαν ὀλίγον ἐγνώρισεν ἀλλὰ ὑπερμέτρως ἠγάπησε καὶ ὁ πελάγιος ἄνεμος ἔφερε μετὰ τοῦ καπνοῦ τῶν χαιρετισόντων τηλεβόλων πρὸς τὴν γενέθλιον τοῦ βασιλέως μας θερμοτάτους χαιρετισμούς κρυμμένους εἰς τὰς ἀποδιπλωμένας πτυχὰς τῆς σημαίας του.

Ὁ ἐλληνικὸς μικρόκοσμος μετὰ συγκινήσεως ἀπεχωρίζετο τῆς δανικῆς γῆς. Ὁ ἐξαίρετος ἡμῶν ξαναγὸς ὑποπλοίαρχος Rothe, ὁ ὁποῖος ἐντὸς μικροῦ εἶχε καταστῇ ἀγαπητὸς ἡμῶν φίλος, παρηκολούθησε μέχρι τινὸς ἐν μεγίστῃ συγκινήσει δι' ἀτμακάτου τὸ ἀπερχόμενον σκάφος καὶ μερικαὶ γνωριμαὶ ἡμῶν ἃς μέχρι τινὸς ἔσυρε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ ἀποπλέον ὠραῖον σκάφος, ἔστειλλον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τὴν ὁποίαν τοῦτο παρέπλεε τελευταίους χαιρετισμούς.

Ἠγαπήσαμεν τόσον τὴν γενέθλιον τοῦ Βασιλέως μας ὥστε ἐκινδυνεύσαμεν νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἰδικὴν μας γενέθλιον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΕΔΙΑΛΗΣ

«Νὰ σοῦ πῶ γυναῖκα» εἶπεν ὁ Γιοβακῖνος — «θὰ πάω νὰ μαζέψω αὐτὰ τὰ σῦκα τῆς μεγάλης συκιᾶς ἐκεῖ κάτω γιατί ἂν μείνουν ἀκόμα θὰ παραγίνουν.»

«Βέβαια νὰ πᾶς» — ἀπήντησεν ἡ σύζυγός του ἡ ὁποία εἶχε τὴν ἐξαίρετον ιδιότητα νὰ συγκατανεύη εὐκόλως.

Ἐλάβεν ὁ χωρικός τὸ μεγάλο κοφίνι καὶ μίαν ἐλαφρὰν κλίμακα, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ὅπου πρὸ ὀλίγου εἶχον ἀλωνίσει καὶ ὅπου ὄρνιθες, πετεινοί, περισσοὶ καὶ χοῖροι κατεγίνοντο ὅλοι ὁμοῦ καὶ φιλικώτατα εἰς ἀναζήτησιν θησαυρῶν ἐντὸς τῶν ἀχύρων.

Πέριξ οἱ τοῖχοι ὅλοι ἐκαλύπτοντο ἀπὸ κλήματα.

«Γιοβακῖνο» τοῦ ἐφώναξεν ἡ σύζυγός του ἔσωθεν — «δὲν ἀφίνεις καλλιτέρα ἓνα ἀπ' τ' ἀγόρια νὰ πάη; ἐσὺ ἐβάρυνες πλεῖα καὶ...

— «Λὲν ἐβάρυνα δὲ καὶ τόσο ἀκόμα ποῦ νὰ μὴ ἴμπορῶ ν' ἀνέβω σ' ἓνα δένδρον» ἀπήντησε μὲ ὕψος ὀλίγον, πειραγμένον ὁ σύζυγός της, κ' ἐξῆλθεν ἀπὸ μίαν παλαιὰν αὐλόθυραν τῆς ὁποίας πρὸ πολλοῦ ἔλειπον τὰ φύλλα.

Ἡ Σεζίρα ἐξηκολούθησε ν' ἀσχολῆται εἰς τὴν ἀπλουσιτάτην μαγειρικὴν τῆς. Ἡ ὥρα ἦτο ἡ ὀγδόη πρωινῇ περίπῳ· οὐδὲν ὥρολόγιον ὑπῆρχεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον μόνον ἐγνώριζον τὴν ὥραν.

Εἶχεν ἀνέλθει ἐν τούτοις ἀρκετὰ ὑψηλὰ ὁ ἥλιος, ἡ πολέντα ἔβραζεν ἀλλ' ὁ Γιοβακῖνος ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ὀνείρος, ὁ δευτερότοκος υἱός, ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν του πεινασμένος. Κατόπιν ὁ μεγαλείτερος ὁ Ἀλέσσιος ὕστερον ἔφθασαν καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες ἀπὸ τὸ δάσος ὅπου εἶχον συνάξει ξύλα.

Ὅλοι ἦσαν πεινασμένοι καὶ ἀνυπομόνως ἀνέμενον τὸν πατέρα των:

— «Πρέπει νὰ προσμένωμεν τὸν πατέρα σας» εἶπεν ἡ Σεζίρα, «ἀλήθεια ὅμως, πολὺ ἀργεῖ μ' αὐτὰ τὰ σῦκα».

— «Πᾶ νὰ τὸν φωνάξω» εἶπεν ὁ Ὀνείρος, νέος εἰκοσιπενταετής, ξανθὸς κ' εὐσταλὴς ὡς νεαρὸς Λαβίδ.

«Ναί, πηγαινὲ νὰ δῆς» εἶπεν ἡ μήτηρ του «μήπως ἴπῃγε ἠγρότερα ὥς ταῖς ῥοδακινιαῖς.»

Ἐξεκίνησε λοιπὸν ὁ Ὀνείρος, ἐνῶ οἱ λοιποὶ κουρασμένοι καὶ ἀνυπόμονοι ἐξηπλώθησαν εἰς τὰ ὀλίγα παλαιὰ ξύλινα καθίσματα τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὰ κυριώτερα ἐπιπλα τῆς καλύβης. Ἡ δὲ ὁσμὴ τῆς πολέντας ἠϋξανε τὴν ὄρεξίν των.

Μόλις ὅμως εἶχον παρέλθει ὀλίγα λεπτά καὶ ἠκούσθη μακρόθεν κραυγὴ ἀγρία, τὴν ὁποίαν διεδέχθησαν ἄλλαι πλησιέστεραι καὶ ἀκόμη φρικτότεραι.

Ὅλοι ὤρμησαν ἔξω τῆς οἰκίας καὶ τῆς αὐλῆς, καὶ διηυδύνθησαν τρέχοντες πρὸς τὸ ὕψωμα ὅθεν ἤρχοντο αἱ φωναί. Καθ' ὁδὸν τοὺς ἀπῆντησεν ὁ Ὀνείρος κάτωχρος, τὸ στόμα ἀνοιχτόν, καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀρθρώσῃ λέξιν ἀλλὰ κραυγᾶς ἀδιακόπως.

— «Ὁ πατέρας!» ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι κ' ἔτρεξαν ἔξαλλοι ἐπάνω εἰς τὸ ὕψωμα διὰ μέσου τῶν κλημάτων, ἕως τὸ μέρος ὅπου ἦτο ἡ μεγάλη συκὴ.

Ἡ Σεζίρα ἔφθασε πρώτη. Κάτωθεν τοῦ δένδρου ἔκειτο ὁ σύζυγός της, καὶ ὁ παρὰ τὴν πλευράν του μέγας κλάδος ἔδιδε σαφῇ ἐξήγησιν τοῦ δράματος.

Εἶχε θραύσει τὸν τράχηλόν του! Ὅταν τὸν ἀνῆγειραν, ἡ κεφαλὴ του ἐκρέματο κινουμένη δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ὡς σφαγμένης ὄρνιθος.

Ἦτο βαρὺς ἄνθρωπος καὶ ἀνῆλθε φαίνεται ἀπερισκέπτως ἐπὶ κλάδου πολὺ λεπτοῦ ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸν βαστάσῃ.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ πολέντα ἔμεινεν ἄθικτος — κανεὶς εἰς τὴν οἰκίαν δὲν ἔφαγε.

Οὕτως ἀπέθανεν ὁ ἀτυχὴς Γιοβακῖνος μόλις τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν! — καλὸς ἄνθρωπος, ἱκανὸς ἐργάτης καὶ τοῦ ὁποίου οἱ πρόγονοι ἐπὶ τρεῖς ἡδὴ αἰῶνας εἶχον ζήσει εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

Ἀπωλέσθη ἕνεκα μιᾶς ἀπροσεξίας καὶ ἐνὸς ἀδυνάτου κλάδου.

Ἡ φρίκη τοῦ αἰφνιδίου θανάτου εἶχε παραλύσει ὅλους, καὶ ἡ μήτηρ των ἦτο ἔξαλλος ἐκ

τῆς ὀδύνης καὶ ὅτε μὲν ἐκραύγαζε σπαρακτικῶς, ὅτε δὲ μετέπιπτεν ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην λιποθυμίαν. Ἡ λύπη εἰς αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι ἀγρία, εὐτυχῶς ὅμως εἰς τὰς πλείστας τῶν περιστάσεων δὲν διαρκεῖ πολὺ.

Γείτονες πολλοὶ δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸν ἀραιὰ κατοικημένον αὐτὸν λόφον ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι ἔσπευσαν εὐθύς, πρὶν δυνηθῇ τις νὰ ἐννοήσῃ πότε διεδόθη τὸ δυστύχημα.

Εἰς τὴν ἄκραν μονοτονίαν τοῦ χωρικοῦ βίου τὸ τραγικὸν πάντοτε ἐλκύει.

Τινὲς ἐκραύγαζον, ἄλλοι ἔκαμνον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἄλλοι διηγοῦντο παρομοίας περὶ σιτῶν, καθ' ὅς ἀνθρώποι ἐπίσης βαρέως πληγωμένοι ἐσώθησαν.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ ἱατρὸς τῆς ἐνορίας, ὁ ὁποῖος ἐξήτασε τὸ σῶμα καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ θάνατος εἶχεν ἐπέλθει ἀκαριαίως.

Κατόπιν ἦλθεν ὁ ἱερεὺς καὶ ἀνέγνωσε τὰς εὐχὰς [τώρα ὑπελείπετο μόνον νὰ παραγγελῇ τὸ φέρετρον εἰς τὸν ξυλουργὸν καὶ νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ νεκροθάπτης.

Ὅταν ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ ξένοι ὅλοι ἀπεσύρθησαν, καὶ ἡ οἰκογένεια ἀφῆθη μόνῃ εἰς τὴν λύπην τῆς.

Ἡ Σεζίρα ἦτις κατὰ διαταγὴν τοῦ ἱατροῦ εἶχε λάβει μικρὰν δόσιν λαυδάνου, εὐτυχῶς ἦτο βυθισμένη εἰς βαρὺν ὕπνον. Αἱ θυγατέρες τῆς ἔμενον ὅτε μὲν πλησίον τῆς μητρὸς των ὅτε δὲ ἐφύλαττον τὸν νεκρόν, ἔξωθεν ὅμως τοῦ δωματίου, διότι ταῖς ἐνέπνεε φόβον.

Ἦσαν καὶ αἱ τρεῖς εὐρωστοί, ξανθοὶ καὶ συνήθως ζωηροί, ἀλλ' ἤδη ἡ ζωηρότης των εἶχεν ἐξαφανισθῇ ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῆς φρικτῶς εἰκόνης τοῦ ψυχροῦ καὶ ἀκάμπτου σώματος τοῦ πατρὸς των, κειμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου καὶ καλυμμένου διὰ σινδόνης, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ τοῦ καλλιτέρου προσκεφαλαίου τῆς οἰκογενείας, καὶ μετὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου.

Κάτω εἰς τὴν μαγειρεῖον ἐκάθηντο οἱ δύο υἱοί, παρὰ τὴν παλαιὰν ἐκ ξύλου μορέας τράπεζαν ἥτις ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν τῷ μέσῳ ἐκίπνιζε λύχνος πετρελαίου καὶ κατὰ πρῶτον ἤδη ἀπὸ τῆς αὐγῆς ἔτρωγον ὀλίγον ἐξ ἀραβοσίτου ἄρτον, πίνοντες οἶνον μὲ νερόν.

Ὁ Ὀνείρος ἦτο εὐρωστός κ' εὐμορφος νέος, καλοῦ χαρακτήρος καὶ ἀκούρατος εἰς τὴν ἐργασίαν· μόλις ἐγνώριζεν ἀνάγνωσιν ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ οὔτε κἀν τὸ ὄνομά του, εἰργάζετο ὅμως ἀπὸ πρωίας μέχρι νυκτὸς εἰς

τοὺς ἀγρούς ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ ἀροτῆρες τοῦ βόσ.

Ὁ Ἀλέσσιος ἦτο τύπος ἐντελῶς διάφορος. Ὅσα ἦτο δυνατόν νὰ τοῦ διδάξουν ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου καὶ ὁ ἱερεὺς τὰ εἶχε μάθει καλῶς, ἀλλὰ εἰς τὸ κτῆμα δὲν ἦτο πολὺ χρήσιμος. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἔκλαιε δσάκις ἐσφάζετο χοῖρος ἢ ὄρνις, ἐλυπεῖτο νὰ κεντᾷ τοὺς βόας καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ σύρῳσι μεγάλα βάρη· ἀνεγίνωσκεν ὅτι εὗρισκεν, ἦτο σιωπηλὸς καὶ ἡπίου χαρακτήρος, ἐθεωρεῖτο δὲ μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ μᾶλλον μικροῦ νοός.

Ὡς πρωτότοκος, ἐπρόκειτο νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ἀπεστρέφετο καθ' ὑπερβολὴν τὴν ἰδέαν αὐτήν. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο ὠοειδές, μὲ ἐκφρασιν σκεπτικὴν, οἱ δὲ μεγάλοι καστανοὶ ὀφθαλμοὶ του καὶ ἡ λεπτὴ εὐθεῖα κατατομὴ τοῦ προσέδιδον μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς Ἀγίους Σεβαστιανούς τῶν παλαιῶν ζωγράφων.

Καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἦσαν περίλυποι καὶ κατηφεῖς διότι εἶχον στερηθῇ καλοῦ πατρὸς καὶ βαθέως ἠσθάνοντο τὴν στέρησιν ταύτην. Ἦσαν δὲ ἀκόμη κατάπληκτοι ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τῆς καταστροφῆς, καὶ βαρέως ἔφερον τὸ δυσανάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτῶν βάρος τῆς μεγάλης εὐθύνης ἡ ὁποία τοῖς εἶχεν ἀπομείνει.

«Θὰ μᾶς ἀφήσουν ἄρα γε νὰ μείνωμεν ἐδῶ;» εἶπεν ὁ Ὀνείρος, σκεπτόμενος ὅτι ὁ ἐπιστάτης τοῦ πλουσίου εὐγενοῦς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκον ὅλαι αἱ γαῖαι, ἤθελε τοὺς θεωρήσει ἴσως πολὺ νέους διὰ νὰ συνεχίσωσι τὴν ἐργασίαν τοῦ πατρὸς των.

Ὁ Ἀλέσσιος ἐσκέφθη ἐπὶ ὀλίγον.

— «Βέβαια, βέβαια θὰ μᾶς ἀφήσουν» εἶπε· «γὰ αἰῶνας τώρα κρατοῦμεν αὐτὸ τὸ κτῆμα».

— «Ναί, μὰ μπορεῖ νὰ μᾶς εὑρουν πολὺ νέους καὶ τὴν μητέρα πολὺ ἀδύνατη».

— «Ἐσὺ πρέπει νὰ πανδρευθῇς Ἐγὼ θὰ λείπω εἰς τὸν στρατόν».

Ὁ Ὀνείρος ἐσιώπα, δὲν εἶχε σκεφθῇ αὐτὴν τὴν λύσιν.

— «Ναί, νὰ πανδρευθῇς, αὐτὸ θὰ σὲ γεράσῃ» εἶπεν ὁ Ἀλέσσιος ἀνεὺ τῆς ἐλαχίστης ἰδέας τῆς εἰρωνείας τὴν ὁποίαν περιεῖχεν ἡ φράσις του.

— «Πρέπει νὰ ρωτήσωμε τὸν κὺρ Ρῶκο» εἶπεν ὁ Ὀνείρος — ὁ κὺρ Ρῶκος ἦτο ὁ ἐπιστάτης. — Καὶ ἠσθάνθη ὁ Ὀνείρος μὲ ὅλην τὴν

εὐλικρινείαν τῆς λύπης του, νὰ εἰσδύῃ ἀκτὺς εὐχαριστήσεως ἐντὸς του. Ἐγνώριζε κόρην εἰς τὸ πλησίον χωρίον, ἀνθηρὰν καὶ γλυκεῖαν ὡς ῥόδον Μαΐου· ἐξήρχοντο ἐνίοτε ὁμοῦ εἰς περίπατον κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ οἱ γονεῖς τῆς τοῦ ἐδείχθησαν εὐγενεῖς καὶ φιλόφρονες. Ἐκτὸς τούτου εἶχεν ἀνατραφεῖ κ' ἐκείνη ἐπίσης εἰς κτῆμα καὶ ἐγνώριζε τὴν ἐργασίαν καλῶς.

— «Τὴν Ἐρίνναν νὰ πάρῃς» εἶπεν ὁ Ἀλέσιος μειδιών, διότι ἐγνώριζε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἄλλ' αἰφνης ἠγέρθη ἀφήσας τὸ δεῖπνον του.

«Πῶς μ'ποροῦμε καὶ μιλοῦμε γι' ἄλλα πράγματα παρὰ γιὰ 'κεῖνον;» καὶ δάκρυα ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμούς του.

— «Ἀλήθεια! κ' ἐπέρασαν μόλις δώδεκα ὥραις» εἶπεν ὁ Ὀνείρος· «θὰ 'λεγε κανεὶς πῶς εἶνε δώδεκα χρόνια, φαίνεται τόσο μακρὰ».

Ποτὲ δὲν εἶχε λείψει ἀπὸ πλησίον των ὁ πατὴρ των, ὁ πιστότερος τῶν συμβούλων καὶ φίλων καὶ ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς ὅλα, καὶ χωρὶς αὐτὸν ἡσθάνοντο ἐντελῶς ἀπροσδιάνειστοι.

Ὁ γέρο Μπῶζος ὁ μολοσσός, τοὺς ἐπλησίασε καὶ προσέτριβε τὴν κεφαλὴν του εἰς τὰ γόνατα πότε τοῦ ἑνὸς καὶ πότε τοῦ ἄλλου.

Ὁ Ἀλέσιος τοῦ ἔδωκε τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει.

— «Ξέρει ὁ Μπῶζος ὁ καὶμένος» εἶπε.

«Καὶ βέβαια ξέρει» εἶπεν ὁ Ὀνείρος. Πῆγε τὸ πρῶτ' καὶ κρύφθηκε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι καὶ οὐρλιαξε καὶ μόνον ὅταν ἤλθεν ὁ ἱατρὸς τὸν ἔβγαλε. Ὁ πατέρας ἀγαποῦσε τὸν Μπῶζο, τὸ χειμῶνα δὲν τὸν ἄφινε ποτὲ νὰ κοιμᾶται ἔξω.

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ νέου διεκόπη ἀπὸ λυγμούς ὅταν ἐνθυμήθη τὰς μακρὰς ἐσπέρας τοῦ χειμῶνος καὶ τὰ παραμύθια τοῦ πατρὸς των ὅταν ἐκάθηντο ὅλοι συναγμένοι παρὰ τὴν ἐστίαν.

Ἐσβυσαν τέλος τὸν λύχνον καὶ ἀνῆλθον τὴν σκοτεινὴν κλίμακα. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ἔστειλαν τὰς ἀδελφὰς των νὰ κοιμηθῶν ἔμειναν δὲ ἐκεῖνοι παρὰ τὸν νεκρὸν. Ὁ Ὀνείρος ἀπεκοιμήθη ἐπὶ τοῦ καθίσματος του, ἀλλ' ὁ Ἀλέσιος δὲν εἶχε καμμίαν διάθεσιν δι' ὕπνον καὶ ἰστάμενος πλησίον τοῦ μικροῦ παραθύρου ἔβλεπε τὰ ὀλίγα ἄστρα τὰ ὁποῖα ἐκεῖθεν ἐφαίνοντο. Ἐβλεπεν ἐπίσης μακρόθεν τὴν μεγάλην συκὴν καὶ τὰ ζωηρῶς πράσινα φύλλα της, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἐλάμβανον ἀνοικτότερον χρῶμα.

Ἐγνώριζε τὴν συνήθειαν τῶν μερῶν ἐκείνων τοῦ νὰ κόπτεται, ὡς κακοῦργος, πᾶν δένδρον τὸ ὁποῖον εἶχε προξενήσει τὸν θάνατον ἀνθρώπου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέσιος εἶχεν ἀναγνώσει πολλὰ καὶ εἶχε σκεφθῇ πολὺ καὶ περιεφρόνει τὰς τοιαύτας δεισιδαιμονίας.

Πολλάκις τοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ κληρωθῇ ὡς στρατιώτης, νὰ συνάξῃ τὰ ὀλίγα φορέματα καὶ βιβλία του, καὶ νὰ φύγῃ μακρὰν τοῦ χωρίου καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας. Ἰσως εἰς τὴν Τύνιδα ἢ καὶ τὴν Βραζιλίαν. Ἀλλ' ἐὰν ἦτο ἀπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κληρώσεως, δὲν θὰ τοῦ ἐπετρέπετο πλέον ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἡγάπα τὴν πατρίδα του· τουλάχιστον τὸ μικρὸν τεμάχιόν της τὸ ὁποῖον ἐγνώριζεν ἐπρωτίμα, παρὰ νὰ τὴν ἐγκαταλείρῃ διὰ παντός, νὰ εἰργάζετο πάντοτε ὡς ἄπλοῦς ἐργάτης τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἐστράφη διὰ νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλ' αὐτὸς τόσον βαθέως ἐκοιμᾶτο ὥστε ἐλυπήθη νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ.

Ἐπλησίασε λοιπὸν πάλιν τὸ παράθυρον παρατηρῶν τοὺς ὑπεράνω τῆς καταδικασθείσης συκῆς λάμποντας ἀστέρας.

Ἐνωρὶς τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἐτοποθέτησαν τὸν ἀτυχῆ Γιοβακῖνον εἰς τὸ πεύκινον φέρετρον καὶ τὸν ἔφεραν οἱ υἱοὶ του καὶ οἱ γείτονες διὰ τῆς ἀποτόμου πλευρᾶς τοῦ λόφου μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἐντὸς τοῦ δάσους, ἡ ὁποία ἀπεῖχε πέντε περίπου χιλιόμετρα.

Τὸ φῶς τῶν δαυλῶν τοὺς ὁποίους ἔφερον οἱ πενθοῦντες μόλις διεκρίνετο μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.

Ἀφῆκαν τὸ σῶμα εἰς τὸ παρεκκλήσιον ὅπου μόλις ἐχωροῦσαν τέσσαρες ἕως πέντε ἄνθρωποι. Ὁ ἱερεὺς θ' ἀπουσίαζε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ ἡ κηδεία τὸ ἐσπέρας μόνον ἐπρόκειτο νὰ γείνη.

Σιωπηλοὶ κατήρχοντο τὸν λόφον, ἀλλ' ἐνωρὶς τινὲς τῶν γειτόνων ἤρχισαν νὰ συνομιλοῦν ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ συγχρόνως νὰ καπνίζουν. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὀνείρος ἐφαίνετο ζωηρότερος· ἐσκέπτετο ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ τὸν ἄδειαν τοῦ ἐπιστάτου νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἐρίνναν, διότι ἀνευ ἀδείας θὰ ἦτο δύσκολος ὁ γάμος. Νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἐρίνναν καὶ νὰ εἶναι κύριος ἐαυτοῦ, ἡ ἰδέα αὐτῇ πολὺ τοῦ ἤρεσκε. Βεβαίως ἐλυπεῖτο τὸν ἀτυχῆ πατέρα του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους πρέπει ὁ καθεὶς ν' ἀρχίσῃ μίαν ἡμέραν καὶ ἰδικήν του οἰκογένειαν. Ἐλάμβανεν ἀποφάσεις νὰ φανῇ κάλλιστος πρὸς ὅλους, νὰ κρατήσῃ εἰς τὸ σπίτι

τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς του, ἕως ὅτου ὑπανδρεύσῃ καὶ αὐτὰς ἐπίσης· καὶ εἰς τὸν Ἀλέσιον, ἀφοῦ ἔληγεν ἡ θητεία του, θὰ ἐπρότεινε νὰ μείνῃ μαζὶ των, ἂν καὶ βεβαίως ποτὲ δὲν θὰ τοῦ ἦτο πολὺ χρήσιμος εἰς τὸ κτῆμα.

Ἡ ἰδέα ὅτι αὐτὸς δὲν θὰ μετέβαινεν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀκολουθῶν τὸ τάγμα του ἀλλὰ θὰ ἔμενε πάντοτε ἐκεῖ ὡς κύριος, ἦτο παρήγορος.

Ὁ ἡλιος εἶχεν ὑψωθῇ ἤδη ἀρκετὰ καὶ ἠκούοντο πανταχόθεν τὰ κελαδήματα τῶν πτηνῶν· προσηπάθησεν ὀλίγον νὰ αἰσθανθῇ περίλυπος ἀλλ' εἰς μάτην.

Ὁ Ἀλέσιος δὲν εἶχεν ἀνάγκην προσπαθεῖας· κάτω νεύων ἐπέστρεφε σιωπηλὸς πρὸς τὸ κτῆμα· αὐτοῦ ἡ θέσις δὲν εἶχεν ἀλλάξει· μᾶλλον ὅμως ἐπὶ τὸ χειρότερον διότι ὁ πατὴρ του πάντοτε τοῦ ἐφύγετο ἐπεικῶς, καὶ ποτὲ δὲν κατεδίκαζεν αὐτὴν τὴν ἀπληστον πρὸς τὰ βιβλία ἀγάπην, τὴν ὁποίαν τόσοι ἄλλοι πατέρες χωρικοὶ ἤθελον χαρακτηρεῖν ὡς ἄχρηστον, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐνίοτε τὸν εὕρισκον ἐξηπλωμένον καταγῆς βυθισμένον εἰς ἀνάγνωσιν βιβλίου τινός, καὶ παρ' αὐτὸν τὸ ἄροτρον παρημελημένον, καὶ τοὺς βόας σείοντας μετ' ὑπομονὴν τὴν οὐρὰν των πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἐνοχλητικῶν μυϊῶν.

Τοιαῦται ἰδέαι τὸν κατεῖχον ἐν ὅσῳ κατήρχετο τὸν λόφον διὰ μέσου τῶν μυρσινῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔθετε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀσφαλείας ἐνὸς παλαιοῦ τόμου τοῦ Λεοπάρδη, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀγοράσει ἀντὶ εἰκοσαλέπτου μόνον, διότι ἔλειπον ἐξ αὐτοῦ ἄρκετὰ φύλλα. Δὲν ἠννοεῖ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ποιήματα ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν τοῦ ἐνετυπώθησαν βαθέως.

Οἱ γείτονες ἐπέστρεψαν ὁμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἔφαγαν καὶ ἔπιον ἀφθόνως. Αἱ κόραι μόνον ὑπηρετοῦν.

Ἡ χήρα ἔμενε ἐπάνω ναρκωμένη ἀκόμη ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ φαρμάκου.

Ὅταν ἐπιτέλους ἐφυγον ὅλοι οἱ ἄνδρες κλονιζόμενοι ὀλίγον, ὁ Ὀνείρος, ὅστις καὶ αὐτὸς ἦτο μᾶλλον ἐξημμένος ἐκ τῆς οἰνοποσίας, μετέβη εἰς τὴν ξυλαποθήκην κ' ἐπέστρεψε φέρων δύο πελέκει.

Ἐκράτησε τὸν ἕνα κ' ἔτεινε τὸν ἄλλον εἰς τὸν ἀδελφόν του.

«Πᾶμε» εἶπε, νὰ σκοτώσωμε τὸ φονιά· μετὰ τὸ παραπάνω ἔζησε.

Ὁ Ἀλέσιος δὲν ἔλαβε τὸν πέλεκυν.

— «Τὴ συκιά θές νὰ πῆς;» ἠρώτησε.

— «Ἀμ βέβαια τὴ συκιά» ἀπήντησεν ὁ ἄλλος· «οἱ γείτονες μοῦ 'καμαν τὴν παρατήρησι πῶς τὴν ἀφήσαμε νὰ στέκετ' ἀκόμα».

— «Τί μᾶς μέλει τί λέν αὐτοί!» εἶπε περιφρονητικῶς ὁ Ἀλέσιος. «Εἶναι βλάκες!»

— «Ὅσο βλάξῃς εἶσαι καὶ σὺ» ἀπήντησε τραχέως ὁ Ὀνείρος· «ὅλοι ἐνόμιζαν, τὸ κατάλαβα γὰρ, πῶς δὲν ἐδείξαμε σέβας στὸν πατέρα νὰ τὴν ἀφήσωμε 'κεῖ ὡς τώρα τὴ συκιά. Ὁ Ρικάρδος εἶπε· ἔχει πῆλ' αἷμα τὸ δέντρο καὶ τὸ δέντρο εἶναι σὰν τὸν ταῦρο· μὴ ποῦ ἀρχίσει νὰ σκοτώνῃ δὲν τὸν βαστάς, διψᾷ τὸ αἷμα. Ὁ Ρικάρδος τὸ εἶπε, καὶ αὐτὸς εἶναι τετραπέρατος ἄνθρωπος».

— «Εἶναι ἀγράμματο κτῆνος!» εἶπε θυμωμένος ὁ Ἀλέσιος· «πῶς 'μπορεῖς καὶ ἐπαναλαμβάνεις τέτοιαις βλακείαις, Ὀνείρο; Πῶς θές ἕνα δέντρο νὰ νοιώθῃ ἀπὸ κακία καὶ φόνο! Τὸ δέντρο ξέρει ν' ἀνθίσῃ καὶ νὰ δίνη καρπὸ στὸν καιρὸ του· νὰ πίνῃ τὴ βροχὴ καὶ τὸν ἥλιο, ν' ἀπλώνῃ τὰς ῥίζαις του καὶ νὰ μεγαλώνῃ τὰ κλαδιά του· μὰ παραπάνω πῶς θές νὰ νοιώθῃ; Ὁ πατέρας τὴν εἶχε καμὰρι αὐτὴν τὴ συκιά· νὰ 'τανε τώρα ἐδῶ, θὰ σοῦ 'λεγε νὰ τὴν ἀφήσῃς στὴν ἡσυχία της».

— «Ἄν ἦταν ἐδῶ ὁ πατέρας δὲν θὰ τὸν εἶχε σκοτώσει τὸ δέντρο» ἐπέμεινε μετὰ πείσμα ὁ Ὀνείρος.

— «Δὲν τὸν ἐσκοτώσε τὸ δέντρο, σκοτώθηκε μόνος του· ἦταν βαρὺς ἄνθρωπος, Θεὸς σχωρέσῃ τον, ἀνέβηκε σὲ κλαδὶ σάπιο καὶ τὸ κλαδὶ ἔσπασε· δὲν χρειάζεται σοφία νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς· βαρὺς ὅπως ἦταν καὶ ἀπὸ σκαμνὶ νὰ ἔπερτε θὰ ἐπάθαινε κακό».

— «Τὸ δέντρο τοῦ 'ριξε μάγια γιὰ ν' ἀνέβῃ κ' ἔπειτα τὸν πρόδωσε καὶ τὸν σκότωσε, ἐπέμεινε πάλιν ὁ Ὀνείρος».

Τοῦ εἶχον ἐνετυπώθῃ αἱ ἐπιρροαὶς τοῦ γέροντος Ρικάρδου καὶ ἡ ἀφθονὸς οἰνοποσία τὸν καθίστα ἀνίκανον νὰ ἐννοήσῃ τὴν λογικὴν τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὸν πρόδωσε τὸ ἄτιμο τὸ δέντρο, τὸν πρόδωσε σὰν Ἰούδας, καὶ τὸν σκότωσε καὶ θὰ κοπῇ σὰν νὰ 'ταν παλιόκλαδο γιὰ τὸν φοῦρνο! Ἐπανελάβε μετ' ἐπιμονῆς μεθυμένον. Δὲν εἶχε πῆλ' οἶνον ἀλλ' ἦτο ἀσυνείθιστος καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐβόμβει ὡς κυψέλη.

Ὁ Ἀλέσιος τὸν ἠτένιζε μετ' αὐξάνουσας περιφρονησιν.

— «Ἐχεις πολὺ κρασί μέσα σου, τοῦ εἶπε,

χον και επιτέλους αὐτὸς ἦτο ὁ μεγαλείτερος ἀδιάφορον ἂν ἦτο ἀναγκασμένος νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς στρατιώτης μακρὰν τοῦ χωρίου του, καὶ ν' ἀφήσῃ τὸν ἀδελφόν του κύριον εἰς τὴν πατρικὴν τῶν οἰκίαν.

— «Νὰ σοῦ πῶ, τοῦ εἶπεν ἀκόμα δὲν εἶσαι κύριος ἐδῶ, καὶ νὰ μετράς τὰ λόγια σου! Ἡ μητέρα μᾶς ὀρίζει καὶ τοὺς δύο.

Ἦτο ἀλήθεια καὶ ἀκριβῶς ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ ἐπείραξε τὸν Ὀνείρον. Ἐγνώριζε καλὰ ὅτι χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς μητρός του θὰ τοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἐρίνναν ἐπὶ πέντε ἀκόμη ἔτη.

— «Πολὺ ποῦ με νοιάζει, ἀπήντησεν ὡς ὀρίζῃ ὁποῖος θέλει, αὐτὸ τὸ δέντρο πρέπει νὰ κοπῇ πρὶν τὸ βασίλειμα, τὸ θέλει κ' ἡ μητέρα, τὸ θέλω κ' ἐγώ. Σήκω καὶ δέσε τὸ σκοινὶ ἂν δὲν τὸ τραβήξωμε με τὸ σκοινὶ ἀπ' τ' ἄλλο μέρος, ὅταν κοπῇ ὁ κορμὸς. θὰ πέσῃ πᾶνω στὸ σταῦλο κ' ἴσως σπάσῃ τὰ κεραμίδια καὶ πάθουν καὶ τὰ ζῶα ἀπὸ μέσα.

Ὁ Ἀλέσσιος ἔμεινεν ἀκίνητος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὴ συμμετάσχῃ τῆς ἀποκοπῆς ἢ, ὅπως ἐφρατάζετο, τοῦ φόνου τοῦ δένδρου, ἡσθιάνετο δὲ καὶ λίαν προσβεβλημένος ἐκ τοῦ ὕφους τοῦ ἀδελφοῦ του.

«Σήκω» ἐπανάλαβεν ὁ Ὀνείρος «πήγαινε ἀπὸ πίσω, ἐγὼ θὰ σταθῶ ἐδῶ».

Δὲν ἐκινήθη ὁ Ἀλέσιος ἀλλ' ἠτένιζε πάντοτε τὴν συκὴν. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀνεμὸς ἐλαφρὸς ἐκίνησε τὰ φύλλα τῆς, καὶ ἐφρατάσθη ὅτι ἀνετοιχίασε τὸ δένδρον.

— «Νὰ σὲ πᾶρ» ὁ διάβολος, δὲ μ' ἀκοῦς; ἐφώναξεν ὁ ἀδελφός του ἔξω φρενῶν.

Καὶ ἀναβὰς ὁ ἴδιος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου, ἔδεσε τὸ σκοινὶον εἰς διαφόρους κλάδους διὰ κόμβων στερεῶν καὶ ἀφῆκε τὰς δύο ἄκρας νὰ κρέμονται εἰς ὕψος περίπου τῶν χειρῶν ἀνδρὸς ὁ ὁποῖος θὰ ἴστατο κάτωθεν τῶν κλάδων. Ἐπειτα ἐπήδησε κάτω καὶ ἤρχισε νὰ ὑβρίζῃ τὸ δένδρον ὥσάν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἀκούσῃ Ὁ Ἀλέσσιος ἐξηκολούθει νὰ τὸν ἀτενίζῃ ἀκίνητος.

Ἀλλ' ὅταν ὁ ἀδελφός του ἀρπάσας τὸν πέλεκυν καὶ περιστρέψας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν του, τὸν κατέφερε με δύναμιν καὶ ἔκαμε τὴν πρώτην πληγὴν εἰς τὸν κορμὸν, ἐνόμιζες ὅτι ἡλεκτρικὸν ρεῦμα διέτρεξε τὸν Ἀλέσιον. Ἀνεπήδησεν ὄρθιος καὶ με τοὺς οφθαλμοὺς ἀστράπτοντας, τὴν κόμην κυματίζουσιν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὸ σιτόχρονον πρόσωπόν του λευκὸν ὡς σινδόνη, παρενέβη, στηρίζας τὴν

ράχιν τοῦ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, μεταξὺ τοῦ δένδρου καὶ τοῦ πελέκεως.

— «Φύγε, Ὀνείρε. ἐκραύγασεν, ἐν ὅσῳ ζῶ ἐγώ, δὲν θὰ τ' ἀγγίξῃς.

— Φύγε ἀπ' ἐκεῖ, θεότρελλε! ἐφώναξεν ὁ Ὀνείρος, ἐσὺ θὰ κάνῃς ἐδῶ ὅ,τι θέλεις! Πήγαινε νὰ τραβήξῃς τὸ σκοινὶ, ἀκοῦς;

Ἀλλ' ὁ Ἀλέσσιος δὲν ὑπήκουσεν οὔτε ἐφαίνετο ὅτι ἤκουε.

Ἐστήριξε τοὺς ὤμους τοῦ εἰς τὸν κορμὸν τῆς συκῆς καὶ τὸ πρόσωπόν του ἔλαβεν ἔκφρασιν σταθερᾶς ἀπεφάσεως.

— «Ἐν ὅσῳ μένω ἐδῶ, δὲν θὰ τ' ἀγγίξῃς καὶ ξέρε το· εἶνε ἀδύνατον τὸ δέντρο, δὲν θὰ τ' ἀγγίξῃς.

— «Φύγε ἀπ' ἐμπρός, ἐκραύγασεν ὁ Ὀνείρος ἐκτὸς ἑαυτοῦ, καὶ ὁ Θεὸς νὰ μοῦ δώσῃ ὑπομονή.

— «Σοῦ εἶπα μία γιὰ πάντα πῶς δὲ θὰ τ' ἀγγίξῃς, ἐφώναξεν ὁ Ἀλέσσιος ἀτενίζων μετὰ σταθερότητος τὸν ἀδελφόν του. Ἐτελείωσε, τὸ εἶπα! ἄφες το κάτω τὸ τσικοῦρι σου.

Ὁ Ὀνείρος ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως ἤρχισε νὰ βλασφημῇ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ περιστρέψας τὸν πέλεκυν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του, τὸν ἔφερε μετὰ τεραστίας δυνάμεως κατὰ τοῦ δένδρου.

Ἀλλὰ δὲν ἐκτύπησε τὸ δένδρον... ἐκτύπησε τὸν ἀδελφόν του, καὶ εἰσῆλθεν ἔως τὸ ἥμισυ τοῦ λεπτοῦ λείου καὶ νεαροῦ λαιμοῦ καὶ τὸ αἷμα τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ἀνέβλυσεν ἄφθονον. Τὸ σῶμα τοῦ Ἀλεσίου ἐστάθη δι' ἑν δευτερόλεπτον ὄρθιον κ' ἔπεσε πρὸς τὰ ἐμπρός ἐντὸς τῶν ἀνθέων!

Ἐβυλε φοβερὰν κραυγὴν ὁ Ὀνείρος, ἐρριψε μακρὰν τοῦ τὸν πέλεκυν κ' ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἡ κατάρα τοῦ Κάιν ἦτο ἐπ' αὐτοῦ.

Μία τῶν ἀδελφῶν τοῦ εὔρε κατόπιν τὸν Ἀλέσιον κείμενον εἰς μικρὰν λίμνην αἵματος.

Ἦτο βεβαίως νεκρὸς πρὸ ὥρας πολλῆς.

Περὶ Ὀνείρου ποτὲ δὲν ἠκούσθη τι πλεόν.

Ἡ μήτηρ τῶν ἑξαλλος ἐκ λύπης ἐσύναξεν ὅλους τοὺς γείτονας, οἵτινες καταρῶμενοι καὶ ἀναθεματίζοντες, ἐξεργίζωσαν καὶ κατέκοψαν τὴν συκὴν καὶ ἔκαυσαν τὰς ρίζας τῆς, οὐδὲν δὲ ἔχνος αὐτῆς ἀφῆκαν μόνον βαθὺν καὶ μεγάλον λάκκον ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ, καὶ παρ' αὐτὸν σωρὸν στάκτης.

Ὁ Ἀλέσσιος, ὅπως καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐνδοξότεροι, ὑπὲρ τὸ δέον οἰκτίρμων, ἀπώλεσε τὴν ζωὴν τοῦ εἰς μάτην.

Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ I. A.

QUIDA

MONNA BANNA*

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Ἐπίσημος αἶθουσα εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Γουῆδου Κολόννα. — Ὑψηλὰ παράθυρα, μαρμάρειοι κίονες, στοαί, παραπετάσματα, κτλ. — Ἀριστερεῖ, παρὰ τὸ δεξιότατον παρασκήμιον, εὐρὺ ἀνδρῶν, τὸ κυκλίδωμα τοῦ ὁποῖου στολίζουσιν, μεγάλοι γάστροι με ἀνθρὰ καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέρεται τις διὰ διπλῆς κλίμακος ἐξωτερικῆς. — Εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης, μεταξὺ τῶν κίωνων, πλατεῖται τὸ βαθμίδες μαρμάρειναι ὁδηγοὺν εἰς τὸ αὐτὸ ἀνδρῶν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ὑποτίθεται ὅτι φαίνεται μέρος τῆς πόλεως.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΓΟΥΛΙΟΣ, ΜΑΡΚΟΣ, ΒΟΡΣΟΣ καὶ ΤΟΡΕΛΛΟΣ εἰσερχόμενοι.

ΓΟΥΛΙΟΣ. — Ἐκαμα ἐκεῖνο ποῦ ἠθελες ἐσὺ, ἐκεῖνο ποῦ ἠθελεν ἡ Βάννα, ἐκεῖνο ποῦ ὅλοι ἠθέλανε. Ἐσιώπησα, ἐκρύφθηκα, ἐκράτησα καὶ τὴν ἀναπνοή μου, ὅπως θὰ ἔκαμνε ὁ δειλός, ὅταν οἱ κλέπται τοῦ λεηλατοῦν τὸ σπῆτι... Κ' εἰς τὸν κλέπτει μὲν ὑπῆρξα ἐντιμὸς!... Μ' ἐκάλεσε ἐμπροσθέν μου ἐμπροσθέν μου κ' εὐσυνείδητον... Σταθῆτε, ἰδοὺ ἡ αὐγὴ... Ὡς τότε δὲν ἐσάλευσα... Ἐξύγισα καλὰ τὴν ἀτιμίαν... Ὁφείλα νὰ τηρήσω ἐπακριβῶς τὴν συμφωνίαν μας καὶ νὰ πληρώσω ὅλα σας τὰ τρόφιμα. Ὁ ἀγοραστής ἔπρεπε νὰ λάβῃ καὶ τὰ τελευταῖα δευτεροστάτης τῆς εὐγενεοῦς αὐτῆς νυκτός!... Ἐ, ὀλέπητα δὲν ἦτο καὶ πολὺ ὑπέρογκον, διὰ τὸ τίμημα δὲν ἦτο καὶ πολὺ ὑπέρογκον!... Τόσα βώδια, τόσα πρόβατα καὶ τόσα λάχανα!... Τόρα ἐπλήρωσα κ' ἐφάγατε... Τόρα εἶμαι ἐλεύθερος κ' ἐγώ, νὰ ξαναγίνω κύριος καὶ νὰ ἀνακύνω ἀπὸ τὸ αἶσχος μου.

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, δὲν γνωρίζω ἀληθῶς τί σκέπτεσαι νὰ πράξῃς, οὐτ' ἔχει τὸ δικαίωμα κανεὶς, εἰς πόνον ὡς ὁ ἰδικός σου, νὰ ἐπέμβῃ. Κανεὶς, ἄλλο τόσο, δὲν εἴμπορεῖ νὰ τὸν κα- ταπραύνη καὶ ἡ χαρὰ αὐτῆς ἡ ἀπέραντος ποῦ ἐγέννησεν, ἡ εὐτυχία αὐτῆς ποῦ σὲ περισυλλέγει ἀπὸ παντοῦ, δὲν εἴμπορεῖ, τὸ ἐννοῶ καλά, παρὰ νὰ καταστήσῃ ὀδυνηρότερα τὰ πρῶτα

* Ἰδε σελ. 241.

δάκρυά σου... Τόρα ποῦ ἡ πόλις μας ἐσώθη, κ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μετανοοῦμεν καὶ θλιβόμεθα σχεδὸν δι' αὐτὴν τὴν σωτηρίαν, ποῦ εἰς σὲ στοιχίζει τόσον ἀκριβὰ καὶ, διὰ νὰ εἴπω οὕτω, ἀκουσίως μας τὴν κεφαλὴν μας ταπεινοῦμεν ἐνώπιον ἐκείνου ποῦ βασιλεύει μόνος του, ἀδικοκώτατα, ὁλόκληρον τὸ βάρος... Κ' ἐν τούτοις, ἂν ἡ χθρσινὴ ἡμέρα ἡμποροῦσε νὰ ξαναγυρίσῃ, θὰ ἔκαμνα καὶ πάλιν ὅ,τι ἔκαμα, τὰ ἴδια κατ' ἀνάγκην θύματα θὰ ὑπεδείκνυα, πρὸς τὴν ἰδίαν ἀδικίαν θὰ παρώτρυνα: διότι ὁ ἀνθρωπος ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ εἶνε δίκαιος, διέρχεται ἐπιπόνως τὴν ζωὴν τοῦ ὅλην, ἐκλέγων μεταξὺ πολλῶν ἀδικιῶν ἀνίσων, ἐκείνην ποῦ ὀλιγότερον θὰ ἦτο ἀδικος... Δὲν ἠξεύρω τί νὰ σοῦ εἴπω· ἀλλ' ἐὰν ἡ φωνή μου, τὴν ὁποίαν ἠγάπησες, δύναται ἀκόμη, τελευταίαν φορὰν, νὰ εἰσδύσῃ μέχρι τῆς καρδίας σου, ποῦ πάντοτε τὴν ἤκουε, σὲ παρακαλῶ, υἱέ μου, μὴν ἀκολουθήσῃς τυφλῶς τὰς πρώτας τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ὀδύνης συμβουλὰς. Τουλάχιστον περιμένει, ὡς νὰ περᾶσῃ ἡ ὥρα ἡ τόσο ἐπικίνδυνη, ὁποῦ μᾶς κάμνει νὰ προσφέρωμεν ὅσα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀνακαλέσωμεν... Ἡ Βάννα μετ' ὀλίγον ἐπιστρέφει... ὦ, μὴ τὴν κρίνῃς σήμερον, μὴν ἀπωθήσῃς κανένα, μὴ κάμνῃς τίποτε ἀνεπανόρθωτον... Ναί, ὅ,τι κάμνει τις καὶ ὅ,τι λέγει, εἰς μίαν λύπην τοῦ τόσο δεινῆς, εἶνε σκληρότατα, — καὶ φρικώτατα, — ἀνεπανόρθωτον... Θὰ ἐπιστρέφῃ ἡ Βάννα ἀπεγνωσμένη... Μὴ τὴν ἐπιπλήξῃς διόλου... Μὴ τὴν ἰδῇς ἀμέσως, ἐὰν ἐντός σου δὲν αἰσθάνεσαι τὴν δύναμιν, νὰ τῆς ὁμιλήσῃς ὅπως θὰ τῆς ὁμιλοῦσες, ἂν πρὸ πολλῶν εἴχ' ἐπαγέλθῃς ἡμερῶν... Ὑπάρχει δι' ἡμᾶς, τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους, ποῦ εἴμεθα τὰ παύγια τόσων δεινῶν πραγμάτων, ὑπάρχει τόση ἀγαθότης καὶ δικαιοσύνη, τόση φρόνησις, ἐντὸς στιγμῶν ὀλίγων ποῦ παρέρχονται!... Κ' αἱ μόναι λέξεις αἱ ὁποῖαι λογαριάζονται, ποῦ ἔπρεπε νὰ τὰς προβλέπωμεν ὅσας μᾶς τυφλόνει τὸ κακόν, εἰν' ἐκεῖναι ποῦ προσφέρει κανεὶς ἀφ' οὗ κα-

τανοήση, ἀφ' οὗ συγχωρήσῃ καὶ ἀφ' οὗ ἀγαπήσῃ ἐκ νέου...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Τὰ εἶπες ὅλα;... Ἐτελείωσε!... Δὲν εἶνε πλέον καιρὸς διὰ μελιτώδεις λόγους, οὔτε κ' ὑπάρχει πλέον κανεῖς, διὰ νὰ τὸν πλανέουν... Διὰ τελευταίαν σάφησα φορὰν νὰ μοῦ εἴπῃς αὐτὰ ποῦ εἶχες διότι ἤθελα νὰ μάθω, τί εἶχεν ἡ σοφία σου νὰ μου προσφέρει εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς μου, ποῦ καθολοκληρίαν μοῦ κατέστρεψε... Καὶ μοῦ προσφέρει αὐτό!.. Νὰ περιμένω, νὰ ὑπομείνω, νὰ δεχθῶ, νὰ λησμονήσω, νὰ συγχωρήσω καὶ νὰ κλαύσω... Λοιπὸν ὄχι!... Εἶνε πολὺ ὀλίγον!... Προτιμῶ νὰ μὴν εἶμαι φιλόσοφος, καὶ ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ λόγια, μοῦ χρειάζεται, διὰ νὰ νικῶ ἀπὸ τὸ αἶσχος μου!... Ὅτι θὰ κάμω εἶνε ἀπλούστατον. Σὺ ὁ ἴδιος πρὸ ὀλίγων χρόνων θὰ μοῦ το ὑπηγόρευες. Ἐνας ἄνθρωπος ἔλαβε τὴν Βάννα: δὲν εἶνε πλέον ἰδική μου ἡ Βάννα, ὅσον ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὑπάρχει. Ἐγὼ ἀκολουθῶ κανόνας ἄλλους, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ διέπουν τὸ ρῆμα καὶ τὸ ἐπίθετον. Ἀκολουθῶ τὸν νόμον τὸν μέγαν, τὸν κυβερνῶντα κάθε ἄνθρωπον, ποῦ ἡ καρδιά του ἀκόμη ζῇ... Ἡ Πῖττα ἔχει διὰ νὰ φάγῃ καὶ διὰ νὰ μυνῇ. Ἐλαβεν ὅπλα ἀπ' αὐτὰ θέλω τὸ δίκαιον μερίδιον. Ἀπὸ σήμερον, οἱ στρατιῶται τῆς μοῦ ἀνήκουν· οἱ καλλίτεροι τοῦλάχιστον, ἐκείνοι ποῦ ἐστρατολόγησα ἐγὼ καὶ τοὺς πληρόνω ἐξ ἰδίων μου. Δὲν τῇ ὀφείλω πλέον τίποτε, καὶ πέρνω ὀπίσω τὸ ἰδικόν μου. Δὲν θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πόλιν οἱ στρατιῶται, πρὶν ἐκτελέσουν πᾶν ὅ,τι δικαιῶμαι νὰ πατήσω καὶ ἐγώ... Ὅσον διὰ τᾶλλα, ἰδοὺ: ἡ Βάννα... τὴν συγχωρῶ ἢ θὰ τὴν συγχωρήσω, ὅταν ἐκεῖνος πλέον δὲν θὰ ὑπάρχῃ... Ἐσφαλε, παρεξέτραπε, ἀλλά, ὅπωςδήποτε, ἡρωϊκῶς... Κατεχράσθησαν ἑλεεινὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ τὸ ψυχικόν της μεγαλεῖον. Πολὺ καλὰ· αὐτὸ εἰμπορεῖ, ἂν ὄχι νὰ λησμονηθῇ, ἀλλ' ἴσως νὰπομακρυνθῇ τόσῳ πολὺ εἰς τὸ παρελθόν, ὥστε ὁ ἔρως ποῦ θὰ το ζητῇ, νὰ μὴ το ἐπανευρίσκῃ... Ἀλλ' ὑπάρχει κάποιος, τὸν ὁποῖον δὲν θάτενίσω πλέον χωρὶς αἶσχος καὶ χωρὶς φρίκην... Ὑπάρχει ἐδῶ ἕνας ἄνθρωπος, ποῦ ὥφειλε νὰ ἦτο ὁ μόνος ὁδηγός, τὸ στήριγμα μᾶς μεγάλης εὐτυχίας εὐγενούς, κ' ἔγινε ἀπεναντίας ὁ ἐχθρὸς καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς. Καὶ θὰ ἰδῇτε τοῦτο τὸ παράδοξον, τὸ τρομερόν, πρωτοφανές, κ' ἐν τούτοις δίκαιον: ἕνας υἱός, — ἐδῶ οἱ ὄροι ἀντιστρέφονται — νὰ κρίνῃ τὸν πατέρα του, νὰ

τὸν ἀποκηρύττῃ, νὰ τὸν διώχνῃ ἀπὸ τὰ μάτια του, νὰ τὸν καταφρονῇ, νὰ τὸν μισῇ!...

ΜΑΡΚΟΣ. — Υἱέ μου, μίσῃσέ με, φιδάνει μόνον νὰ τὴν συγχωρήσῃς. Ἄν σφάλμα βλέπῃς ἀσυγχώρητον, εἰς πράξιν καθαντὸ ἡρωϊκὴν, ποῦ ἔσωσε τόσας ψυχάς, τὸ σφάλμα εἶνε ὅλον ἰδικόν μου, ὁ ἡρωϊσμός εἶνε τῶν ἄλλων... Ἡ συμβουλή μου ἦτο καλή, ἀλλὰ καὶ εὐκολή, διότι ἔστην θυσίαν μέρος δὲν ἐλάμβανα κ' ἐγώ... Σήμερον ὅμως, ποῦ μου ἀρπάζει ὅ,τι εἶχα προσφιλέστερον, μοῦ φαίνεται ἀκόμη καλλίτερα... Ἐδίκασες καλά, κατὰ συνείδησιν, ὅπως θὰ ἐδίκαζα κ' ἐγώ, ἂν εἶχα χρόνια ὀλιγώτερα... Φεύγω, παιδί μου, δὲν με ξαναβλέπεις· ἐννοῶ, ὅτι ἡ ὄψις μου σοῦ γίνεταί ἐπαχθής· ὅμως ἐλπίζω νὰ σε ξαναἰδῶ χωρὶς σὺ νὰ με βλέπῃς... Κ' ἐπειδὴ φεύγω, μὴν ἐλπίζων κἂν ὅτι θὰ ζήσω μέχρι τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ μου συγχωρήσῃς τὸ κακὸν ὁποῦ σου ἔκαμα — διότι δὲν ἄγνοῶ, ἀφ' οὗ ἐπίσης ἔζησα κ' ἐγώ, ὅτι ἡ συγγνώμη ἔρχεταί βραδεῖα, ὅταν εὐρίσκεται κανένας, ὅπως σὺ, ἔστ' μέσον τῆς ζωῆς, — ἐπειδὴ φεύγω οὕτω, χωρὶς νὰ μου ἀπομένῃ πλέον τίποτε ποῦ θὰ ἠμποροῦσεν ἄνθρωπος νὰ μου φρονήσῃ, ἅς εἶμαι βέβαιος τοῦλάχιστον, ὅτι συναποφέρω τὸ μῖσος ὅλον τῆς καρδίας σου, καὶ ὅλην τὴν ἐχθρότητα, καὶ ὅλας τὰς σκληράς σου ἀναμνήσεις, καὶ ὅτι δὲν μένει τίποτε ἀπ' αὐτὰ δι' ἐκείνην ποῦ θὰ ἔλθῃ... Μίαν ἀκόμη παράκλησιν θὰ σου κάμω: Ἄς μου ἐπιτραπῇ νὰ τὴν ἰδῶ, διὰ τελευταίαν φορὰν, νὰ ρίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας σου... Θὰ φύγω ἔπειτα, χωρὶς νὰ παραπονεθῶ, χωρὶς νὰ σε νομίζω ἄδικον... Δίκαιον εἶνε, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους δυστυχίας, ὁ γηραιότερος νὰ αἰρῇ ἐπὶ τῶν ὤμων του πᾶν ὅ,τι νὰ βαστάσῃ δύναται, ἀφ' οὗ δὲν ἔχη παρὰ ὀλίγα μόνον βήματα νὰ κάμῃ, ὥς νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸ φορτίον του... (Ἦδη, προφερομένων τῶν τελευταίων λέξεων τοῦ Μάρκου, ἠκούετο ἀνερχόμενος ἔξωθεν θόρυβος συγκεχυμένος καὶ ἰσχυρός. Εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτὰς σιγὴν, ὁ θόρυβος αὐξάνει, πλησιάζει, ἐνθουσιάζεται. Εἶνε κατ' ἀρχάς ὁ ψόφος τῆς προσδοκίας, ἔπειτα αἱ ἀνευφημίαι, μακρὰν ἀκόμη, πλήθους μετακινουμένων. Μετ' ὀλίγον, διασχίζουσιν πανταχόθεν τὴν μυριόστομον καὶ ἀόριστον ὄχλοβόην, διακρίνονται, ὁλοκρυσταλλοῦν καὶ καθαρώτεροι καὶ μυριάκις ἀντηχοῦσαι, αἱ νῆν καθαρώτεροι καὶ μυριάκις ἀντηχοῦσαι, αἱ κραυγαί: «Ἡ Βάννα! ἡ Βάννα! Ἡ Μόννα Βάννα! Ἡ Βάννα μας!... Δόξα ἔστ' ἡ Μόννα Βάννα! Ἡ Βάννα!... Ἡ Βάννα! ἡ Βάννα! ἡ Βάννα!...»

να!... — Ὁ Μάρκος, τέλος, ὁρμῇ πρὸς τὰς στοάς, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς τὸ ἄνδρον.) Εἶνε ἡ Βάννα!... Ἐπιστρέφει... Ἐφθάσε!... Τὴν ἀνευφημοῦν! Ἀκούσατε!... (Ὁ Βόρσος καὶ ὁ Τορέλλος τὸν ἀκολουθοῦν εἰς τὸ ἄνδρον, ἐν ᾧ ὁ Γουῖδος μένει μόνος, στηριζόμενος ἐπὶ κίονος καὶ κοιτάζων μακρὰν. — Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν, μέχρι τέλους τῆς σκηνῆς ταύτης, αἱ ἀνακραυγαὶ ἔξωθεν ἐντεινόνται καὶ πλησιάζουν ταχέως. — Ὁ Μάρκος ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοῦ ἀνδρόν.) Ὡ, ἡ πλατεῖα, οἱ δρόμοι, τὰ παράθυρα, τὰ δένδρα, εἶνε ὅλα σκεπασμένα ἀπὸ κεφάλια καὶ χέρια σειόμενα!... Νομίζεις ὅτι οἱ πέτρες, τὰ φύλλα καὶ τὰ κεραμίδια μετεμορφώθησαν εἰς ἀνθρώπους!... Μὰ ποῦ εἶνε ἡ Βάννα;... Δὲν βλέπω παρὰ ἕνα σύννεφον ποῦ ἀνοικοκλείνει!... Βόρσε, τὰ δόλια τὰ μάτια μου δὲν δουλεύουν πιά πιστὰ τῇ στοργῇ μου!... Τὰ γηρατεῖα, τὰ δάκρυα, ἡ ἀγωνία, μοῦ τὰ τυφλώνουν... Δὲν ἠμποροῦν νὰ ξεχωρίσουν τὸ μόνον πλάσμα ποῦ ἀποζητοῦν... Ποῦ εἶνε;... Τὴν βλέπεις;... Ἀπὸ ποῖον μέρος πρέπει νὰ ὑπάγω διὰ νὰ τὴν ἀπαντήσω;...

ΒΟΡΣΟΣ, ἐμποδίζων αὐτόν. — Ὁχι, μὴν καταβῇτε... Τὸ πλῆθος συνωστίζεται πυκνότερον καὶ οὔτε συγκρατεῖται πλέον... Λυόνει γυναικες, καταπατεῖ παιδιὰ... Ἐπειτα εἶνε περιττόν: Ἡ Μόννα Βάννα θὰ ἔφθανεν ἐδῶ, πρὶν νὰ προφθάσῃ... Πλησιάζει, νὰ τὴν!... ἔκεί!... Σηκώνει τὸ κεφάλι, μᾶς εἶδε... Περιπατεῖ πιδ γρήγορα, κοιτάζει καὶ χαμογελά... Μὰ νὰ τὴν βλέπετε, κ' ἐγὼ νὰ μὴ τὴν βλέπω!... Ἀχ, αὐτὰ τὰ μάτια, τὰ σχεδὸν νεκρὰ τίποτε πιά δὲν ξεχωρίζουν!... Πρώτην φορὰν καταρῶμαι τὸ γῆρας, ποῦ τόσα πράγματα μοῦ ἔμαθε, διὰ νὰ μου κρύψῃ αὐτό!... Ἀλλ' ἀφοῦ τὴν βλέπετε, πῆτέ μου πῶς εἶνε;... Βλέπετε τὸ πρόσωπό της;...

ΒΟΡΣΟΣ. — Λάμπει ἀπὸ χαρὰν θριάμβου... Θὰ ἔλεγε κανεῖς ὅτι φωτίζει τὸ πλῆθος, ποῦ τὴν ἐπευφημεῖ. — Ἀλλὰ ποῖος εἶνε ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ποῦ βαδίζει εἰς τὸ πλευρόν της; ΒΟΡΣΟΣ. — Δὲν ἠξεύρω... δὲν τὸν γνωρίζω... τὸ πρόσωπόν του εἶνε σκεπασμένον... ΜΑΡΚΟΣ. — Ἀκούετε τὴν φρενίτιδα;... ὅλον τὸ μέγαρον σείεται καὶ τάνθη τῶν μεγάλων γαστρῶν πίπτουν κάτω... Νομίζεις ὅτι τὰ μαρμάρινα σκαλιὰ καὶ οἱ πλάκες σηκώνονται ὑπὸ τοὺς πόδας μας, διὰ νὰ μᾶς παρα-

σύρουν ὅλους πρὸς τὴν χαρὰν ποῦ ἀπλόνεται... Ἀ, τόρ' ἀρχίζω νὰ βλέπω... Τὸ πλῆθος ἔφθασεν εἰς τὰ κάγκελα... Βλέπω ὅτι διαχωρίζεται ἔξαφνα εἰς τὴν πλατεῖαν...

ΒΟΡΣΟΣ. — Ναί· τὸ πλῆθος ἀνοίγει ἔμπροσθεν τῆς Βάννας, καθὼς ἐκεῖνη προχωρεῖ, καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς σχηματίζει τεῖχος, παράταξιν λατρείας θριαμβευτικῆς... Τῆς ρίπτουν ἄνθη, βάρια, περιστέρια... Αἱ μητέρες ἀπλόνουν τὰ χέρια, διὰ νὰ ἐγγίσῃ τὰ παιδιὰ τῶν καὶ οἱ ἄνδρες σκύπτουν καὶ φιλοῦν τὰς πλάκες, ποῦ ἐπάτησε τὸ πόδι της... Προσέχετε... Πλησιάζουν... Δὲν κρατοῦνται πιά... Θὰ μας ἀναποδογυρίσουν, ἂν ἀναβοῦν τὴν κλίμακα... Εὐτυχῶς, οἱ φρουροὶ τρέχουν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη διὰ νὰ φράξουν τὰς διόδους... Θὰ τοὺς διατάξω νὰ πωθήσουν τὸν λαὸν καὶ νὰ κλείσουν τὰ κάγκελα, ἂν εἶνε ἀκόμη καιρὸς...

ΜΑΡΚΟΣ. — Ὁχι, ὄχι! ἀφήσατε νὰ διαχυθῇ κ' ἐδῶ ἡ ἀγαλλίασις, ἀφ' οὗ ἐκχειλίσῃ ἔτις ψυχὰς τῶν!... Ὅταν τόσο μεγάλη εἶνε ἡ λατρεία, ἅς ἀνατρέψῃ ὅ,τι θέλῃ, ἀδιάφορον!... Ὑπέφεραν πάρα πολὺ, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται εἰς τὴν χαρὰν τῆς σωτηρίας τῶν, κάθε φραγμὸν νὰ καταλύῃ!... Ὡ, καλὲ καὶ ἀγαπημένε μου λαέ!... Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι μεθυμένος, κ' ἐγὼ μαζί σου ξεφωνίζω!... Βάννα!... Βάννα μου!... Σὺ ὅσαι ποῦ βλέπω εἰς τὸ πρόσωπόν της Βάννας, ἀλλ' ὁ Βόρσος καὶ ὁ Τορέλλος τὸν κρατοῦν ἐδῶ... φοβοῦνται τὴν χαρὰν!... Ἀνέβαινε, ἀνέβαινε, Βάννα, ὥραιότερα τῆς Ἰουδαίης, ἀνέβαινε, Βάννα, ὥραιότερα τῆς Λουκρητίας!... Ἀνέβαινε, Βάννα, ἀνέβαινε μέσα εἰς τὴν ἀνθη. (Τρέχει εἰς τὰς γάστρας, ἀποσπᾷ ἄνθη ἀφθονα μετὰς δύο χεῖρας καὶ ραίνει τὴν κλίμακα). Ἐχω κ' ἐγὼ ἄνθη διὰ νὰ χαιρετίσω τὴν ζωὴν!... Ἐχω κ' ἐγὼ κρίνα, δάφνες καὶ ρόδα, διὰ νὰ στεφανώσω τὴν δόξαν! (Αἱ ἀνευφημίαι ἀντηχοῦν πλέον φρενιτωδῶς).

ΣΚΗΝΗ Β'

Οἱ Αὐτοί, ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ΒΑΝΝΑ.

Ἡ ΒΑΝΝΑ, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, ἐμφανίζεται εἰς τὴν κλίμακα καὶ ρίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ΜΑΡΚΟΥ ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος. — Τὸ πλῆθος κατακλύζει τὴν κλίμακα, τὸ ἄνδρον, τὰς στοάς, ἀλλ' ὅμως παραμένει εἰς κάποια ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν ὄμιλον, τὸν ὁποῖον σχηματίζουν ἡ ΒΑΝΝΑ, ὁ ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ ὁ ΜΑΡΚΟΣ, ὁ ΒΟΡΣΟΣ καὶ ὁ ΤΟΡΕΛΛΟΣ.

μας, σὰς λέγω!.. Μὰ δὲν σας ἔκαμε σὰς νὰ ὑποφέρετε ὅσον ἐμέ... Θάτον λάβει· εὐθύς... (Ἀποτεινόμενος ἀμεσώτερον πρὸς τὸ πλῆθος.) Εἶσθε ὅλοι ἐδῶ, καὶ θὰ γίνετε μάρτυρες... Πρέπει νὰ διευκρινισθῇ τὸ πρᾶγμα... Ἐννοήσατε καλὰ τὸ θαῦμα τὸ ἡρωϊκόν;... Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔλαβε τὴν Βάνναν. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ τίποτε, σεῖς ὅλοι τὸ ἠδελύσατε καὶ σεῖς τὴν ἐπωλήσατε... Δὲν καταρῶμαι πιά κανένα· ὅτι ἔγινεν ἔγινεν· εἴχατε τὸ δικαίωμα νὰ προτιμήσετε τὴν ζωὴν σας ἀπὸ τὴν καὶ μὲν τὴν εὐτυχία μου... Ἀλλά, τί τρόπον θὰ εὐρίσκατε σεῖς, διὰ νὰ νᾶζήσῃ ἡ ἀγάπη, ὅπου μ' αὐτὸ ἐφρονεῖτε; Ἡξεύρετε νὰ καταλύετε, πρέπει καὶ νὰ νοικοδομήτε. Ἐ, αὐτὸ ἔκαμεν ἡ Βάννα... Ἡδρε τρόπον πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὴν Λουκρητίαν καὶ τὴν Ἰουδεῖν. Ἡ Λουκρητία ἐφρονεῖτο μόνῃ της· ἡ Ἰουδεῖν ἐφρόνευσε τὸν Ὀλοφέρνην. Ἀ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, αὐτὸ θὰ ἦτο πάρα πολὺ ἀπλῶν, πάρα πολὺ ἀδόρυβον!.. Ἡ Βάννα δὲν φρονεῖ κανένα εἰς μίαν σκηνὴν κατὰλειστην· σύρει ἐδῶ τὸ θυμὸν ζωντανόν, καὶ μᾶς το παραδίδει δημοσίᾳ, τὸ θυμὸν τὸ ἐξίλαστῆριον. Καὶ τώρα, ὅλοι θὰ ἀποπλύνωμεν τὴν αἰμίαν, ποῦ συνεμερίσθημεν... Πῶς το κατώρθωσε;.. Αὐτὴ θὰ μᾶς το εἴπῃ.

BANNA. — Θὰ σας το πῶ, μὰ εἶνε ὁλως-διόλου διαφορετικόν...

ΓΟΥΙΛΟΣ, διακόπτων τὴν Βάνναν καὶ πλησιάζων αὐτὴν νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. — Νὰ σε φιλήσω πρῶτα, διὰ νὰ μάθουν ὅλοι...

BANNA, ἀποδοῦσα αὐτὸν ἰσχυρῶς. — Ὁχι, ὄχι, ὄχι, ἀκόμη!.. Ὁχι, ὄχι, ποτὲ πιά, ἂν δὲν μ' ἀκούσης!.. Ἀκουσέ με, Γουίδε... Πρῶτα καίτοι τώρα γιὰ τιμὴν πραγματικώτερη, καὶ γι' ἄλλην εὐτυχία, παρ' αὐτὴ ποῦ σε πλανᾷ... Ἀ, χαίρω πολὺ ποῦ ξαναγύρισαν ὅλοι!.. Μπορεῖ νὰ με ἀκούσουν πρὶν μακρούσης σύ, καὶ νὰ με καταλάβουν πρὶν με καταλάβῃς σύ... Ἀκουσέ με, Γουίδε... δὲν ἔρχομαι ἐστὶν ἀγκαλιά σου, παρ' ἀφοῦ μάθης...

ΓΟΥΙΛΟΣ, διακόπτων καὶ θλίβων αὐτὴν εἰσέτι. — Θὰ μάθω, θὰ μάθω... ἀλλὰ θέλω πρὶν...

BANNA. Ἀκουσέ με, σοῦ λέγω!.. Ποτὲ δὲν εἶπα ψέμματα· μὰ σήμερον θὰ πῶ τὴν καθαρὴν ἀλήθειαν, τὴ μεγάλη, ποῦ μὴ φορὰ κανεὶς τὴ λέγει, καὶ ποῦ σκοτίζει ἢ δίνει τὴ ζωὴ... Ἀκουσέ με, Γουίδε, καὶ κοίταξέ με, ἂν δὲν μ' ἐκοίταξες ὥς αὐτὴ τὴν ὥρα, τὴν πρώτη καὶ τὴ μόνῃ ποῦ μπορεῖς νὰ μάγαπῃς, ὅπως τὸ θέλω καὶ τὸ ἐννοῶ ἐγώ... Τώρα σοῦ ὁμιλῶ

εἰς τὸνομα τῆς ζωῆς μας, τῆς ψυχῆς μας, τῆς ἀγάπης μας. Γίνου ἱκανὸς νὰ πιστέψῃς τὸ ἀπίστευτον!.. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν μ' ἔλαβε... Ἡμποροῦσε νὰ μ' ἔκαμεν ὅτι ἠθελε, ἀφ' οὗ μὲ εἶχαν παραδώσῃ... καὶ ὅμως βγαίνω ἀπ' τὴ σκηνή του, ὅπως θὰ ἔβγαιν ἀπ' τὸ σπίτι ἀδελφοῦ... Δὲν μ' ἐπείραξε...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Γιατί;

BANNA. — Γιατὶ μάγαπᾷ!

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Ἀ! αὐτὸ λοιπὸν ἠθελες νὰ μας πῇς;.. αὐτὸ ἦταν τὸ θαῦμα;.. Ναί, ναί, σὰν νᾶκουσα κάτι, μὲ τὰ πρῶτα λόγια, κάτι ποῦ δὲν το καταλάβαινα... Ἦταν σὰν ἀστραπὴ· δὲν εἶχα δόσῃ προσοχή... Ἐνόμισα ὅτι ἡ ταραχή, ἡ ζάλη, ἡ φρίκη... Μὰ τώρα βλέπω, ὅτι πρέπει νὰ κοιτάξω καθαρώτερα... (Μὲ φωνὴν αἰφνης ἡρεμωτέραν.) Ὡστε λοιπὸν, ὅταν σὲ εἶχε ἐστὶ σκηνή του, νύκτα ὁλόκληρη, γυμνὴ σχεδὸν καὶ μόνῃ, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν σ' ἔλαβε;..

BANNA, ἐντόνως. — Ὁχι!

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Δὲν σ' ἄγγιξε;.. δὲν σ' ἐφίλησε;..

BANNA. — Ἐνα φίλῃ μονάχα τοῦδωσα ἐστὶ μέτωπο καὶ μοῦ το ἔδωκεν ὀπίσω...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Ἐστὶ μέτωπο!.. ἐστὶ μέτωπο!.. Κύνταξέ με, Βάννα... Μοιάζω λοιπὸν μὲ ἄνθρωπον ὅπου πιστεύει, ὅτι τὰστέρια εἶνε σπόροι ἀπὸ ἐλλέβορον, καὶ ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ σβύσῃ τὸ φεγγάρι, ἂν φτύσῃ μέσα σὲ πηγᾶδι;.. Ἀπὸ πότε;.. Ὁχι· δὲν θέλω νὰ χαθοῦμε ἔτσι τελειωτικά... Δὲν βλέπω τὸ σκοπὸ σου· μήπως παραμιλεῖς, ἀπὸ τὴ φρίκη ἀκόμη τῆς νυκτός, ποῦ σου ἐσήκωσε τὰ λογικά, ἢ τὰ δικά μου;..

BANNA. — Δὲν εἶνε παραμιλητό· εἶνε ἡ ἀλήθεια.

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Ἡ ἀλήθεια, Ὑψιστε Θεέ!.. μ' αὐτὴν κ' ἐγὼ γυρεύω!.. Ἐπρεπεν ὅμως νὰ ἦτο κάπως ἀνθρωπινή!.. Πῶς; Ἐνας ἄνθρωπος σὲ ποθεῖ τόσο, ὥστε προδίδει τὴν πατρίδα του, καὶ ἀπεμπολεῖ ὅτι ἔχει διὰ μίαν μόνῃν νύκτα, καὶ ταπεινοῦται, καὶ καταστρέφεται διὰ πάντος, καὶ κάμνει πρᾶγμα ποῦ δὲν ἔκαμε κανεὶς ποτέ, καὶ μένει ἔρημος καὶ ξένος εἰς τὸν κόσμον· πῶς; ὁ ἄνθρωπος ποῦ σ' ἔχει εἰς τὴν σκηνήν του, γυμνὴν καὶ μόνῃν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ δὲν του μένει ἄλλο παρὰ ἡ νύκτα αὐτή, ποῦ τόσο ἀκριβὰ τὴν ἀγοράζει, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εὐχαριστεῖται μ' ἓνα φί-

λημα ἐστὶ μέτωπον, κ' ἔρχεται ἐδῶ διὰ νὰ τὸν πιστεύσωμεν;.. Ὁχι· πρέπει κανεὶς νὰ εἶνε δίκαιος... τόσο πολὺ νὰ μὴν περιγεῖλῃ τὴν δυστυχίαν... Ἀν πράγματι ἐζητοῦσε αὐτό, τίς ἢ ἀνάγκη νὰ βυθίσῃ ὁλόκληρον λαὸν εἰς παρομοίαν νύκτα, καὶ νὰ με ρίψῃ εἰς τοιοῦτον σπαραγμὸν ψυχῆς, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξέρχομαι σχεδὸν τρελλὸς καὶ κατὰ δέκα ἔτη γηραιότερος;.. Ὡ, ἂν ἠθελε μόνον ἓνα φίλημα ἐστὶ μέτωπον, ἠμποροῦσε νὰ μας ἔσωζε χωρὶς καὶ νὰ μας βασιάνῃ τόσο!.. Ἐφθανε μόνον νὰ μας ἤρκετο ὡς λυτρωτὴς θεός... Ὁχι! δὲν ἀπαιτοῦν οὐδὲ προετοιμάζουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐν φίλημα ἐστὶ μέτωπον!.. Ἡ ἀλήθεια εὐρίσκεται εἰς τὰς κραυγὰς τῆς λύπης καὶ τῆς ἀποπτώσεώς μας... Ἐγὼ δὲν κρίνω ἢ ὑπόθεσις ἀφορᾷ προσωπικῶς, καὶ πιθανὸν νὰ εἶμαι σκοτισμένος. Ἀλλ' ἂς κρίνουν οἱ ἄλλοι καὶ ἂς ἀποκριθῶν ἀντὶ ἐμοῦ. (Ἐπερωτῶν τὸ πλῆθος.) Τὴν ἀκούσατε;.. Ἐγὼ δὲν ἠξεύρω διατὶ διμυλεῖ ἔτσι... ἀλλὰ ὅτι εἶπε τὸ εἶπε, καὶ σεῖς θὰ κρίνετε... Σεῖς πρέπει νὰ τὴν πιστεύετε, ἀφ' οὗ σὰς ἔσωσε!.. Λοιπὸν, τὴν πιστεύετε;.. Ὁλοιδοσοὶ τὴν πιστεύουν, ἂς ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ ἂς ἔλθουν ἔως ἐδῶ, διὰ νὰ διαψεύσουν τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν... Ἡθελα νὰ γινώσκω καὶ νὰ ἰδῶ πῶς εἶνε καμωμένους γινώσκω καὶ νὰ ἰδῶ πῶς εἶνε καμωμένοι!.. (Ὁ Μάρκος ἐξέρχεται μόνος ἐκ τοῦ πλῆθους, ὅθεν ἀκούονται μερικοὶ ψιθυροὶ δειλοὶ καὶ δυσδιάκριτοι.)

ΜΑΡΚΟΣ, ὁρμῶν εἰς τὸ μέσον τῆς σκηνῆς. — Τὴν πιστεύω.

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Σὺ εἶσαι συνένοχος! Ἀλλὰ οἱ ἄλλοι, οἱ ἄλλοι;.. Ποῦ εἶνε ἐκεῖνοι ποῦ πιστεύουν;.. (Πρὸς τὴν Βάνναν.) Τοὺς βλέπεις;.. Αὐτοί, ποῦ τοὺς ἔσωσες, φοβοῦνται τὰ γέλια ποῦ θὰ ἐγέμνουν τὴν αἴθουσαν, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη ποῦ ἐπιθυροῦσαν, δὲν τολμοῦν νὰ παρουσιασθῶν. Κ' ἐγὼ, ἐγὼ ἔπρεπε νὰ;

BANNA. — Αὐτοὶ δὲν ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ με πιστέψουν· σὺ ὅμως, ἀφ' οὗ μ' ἀγαπᾷς...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Ἀ, ἐπειδὴ ἐγὼ σ' ἀγαπῶ, πρέπει νὰ γίνω παίγιον!..

BANNA. — Κοίταξέ με, Γουίδε... Βάξω ὅλη μου τὴ δύναμι, ὅλη μου τὴν τιμὴ, ὅσην εὐνομοσύνη σου χρωστῶ, σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖον βλέμμα... Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν μ' ἔλαβε...

Ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Καλὰ, καλὰ, πολὺ καλὰ... Δὲν θέλω ἄλλο τίποτε... Τώρα τὰ ξεύρω ὅλα... Ναί, εἶνε ἡ ἀλήθεια, ἡ καλλίτερα, εἶνε ἡ ἀ-

γάπη... Τώρα ἐννοῶ... Ἡθελες νὰ τὸν σώσης... Δὲν ξεύρω πόσο μιὰ νυκτιὰ ἠμπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ γυναῖκα ποῦ τὴν εἶχα τόσο ἀγαπήσῃ... Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν σώσης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον... (Ὑψὼν τὴν φωνήν.) Ἀκούσατέ με, σεῖς ὅλοι!.. Εἶνε ἡ τελευταία φορὰ... Θὰ κάμω ἓνα ὄρκον!.. Κρατοῦμαι ἀκόμη ἀπὸ τὸ χεῖλος κάποιου πράγματος, ποῦ εἶνε ἀπύθμενον ὡς ἄβυσσος... Μοῦ μένει μιὰ στιγμή πρὶν νὰ νοῖξω τὰ χεῖρά μου, καὶ δὲν θέλω νὰ τὴν χάσω... Μ' ἀκούετε ἀκόμη;.. Ἡ φωνή μου δὲν ἔχει πλέον δύναμιν... Πλησιάζετε, ἂν εἶνε ἀνάγκη... Βλέπετε αὐτὴν τὴν γυναῖκα; βλέπετε καὶ αὐτὸν τὸν ἄνδρα;.. Εἶνε βέβαιον, ὅτι ἀγαπῶνται... Λοιπὸν, μὴ λησιμονήσετε:— ζυγίζω κάθε λέξιν μου μὲ τόσῃν προσοχῇ, μ' ὅσην ζυγίζουν τὸ ἱατρικὸν παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἐτοιμοθανάτου— λοιπὸν, θὰ ἐξέλθουν ἀπ' ἐδῶ ἐλεύθερα, μὲ τὴν συγκατάθεσίν μου, ἀβλαβεῖς, χωρὶς νὰ κακοποιηθῶν ἀπὸ κανένα... καὶ θὰ πάρουν μαζί των ὅτι τοὺς ἀρέσει... Ἀνοίξτε, κάμετέ τους τόπον νὰ περάσουν, καὶ ὀνάτέ τους μὲ λουλούδια, ἂν θέλετε... Θὰ ὑπάγῃν ὅπου θὰ τοὺς φέρῃ ἡ ἀγάπη των... φθάνει μόνον αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ποῦ ἄλλη φορὰ ἦταν γυναῖκα δική μου, νὰ μου εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, τὴν μόνην πιστευτὴν ἀλήθειαν, τὸ μόνον πρᾶγμα ποῦ τῆς ἀγαπῶ ἀκόμη, καὶ ποῦ μοῦ το χρεωστῇ ἐπιτέλους δι' ὅσα τῆς παραχωρῶ... Ἐννόησες, Βάννα;... Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς σ' ἔλαβε;.. Ναί ἢ ὄχι... Ἀπογρίσου αὐτό σου γυρεύω μονάχα... Δὲν εἶνε τέχνασμα, δὲν εἶνε παγίς... Ἐκαμα ὄρκον κ' εἶνε μάρτυρες ὅλοι!..

BANNA. — Εἶπα τὴν ἀλήθειαν... Δὲν μ' ἐπείραξε...

ΓΟΥΙΛΟΣ. — Πολὺ καλὰ. Ἐμύλησατε; τὸν κατεδικάσατε! Δὲν γίνεται πλέον τίποτε. Καὶ τώρα ἐμπρός!.. (Πλησιάζων τοὺς φρουροὺς καὶ καταδεικνύων τὸν Ποικιβάλλον.) Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μοῦ ἀνέκει· πιάστε τὸν, δέστε τὸν, καταβᾶστε τὸν εἰς τὸ ὑπόγειον, κλείστε τὸν εἰς τὴν βαθυτέραν εἰρκτήν... Θὰ καταβῶ κ' ἐγὼ μαζί σας. (Πρὸς τὴν Βάνναν.) Σεῖς δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῇτε πιά καὶ θὰ ἔλθω νὰ σας πῶ τὴν τελευταίαν ἀλήθειαν, ποῦ θὰ ἀποκαλύψουν τὰ τελευταῖα τοῦ λόγια σὲ λίγο...

BANNA, ὁρμῶσα ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρουρῶν, οἱ ὅποιοι συλλαμβάνουν τὸν Ποικιβάλλον. —

Ὁχι! ὄχι! Εἶνε δικός μου!.. Εἶπα ψέμματα! ψέμματα!.. μ' ἔλαβε! μ' ἔλαβε! μὲ χάριξε! μ' ἔ-

έλαβε!... (Απωθοῦσα τοὺς φρουρούς.) Μακρυνά, σεῖς οἱ ἄλλοι! Μή μου πέρνετε τὸ δικό μου... Εἶνε δικός μου, κανενὸς ἄλλου!... θέλω μὲ τὰ χέρια μου τὰ ἴδια... τὸν ἄνδρo! τὸν ἄτιμο! μ' ἔλαβε! μ' ἔλαβε! μ' ἔλαβε!...

ΠΡΙΓΚΙΒΑΛΛΗΣ, προσπαθῶν νὰ καλύψῃ τὴν φωνήν της. — Ψεύδεται! Ψεύδεται! Ψεύδεται διὰ νὰ με σώσῃ, ἀλλὰ καμμία βάσανος...

BANNA. — Σωπάτε!... (Στρεφομένη πρὸς τὸν λαόν.) Φοβᾶται!... (Πλησιάζουσα τὸν Πριγκιβάλλον, ὡς διὰ τὰ δεσμεύσῃ τὰς χεῖρας.) Δόστε μου λοιπὸν τὰ σχοινιά, τὰς ἀλυσίδες καὶ τὰ σίδερα!... Τώρα ποῦ ξέσπασε τὸ μῖσος μου, ἐγὼ τὸν δένω κ' ἐγὼ τὸν παραδίνω! (Χαμηλοφώνως πρὸς τὸν Πριγκιβάλλον ἐν ᾧ τῷ δεσμεύει τὰς χεῖρας.) Σώπα!... καὶ μας σώζει!... Σώπα, καὶ μας ἐνώνει!... Εἶμαι δική σου, σ' ἀγαπῶ!... Ἀφῆσέ με νὰ σε δέσω... Θὰ εἶμαι ὁ φύλακάς σου, θὰ σ' ἐλευθερώσω... θὰ φύγωμε μαζί. (Φωνάζουσα, ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ νᾶγκάσῃ τὸν Πριγκιβάλλον νὰ σιωπήσῃ.) Σωπάτε! (Πρὸς τὸ πλῆθος.) Μὲ παρακαλεῖ σιγά, μοῦ γυρνεῖ χάρι!... (Αποκαλύπτουσα τὸ πρόσωπον τοῦ Πριγκιβάλλου.) Κοιτάξετε αὐτὸ τὸ πρόσωπο!... ἔχει ἀκόμη τὰ σημάδια τῆς φρικτῆς ἐκείνης νύκτας!... (Διανοίγουσα τὸν μανδύαν της ἐπὶ τοῦ καθημαγμένου της ὤμου.) Κ' ἐγὼ ἔχω τὰ σημάδια!... Τί τρομερὴ ἐρωτικὴ νυχτιά!... Ἰδέτε τον, αὐτὸς εἶνε!... ὁ ἄνδρoς! ὁ ἄτιμος!... (Βλέπουσα ὅτι οἱ φρουροὶ κινεῖν διὰ νὰ παγγαῶν τὸν Πριγκιβάλλον.) Ὁχι, ὄχι, ἀφήσετέ μου τον!... Εἶνε ἡ λεία μου! Τὴν θέλω μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό μου!... Προσέχετε τον!... Κρατεῖτέ τον!... Δὲν βλέπετε ποῦ θέλει νὰ φύγῃ;...

ΓΟΥΓΙΔΟΣ. — Διατί ἦλθε;... διατί εἶπες ψέμμα;

BANNA, ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀναζητοῦσα τὰς λέξεις, — Εἶπα ψέμμα... δὲ ξέρω... δὲν ἤθελα νὰ πῶ... Ἀκουσε, τώρα θὰ... ναί, ναί, τώρα πιά θὰ ἐννοήσῃς... Δὲν ξέρει κανεὶς τί κάμνει... Δὲν τα προβλέπει ὅλα ἀπὸ πρὶν... Ὅταν ἐπήγαινα ἐκεῖ, ὄχι, δὲν το εἶχα 'στὸ νοῦ μου... Ἀλλὰ ἔτσι ἦλθαν τὰ πράγματα... Ναί, ναί, θὰ μάθῃς... ὁ πέπλος ἐξεσχίσθη!... Λυποῦμαι γιὰ τὴν λύπη σου, ἀλλὰ σὺ το θέλῃς... Ὁ, φοβήθηκα γιὰ σένα, φοβήθηκα γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἀπελπισία της. Τώρα ὅμως ποῦ το θέλεις καλὰ! θὰ σοῦ το πῶ... (Μὲ φωνὴν ἡρεμωτέραν καὶ σταθερωτέραν.) Ὁχι, ὄχι, δὲν μου πέρασεν ἡ ἰδέα ποῦ εἶπες.

Δὲν τὸν ἔφερα μέσα 'στους δημίους του γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦμε μαζί... Ἡ ἰδέα ἡ δική μου δὲν ἦταν τόσον εὐμορφῇ, μὰ σ' ἀγαποῦσε περισσότερο... Ἡθελα νὰ τὸν σύρω εἰς θάνατον σκληρόν· ἤθελα ὅμως κ' ἕνα ἄλλο: ἡ ντροπιασμένη ἐνθύμησι τῆς ντροπιασμένης νύκτας νὰ μὴ βαρύνῃ καὶ σέ, ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας. Θάπερνα τὴν ἐκδίκησί μου ὀλομόναχῃ, κρυφά, εἰς τὸ σκοτάδι· θὰ τὸν πέθαινα σιγά-σιγά, λίγο-λίγο, ἐωσότου τὸ αἷμα του, ρέοντας σταλαγματιὰ-σταλαγματιὰ, ἤθελεν ἐξαλείψῃ ὅλο τὸ κακούργημά του... Καὶ σὺ ποτὲ δὲν θὰ ἐμάθαινες τὴν τρομερὴν ἀλήθειαν κ' ἡ τρομερὴ ἐνθύμησί της δὲν θὰ πρόβαινε σὰ φάντασμα ἀνάμεσα εἰς τὰ γλυκύτατα φιλιὰ μας... Φοβήθηκα, τὸ ἐξομολογοῦμαι, μήπως βλέπωντας αὐτὸ τὸ φάντασμα, δὲν θὰ ἠμποροῦσες πιά νὰ μάγαπᾷς... Ἦμουν τρελλή, τὸ ξέρω... πάρα πολλὰ ἐξήγησα... ἤλεησα πράγματα ἀδύνατα!... Μὰ θὰ τα μάθῃς ὅλα... (Ἀποτεινομένη πρὸς τὸ πλῆθος.) Ἀφ' οὗ ἐφιδάσαμεν ἕως ἐδῶ, καὶ ἀφ' οὗ εἶνε πλέον ἀργὰ διὰ νὰ ποσκεπασθοῦν γι' ἀγάπῃ τοῦ ἄνδρός μου, πρέπει νὰ τα μάθῃτε καὶ σεῖς... καὶ ὅλα θὰ τὰ πῶ γιὰ νὰ με κρίνετε. Ἰδοὺ τί ἔκαμα: Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄνδρoς, μ' ἔλαβε λοιπὸν καθὼς εἶπα. Ἡθελα νὰ τὸν σκοτώσω, κ' ἐπαλαίψαμε... Ἀλλὰ μ' ἐξαομάτωσε... Τότε μοῦ ἦλθε στὸ νοῦ μὴν ἄλλῃ ἐκδίκησι, βαθύτερη, καὶ τὸν ἐγλυκοκοίταξα. Ἐκεῖνος τὸ ἐπίστεψε. Ὁ, οἱ ἄνδρες εἶνε ἀνόητοι!... Καλὰ κάμνουν πού τους ἀπατοῦν!... Λατρεύουν τὸ ψέμμα!... Ὅταν τοὺς δείχνῃς τὴν ζωὴ, νομίζουν ὅτι εἶνε ὁ θάνατος!... Ὅταν τοὺς προσφέρῃς τὸ θάνατον, τὸν πέρνουν γιὰ τὴν ζωή!... Ἐνόμιζεν ὅτι μὲ πέρνει αὐτὸς καὶ τὸν ἐπῆρα ἐγὼ!... Νὰ τὸς τώρα μέσ' τὸν τάφο του, ποῦ ἐγὼ θὰ τὸν σφαλίσω! Τὸν ἔφερα ἕως ἐδῶ μὲ τὰ φιλιὰ μου, ἡμερὸ σὰν τὸ ἀρνάκι... Καὶ τώρα εἶνε 'στὰ χέρια μου, ποῦ δὲν θὰ τὸν ἀφίσουν πιά... Ἄ, ὦραϊέ μου Πριγκιβάλλη! σοῦ ἔχω φιλιὰ, ὅσα ποτὲ κανένας δὲν ἐχάρηκε!

ΓΟΥΓΙΔΟΣ, πλησιάζων. — Βάννα!

BANNA. — Κοίταξέ τον ἀπὸ κοντά... Ἦταν γεμάτος ἐλπίδες! Μ' ἐπίστεψε προτιότερα, σὰν τοῦ εἶπα: «Πριγκιβάλλη, σ' ἀγαπῶ!...» Ὁ, θὰ με ἀκολουθοῦσε αὐτὸς καὶ ὡς τὸν ἔδῃ, ὡς τὴν κόλασι!... Ἐτσι δὲ τὸν ἐφιλοῦσα... (Τὸν ἐναγκαλίζεται καὶ τὸν φιλεῖ περιπατῶς.) Γιανέλλε, σ' ἀγαπῶ!... δός μου λοιπὸν πίσω

τὰ φιλιὰ μου!... Αὐτὰ λογαριάζονται!... (Στρεφομένη πρὸς τὸν Γουῖδον.) Μὲ φιλεῖ ἀκόμη!... Ὁ, τὸ ἀστεῖον δὲν εἶνε πολὺ μακρυνά ἀπὸ μιὰ τέτοια φρίκη!... Τώρα εἶνε δικός μου!... Θεέ μου!... Εἶνε δικός μου ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων!... Τὸν θέλω, θὰ τὸν ἔχω!... Εἶνε τὸ κέρδος τῆς νυχτιᾶς μου, κ' εἶνε τὸ κέρδος μου λαμπρό!... (Κλονεῖται καὶ στηρίζεται εἰς ἕνα κίονα.) Πιάστε με, θὰ πέσω!... Εἶνε ἀπὸ τὴν πολλή μου χαρά!... (Ἀσθμαίνουσα.) Πατέρα μου, σὰς τὸν παραδίδω ὡς νὰ συνέλθω... Ἄς τὸν πάρουν ἀπ' ἐδῶ πρὶν νὰ... Ἄς διαλέξουν μιὰν εἰρκτὴ τόσῃ βαθείᾳ, τόσῃ σκοτεινῇ φυλακῇ, ποῦ κανένας νὰ μὴ μπορῇ... Καὶ θὰ ἔχω τὸ κλειδί της!... Τὸ θέλω ἀμέσως!... Κανείς νὰ μὴ βάλῃ της!... Εἶνε πράγμα δικό μου, δικό μου, καὶ χέρι!... Εἶνε πρᾶγμα δικό μου, δικό μου, καὶ το θέλω δόλῃ, ἀπειράκτο!... Γουῖδε, μοῦ ἀνήκει! (Χωροῦσα ἐν βῆμα πρὸς τὸν Μάρκον.) Πατέρα μου, εἶνε δικός μου, καὶ σας κἀνά Πατέρι μου... (Ἀτενίζουσα τὸν Μάρκον.) Πατέρα μου, μ' ἐννοεῖτε; Εἶσθε ὁ φύλακάς του; τέρα μου, μ' ἐννοεῖτε; Εἶσθε ὁ φύλακάς του; οὔτε σκιὰ προσβολῆς νὰ μὴν ἐγγίξῃ τὸ πρόσωπό του, γιὰ νὰ μου δοθῇ ὀπίσω ὅταν θὰ ἔχω τὴ δύναμι νὰ ἐκδικηθῶ ἐπιτέλους μόνῃ μου!... (Ἀπάγων τὸν Πριγκιβάλλον.) Χαῖρε, Πριγκιβάλλη μου!... Ὁ, θὰ ξαναῖδωθούμε!... (Ἐνῶ ὁ Γουῖδος εὐρίσκει ἐν τῷ μέσῳ τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπάγουν σκαίως τὸν Πριγκιβάλλον, ἡ Βάννα ἐκβάλλει κραυγὴν, κλονεῖται

καὶ πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μάρκου, ὁ ὁποῖος προσέτρεξε νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ.)

ΜΑΡΚΟΣ, ταχέως καὶ χαμηλοφώνως, ἐνῶ κλίνει πρὸς τὴν Βάνναν, τὴν ὁποῖαν ὑποβοσάκει. — Ναί, Βάννα, σ' ἐννόησα... Ἐννόησα τὸ ψεῦδος σου... Ἐκαμες τὰ δύνάτα... Καὶ ἡ ζωὴ ἔχει δίκαιον... Σύνελθε, Βάννα... Πρέπει νὰ ἐξακολουθῶμεν νὰ ψευδόμεθα, ἀφ' οὗ δὲν μας πιστεύουν... (Κράζων τὸν Γουῖδον) Γουῖδε, σὲ φωνάζει... Γουῖδε, ἐξυπνᾷ...

ΓΟΥΓΙΔΟΣ, προστρέγων καὶ λαμβάνων τὴν Βάνναν εἰς τὰς ἀγκάλας του. — Βάννα μου... χαμογελᾷ... Βάννα μου, μίλησέ μου... Ἄνοιξε τὰ μάτια σου, Βάννα... Ἐλα, ἔλα, κοίταξέ με!... Ποτέ μου δὲν ἀμφέβαλα... Τώρα ἐτελείωσαν ὅλα, καὶ ὅλα θὰ λησμονηθοῦν μὲ τὴν ὥραϊαν ἐκδίκησι... Ἦταν ἕνα κακὸν ὄνειρο...

BANNA, ἀνοίγουσα τοὺς ὀφθαλμούς, μὲ φωνὴν ἀσθενῆ. — Ποῦ εἶνε;... Ναί, ξέρω... Μὰ δόστε μου τὸ κλειδί... τὸ κλειδί τῆς φυλακῆς του... Δὲν πρέπει ἄλλος νὰ...

ΓΟΥΓΙΔΟΣ. — Οἱ φρουροὶ τώρα θὰ ἔλθουν... θὰ σοῦ το δώσουν 'στὰ χέρια σου...

BANNA. — Τὸ θέλω γιὰ μένα... μόνο γιὰ μένα... γιὰ νὰ ξέρω καλὰ... κ' ἄλλος κανεὶς νὰ μὴ... Ἦταν ἕνα κακὸν ὄνειρο... Τόρ' ἀρχίζει τὸ ὥραϊον!... Τόρ' ἀρχίζει τὸ ὥραϊον!...

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

MAURICE MAETERLINCK

Μετάφρασις Γρ. Ε.

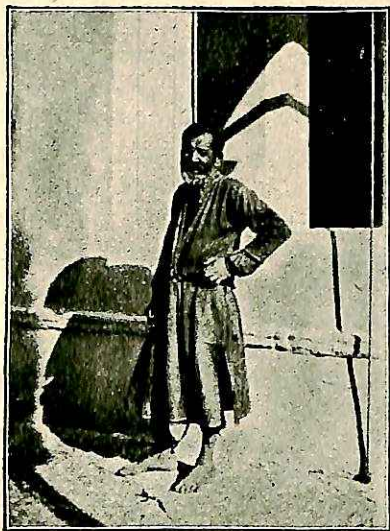
[Ἀπαγορεύεται ἡ παράστασις τῆς „Μόννας Βάννας“ κατὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην, ἂν ἐν ἀδείᾳ τῶν „Παναθηναίων“.]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΖΑΝΟΓΛΟΥΣ

Νέον άνθος έθαλλον.
Άγγελος μ' έφίλησε,
φίλημα πυκρόν
μ' έδρεψε και μ' έρωτησε
κ' εις κρημνούς μ' εκύλισε
χείμαρρος νεκρόν.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ. Έκδρομή εις Πόρον.

ΜΙΑ ύπαρξις έσβέσθη, έν όνομα άσημον και άγνωστον ύφ'όλας τας έπόψεις πλην δυνάμενον να καταλάβη όλίγας βιογραφικάς γραμμάς. Οί έπισκεφθέντες την Μονήν Πόρου θά άναμνησθώσι του παράφρονος όστις ήτον ό προσήνεστερος των κατοίκων της Μονής, όστις διετέλεσε τό άντικείμενον της συμπαθείας πολλάκις δέ και αύτης της διασκεδάσεως μιάς όλοκλήρου γενεάς. Σπανίως μία άσθενούσα ζωή ύπήρξε τόσον ήρεμος, μία άτημέλητος μορφή τόσον γλυκεία, έν νοσηρόν όν τόσον συμπαθές.

Κατά τό έτος 1856, κατά τινα ξαρινήν πρωίαν, οί θαμώνες των καφενείων της πλατείας του Πόρου διέκρινον αποβιβαζόμενον έκ τινος πλοιαρίου, έξ εκείνων άτινα ξετελούν τότε την συγκοινωνίαν μεταξύ Πειραιώς και της νήσου των έλλείψει άτμοπλοίων, νέον τινα ήλικίας 22 περίπου έτών. Ήτο κομψώς ένδε-

δυμένος, εκράτει έλαφράν ράβδον και χειρόκτια διά της μιάς χειρός και επανωφόριον διά της άλλης. Ο άγνωστος μόλις αποβιβασθείς περιέφερε τό άπλανές βλέμμα του πρός τους πέριξ αύτου και ώς μη άνευρών ούδέν τό ένδιαφέρον έστράφη πρός την θάλασσαν και όρθιος ιστάμενος παρά την άκτήν επί συνεχείς ώρας ήτένιζεν αύτήν. Οί παριστάμενοι δέν ήργησαν τότε να έννοήσωσιν ότι ό άσπλάγχχνος έγκαταλειφθείς επί της νήσου των ξένος κατείχετο έκ νευρικού νοσήματος και ότι είχεν ανάγκην περιθάλψεως. Τόν εισήγαγον εις τό παρακείμενον καφενείον και εις μάτην προσεπάθησαν να αποσπάσωσι παρ' αύτου μίαν κ'άν λέξιν περι του όνόματός του και των λόγων της άφίξεώς του. Την επομένην αί άρχαι της πόλεως έντολή της Κυβερνήσεως απέστειλλον τόν παράφρονα Κωνσταντίνον Τζάνογλου έν τη γραφική Μονή της Ζωοδόχου Πηγής.

Αί διηγήσεις των γνωρισάντων τόν άτυχή νέον έν τη ύγειά καταστάσει και τους γονείς αύτου δέν διαφέρουν ώς πρός τά αίτια άτινα έγινοντο άφορμή της εκδηλώσεως της νόσου, και μόνον έν τοις καθέκαστα του βίου αύτου και ιδίως έν τώ προσώπω του άτυχοϋς έρωτός του διαφωνούσιν. Άλλ' οί άναγνώσται άς ευχαριστηθώσι να γνωρίσωσι την Άγγελικήν ως άφαρπάσασαν την διάνοιαν του άτυχοϋς Κωνσταντίνου, άφοϋ αύτό τό όνομα δίδει ό Ραγκαβής έν τώ διηγήματί του ή με αύτό τό ψευδώνυμον κρύπτει γνωστόν έν τη τότε κοινωνία πρόσωπον. Οϋτω ό Κωνσταντίνος ήνδρώθη και εγήρασεν έν τη Μονή Πόρου αποσπασθείς ήρέμα της άθλίας ζωής την 12 Άπριλίου 1902 έναντίον της επιθυμίας του άειμνήστου Ραγκαβή, όστις χάριν

της πλοκής του διηγήματός του τόν παρουσιάζει ως καταστρέφοντα τόν βίον έν τη άποκρήμνω Γεφύρα του Διαβόλου της Τροιζήνος μόλις συμπληρώσαντα την τελευταίαν στροφήν του άσματος του.

Φύοις, ως έθήλασα,
νέος ών, τό γάλα σου,
πάλιν Σε ποθώ.
Να μ' άνοίξης έρχομαι,
μῆτε, τας άγκάλας σου,
και να κοιμηθώ.

Η ζωή του όσον και άν υπήρξεν έν τη Μονή μονότονος, είχε την ποικιλίαν αύτης έν τη άμφιέσει και τη εργασία. Την περιβολήν του dandy της εποχής του, μεθ' ής παρουσιάσθη, διεδέχθη άλλοτε μέν τό ναυτικόν ένδυμα τη φροντίδι της Α. Μ. της Φιλανθρωπού Βασιλίσσης μας και άλλοτε τό μοναχικόν που Βασιλίσσης μας ξένου τινός της Μοράσσον ή τό αποφόριον ξένου τινός της Μοράσσον. Υπήρξαν όμως όχι όλίγαι εποαι της ζωής του καθ' άς αύτόχρομα ράκη εκάλυπτον τό σώμα του άτυχοϋς πλάσματος και τό δέρμα των ποδών του άντικαθίστα πᾶσαν ύπόδυσιν. Χάρις δέ τη φροντίδι των κατά καιρούς θεοσεβαστάτων μοναχών δέν έπαυσε μεταφέρων έκ της γνωστής κρήνης τό αναγκαϊόν ύδωρ δι' αύτους και διά πάντα έπισκέπτην της Μο- νής, την ξυλείαν, την ρητίνην, τους λίθους και

έν γένει εκπληρών χρέη φορτηγοϋ ζώου ό άλλοτε κομποπρεπέστατος νεανίας. Η μεταβολή έπετεύχθη όλίγον κατ' όλίγον διά της μεθόδου του άφειδούς ξυλοκοπήματος άρμοζούσης εις τά ήθη των άγίων πατέρων.

Εκ της άθλίας αύτης περιθάλψεως άπόλε- σεν ό άτυχής παράφρων την λάμψιν της επι- μελημένης μαθήσεώς του έν τε τη Ριζαρείφ και τη Φιλολογική του Έθνικοϋ Πανεπιστημίου Σχολή και τας αποστηθίσεις του Κικέρωνος και του Όβιδίου, άς συνεχώς επανελάμβανε κατά τά πρώτα έτη της έν τη Μονή διατριβής του, διεδέχθη ή συνεχής επανάληψις του Β. Διατάγματος, δι' οϋ απέστέλλετο ως ύπό παραφροσύνης πάσχων έν τη Μονή, από της κεφαλίδος αύτου «Βασίλειον της Ελλάδος» μέχρι της ύπογραφής του τότε ύπουργοϋ των Έσωτερικών Ρήγου Παλαμήδου.

Η ύπαρξις του τρελλοϋ του μοναστηρίου, ως κοινώς έκαλείτο, ήτο τόσον συνδεδεμένη, μετά της Μονής, ώστε δύναται τις να είπη ότι μετ' αύτης έσβέσθη μία ζωή πλήρης ποιήσεως καθιστώσα γραφικώτερον και αύτό τό ωραίον τοπίον τό μεγάλως θαυμαζόμενον ύπό των συχνών έπισκεπτών. Εις μάτην θά αναζητήσωσιν οϋτοι τόν έξ έρωτος τρελλόν, τόν συμπαθέστατον Κωνσταντίνον και μόνον θά συναντήσωσιν αύτόν ως ύποκείμενον έν τοις διηγήμασι του Ραγκαβή και του Χόρτων.

ΗΧΩ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ: 'Ιστορία των 'Αθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὑπὸ Θ. Ν. Φιλαδελφῆος. — Οἰκογένεια Μαρωνᾶ, ὑπὸ 'Αντ. Μηλιαράκη.

Ἡ γέφυρα, ἡ διευκλύνουσα τὴν μετάβασιν τῶν πολλῶν φίλων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς κατακτίσεως ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τὸν προηγηθέντα Μεγάλον 'Αγῶνα, κατέπεσεν ἤδη εὐτυχῶς καὶ ὑποχρεοῦνται τώρα οὗτοι νὰ διατρέχουσι καὶ τὸ μεταξὺ μέγα καὶ πλῆρες δόξης καὶ ἐνδιαφέροντος περιπετειῶδες διάστημα, τὸ περιλαμβάνον τὴν μακραίωνα Ἑλληνικὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν, μετὰ τὴν εἰσχωρήσασάν φραγκοκρατίαν καὶ τὴν ἐν μέρει ἐπανόρθωσιν τοῦ Κράτους, ἀκολουθήσασαν Τουρκικὴν δουλείαν.

Εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς γεφύρας συνετέλεσάν πως τὸ καθ' ἑαυτὰς καὶ αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν 35ετίαν ἐργασίαι ἐπὶ τῶν Ἀθηναϊκῶν αἰώνων τῆς δουλείας.

Εἰς τοὺς ἐργάτας προστίθεται ἤδη καὶ ὁ κ. Θ. Ν. Φιλαδελφῆς διὰ τοῦ ἄνω μνημονευθέντος διτόμου ἔργου του.

Δὲν δυνάμεθα ἀτυχῶς νὰ ἀναλύσωμεν ἐνταῦθα κριτικῶς τὸ ἔργον τοῦ κ. Φιλαδελφῆος ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ.

Τοῦτο, ὥς ἐκ τῶν εἰδικῶν ἡμῶν περὶ τὰ Ἀθηναϊκὰ ἀσχολιῶν, θὰ ἀπῆται τὴν ἐκπόνησιν ἔργου διπλασίου ὅγκου τοῦ κρινόμενου.

Ὁ κ. Φιλαδελφῆς ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργῳ του παρηκολούθησε τὰ πλεῖστα, ἂν μὴ πάντα, τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων, ἔτυχε τῆς συνεργασίας ἀνδρῶν διακρινομένων ἐν τῇ ἐρευνῇ καὶ ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ἀτοχὸς χρονικοῦ, οὕτινος ἀντίγραφον εἶχε λάβει ὁ ἀλησμόνητος πατριώτης Γ. Τερτσέτης, ὁ ἐν τῷ ἐκδοτικῷ τυπογραφείῳ τοῦ κ. Χρ. Φιλαδελφῆος ἐκτυπῶν τὰ χαριέστατα καὶ ἐνθουσιώδη δημοσιεύματά του· προστεθέντων εἰς ταῦτα τῶν ἰδίων κόπων τοῦ κ. Φιλαδελφῆος, κυρίως τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐπετεύχθη ἔργον χρησιμώτατον ἀληθῶς.

Ἀτομικῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαινέσωμεν, ἂν καὶ πολλὸν ἐπεθυμοῦμεν τοῦτο, τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Φιλαδελφῆος, διατρίβοντος εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μᾶλλον ἱστορίαν τοῦ τόπου, ἥτις, προκειμένου περὶ δουλεύοντος Γένους, θετέα, καθ' ἡμᾶς, ἐν ἥσσοι μοίρα.

Ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως ταύτης στηριζόμενοι ἐγράφομεν ἄλλοτε ὅτι: "Ὅταν λαὸς τις κυβερνᾶται ὑπὸ κατακτητοῦ, δὲν πρέπει νὰ ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν δυναστῶν ὁ βίος τῶν δυναστευομένων, ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος νὰ εἶναι τὸ κύριον μέλημα τοῦ ἱστορικοῦ.

Ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε δυσχερεστάτη ἀληθῶς, ἀλλ' ἡ μόνη ἐθνικῆς σημασίας.

Ἡ γενεαλογία καὶ αἱ περιπέτειαι λ. χ. τῶν De la Roche καὶ τῶν Acciajuoli δὲν ἀναπληροῦσι τὴν ἄνοιαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου ἐπὶ φραγκοκρατίας.

Ἡ ἐν μέρει δὲ ἄγνοια τοῦ βίου τούτου καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς λεγομένους χρόνους ἐγέννησε τὴν τόσον διευκολύνουσαν τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἑλλειψιν πρωτοτυπίας καὶ αὐτοβουλίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ θεωρίαν περὶ ἐρημώσεως.

Ἀγνοοῦμεν λ. χ. τὸν βίον τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας; ἄρα... αἱ Ἀθηναῖαι ἦσαν ἔρημοι. Ἀγνοοῦμεν τὰ τότε ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων, τὴν γλῶσσαν των; ἄρα... καὶ ἂν ἔζων εἶχον οὗτοι ἐκσλαυισθῇ...

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη οἰκοδομικὴ τοῦ ἔργου, ἐνῶ ἀναδεικνύει αὐτὸ ὡς προϊὼν κόπου εὐσυνειδήτου, δὲν τὸ ἀναδεικνύει ὡς ἱστορίαν, προτέρημα τὸ ὁποῖον ὁμολογουμένως ἔχει τὸ ἔργον τοῦ κ. Γ. Κωνσταντινίδου. Τὸ πόνημα τοῦ κ. Φιλαδελφῆος εἶναι μᾶλλον σύμπηξις διαφόρων αὐτοτελῶν μονογραφικῶν, ἀξίων λόγου ἴσως, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐν τῷ Παραρτήματι, τιμητικωτάτην θέσιν κατέχει καὶ ἡ περὶ παραγωγῆς τῶν Πατησίων (τοῦ Πατησάχ - γερὶ καθ')

ἡμᾶς) ἀπὸ τῶν Παραδεισίων, διατριβὴ τοῦ κ. Φ., ὥσει ὁ Παραδεισὸς νὰ ἦτο ἄγνωστος λέξις ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ πρὸ ταύτης — ποία τάχα ἄλλη νὰ ἦτο μᾶλλον γνωστή!;... — καὶ ὥς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς καὶ ἀχρηστίας ταύτης ἐπῆλθεν ἡ παραφθορὰ καὶ μεταβολὴ τοῦ τοπογραφικοῦ ὀνόματος, ἥτις μόνον δσάκις συντρέχουσιν οἱ ὅροι οὗτοι παρατηρεῖται... Ἄλλ' ἀκουσίως εἰσῆλθοντες εἰς λεπτομερείας, ἐνῶ προϋπῆρχον σήμερον τοῦλάχιστον, ἀπλὴν ἀναγραφὴν τοῦ ἔργου νὰ κάμωμεν, κυρίως ὅπως ἐξάρωμεν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν φιλοπαλῆσαν τοῦ κ. Φιλαδελφῆος, εἰσερχομένου οὕτως εἰς τὴν χορείαν τῶν ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος μοχθούτων.

Τὸ περὶ Μαρωνάδων ἔργον τοῦ κ. 'Αντ. Μηλιαράκη εἶνε «ἱστορικὴ καὶ γενεαλογικὴ μελέτη τῆς οἰκογενείας Μαρωνᾶ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ μέχρι σήμερον» (1248-1902) Ἡ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν — ἥτις ὑπὸ τινὰ ἔποψιν ὑπῆρξε καὶ κοινωνικῇ — γεννηθεῖσα τάσις πρὸς ἱσοπέδωσιν, ἥτις εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἐγένετο πραγματικὴ, στηριζομένη ἐπὶ πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν βάσεων, συνετέλεσεν εἰς τὴν δικαίαν ἀνύψωσιν τῶν πολεμικῶν ὀνομάτων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου

ὁμῶς καὶ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς γραφειοκρατικῆς καὶ πλουτοκρατικῆς τάξεως.

Τὰ παλαιὰ γένη κατὰ τὸ πλεῖστον κατέπεσαν, ἀπεσφύρθησαν, διεσπάρησαν, κατεστράφησαν, ἐλησιμονήθησαν.

Ὡς ἐκ τούτου ὄχι πλέον τόσον διὰ κοινωνικοὺς λόγους, ἀλλὰ δι' ἱστορικοὺς κυρίως, ἐδνόητος εἶναι ἡ μεγάλη σημασία ἐκπονήσεως καὶ ἐκδόσεως μονογραφικῶν περὶ οἰκογενειῶν, ἀριθμουσῶν αἰώνων βίον.

Μήπως ἀπόγονος μιᾶς παλαιᾶς οἰκογενείας δὲν ἀξίζει ὅσην προσοχὴν καὶ ὅσον ἐνδιαφέρον καὶ ἐν ἀρχαῖον μνημεῖον, ὑποστὰν τὰς μεταβολὰς τοῦ χρόνου, ἀλλὰ μὴ ἀπολέσαν τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ βάσιν;

Διακλάδωσις τῆς μεγάλης τῶν Μαρωνάδων οἰκογενείας ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ ταύτης δ' ἴσως ἀσχοληθῶμεν ποτέ.

Ὁ ἐκ τῶν Μαρωνάδων κ. 'Αριστ. Μεντζελόπουλος, εἰς ὃν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ κ. Μηλιαράκη, ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία καὶ χορηγία τοῦ ἔργου, δύναται νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἀνήγειρεν οἰκογενειακὸν μνημεῖον, καθ' οὗ οὐδὲν ἰσχύει ὁ χρόνος, ἐξελέξατο δὲ καὶ δοκιμάτατον ἀρχιτέκτονα τὸν κ. Μηλιαράκη, ἀνδρα ἑμπειροῦ εἰς τὸ ἐρευνᾶν καὶ εἰς τὸ γράφειν, καὶ ἐπιμελῆ, ἰδίως δὲ καλῆς πίστεως, ἥτις εἰς τοιοῦτον μάλιστα εἶδους ἐργασίας εἶναι ἀπαραίτητος.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΣΟΧΑ: „Λεονάρδα“, ὑπὸ Μπαγιάνου. — ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ: „Δορὶα“, ὑπὸ Ροβέρτα. — Ὁ „Κύριος Μπορνὶνδ“ ἡ κόρη του, ὑπὸ Καπὺς. — „Ἀπιστος“, ὑπὸ Μπαγιάνου.

Ἡ βορρομανία, ἡ nordmanie ὅπως τὴν λέγουσι οἱ Γάλλοι, εἶνε ἡ παραδοξότερα τῶν φιλολογικῶν τάσεων, ἥ, ἂν θέλετε, τῶν νέων ἀσθενειῶν. Φαντασθῆτε ἀνθρώπους μεσημβρινούς, ἀνθρώπους νεολαίνους, νάγαποὺν ἐμπαθῶς, νὰ λατρεύουν, νὰ μεταφράζουν, νὰ σχολιάζουν, νὰ προσποιοῦνται ὅτι ἐννοοῦν, ὅτι αἰσθάνονται, καὶ νὰ θέλουν νὰ ἐπιβάλουν εἰς

τοὺς ὁμοφύλους των πᾶν τὸ ἐκ βορρᾶ προερχόμενον! Ἀρκεῖ νὰ εἶνε σκοτεινόν, ψυχρόν καὶ διηλεκτόν, ἀρκεῖ νὰ ἔχη μορφὴν ὅπως ξένην διὰ τὴν φύσιν μας, διὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν μας, διὰ τὸ κλίμα μας, καὶ τότε εἶνε ἀληθὲς ἀριστοῦργημα τέχνης, πρὸ τοῦ ὁποῦ αὐδύνατον νὰ συγκριθοῦν τὰ ἰδικά μας, — τοῦλάχιστον ὅσα δὲν ἀγωνίζονται, δι' ἐνέσεων ὁμί-

χλης, να προσεγγίσουν την μορφήν αυτήν. Ὡς λέγουν εἰς τοὺς βορρομανεῖς, ὅτι ἂν ἡ βαθυτέρα οὐσία τῶν καλλιτεχνημάτων αὐτῶν εἴμφορη νὰ ἐνδιαφέρῃ τοὺς σκεπτομένους ὅλους, ἀνεξαρτήτως πατρίδος, ἀλλ' ἡ ἑξωτερικὴ μορφή των ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς καθαρότητος ἐκείνης, ἡ ὁποία θὰ ἦτο ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν καθαρότητα τῶν οὐρανῶν μας· ἄς τοὺς λέγουν ὅτι τοιαύτη μορφή θὰ ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον νὰ προσαρμοσθῇ ἐδῶ, καὶ νὰ τέρψῃ, καὶ νὰ συγκινήσῃ, καὶ νὰ ἐπιβληθῇ, καὶ νὰ νικητικαταστήσῃ τὰς ἰδικὰς μας· ἄς τοὺς λέγουν ὅτι καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ οὐσία δὲν ἔχει τόσην σημασίαν, ὥστε χάριν αὐτῆς νὰ παραβλέψωμεν τὰλλα, οὔτε ἀποτελεῖ κάτι ἐντελὲς νέον, ἀφ' οὗ οἱ γεγενημένοι καὶ οἱ σκανδινάοι καὶ οἱ βόρειοι ἐν γένει συγγραφεῖς ἐπηρεάσθησαν πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν, — αὐτὴν τὴν περιφρονημένην τάχα τότε... — καὶ ὅτι εἰς τὰ ἔργα τῶν ἀπαντῶμεν συχνά, μετημαρτυμένους ὑπὸ τὸ ἐνδομὰ τῆς χώρας, τὰς ἰδέας τῆς Σάντης, τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ, τοῦ Βαλζάκ καὶ... τοῦ Ζολᾶ ἄς τοὺς ψάλλουν ἀκόμη ὅτι καὶ αὕτη ἡ δραματικὴ τεχνουργία, εἰς μερικά ἔργα των, εἶνε ἀτυχῆς ἀπομίμησης τῆς νεωτέρας γαλλικῆς comédie, τῶν σκηναίων ἀκριβειῶν τοῦ Σκριβ, τοῦ Δουμᾶ, τοῦ Σαρδοῦ καὶ τοῦ Ὠζιέ. Οἱ βορρομανεῖς δὲν ἀκούουν τίποτε. Ὑβρίζουν ὡς ἀμαθεῖς, καὶ ὡς ἐπιπολαίους, καὶ ὡς προληπτικούς, καὶ ὡς μισονεῖστας, — εἰς τὴν Γαλλίαν ἐννοῶ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν — τοὺς καταδεικνύοντας τὰνωτέρω ἀναμφισβήτητα, καὶ εἰς πᾶν ἐπιχείρημα λογικὸν ἀπαντοῦν με νεφελώδεις θεωρίας καὶ μ' ἐπιφωνήματα παθολογικοῦ θανασμοῦ. Ὡς, ὁ Ἰψεν!... Ὡς, ὁ Μπγιέρσον!... Ὡς, ὁ Χάουπμαν!...

Εὐτυχῶς, ἡ ἀσθένεια αὕτη δὲν κατέλαβεν ἀκόμη τοὺς ἰδικούς μας λογίους, οὔτε πολὺ ὀλιγώτερον τὸ ἰδικόν μας κοινόν. Δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι, μετριοπαθεῖς καὶ εὐσυνείδητοι, καταγινόμενοι με ἀγάπην εἰς τὰς βορείους φιλολογίας καὶ ἐξ αὐτῶν ἀρνούμενοι τὰς ἐμπνεύσεις των καὶ τὸν μεταφραστικὸν τῶν ζήλον, δὲν ἀποτελοῦν βέβαια σύμπτωμα ἀνησυχαστικόν. Ὡς, ὁ Χάουπμαν!... Ὡς, ὁ Μπγιέρσον!... Ὡς, ὁ Χάουπμαν!...

λευταίως δὲ καὶ ἐν τοῦ Μπγιέρσον, ἡ Λεονάρδα, εἰς τὸ θέατρον Τσόχα, ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς κυρίας Βερώνη.

Ὅλοι γνωρίζουν, ὅτι ὁ Μπγιέρσον εἶνε μέγας συγγραφεὺς, καὶ ὅτι ἡ «Λεονάρδα» εἶνε ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐπιτυχόντα εἰς τὸ θέατρον ἔργα του. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁμοῦς ἀπέτυχε. Καὶ τοῦτο, μετ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦς ὁποίους κατέβαλον πρὸς ζωηρὰν καὶ οὐτωσείπῃν μεσημβρινὴν διερμηνεύσιν τῶν χαρακτήρων ὁ κ. Γεννάδης (Χάμπαρτ) ἡ κυρία Βερώνη (Λεονάρδα) καὶ ὁ κ. Πετρίδης (Ἐπίσκοπος). Τί φυσικώτερον τούτου; Ἡ ὑπόθεσις τῆς Λεονάρδας, — ὁ μῦθος δηλαδή, — εἶνε πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ συγκινητικὰ. Ἀλλ' ὁ τρόπος μετὸν ὁποῖον ἐξεκρίσεται καὶ παρουσιάζεται, ὁ ὁλωςθιόλου νορβηγικός, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκινήσῃ ἀκροατήριον μεσημβρινόν. Διότι, ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν, αἱ ὕψεις ἐκείναι τὰς ὁποίας συγγραφεὺς ἰδικὸς μας, εἴτε νεολατίνος εἴτε νεοέλληνας, θὰ ἐξέλεγε διὰ νὰ τὰς τονίσῃ περισσώτερον, μένουν εἰς τὴν σκιά, ἀπεναντίας δὲ ἔρχονται εἰς τὸ φῶς ὑπὸ τοῦ Νορβηγικοῦ συγγραφέως, αἱ ὕψεις τὰς ὁποίας ἡμεῖς θὰ ἠθέλαμεν εἰς τὴν σκιά. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖται ὅτι ἔργον ὡραῖον, ἀνθρώπινον, ζωντανόν, πνευματικόν, ὑψηλόν, ἀφῆκε ψυχροὺς τοὺς ἀθηναίους θεατὰς, ἐπροξένησε δὲ ἀνίαν καὶ δυσφορίαν, ὁποῖαν σπανίως εἶδομεν εἰς ἀθηναϊκὸν θέατρον.

Ὁ κ. Χρηστομάνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει κατὰ βάθος τὰς βορείους φιλολογίας, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἐπίσης καὶ τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα, καὶ εἶνε λογικός, καὶ δέχεται τὰ πράγματα ὅπως ἔρχονται, δὲν παρέστησεν ἕως τότε παρὰ μόνον ἐν δράμα τοῦ Ἰψεν, — καὶ αὐτὸ τὸν χειμῶνα, — καὶ ἂν θὰ ρυθικινδυνεύσῃ νὰ παραστήσῃ ἐν δράμα τοῦ Χέιμπεργ, τὸ κάμνει διὰ νὰ μὴ δυσχεραίσῃ τὸν φίλον του μεταφραστήν. Ἀντί τῆς «Πριγκίπισσας Μαλαίν» τοῦ Μαίτερλικ, τῆς πολὺ βορεινῆς, θὰ δώσῃ τὴν «Μόνναν Βάνναν» τὴν μεσημβρινωτάτην. Καὶ ὅλη σχεδὸν ἡ θερινὴ περίοδος τῆς «Νέας Σκηνῆς» παρήλθε μετὰ ἔργα γαλλικά καὶ ἰταλικά, τὸσφ σύμφωνα μετὸν χαρακτήρα μας, μετὰ τὰς τάσεις μας, μετὰ τὰς ὁρέξεις μας καὶ σχεδὸν μετὰ τὴν ἡθὴν μας, ὥστε ἂν ἦσαν χειρότερα γραμμένα ἢ καλλίτερα μεταφρασμένα μερικά, ἢμποροῦσαν καὶ νὰ περάσουν ὡς πρωτότυπα.

Ἡ «Δορίνα» τοῦ Ἰερωνύμου Ροβέτα, εἶνε ἡ ἱστορία μιᾶς κόρης, πτωχῆς πρώτον καὶ ἐγκαταλειμμένης, ἐνδόξου ἔπειτα καὶ λατρευτῆς,

ἡ ὁποία ἐκδικεῖται θανμασίως τὸν ἄπιστον ἔραστήν της. Φαίνεται, ὅτι ἐγγράφη ἐπίτηδες διὰ νὰ ἀδειξῇ μίαν νέαν καὶ ὡραίαν πρωταγωνίστριαν. Καὶ ἡ Δεσποινὶς Εἰμαρμένη Ξανθάκη ὀφείλει εἰς τὸν Ροβέτα τὴν μεγαλητέραν τῆς ἕως τότε ἐπιτυχίαν. Ἐπαιξε τόσον καλά, ὥστε τὴν πρώτην βραδίαν ἐφυγα ἀπὸ τὸ θέατρον μετὰ τὴν ἀόριστον ἐντύπωσιν, ὅτι παρενρῆθη εἰς κάτι τι ἀληθινὸν καὶ πραγματικόν. Καὶ ἡ Δεσποινὶς Κυβέλη Ἀδριανοῦ, ὅταν, ἔνεκα ἀσθενείας τῆς Δος Ξανθάκης, ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ εἰς τὸν ἴδιον ρόλον, δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ποιεῖ τὸν ἴδιον τὸν πρῶτον κινήματα καὶ ὅλους τοὺς τόνους τῆς πρώτης ἐρμηνευτικῆς.

Ὁ Κος Μπρινιὸλ καὶ ἡ Κόρη του, τὸ ἐξυπνότερον, τὸ ζωηρότερον καὶ τὸ ἀληθινώτερον ἔργον αὐτῆς τῆς περιόδου, εἶνε κωμωδία τοῦ Ἀλφρέδου Καπύς, ἡ μᾶλλον χαρακτήρ εἰς πρᾶξις καὶ εἰς ἡμᾶς. Ὁ Κος Λεπενιώτης, ὁ δὲ ξυμπότος τὸν ὀπιδύθη, ἔκαμε πραγματικῶς θαύματα, ἂν καὶ δὲν τὸν ἀντελήφθη τελείως μέχρι τέλους, διότι δὲν ἀφῆκε νὰ φανῇ ἐπαρκῶς ἡ καλωσύνη καὶ ἡ κάποια χρησιμότης, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει εἰς τὸ βάθος τοῦ διασκεδαστικοῦ αὐτοῦ λωποδύτου. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἤρρεσεν ἰδιαίτερως ὁ κ. Λέων, ὡς ταγματάρχης Μπρυνέ.

Ἐπλάσεν ἕνα τύπον, ὁ ὁποῖος, μαζί μετὸν ἀμίμητον ἐκείνον «ὑποδιευθυντὴν τοῦ Πρωτοκόλλου» τῆς Νύφης μου, θάπομειν ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀναμνήσεων τῆς περιόδου. Ὅσον διὰ τὴν «Ἀπιστον» τοῦ Μπράκκο, τὸ λεπτότατον αὐτό, τὸ δαντελλοειδὲς καὶ χαριτωμένον δραματάκι, τὸ ὁποῖον εἶνε ψεύτικον ἀπ' ἄρμενον μέχρι τέλους, — μία αἰσθηματικὴ φάρσα καὶ τίποτε περισσώτερον, — ἀλλὰ τόσον καλογραμμένον, τόσον διασκεδαστικόν καὶ μετὰ μίαν λύσιν τόσο ἐπιτυχὴ καὶ ἀπρόοπτον, δὲν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν παρὰ μίαν νέαν ἐμφάνισιν τῆς Δος Κυβέλης Ἀδριανοῦ (Κομήσεως Κλάρας) ἡ ὁποία μᾶς ἐξέπληξεν. Ἡ Κομήσσα Κλάρα λέγει πρὸς τὸν σύζυγόν της: «Ἄν ἦμιον σύζυγος ἄλλον, σὺ θὰ ἦσο ὁ ἔραστής μου... Εἴσαι ὁ μόνος ἄνθρωπος, μετὸν ὁποῖον θὰ ἢμποροῦσα νὰ σε προδώσω.» Αὐτὰ εἰς τὸ δράμα εἶνε θεμελιώδη, καὶ ἀρκούν διὰ νὰ λάβετε κάποιαν ἰδέαν περὶ τῆς παραδόξου

τητος καὶ τῆς λεπτότητος τοῦ ἔργου. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, πολὺ δύσκολα ἠθοποιὸς ἑλληνὶς θὰ ἦτο ἐκὰν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τοιοῦτους ψυχολογικοὺς λαβυρίνθους. Καὶ ὁμοῦς ἡ Δεσποινὶς Κυβέλη Ἀδριανοῦ ἐπανελάβεν αὐτὰ τὰ πράγματα τόσον ὡραῖα, ὥστε θὰ ὠρκίζετο κανεὶς ὅτι ἔζησε πάντοτε μεταξὺ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται καὶ συνομιλοῦν ὅπως οἱ ἥρωες τοῦ Μπράκκο!

Καὶ σημειώσατε, ὅτι ἡ Ἀπιστος «ἀνεβιβάσθη» ἐντὸς τριῶν μόνον ἡμερῶν! Εἶνε καταπληκτικὴ ἡ ταχύτης, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐτοιμάζει τὰ ἔργα της ἡ «Νέα Σκηνή». Καὶ αὐτὸς εἶνε ἴσως ὁ μόνος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον οἱ μύσται τῆς ὥσεπιτοπλεῖστον δὲν χωνεύουν καλά τοὺς χαρακτήρας καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν παρουσιάζονται ὅχι μόνον ἀμελέτητοι (αὐτὸ μ' ἕνα καλὸν ὑποβόλεα διορθόνοται) ἀλλὰ καὶ ἀμεταμόρφωτοι. Βεβαίως θὰ ἦσθε πολὺ ἀπαιτητικοί, ἂν ἠθέλατε ἡ Καικιλία Μπρινιὸλ νὰ μεταμορφωθῇ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς Κομήσσαν Κλάραν! Εὐρωπαϊκὸν συνάδελφος τῆς Δος Ἀδριανοῦ θὰ ἠθέλε τοῦλάχιστον τρεῖς ἑβδομάδας.

Ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ καὶ ὁ Κος Χρηστομάνος; Τὸ κοινόν μας εἶνε ὀλίγον, καὶ εἶνε ἀφίκορον, καὶ ζητεῖ ὅλο νέον. Ἐπειτα, τὰ ἔργα τοῦ ἐδόθησαν αὐτὸ τὸ καλοκαίρι, ἦσαν εὐμορφα, ἐπέτυχαν, ἀλλὰ κανὲν δὲν ἐπροκάλεσε τὴν γενικὴν ἐκείνην περιέργειαν, τὸ μέγα ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπέτρεπε νὰ παιχθῇ πολλὰς φορὰς κατὰ συνέχειαν, διότι θὰ ἠθέλε νὰ το ἰδῇ ὅλη ἡ Ἀθήνα. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὰ κομψὰ καὶ κάπως ἐλαφρὰ αὐτὰ ἔργα, ἔλειπε ἡ πνοὴ τῆς μεγάλης τέχνης, τῆς μεγάλης ζωῆς. Ὡς ἐλπίζωμεν, ὅτι ἡ «Μόννα Βάννα», ἡ θανμασία Μόννα Βάννα, τὴν ὁποῖαν πρὸ πολλοῦ ἀναγγέλλει εἰς τὰ προγράμματα τοῦ ὁ Κ. Χρηστομάνος, θάναπληρῶσῃ τὴν ἑλλειψιν ταύτην, καὶ διὰ τῆς μεγάλης τῆς ἔξεως, θὰ ἐκκουράσῃ ὀλίγον τοὺς μύστας. Ἀλλ' ἀρὰ γε θὰ παιχθῇ; Ὑπάρχουν μεγάλα ἐμπόδια: τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα θάπαιτῃ ἡ σκηνοθεσία ἐνὸς μεσαιωνικοῦ δράματος... Ἐπειτα ἡ «Νέα Σκηνή» δὲν ἔχει, βλέπετε, καμμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν μεταφραστήν, διὰ νὰ θέλῃ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Μένει ὁμοῦς — καὶ αὐτὸ μᾶς κάμνει νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι θάπολαῦσωμεν εἰς τὸ τέλος καὶ ἐν σοβαρὸν φιλολογικὸν ἔργον, — μένει ἡ μεγάλη ὑποχρέωσις, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΤΟ ΒΑΡΕΛΙ. Μοῦ ἔφραξε τὸν δρόμον ἓνα βαρέλι πελώριον καὶ μοναστηριακόν. Δὲν ἤξεύρω ἀπὸ πότε ἐκνήλσθη ἐκεῖ. Ἀλλὰ ἔχει πολλὴν φασαρίαν. Δύο ἄνθρωποι τὸ καθαρίζουν, σχεδὸν τὸ κατοικοῦν, διότι χωροῦν καὶ οἱ δύο ἐντός. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ γείτονες ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται μίαν μυρωδιὰν ξεπλυμένου κρασιοῦ, μίαν μυρωδιὰν, περισσότερον ἀνησυχητικὴν τῆς ὁποίας δὲν εὗρισκω ἄλλην. Τί σὰς λέγει λοιπὸν αὐτὴ ἡ ξυνή ἀπόπνοια, ἡ ὁποία εἶνε γνώρισμός σας ἀπὸ τὰ παιδικὰ χρόνια, ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ὅταν τὰ σύννεφα ἀρχίζουν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Τὰ βλέπω εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Φαλήρου προτείνοντα τὰς ἀναιδεῖς κοιλίας των πρὸς τὴν θάλασσαν. Εἶνε βαρέλια πολλά, βαρέλια κοιμώμενα εἰς τὴν ἄμμον καὶ βαρέλια ὄρθια ὥς νὰ βλέπουν μακρὰν τὴν Αἴγιναν. Ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν κáινουν νέαν ρυμοτομίαν. Ὑπάρχουν δρόμοι τόσον στενοὶ εἰς τὰς συνοικίας ποῦ φράσσονται μὲ ἓνα βαρέλι. Καὶ ὁ ὄγκος ὁ φαιδρὸς τὴν ἡμέραν, ὁ αὐθάδης τὴν νύκτα εἰς τὸ σκότος, σὰς κόπτει τὸ βῆμα, ἐπιμένει νὰ τὸν παρατηρήσετε καὶ νὰ ἐννοήσετε τί ζητεῖ μέσα εἰς τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων. Μία βοῦρτα ξύνει διαρκῶς μέσα εἰς τὸ βάθος, μία σφύρα κτυπᾷ. Ἐν τῷ μεταξὺ κάποιος ξυπόλυτος μικρὸς περιμένει ἐκεῖ μὲ τὸ δάκτυλον εἰς τὸ στόμα, ὥς ποῦ νὰ ἀρπάξῃ τὸ παλαιὸν στεφάνι καὶ νὰ τὸ κυλίσῃ εἰς τοὺς μεγάλους δρόμους. Ὁ νεοφερμένος ἐπαρχιώτης ποῦ περνᾷ μὲ τὰ φρουστωμένα του μάγουλα καὶ μὲ τὴν κοιλίαν του τὴν εὐτυχίῃ, δὲν ὑποπτεύεται ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὸ βαρέλι. Ἐν τούτοις ἐμφανίζεται καὶ ἐκεῖνος καὶ αὐτὸ μαζύ, τὴν στιγμὴν ποῦ ψυχραίνει ὁ ἀνεμος καὶ περνοῦν τὰ βαμβάκινα σύννεφα ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὡ! ὁ τόπος, ὁ τόπος τῆς ζωῆς! Τὸν δίδουν ὅλα τὰ Σεπτεμβριανὰ εἶδη, τὰ φρέσια τῶν ἐπαρχιωτῶν, τὰ βαρέλια, τὰ φοιτητικὰ μπαστούνια μὲ τοὺς ρόζους, τὰ μάτια τὰ διαφόρου ἀνοιγματος καὶ διαφόρου

τάσεως μάτια τῶν μαθηταρίων ποῦ φέρουν ἀπὸ μακρὰν τὸ φῶς ὅλων τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν. Καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ περάσουν ἔμπρὸς σου ἂν σταθῇς μίαν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον, τὸν βοῶντα ἀπὸ τὴν θαλασσοταραχὴν τῶν πρώτων φροντίδων τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἀκουσες πιάνο εἰς τὸν δρόμον ποῦ κατοικεῖς; Μὴ παραπονήσῃς. Τὸ μουσικὸν κιβώτιον τῆς γειτόνισσας ἤμπορεῖ νὰ ἦνε ἀνυπόφορον, ἀλλὰ οἱ ἦχοι του εἰς τὸ γενικὸν ξύπνημα τῆς ζωῆς δὲν ἀποτελοῦν καμμίαν παραφωνίαν, εἶνε συμφωνότατοι μὲ τὸ σύνολον, εἶνε μαγευτικοί, ἀπλῶς διότι κáνουν κρότον. Μουσικὸν κομμάτι εἶνε καὶ αἱ πρώται ἀγριοφωναὶ τῶν μικρῶν λαρύγγων ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν σχολείων. Σονάτα τῆς ζωῆς εἶνε καὶ ὁ κρότος τοῦ σφυριοῦ εἰς τὸ βαρέλι. Ἀλλὰ τί εἶνε τὸ μυστικὸν ἐκεῖνο κελάρυσμα, τὸ νυκτερινόν; Φεγγάρι. Ἐπάνω εἰς τὸ κάτασπρον πεζοδρόμιον, μία μαύρη κηλὶς, ἡ σκία τοῦ κάρρου. Παρέκει τὸ κουρασμένον κτῆνος τῶν μεσογείων τῆς Ἀττικῆς ροκανίζον τὴν τροφὴν μὲ τὴν μούρην βυθισμένην εἰς τὴν σακκούλαν, ἡ ὁποία κρέμαται ὥς μακρὰ γενειάς. Τὰ ἄσκια τοῦ μούστου φαίνονται πῶς κοιμῶνται ἐπάνω εἰς τὸ κάρρον βαρὺν ὕπνον, κλίνοντα μὲ ὑπνηλίαν μέθην, χοντρά ὥς κρασοπατέρες. Ἐνας σωλὴν χονδρὸς, τεράστιος βῶας, προβάλλει ἀπὸ ὑπόγειον, ἀνεβαίνει τὴν σκάλαν, βγαίνει στὸν δρόμον, ἀναοριχᾷται εἰς τὸ κάρρον, πίνει, πίνει, ἀπὸ τὴν γλύκαν τῶν ἄσκων. Καὶ εἰς τὴν σιωπὴν τοῦ φεγγαριοῦ, ὁ μούστος τρέχει μὲ τοὺς μυστικούς του κελάρυσμους κάτω εἰς τὸ ὑπόγειον, χάνεται εἰς τὸ βάθος.

Γιὰ ὅλην αὐτὴν τὴν ζωὴν ποῦ ξυπνᾷ, ποῦ ετοιμάζεται διὰ τὸ αὐριον, ποῦ ὁρμᾷ, ὑπάρχει ἓνα σύμβολον, ὑπάρχει τὸ μακάριον προκοιλίων βαρέλι, ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἔφραξε χθὲς τὸν δρόμον, ἐκεῖνο ποῦ μοῦ χαρίζει τὴν ξυνήν του του μυρωδιὰν ὥς ἐγεγνήριον καὶ ὥς ράπισμα εἰς τὰ νεῦρα.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἡ Νέα Βρετανικὴ Ἀκαδημία.

Πολὺς λόγος ἐγένετο καὶ οὐκ ὀλίγα ἀνακρίβειαι ἐλέγχθησαν περὶ τῆς νεοστὶ συσταθείσης Ἀγγλικῆς Ἀκαδημίας. Πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι πρόκειται περὶ ἰδρύματος παρεμφεροῦς πρὸς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, διεδόθη δὲ ὅτι ὁ Βασιλεὺς εἶχεν ὀνομάσῃ τοὺς πρώτους Ἀκαδημαϊκοὺς. Ἰδοὺ πραγματὶ τί συνέβη.

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον ὑπεβλήθη αἰτήσις εἰς τὸν Βασιλέα, ὅπως οὗτος δώσῃ τὴν ἀδειαν νὰ συστήθῃ ἡ Βρετανικὴ Ἀκαδημία πρὸς διάδοσιν τῶν ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν σπουδῶν. Ἡ νέα Ἀκαδημία ἐπρόκειτο νὰ συστήθῃ ἐκ τῶν 51 διακεκριμένων ἀνδρῶν οἵτινες ὑπέγραψαν τὴν αἴτησιν. Ἡ αἴτησις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην τῆς στέψεως ἐξεδόθη Royal Charter ἰδρύουσα τὴν νέαν Βρετανικὴν Ἀκαδημίαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως καθ' ἣν ὑπεβλήθη ἡ αἴτησις, τρεῖς τῶν μελλόντων ἀκαδημαϊκῶν, ὁ λόρδος Acton, ὁ Αἰδ. A. Davidson, καὶ ὁ περιφημὸς ἱστορικὸς Gardiner ἀπεβίωσαν, ἀφ' ὧν ἐξελέγη καὶ νέος Ἀκαδημαϊκὸς ὁ λόρδος Rosebery, ὥστε τὴν σήμερον ἡ νέα Ἀκαδημία περιλαμβάνει μόνον 49 μέλη, ἤτοι 9 πλείονα τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Εἶναι περιττὸν νὰ δοθῇ ὁ κατάλογος τῶν 49 ἐκείνων ὀνομάτων ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ κυριώτερα καὶ εἰς ἐκείνα τῶν ἑλληνιστῶν οἵτινες πραγματικῶς ἐν τῇ νέᾳ Ἀκαδημίᾳ ἔχουσι τὴν μερίδα τοῦ λέοντος.

Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται τὰ ὀνόματα τοῦ γνωστοῦ βυζαντινολόγου J. B. Bury καθηγητοῦ ἐν Δουβλίῳ τῆς Ἰρλανδίας, ὅστις ἐκτός διαφόρων ἔργων περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Μακεδονικῆς ἐκδίδει μὲ πολυτιμωτάτας σημειώσεις τὴν ἱστορίαν τῆς Παρακμῆς καὶ Καταπτώσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας τοῦ Gibbon, ἔργον ὅπερ ὑπὸ πολλὰς ἐπόμεναις εἶναι ἀριστοτέλεσμα ἄλλ' ὅπερ γραφὲν κατὰ τὸν 18 αἰῶνα ὑπὸ φανατικοῦ καθολικοῦ, δὲν ἐμπνέεται οὔτε ὑπὸ πνεύματος φιλελληνισμοῦ οὔτε τουλάχιστον ὑπὸ πνεύματος φιλαληθείας· ὁ Dr. Pelham καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν Οξφόρδῃ, ὁ κ. Butcher καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ, ὁ κ. Yervinton καθηγητὴς ἐν Δουβλίῳ, ὁ Αἰδ. H. F. Tozer ὁ γράφων περὶ τῆς ἡμετέρας Ἑκκλησίας καὶ ὁ ἐκδότης τῆς πλήρους πατρῶν ἀληθειῶν History of Greece τοῦ Finley, ὁ κ. Thompson ἐφορὸς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἐν τῇ Βρετανικῇ Μουσείῳ, τέλος ὁ κ. Loth. Evans οὗτινος ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα καὶ ἄλλοι τινὲς ὥς πρὸ πάντων ὁ Sir Richard Jebb ἀντιπροσπεύουσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν τῇ καθήκοντι χώρας ὅπου ἡ σπουδὴ τῆς ἑλληνικῆς προετιμήθη ἀνέκαθεν πάσης ἄλλης.

Αἱ θεολογικαὶ σπουδαί, ἡ λατινικὴ, αἱ ἀνατολικαὶ φιλολογίαι καὶ ἡ φιλοσοφία ἀντιπροσπεύονται καταλλήλως ὑφ' ὧν ἔδει. Ἐπίσης δὲ καὶ αἱ νομικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ μελέται δὲν παρημελήθησαν, ἀρκεῖ δὲ ν' ἀναγραφῶν τὰ ὀνόματα τῶν καθηγητῶν καὶ νέων ἀκαδημαϊκῶν Holland, Marshall, Dicey καὶ ἐκείνου τοῦ Sir Frederick Pollock οὗτινος ἄλλως τε τὸ ἔργον περὶ Σπινόζα θὰ ἤρκει ὅπως ἐκλεγῇ ὥς ἀντιπρόσωπος καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Τέλος τινὲς τῶν ἐξεχόντων Ἀγγλῶν πολιτευτῶν εἶναι μέλη τοῦ νέου ἰδρύματος. Τοιοῦτοι ὁ πρωθυπουργὸς A. Balfour, ὁ πρῶτος τοιοῦτος λόρδος Rosebery, οἱ κ. κ. Morley καὶ Bryce ἀμφοτέρωι βουλευταὶ καὶ ἄλλοτε ὑπουργοὶ ἐπὶ Γλάδστον, ὁ Sir William Anson ὑφυπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως, καὶ ὁ κ. Lecky ἀντιπρόσωπος ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου.

Ἡ ἀπλὴ αὕτη ἀπαρίθμησις δεικνύει πόσον καλῶς ἀνταποκρίνεται ἡ νέα Ἀκαδημία πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὁσὶς κατὰ τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα εἶναι «Ἡ διάδοσις τῶν σπουδῶν τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, συμπεριλαμβανομένων τῆς ἱστορίας, φιλοσοφίας, νομικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς, ἀρχαιολογίας καὶ φιλολογίας». Ἀποκλείονται ἡ ποίησις, τὸ μυθιστόρημα καὶ δράμα, καὶ ἡ νέα Ἀκαδημία, ἐάν εἶναι ἀνάγκη παραβολῆς, μᾶλλον πρὸς ἓν κρῆμα δύο κλάδων τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου δηλονότι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἑπιστημῶν παρὰ πρὸς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν δύναται νὰ παραβληθῇ.

Δύναται τώρα νὰ ἐρωτηθῇ διατί ἄρα γε προκειμένου νὰ συστήθῃ Ἀκαδημία ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν συνεστήθῃ ἰδρυμα ἀνάλογον πρὸς τὴν Γαλλικὴν ἐκείνην Ἀκαδημίαν ἥτις ἀπὸ τριῶν περιττῶν αἰώνων ἐπισύρει τὴν προσοχὴν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου;

Τὸ λεχθὲν ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἔχει τὴν σημερινὴν στοιχεῖα ὅπως συστήσῃ τοιοῦτον ἰδρυμα, εἶναι αὐτόχρημα γελοῖον. Ἴσως ἡ Ἀγγλία δὲν ἔχει πλέον ἓνα Dickens, ἢ ἓνα Thackeray, ἓνα Byron ἢ ἓνα Shelley· εἶναι ἀκριβὲς ἀλλ' ἀνεπαρκὲς διότι οὔτε ἡ Γαλλία ἔχει πλέον ἓνα Hugo ἢ ἓνα Lamartine, ἓνα Balzac ἢ ἓνα Masset, ἓνα Renan ἢ ἓνα Taine. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Ἀγγλία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁρατὴ μνηστοριογράφος ὅταν ἔχῃ τὸν Meredith, τὸν Kipling, τὸν George Gessing, τὸν Ant. Hope, ἢ ἑστειρημένη ποιητῶν μὲ τὸν Swinburne καὶ τὸν Phillips.

Ἄλλοῦ πρὸς νὰ ζητηθῇ ὁ λόγος καὶ θὰ εὐρεθῇ νομίζω ἐν τῇ πραγματικῇ πνεύματι τῶν Ἀγγλῶν καὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ ἐδωκεν ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία.

Τὸ Ἀγγλικὸν φιλολογικὸν κοινὸν δὲν ἔχει τὴν ἀπλοότητα νὰ νομίσουν ὅτι μία Ἀκαδημία, ὅσον πολυτελὲς καὶ ἂν εἶναι τὸ κτίριον ἐν ᾧ ἐδρεύει, δύναται νὰ τοῦς κάμῃ ἢ νὰ τοῦς διορθώσῃ τὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν ἐκφραστικὴν φύσιν συμπατριωτῶν· γνωρίζει δὲ καλῶς ὅτι μέγας συγγραφεὺς εἰς ὀλίγα ἔτη δύναται νὰ κάμῃ ὅτι δὲν θὰ κατώρθωνεν Ἀκαδημία εἰς τρεῖς αἰῶνας. Εἶδε τὴν ματαιότητα τῶν προσπαθειῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ὅπως ἐπιτύχῃ τέλειον λεξικόν, καὶ δὲν ἐξήλευσε φήμην βασισμένην ἰδίως ἐπὶ εὐφυῶν ἀνεκδότων καὶ ἀδίκων ἀποκλειστικῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπῆρχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ Β' ἡ Royal Society, εταίρεία ἀνάλογος πρὸς τὴν Γαλλικὴν Academie des Sciences, παρασχούσα καὶ παρῆ-

Παρατηρήσειν ὅτι ὅλοι οἱ πολιτευταὶ οὗτοι εἶναι συγγραφεῖς μεγάλης ἀξίας. Τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν οἱ κ. Bryce καὶ ὁ Lecky ἴσως δὲ καὶ ὁ Morley διεκρίθησαν πολὺ πλέον ὥς ἱστορικοὶ καὶ φιλόσοφοι παρὰ ὥς πολιτικοὶ ἄνδρες.

χουσα εις τας Μαθηματικας και Φυσικας 'Επιστημιας πλειστα υπηρεσας. 'Απο της συστάσεως της ητοι από 240 ετών η Royal Society εκαιμεν ολίγον κρότον και πολλήν εργασίαν. Η British Academy ως μόνην φιλοδοξίαν έχει τὸ νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα της πρεσβυτέρας της ἀδελφῆς.

ANAP. MIX. ANAPEΛΔΗΣ

22 Αὐγούστου 1902.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΕΘΑΝΕΝ αἰφνιδίως ἐν Σύρῳ ὁ πασίγνωστος εἰς τὸν κόσμον τῶν μεσαιωνιστῶν καὶ τῶν βυζαντινολόγων *Δημήτριος Ροδοκανάκης*, μία φυσιογνωμία ἐξαιρετική, τόσον παράδοξος ὅσον καὶ ἐπιβάλλουσα, μία ἰδιοφυΐα περιεργος, ἐξερευνητρία τῶν χρόνων ἐκείνων τῶν συγκεχυμένων ἀκόμη καὶ τῶν μόλις πρὸ ολίγου μελετωμένων μετ' ἐπιστάσις καὶ προσοχῆς.

Τὰ βιβλία του, ὀλίγα ἀλλὰ περισπούδαστα, εἶναι αἱ σοφώτεραι καὶ αἱ μάλλον θετικαὶ συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου, ἡ δὲ περὶ *Λέοντος Ἀλατίου* συγγραφή του καὶ τὸ τελευταῖον του ἔργον περὶ τῶν *Ιουστινιανῶν τῆς Χίου* ἐκρίθησαν παρὰ τῶν ἐιδυκῶν ὡς κλασικὰ συγγράμματα.

Εἰς τὸ ἡμερολόγιον τῆς Γόθας φέρεται ὡς πρίγκιψ, τὸν τίτλον δὲ αὐτὸν τοῦ ἀνεγνώρισεν ἡ ἀγγλικὴ κυβερνήσις κατόπιν τῆς περὶ τῶν Παλαιολόγων ἐκτενοῦς καὶ λεπτομερεστάτης μελέτης του, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδεικνύει τὸ οἰκογενειακὸν του δένδρον θαλερὸν, μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐκείνων Ἑλλήνων αυτοκρατόρων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γαλλικὰ περιοδικὰ τὸ ὄνομα του δὲν ἀπαντᾷ σπανίως, πληθὺς δὲ μονογραφῶν καὶ μελετημάτων παρήλασαν ἀπὸ τῶν στηλῶν αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς «*Επιθεωρήσεως τῶν Επιθεωρήσεων*» τῆς ὁποίας ἦτο ἐκ τῶν τακτικωτέρων συνεργατῶν.

Μετὰ τὰς Ἀθήνας μερικώτερον τὸ ὄνομα τοῦ Ροδοκανάκη συνεδέετο ἐπίσης στερεῶς, ἅτε συστήσαντος αὐτοῦ, διὰ πληρεξουσιότητος ἐκ Σκωτίας, τὸ ἐλευθεροτεκτονικὸν τάγμα, τοῦ ὁποίου μέχρι θανάτου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὑπάτος ταξίαρχος τοῦ ὑπάτου συμβουλίου καὶ μέγας διδάσκαλος τῆς Μ. Ἀνατολῆς.

Ὁ Ροδοκανάκης ἀπέθανεν ἐξηκοντούτης μόλις.

Ἵσως τὰ «*Παναθηναία*» ἀργότερα γράψωσιν ἐκτενέστερον περὶ μιᾶς τοιαύτης φυσιογνωμίας, ἥτις ἐξέλιπε πρὸς μεγάλην ζημίαν τῆς μεσαιωνικῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας.

M.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ θὰ δώσῃ κατὰ τὴν μετ' ὀλίγον ἀρχομένην χειμερινὴν περίοδον μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων καὶ πρωτότυπα ἑλληνικὰ τοῦ Βερναρδάκη, Παλαμά, Προβελεγγίου, Λάσκαρη καὶ ἄλλων. Ἐκ τῶν ξένων τοῦ Σαῖξπηρ, Χάουπμαν, Ἴψεν κλπ.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΚΤΑΙΟΥ. Ἡνοίξε κατ' αὐτὰς ἐν τῷ Ἀκταίῳ τοῦ νέου Φαλήρου ἡ 6^η καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσίς τῶν Φιλοτέχνων. Ἡ ἑταιρεία ἀκολουθοῦσα τὸν ἥσυχον δρόμον τῆς κανονικῆς ἐξελέξεως προσεκάλεσε πάντας τοὺς καλλιτέχνας ὑπὸ τὴν φιλό-

ξενον στέγην τῆς. Τινὲς ἀπέσχον ἀντιφρονούντες ὡς πρὸς τὰ μέσα, ἄλλοι προσήλθον καὶ ἐνταυτῷ εὖρον ἄσυχον ποικίλοι νεοσσοὶ τῆς τέχνης καὶ τινες ἐρασιτέχναι μάλλον θόρυβον προξενούντες.

Βεβαίως δὲν δύναται ἡ ἐργασία τὴν ὁποίαν παρουσιάζει εἰς τὸ Ἀκταίον ἡ Φιλοτέχνης ἑταιρεία νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καλλιτεχνικὴ· ὀλίγιστα προσπάθειαι μερικῶν πρωτοπείρων ζωγράφων καὶ ἡ σπουδὴ πρὸς ἐκδοὺς ἔργων ἀφ' ὧν ἐρασιτεχνῶν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἔχουν σχέσιν τινὰ μετὰ τῆς τέχνης ἐκείνης ποῦ ζητεῖ καὶ αὐτὴ ἡ στοιχειώδης ἀνάγκη ἐνὸς τόπου αἰσθανομένου ἰδίαν ζωὴν.

Εἰς τὴν κεντρικὴν ἐν τούτοις αἰθούσαν τὴν καταναζομένην ἀνωθεν μετὰ φῶς χιλιῶν ἡλίων λάμπουν ὡς μαργαρίται τὰ Λουλούδια τοῦ ξένου ζωγράφου Cesborn· εἶναι μετὰ τὴν ἀλήθειαν ζωγραφισμένα ποῦ μόνον μιὰ δυνατὴ ψυχὴ καλλιτέχνη δύναται νὰ ἐννοήσῃ. Τὰ ἔργα τοῦ Παρθένου ἀναμφιβόλως μαρτυροῦν μύστην ὁ ὁποῖος μίαν ἡμέραν θὰ μᾶς χαρίσῃ ἔργα ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν τέλει· καὶ ἡ Φλωρὰ ἡ συμπαθὴς νοσταλγὸς τῶν σβεννυμένων ἀποχρώσεων κλείει ἐκεῖ εἰς τὰ ῥόδα τῆς, μίαν ψυχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ εὐκρίνεια καὶ ἡ ἀγάπη ἐστάλαξαν τοὺς χυμούς των. Τοῦ μακαρίτου Βόκου τὰ ψάδια ποῦ ἄλλοτε εἶχαν παρατεταχθεὶ ἐκεῖ σὲ μιὰ γωνίᾳ κάποιας ἐκθέσεως, τώρα ξαναζοῦν διὰ νὰ ἐνθυμίσουν τὸν λησμονημένον τεχνίτην. Τοῦ Γάλλου Ραϊμόνδ αἱ ὕδατογραφαί εἶναι ἔργα τεχνικῆς ἱκανότητος. Ὁ ἐκ Πατρῶν Εὐ. Θωμόπουλος ἐκ τῶν νέων ζωγράφων ἐκθέτει ὁλόκληρον σειρὰν ἔργων τοῦ μετὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ σχεδὸν μετὰ ὁριμότητα σκέψεως, ἀλλὰ σπεύδει πολὺ, φιλοσοφεῖ καὶ ἐπιτηδεύεται τὴν τέχνην προτοῦ γίνῃ τεχνίτης.

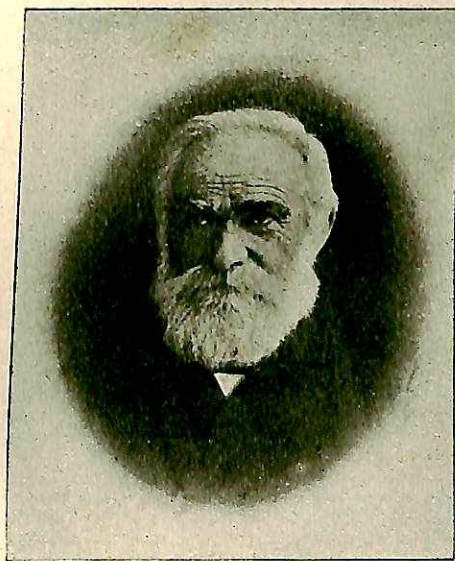
Ἡ Γλυπτικὴ πενιχρῶς ἀντιπροσωπεύεται. Τὰ ἀγάλματα τοῦ Παπαγιάννη καὶ τῆς Δοσ. Στεφάνου ἡ προτομὴ εἶνε τὰ μόνον ἔργα τῆς Ἐκθέσεως. Ἡ Δοσ. Στεφάνου δεικνύει μεγάλην ἐπίδοσιν καὶ εἶναι ἀξία ἐνθαρρύνσεως. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ διατίθῃ αὐτὴ ἡ βία εἰς τὸ νὰ ἐκθέσῃ ἔργα κακότεχνα ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν ἐνὸς ἡδυνάτο δι' ἐνδελεχοῦς μελέτης νὰ γίνων ἀξιοὶ τῆς δάφνης ἡ ὁποία τώρα μαραινέται ἄγνοος στὴν ψεύτικη χαρὰ των;

Θ.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΦΟΝ ΧΕΛΔΡΑΙΧ. Ὁ ἐν Ἀθήναις ἀποβιώσας τὴν 25^{ην} Αὐγούστου ἐπιφανὲς βοτανικὸς ἐγεννήθη ἐν Δρέσδῃ τῆς Σαξωνίας τὴν 3^{ην} Μαρτίου 1822. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Heinrich von Heldreich σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν οἰκογένειαν τῶν von Heldreich, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος γνωστὸς γενάρχης Ὁδων ἀνάγεται κατὰ τὰ ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Σαξωνίας ἀσφαλῆ μαρτύρια εἰς τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ δὲ Matthias von Heldreich ἀναφέρεται ὡς σώσας ἐν τιμῇ μάχῃ τῷ 1124 τὴν ζωὴν τοῦ αυτοκράτορος Ιωάννου II, ὁ ὁποῖος διὰ πολλῶν τιμῶν περιέβαλεν αὐτὸν καὶ τὸ οἰκογενειακὸν οἰκόσημον ἴδρυσεν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γράμμασι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰρήνης δὲν ὑστέρησαν οἱ Χελδράιχ, εἰ δὲ σφάζεται ἐν τῷ μητροφύῳ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Altdorf ἡ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ αὐτοῦ Joh. von Heldreich γενομένη τῷ 1599 ἐγγραφὴ τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου τοῦ Waldstein. Ὁ Θεόδωρος φόν Χελδράιχ διήνυσεν τὰς φιλοσοφικὰς του σπουδὰς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φραϊβούργης, μετ' ὃ ἰδιαίτερος ἀπερρώθη εἰς τὴν βοτανικὴν, ὑπὲρ ἧς ἐν ἀρχῇ εἰργάσθη μετὰ τῶν μεγάλων βοτανικῶν de Candolle καὶ Ardien de Jussieu. Ὡθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ φιλελληνισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατήλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1843 καὶ κατήρξατο τῆς μελέτης τῆς ἑλληνι-

κῆς χλωρίδος, ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενος μετέβη καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Τὸ 1849 διορίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ βοτανικοῦ κήπου, ἀνέλαβεν ὁμῶς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην μόνον τὸ 1851 καὶ διετέλεσεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του, παράδειγμα φιλοπονίας καὶ ἐνεργητικότητος ὑπαλλήλου. Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπης του καὶ τῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀφοσίωσός του εἶναι, ὅτι ἐπὶ 52 σχεδὸν ἔτη παρέμεινεν ἐν τῇ αὐτῇ δημοσίᾳ θέσει μετὰ τὸν ἀρχικὸν γλίσχρον μισθόν, χωρὶς ποτε νὰ ζητήσῃ οὔτε προβιβασμούς, οὔτε τιμὰς

ἢ ἄλλας ἀμοιβάς, αὐτὸς ὁ μεταξὺ τῶν σοφῶν ἐπιστημόνων ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καταγεγόμενος· καίτοι δὲ πολλάκις προσεκληθὴν ὑπὸ ξένων πανεπιστημίων νὰ καθέξῃ ὑψηλὰς ἐν τῇ Δύσει θέσεις, οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, μετ' ἧς τοσοῦτον εἶχε συνδεθῇ καὶ τὴν ὁποίαν κατὰ σπιθαμὴν ἀπὸ ἀκροῦ εἰς ἀκρον ἐγγνώριζε.

Κατὰ τὰς διαφόρους καὶ πολλὰς ἐκδρομὰς αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἀνεκάλυψεν ὑπὲρ τὰ 700 νέα εἶδη φυτῶν καὶ ἑπτὰ νέα γένη, πρὸς τὰ μὴν δὲ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπερρώθησαν ὑπὸ τῶν βοτανικῶν εἰς νέα εἶδη φυτῶν ἀπερρώθησαν ὑπὸ τῶν βοτανικῶν εἰς τὸν Χελδράιχ καὶ φέρουσι τὸ ὄνομα του.

Ἀπὸ τοῦ 1858-1883 διετέλεσε καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ Φυσιογραφικοῦ Μουσείου, συνετέλεσε δὲ πολὺ εἰς τὴν ἴδρυσιν πληρὴν τοῦ βοτανικοῦ τμήματος αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν τοῦ ζωολογικοῦ καὶ παλαιοντολογικοῦ, καθόσον τὴν τὴν τῆς ζωολογίας, ἰδίως τὴν ἐντομολογίαν, καὶ καὶ εἰς τὴν παλαιοντολογίαν ἡσχολήθη.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Χελδράιχ εἶναι πολυάριθμοι, ἰδιαίτερος δὲ εἰργάσθη εἰς τὴν συστηματικὴν βοτανικὴν, πολλὰς δὲ καὶ σπουδαίας συγγραφὰς τῆς βοτανικῆς, πολλὰς δὲ καὶ ἰδιάζον, ὅτι ἐγράψαν ἐξέδωκεν, αἰτίνας ἔχουσι τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἐγράψαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τέσσαρας γλώσσας, τὴν γερμανικὴν, τὴν λατινικὴν, τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, τὰς οποίας ὡς ἰδίαις αὐτοῦ γλώσσας ἔγραψε καὶ ὁμιλεῖ. Αἱ διαγνώσεις τῶν ἀνατολικῶν φυτῶν καὶ ἡ ἀνατολὴ τοῦ Χελδράιχ. Τὸ 1862 ἐξέδωκε τὰ «*Ἀφελίμα φυτὰ τῆς Ἑλλάδος*», βραδύτερον δὲ «*Σπουδὰς περὶ τῶν τῶν Ἑλλάδος*», βραδύτερον δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὰς κοινὰς ὀνομασίας τῶν φυτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀρχαίας, «*Σπουδὰς περὶ τῶν φυτῶν παρὰ τῷ Ὁ*

μῶρ», «*Τὰ φυτὰ τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου*», περὶ τῆς Χλωρίδος τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Αἰγίνης, τῆς Θήρας, περιγραφὰς φυσικὰς τῆς νήσου Κρήτης καὶ διαφόρους ἄλλας πραγματείας, κατέλιπε δὲ καὶ ἐργασίας ἀνεκδότους.

Μετρίχιος δὲ ὡς ἦτο τοὺς τρόπους καὶ ἀγαθὸς τὴν καρδίαν, προθύμως παρεῖχε τὴν συνδρομὴν τοῦ εἰς πάντας τοὺς ἐπὶ ποικίλων ἐπιστημονικῶν θεμάτων συμβουλευομένους αὐτὸν καὶ μεγάλως ἡγαπάτο καὶ ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν σχετιζομένων αὐτόν, διὸ καὶ βαθὺ ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐν γένει ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν γραμμάτων ἐξεδηλώθη ἐπὶ τῷ θανάτῳ του πένθος.

*

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Εκ προηγουμένων εισφορῶν	Δρ.	409
Ι. Ν. Σβορώνος	»	5
Γεώργιος Πάπ.	»	5
Χρήστος Δαραλέξης	»	10
Εθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος	»	100
Ἐμμ. Λαμπάκης	»	2
Γ. Σ. Φραγκοῦδης	»	1
Ζ. Α. Παπαντωνίου	»	5
Βίκτωρ Δούσμανης	»	10
Μιχαὴλ Στελλάκης	»	5
Δ. Κακλαμάνος	»	10
Δ. Ἀναστασόπουλος ὁ Ἀθηναῖος	»	2
Π. Π.	»	5
Α. Μάτεσις	»	5
Διονύσιος Κουλούμπιαρδος	»	5
Π. Μαθιόπουλος	»	10
Γ. Παπάρογλου	»	10

Δρ. 599

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ «ΑΣΤΥ» τῆς 5 Σεπτεμβρίου δημοσιεύει συνέντευξιν μετὰ τὸν Γάλλον τεχνίτην κ. Ἀνδρέ, ὅστις μετακλήθει ἐκ Παρισιῶν κατ' ἐνέργειαν εἰς τὴν συγκόλλησιν τοῦ χαλκίνου ἀγάλματος τῶν Ἀντικηθῶν. Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Γάλλου τεχνίτου:

«*Πολλοὶ εἰσιν αἱ γνώμαι μετὰ τῶν διαφόρων ἀρχαιολόγων καὶ ἐπιστημόνων τοῦ κόσμου. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀποφανθῇ ὀρισμένως, πρὶν ἢ τὸ ἄγαλμα συμπληρωθῇ κατ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη. Κατ' ἐμὴν προσωπικὴν γνώμην παριστᾷ τὸν Περσέα κρατοῦντα ἐκ τῆς μιᾶς χειρὸς, τῆς ἀριστερᾶς, δομφαίαν καὶ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδοῦσης. Αὕτη εἶνε ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη καὶ ἐν Εὐρώπῃ.*

Πολλοὶ φρονοῦν, ὅτι εἶνε ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἄλλοι ὁ Πάρις ἢ ὁ Περσεύς. Ἄλλ' ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἀγάλματος καὶ τῶν γενομένων δοκιμαστικῶν ἀναπαράστασεων γενικεύεται ἡδὴ ἡ πεποίθησις, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Περσέως.

Τὴν αὐτὴν γνώμην ὅτι τὸ ἄγαλμα παριστᾷ τὸν Περσέα καὶ ὅχι τὸν Ἑρμῆν, πρῶτος εἶχεν ἐκφράσει ξενὸς ἡμέτερος συνεργάτης κ. Ι. Σβορώνος, διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΗ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν δίδομεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, εἶναι ἐκ τῶν βραβευθέντων ἔργων τοῦ φωτογραφικοῦ διαγωνισμοῦ τῶν ὁποίων πρὸ μηνῶν διοργανώσαμεν εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «*Παναθηναίων*». Ἡ φωτογραφία τοῦ κ. Βελουδίου δὲν εἶναι μόνον τελεία ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ἐκ-

τέλεσιν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως ἀληθινὸν καλλιτέχνημα διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος καὶ τὴν ὥραιότατην σύνθεσιν. Εἰς ὅλην τὴν εἰκόνα εἶναι ζυμμένη μουσικὴ ἁρμονία βγαλμένη μετέχνη ἀπὸ τὴν ἡρεμὸν καὶ ἀπαλὴν φύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ τοπίου καὶ τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς.

Ο ΤΥΠΟΣ

ΑΙ «ΜΥΚΗΝΑΙ» τοῦ "Αργου γράφουν: "Υπάρχει φυτόν εὐρισκόμενον καθ' ἅπασαν τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα καθὼς καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μελισσανδροῦ καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἐξῆς ιδιότητα. Ὄποτεν πλησιάζῃ αὐτὸ ἀνὴρ ἢ γυνὴ καὶ ἀπαγγεῖλῃ παρ' αὐτῷ κληθυμῶς στίχους τινάς, τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ πάραυτα μαραίνονται καὶ καταπίπτουσι. Συνήθως αἱ γυναῖκες λέγουσι πρὸς αὐτὸ ἐν εἰδῇ μυρολογίου τὰ ἑξῆς.

Μελισσανδροῦ μετ' ὃν ἀνδρὶ
ποῦ εἶχες τὸν ἀνδρὰ τὸν καλόν.
Ὅπου τὸν ἐσκοτώσανε
τῆς Μπαρμπάριας τὰ μέρη.
Καὶ ἔκρινε δόρυ εἰς τὸ θεόν,
μή κἀνὴς ἄλλο ταῖρι.

"Υπάρχει περὶ τοῦ φυτοῦ τούτου ἡ ἐξῆς παράδοσις. Ὑπῆρξεν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν κόρη Ἑλληνίς Μελισσανδροῦ καλονομένη, ἥτις εἶχεν ὥραιον σῶμα, δὴν συλλαβόντες πειράται εἰς τι ταξιδιὸν του γενόμενον χάριν ἐμπορίας, τὸν ἐφόνευσαν εἰς τὴν Βαρυβαρίαν ἐνθα τὸν μετέφεραν. Ἡ Μελισσανδροῦ μαθούσα τὸν φόνον τοῦ συζύγου τῆς ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης τῆς, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου τῆς ἀνεφύη τὸ φυτόν αὐτὸ, τὸ ὁποῖον συγκινεῖται ὅταν πλησίον του κλαύσῃ τις καὶ εἴπῃ μυρολογίον τι, ὥστε τὰ φύλλα του πάραυτα μαραίνονται καὶ πιπτουν".

ΠΙΝΑΚΙΑΕΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΛΑΜΠΡΟΣ Ἀπέθανεν ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἐπὶ τριακονταετίαν σχεδὸν Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ «Παρνασσού». Ὁ Σύλλογος αὐτὸς ὑπῆρξε ἔργον του, τὸ μόνον του ἔργον. Μία «Καθημερινή» ἐφημερίς, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδρύσῃ, ἔζησε κατὰ περισσότερον ἀπὸ τὰ ῥόδα τὰ θεατρικὰ του ἔργα, καὶ ὡς εἶδος ἀκόμη, ἀπέθανεν πρὸ πολλοῦ ἄλλ' ὁ Παρνασσὸς ζῇ καὶ θὰ ζῇ. Καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἀγαθὴ μνήμη τοῦ Μιχαὴλ Λάμπρου.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ζοηρόν, ἐρυθρόν, ὑπὲρ πάντας τοὺς Λάμπρους ζοηρόν καὶ ἐρυθρόν, εἰς τὸ παλαιὸν κατάστημα τοῦ Συλλόγου, — ἐκεῖ, εἰς τὴν ὁδὸν Νομισματοκοπείου, ἀπέναντι τοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτι-

κῶν. — καὶ μου ἔκρινε πάντοτε τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς στύλου, ἀλλὰ στύλου δωρικοῦ οὐθιμοῦ. εἶνε ἀλήθεια, καὶ παραδόξως ἀεικινήτου... Θὰ ἔλεγα εὐχαρίστως ὅτι ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ Παρνασσού, ἀν δὲν με ἡμποδίζεν ἡ σκέψις, ὅτι ἀποθνήσκοντος τότε τοῦ Μιχαὴλ Λάμπρου, θάπεθνησκε καὶ ὁ Παρνασσός. Καὶ λέγω, ὅτι ἦτο κατὰ περισσότερον.

"Ἦτο τότε ἡ καλὴ ἐποχὴ τοῦ Συλλόγου Παρνασσού, ὅπως λέγομεν συνήθως διὰ κάθε παλαιότερον, ὅλοι ἡμεῖς οἱ μουροῦρηδες... Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ Παρνασσὸς ἦτο τότε φιλολογικώτερος. Διειρήνι τὸν σεμνὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον τοῦ εἶχον δόση ἐξ ἀρχῆς οἱ ἰδρυταὶ του. Δὲν εἶχεν ἀποκτήσῃ ἀκόμη τὸ μεγαλοπρεπὲς κτίριον τῆς ὁδοῦ Ἀγίου Γεωργίου, μετὰ τὴν ἀπεράντων καὶ πλουσίαν αἰθουσαν, τὴν χαρὰν τῶν χορευτῶν καὶ τὴν ἀπελπισίαν τῶν ὁμιλητῶν. Ἡ αἰθουσά του ἦτο πολὺ μικρότερα, σχεδὸν πτωχὴ καὶ στενόχωρος, καὶ ὡς μόνον κόσμημα εἶχε τὰς εἰκόνας — ἀρετὰ ἀτέχνους. — τῶν ἀποθανόντων ἐταίρων. Ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Παπαρηγόπουλος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Ζαλοκώστας... πόσαι λιτρεῖται μορφὰι γύρω-γύρω. Καὶ ἡ αἰθουσα ἐπλημύριζε, κατεκλύετο ἀπὸ κόσμον, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Παράσχος, ὁ Βλάχος, ὁ Βικέλιος, ὁ Σκυλίτης, ὁ Παλαμῆς, ὁ Πολέμης. Τὰ ἐσπερινὰ ἀναγνώσματα τοῦ Παρνασσού ἦσαν ἡ μεγαλητέρα φιλολογικὴ ἔλξις τῆς ἐποχῆς. Ἐκτοτε τὰ πράγματα ἡλλάξαν. Εἰς τὴν νέαν αἰθουσαν, πᾶρα πολὺ mondaine, δὲν ἔχουν σημερον θέσιν οὔτε αἱ εἰκόνας τῶν νεκρῶν ποιητῶν, οὔτε τὰ ποιήματα τῶν ζώντων. Τάναγνώσματα συγχάζονται πολὺ, μόνον ὅταν τὰ συνοδεύουν προβολαὶ φρενιδῶν εἰκόνων, καὶ ἀντὶ τῶν ὥραιων ἐκείνων φιλολογικῶν ἐσπεριδῶν, ἔχομεν τώρα μαθήματα, ἐκθέσεις, συναυλίας καὶ χοροὺς. Ὁ Παρνασσὸς ἔγινε κοινωνικώτερος, ἀριστοκρατικώτερος, φιλανθρωπικώτερος. Μία ἐξέλιξις καὶ αὕτη, ἡ ὁποία ὁμως τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν. Διότι τίποτε «καθαρὸς φιλολογικόν» δὲν εἰμπορεῖ νὰ ζήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μιχαὴλ Λάμπρος τὸ ἐγνώριζεν αὐτὸ καλὰ, καὶ ὅχι μόνον δὲν ἀντεστάθη εἰς τὸ ρεῖμα, ἀλλὰ τὸ ὑπεβόηθη μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις. Ὅπως ἡ παλαιά, καὶ ἡ νέα φάσις τοῦ Παρνασσού εἶνε ἔργον ἰδρυτῶν του. Αὐτὸς παντοῦ, αὐτὸς εἰς ὅλα, ὁ μοχλὸς, ἡ κινητήριος δύναμις, ἡ ἰδέα καὶ ἡ ἐκτέλεσις. Πρὸ τῶν ἐτῶν ἐώρασε τὴν εἰσοπτενταετηρίδα του ὡς Γενικοῦ Γραμματέως. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Σύλλογος τὸν ἀπεθέσσε, — καὶ οὐδέποτε εἶδα δικαιοτέραν ἀποθέσιν.

Ὁ ἀνδρῶπις, ὁ ὁποῖος ἀρρωσώθη ὁλοφύχως εἰς τὸν Παρνασσόν καὶ ἐπετέλεσε τοιοῦτον ἀληθινὸς μέγα ἔργον, καὶ τὸ ἐστήριξε τόσο καλὰ, ὥστε νὰ μὴν ἀλόνητον καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἦτο φυσικὰ προικισμένος μετὰ ὅλην τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν εὐφρίαν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνο ἀπῆται. Εἶχε προλάνθων τὸ ἐξαιρετικὸν χάρισμα νὰ βαδίζῃ σύμφωνα μετὰ τὰς περιστάσεις, νὰ ἐπωφελεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ἐναντιότητος καὶ νὰ συμβιβάζῃ τὰ διεστώτα. Ἀγαθώτατος ἄλλως τε, φαιδρός, διαχυτικός, εὐφυλόλογος, ἦτο εἰς ὅλους ἀγαπητός, καὶ κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ του χαλάσῃ χατήρι. Μόνον τελευταίως, ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπέκτησε μερικὰ φιλολογικὰ μίσση καὶ ἠναγκάσθη νὰ μισῇ καὶ αὐτὸς — φιλολογικῶς πάντοτε, — πρᾶγμα παραδοξότατον διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὴν ἀγαθότητα τοῦ Μικίου.

Ἐπωνομάσθη ὁ «Ἐρυθρὸς Γραμματεὺς». Τὴν ὀνομασίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ὀφείλει εἰς τὸ χρῶμα του, ἔλαβε καθ' ἣν ἐποχὴν εἰς τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων ὁ Βίσμαρκ ἐπωνομάζετο ὁ «σιδηροῦς ἀρχιμαγιστὸς». Ἀλλ' ἡ φιλοπονία του, ἡ δραστηριότης του, καὶ ἡ ἀντοχή του ἦτο τόση, ὥστε μετὰ ὅλον τὸ σέβας πρὸς τὴν ἀναλογίαν, ἡμποροῦσε κάλλιστα νὰ ἐπωνομασθῇ καὶ «σιδηροῦς γραμματεὺς».

Ξ.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Καλλιτεχν. Διακοσμητικὸς Οἰκοδομῶν

Ἀδελφοὶ Ρόδιοι, ὁδὸς Βουλῆς, 8.

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κουμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Ἐδωδιμοπολεῖα

Ι. Κ. Ἀσπιώτης, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, ἐναντὶ Βουλῆς, 3

Ἀποκλειστικὴ ἀποθήκη τῶν φημισμένων ἐγγυρῶν κονσερβῶν: χορταρικά, ὀπώρα, τουρσιά κλπ.

Modes

Maison Desseigné 4, B¹ de l'Université.

Hautes Nouveautés, Modes, Robes.

Ερμεῖον, Γαλλίδες ράπτρια, ράπτρια, τὰ καλ-

λίτερα φορέματα, ὅλοι οἱ νεωτερισμοί.

Καπνοπολεῖα

Γεώργ. Ἀλεξίου, Σταδίου 21 — Ἐρμού 21.

Μαρομαρογλυφεῖα

Ἰωάννης Γ. Χαλδούπης ὁδὸς Πανεπιστημίου 6.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ
& ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΠΥΡ. ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΛΟΥ
Ἀθῆναι, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, 7.

Ἔργασια καλλιτεχνικῇ. — Ὑλικά
α' τάξεως. — Τιμαὶ συγκαταβατικά.

ΕΡΕΥΝΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

Ἐν Ὁξφόρδῃ τῆς Ἀγγλίας

Ἐρμηνεύει τὰς ἀρχὰς τῆς βιονομίας ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν νόμων τῆς ἀναπτυξέως. Περιέχει πάντοτε ἄρθρα σύντομα καὶ μεστὰ, φρονηματίζοντα καὶ διακεντῶντα. Τίμημα ἐγγράφῃ 8 σφ. γρ. κατ' ἔτος προκαταβολικῶς στελλόμενα εἰς τὸν ἐκδότην 26 Michael Street, Oxford εἴτε εἰς τὴν Τράπεζαν Ἐμπορικῶν Ἀθῆναις.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΝ & Σ

ΟΙΝΟΙ, ΗΛΥΠΟΤΑ, ΚΟΝΙΑΚ, ΒΕΡΜΟΥΘ κτλ.

Ἀνώτατα βραβεῖα καὶ διπλώματα τιμῆς εἰς τὰς διαφόρους Ἐκθέσεις οἱ μόνοι δὲ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθεσιν τοῦ 1900 τῶν Παρισίων λαβόντες δύο Μεγάλαι Βραβεῖαι (Grand prix).

ΑΓΩΝ

Ὅργανον Ἑρεῦνης τῶν Ἐθνικῶν καὶ ἑλικῶν
δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους

Παρέχον καθ' ἑβδομάδα τεκτεῖν εἰκόνα τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ὅλου καὶ ἰδία ἐν τῇ Ἑλλάδι χερσονήσου φυλετικῆς καὶ πολιτικῆς κινήσεως δι' ἀνταποκρίσεων ἐκ πάσης γωνίας τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. διὰ στατιστικῶν πληροφοριῶν πληθυσμοῦ, γλώσσας, Σχολείων καὶ παρακολουθοῦν τὴν ὕλην καὶ ἡθικὴν πρόνοιαν τοῦ ἔθνους ἐν Ἠπείρῳ, Ἀλβανίᾳ, Μακεδονίᾳ, Θράκῃ, ταῖς νήσοις καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΕΚΕΥΗΝ

Διευθυντὴς: Ι. ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ, Δραχμόρος.

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρ. } Ἐν Ἑλλάδι. Δρ. 10
} Ἀλλοδαπῆς Φρ. χρ. 10

Ὁδὸς Ἰπποκράτους, 5.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΚΥΡΙΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΑ: ΚΑΛΛΙΡΩΗ ΠΑΡΡΕΝ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρ. } Ἐσωτερικῶν Δρ. 8
} Ἐξωτερικῶν Φρ. χρ. 8

Ἀθῆναι, ὁδὸς Πανεπιστημίου, 27.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ & ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. ΛΟΥΡΟΥ — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ὅπως εὐρωπαϊκῶς κατηρτισμένον, ἐνήμερον δι' ὅλας τὰς νεωτέρας ἱατρικὰς ἀπαιτήσεις, πλουσιώτατον εἰς φάρμακα ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς προελεύσεως. — Πλήρες οὐροχημείον καὶ μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον.

ΣΑΠΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

ΧΑΡΙΔΑΟΥ & ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΙΟΤΗΣ ΑΡΙΣΤΗ — ΗΓΓΥΜΕΝΗ, ΑΝΘΕΥΤΟΣ

Ἀποθήκαι: Ἐν Ἀθήναις } Ὁδὸς Κολοκοτρώνης
} Ἐρμιόπου, 24.

Ἐν Πειραιεῖ: Διὰ στ. ὁδ. Βουδουλίας — Ἀγ. Σπυρίδωνος.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἐρμού.

Φωτογραφίαι παντός εἶδους
Μεγεθύνσεις χρωματίζονται μετὰ πειστέλ.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ — ΑΘΗΝΑΙ

Πλούτος γραφικῆς ὕλης. — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φακέλλων τέλειον. — Χάρτης τυγραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντός εἶδους καὶ ποιότητος.

Ἐδθονία, Ταχύντης, Ἀκριθεία

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΟΣ

10 — Ὁδὸς Προαστείου — 10

Τὸ ἄκρον ἄκρον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ
Ἑνὴ ὑποδηματοποιίᾳ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ	ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου	Τόμοι 3.	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου		» 780	» 10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου		» 872	» 12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Δ. Γ. Ὀλυμπίου		» 360	» 9
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου		» 1100	» 19
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ι. Περγάνου		» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ι. Περγάνου		» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη		» 1146	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ	ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου		» 1080	» 12

Εὑρίσκονται ἐν ταῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΕΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.
— Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ,
ξένων τραπεζικῶν γραμματικῶν καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων
ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρε-
χομένοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ :

- 3 1/2 ἐτησίως, ἀπόδοσις εἰς πρώτην ἀναζήτησιν,
4 " " " μετὰ ἓνα μῆνα.
4 1/2 " " " τρεῖς μῆνας.
5 " " " ἕξ μῆνας.
5 1/2 " " " ἐν ἔτος καὶ πλέον.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχειοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δό-
σεις, μετὰ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς
τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ
ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΑΝΡΟΦΟΡΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Προμήθεια παντὸς εἶδους
ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντας ὁρους, με-
τρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσμίας.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ.

ΑΠΘΗΚΑΙ. Ἐμπορεύματα ἐν παρακαταθήκῃ.

Διγματολόγιον.

ΔΕΡΜΑΤΑ Βυρσοδεψίου Μοσχάτου.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Τὸ περιοδικὸν τοῦτο σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ἀπὸ
πενταετίας ἤδη τακτικῶς κατὰ τριμηνίαν, μετὰ πλή-
θους καλλιτεχνικῶν πινάκων καὶ εἰκόνων, ὑπὸ τοῦ
διευθυντοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου τῆς
Ἑλλάδος, τῇ συνεργασίᾳ δὲ τῶν κρατίστων νομισμα-
τολόγων τῆς Εὐρώπης, ἀποτελεῖ τὸν ἀρίστον ἐπιστη-
μονικὸν καὶ πρακτικὸν ὁδηγὸν τῶν καταρτιζόντων
συλλογὰς ἀρχαίων νομισμάτων.

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς ἡ Διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ
παρέχει προθύμως καὶ πάσαν αἰτουμένην ὁδηγίαν ἢ
πληροφορίαν.

Ἐργασίαι δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν τῷ περιο-
δικῷ τούτῳ ἐστέφθησαν ἤδη εἰς τρεῖς διαφόρους
ἐπιστημονικοὺς διαγωνισμοὺς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ.

Συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτέα ἐξωτερικοῦ μὲν
φράγκα 20, ἐσωτερικοῦ δὲ δραχμαὶ 30. Ἐγγραφεὶ
συνδρομητῶν παρὰ τῷ Διευθυντῇ τοῦ Περιοδικοῦ ἐν
τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ ἢ παρὰ τοῖς βι-
βλιοπώλαις Beck καὶ Barth ἐν Ἀθήναις, πλατεῖᾳ Συν-
τάγματος.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κεφάλαιον 20.000.000

ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

ΤΙΜΗΘΕΙΣ ΔΙ' ΟΚΤΩ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 60

ΜΑΡΜΑΡΟΓΛΥΦΕΙΟΝ

“Η ΕΡΓΑΝΗ ΑΘΗΝΑ,”

ΔΔΕΛΦΩΝ Ι. & Α. ΚΟΤΖΑΜΑΝΗ

Μεγάλη συλλογή θερμαστρῶν ἐκ λευκῶν καὶ χρωμα-
τιστῶν μαρμάρων. — Αποθήκη σχιστῶν μαρμάρων δι' ἐπιπλα,
πλακοστρώσεις κλπ., τοῦ ἀτμοκινήτου ἐργοστασίου των. —
Ἐκτελεῖται πάσα μαρμαρινὴ ἐργασία.

Ἀθήναι, ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου, 28.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΣΙΔΝΕΥ ΝΟΕΛ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΙΔΗ

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΣΚΕΥΗ ΕΠΗΡΓΥΩΜΕΝΑ

ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΥ